

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI**

BAĞLANMA, ANKSİYETE VE BİLGİ İŞLEME

Doktora Tezi

Ece Varlık Özsoy

Ankara, 2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI**

BAĞLANMA, ANKSİYETE VE BİLGİ İŞLEME

Doktora Tezi

Ece Varlık Özsoy

Tez Danışmanı

Pof.Dr. Nesrin Hisli Şahin

Ankara, 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI

BAĞLANMA, ANKSİYETE VE BİLGİ İŞLEME

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Pof. Dr. Nesrin Hisli Şahin

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Memi Kılıç Şahin

Prof. Dr. İlhami Doğan

Doç. Dr. Saif Ulug

Doç. Dr. Banu Yılmaz

Prof. Dr. Aytegin O. Bektas

Tez Sınavı Tarihi.....09.12.15.....

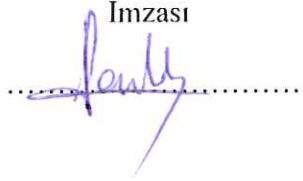
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (03/11/2015)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

ECE VARLIK ÖZSOY

İmzası

TEŞEKKÜR

Öncelikle, araştırmamın her aşamasında, tüm yoğunluğuna rağmen, gece gündüz demeden, mesleki bilgi ve becerisini esirgemeyen, desteğini tüm sıcaklığıyla hissettiren; kişiliğini, tecrübesini, heyecanını, azmini ve disiplinini her zaman örnek aldığım çok değerli hocam, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nesrin Hisli Şahin'e çok teşekkür ederim.

Tez İzleme Komitemde yer alan kıymetli hocalarım Sayın Prof Dr. Ayşegül Durak Batıgün ile Sayın Prof. Dr. İhsan Dağ'a tüm destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez jürimde bulunan çok değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Banu Yılmaz ile Sayın Doç. Dr. Sait Uluç'a değerli öneri ve katkıları için teşekkür ederim.

Hayatımın en kritik dönemlerine denk gelen bu akademik yolculuğumda, hem yüksek lisans hem doktora sürecimde, benimle paylaştıkları değerli bilgiler ve bana kattıkları beceriler için Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü değerli öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim. Sizlerin öğrencisi olarak mezun olmak, benim için her zaman tarif edilemez bir onurdur.

Bu uzun araştırma sürecinin istatistiksel analizler konusunda değerli bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Harun Şeşen'e, Doç. Dr. Cem Oktay Güzeller'e, Başkent Üniversitesi'ndeki sıcak ortamda her zaman bana destek olan, Doç. Dr. Okan Cem Çırakoğlu, Öğr. Gör. Leman Korkmaz'a ve çok kıymetli dostum Yard. Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağlı'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu yolculukta her zaman desteklerini hissettiren meslektaşlarım, tarifsiz anıları birlikte biriktirdiğim, canım dostlarım Ebru Akün, Gökçe Gürdil Birinci, Fatma Uçar Boyraz, Çiğdem Kudiaki ve Rabia Özbaş Durak'a böyle güzel bir dostluğu benimle paylaştıkları için çok teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde desteğini esirgemeyen, çok kıymetli öğrencim Elif Çalışkan'a, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin değerli mensuplarına, doktora sürecinde bana inanan ve her şekilde destek olan Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Mimar Türkkahraman'a, Anabilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. Demet Erol'a ve çalışma arkadaşlarım Yard. Doç. Dr. Gülfem Çakır, Doç. Dr. Sabahat Burak, Yard. Doç. Dr. Evrim Gülbetekin, Öğr. Gör. Seval Apaydın'a ve öğrencilerime çok teşekkür ederim.

Hayatımda her zaman yanımda olduğunu ve her türlü desteğini hissettiğim can dostlarım ve kardeşlerim Evrim Hızal ve Şebnem Taşçı'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hayatımdaki yeri ve önemi tartışılmaz olan, beni düştüğümde tutup çıkaran, yorulduğumda dinlendiren, cesaretlendiren, devam etme gücümü arttıran, sevgisini asla esirgemeyen ve sonsuz sabır gösteren, yol arkadaşım, kalbim, çok sevgili eşim Adnan Özsoy'a; hayat ve enerji kaynağım, sabırla beni bekleyen, kendinden beklenmeyecek olgunluğu gösteren, birlikte geçireceğimiz sürelerden çaldığımı düşündüğüm zamanlarda bana sarılan ve öpücüğüyle destek olan canım kızım Rüya Özsoy'a varlıkları için tüm kalbimle teşekkür ederim.

Hayatımın bütün zorlu süreçlerinde olduğu gibi doktora çalışmalarımda da, her zaman bana kendimi değerli hissettiren, engelleri birlikte aştığımız, her türlü destekleri ve fedakârlıklarıyla yanımda olan, güzellikleri ve üzüntüleri birlikte yaşadığımız, varlıklarıyla kendimi hep çok şanslı hissettiğim canım babam Muharrem Varlık'a, canım annem Suzan Varlık'a, abim Cenk Varlık ve eşi Dilek Sarıkaya Varlık'a, varlıklarıyla güçlendiğim ablalarım ve abilerim Asuman-İsmail Darcan ve Şaduman-Mümin Kuyumcu'ya ve bütün akrabalarımın sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu tez, sevgili eşim, hayat arkadaşım Adnan Özsoy'a
ve her şeye değer, biricik kızımız
Rüya Özsoy'a ithaf edilmiştir...

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
BEYAN BELGESİ	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Bağlanma.....	4
1.2. Çocuklukta Bağlanma	6
1.3. Yetişkinlikte Bağlanma	8
1.3.1. Hazan ve Shaver'ın Yetişkin Bağlanma Modeli	8
1.3.2. Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli	9
1.3.3. Brennan, Clarck ve Shaver'in Temel Bağlanma Boyutları	11
1.4. Bağlanma Üzerine Yapılan Çalışmalar	14
1.4.1. Yurt Dışındaki Bağlanma Çalışmaları	14
1.4.2. Türkiye'deki Bağlanma Çalışmaları	22
1.5. Bağlanmada Annenin ve Babanın Rolü	47
1.6. Bağlanma ve Psikopatoloji	53
1.7. Bağlanmanın Ölçülmesi	60
1.7.1. Konusundaki Ölçümlere Yönelik Tartışmalar	75
BÖLÜM II	78
2. ÖLÇEK GELİŞTİRME	78
2.1. Birinci Aşama	79
2.2. İkinci Aşama	88
2.3. Üçüncü Aşama	103
2.4. Sonuç ve Değerlendirme	104
BÖLÜM III	108
3. TEMEL ÇALIŞMA	108

3.1. Anksiyete	108
3.2. Anksiyete ve Bağlanma	117
3.3. Bilgi İşleme Yaklaşımı	123
3.4. Bağlanma ve Bilgi İşleme	124
3.5. Araştırmanın Amacı	138
4. YÖNTEM	141
4.1. Örneklem	143
4.2. Veri Toplama Araçları	147
4.2.1. Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory).....	147
4.2.2. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği-BTZTÖ	148
4.2.3. Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI- State-Trait Anxiety Inventory)	149
4.2.4. Stroop Testi	149
4.2.5. Kişisel Bilgi Formu	153
4.3. İşlem Yolu	156
5. BULGULAR	158
5.1. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar	158
5.2. Araştırma Değişkenleri Üzerinden Gruplararası Karşılaştırmalar	168
5.3. Araştırma Değişkenlerine Yönelik Regresyon Analizleri	182
5.3.1. Farklı Düzeydeki Anksiyete Gruplarında Stroop Testi Ölçümleri için Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	184
6. TARTIŞMA	188
6.1. Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme Arasında Ne Tür İlişkiler Mevcuttur?	188
6.2. Anksiyete Düzeyine Göre Farklılaşan Gruplar Araştırma Değişkenleri Açısından Ne Tür Farklılıklar Göstermektedir?	198
6.3. Anksiyetenin Çeşitli Düzeylerinde Bilgi İşlemeyi Yordayan Araştırma Değişkenleri Hangileridir?	207
6.4. Çalışmanın Katkıları/ Klinik Doğurguları	213
6.5. Çalışmanın Kısıtlılıkları	217
6.6. Genel Sonuç	219
KAYNAKLAR	223
EKLER.....	257

Ek 1. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Faktör Yapısı.....	257
Ek 2. BTZTÖ Boyutları için İstatistiksel Regresyon Analizi.....	258
Ek 3. Kısa Semptom Envanteri.....	260
Ek 4. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği- BTZTÖ.....	262
Ek 5. Mevcut Çalışmada BTZTÖ'nün Geçerliğine İlişkin Elde Edilen Ek Bilgiler	264
Ek 6. Sürekli Kaygı Ölçeği	271
Ek 7. Stroop Testi ve Teste İlişkin Ek Bilgiler ve Stroop Testi TBAG Kayıt Formu	272
Ek 8. Temel Uygulamada Kullanılan Kişisel Bilgi ve Onam Formu	277
ÖZET	282
SUMMARY	283

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Dört Kategori Modeli'nde Temel Bağlanma Boyutları ve Kategorileri.....	13
Tablo 1.2. Son Yıllarda Türkiye'de Bağlanma Konusunda Yapılmış Çalışmalar.....	26
Tablo 2.1. BTZTÖ Alt Boyutlara Göre Korelasyon Katsayıları.....	99
Tablo 4.1. Grupların Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Gelir Düzeyleri ve Eğitim Düzeyi Dağılımı	146
Tablo 5.1. BTZTÖ Alt Boyutları, Sürekli Kaygı (SKÖ) ve KSE-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	159
Tablo 5.2. Strop Testi Ölçümleri ile BTZTÖ Boyutları-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	163
Tablo 5.3. Strop Testi 5. Kart Ölçümleri ile BTZTÖ Boyutları-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	164
Tablo 5.4. Kişisel Hayatı Değerlendirme İndeksi Kapsamındaki Kendini, Kişilerarası İlişkilerini, İçinde Büyümüş Olduğu Ailesini, Geleceğini ve Ekonomik Durumunu Değerlendirme İndeksleri ile BTZTÖ-Temel ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	165
Tablo 5.5. Anksiyete Gruplarının BTZTÖ-Bağlanma Boyutları ve Sürekli Kaygı Puanları Açısından Karşılaştırılması	169
Tablo 5.6. Anksiyete Gruplarının BTZTÖ Alt Boyutları Açısından Karşılaştırılması	171
Tablo 5.7. Anksiyete Gruplarının Stroop Testi Puanları Açısından Karşılaştırılması	174
Tablo 5.8. Anksiyete Gruplarının KSE-Alt Boyutlar Açısından Karşılaştırılması	178
Tablo 5.9. Anksiyete Gruplarının İndeks Puanları Açısından Karşılaştırılması	181
Tablo 5.10. Stroop Testi Ölçümleri İçin Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	187
Tablo Ek 2.1. BTZTÖ Boyutları için	

İstatistiksel Regresyon Analizi Sonuçları	259
Tablo Ek 2.2. Regresyon Analizine Göre BTZTÖ'nin Temel Boyutlarından Güvenli-Güvensiz Bağlanma Boyutlarının Yordayıcılarının Özeti.....	259
Tablo Ek 5.1. BTZTÖ-Alt Boyutları ve BTZTÖ Güvenli-Güvensiz Bağlanma Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	266
Tablo Ek 5.2. Demografik Bilgi Formundan Elde Edilen Bağlanma ile ilgili İçinde Büyümüş Olduğu Aile Değerlendirme İndeksi Soruları ile BTZTÖ-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	267
Tablo Ek 5.3. Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi, Kendini Değerlendirme, Geleceğin ve Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi İndeksleri Soruları ile BTZTÖ-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	268
Tablo Ek 7.1. Stroop Testi TBAG Formunun İçeriği	273

ŞEKİLLER

Şekil 5.1. Stroop Testi Puanlarına İçin Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi İçin Verilen Sıralama.....	183
---	-----

KISALTMALAR

BTZTÖ: Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği

KSE: Kısa Semptom Envanteri

SKÖ: Sürekli Kaygı Ölçeği

SBÖ: Stres Belirtileri Ölçeği

ABBÖ: Ana Babaya Bağlanma Ölçeği

YİYE: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

ST: Stroop Testi

GİRİŞ

Bağlanma, psikoloji alanında uzun süredir üzerinde çalışılan ve çeşitli açılardan incelenen bir kavramdır. Bütün bu çalışmaların temelinde, insanın bebekken kendisine bakım verenle olan ilişkilerinin, diğer deyişle bağlanma tarzının, o kişinin dünyaya, diğerlerine ve kendine yönelik şemalarının oluşmasında belirleyici olacağı, söz konusu bu şemaların da kişinin dünyayı, diğerlerini ve kendini algılayışını belirleyeceği görüşü vardır. Kişinin dünyayı, diğerlerini ve kendini algılayışı ise onun ne tür davranışlar içine gireceğini belirleyebilecektir.

İnsanların çevreyle etkileşimlerinde, ihtiyaçlarını gidermeye yönelik davranışlar içine girip girmemeleri de onların yaşadığı duygularla, stresle, psikolojik sorunlarla ilişkili olabilir. Bu konuda yapılan araştırmalar, işlevsel olmayan düzeylerde anksiyete, depresyon, öfke gibi duygular yaşayanların ya da çeşitli psikolojik bozuklukları olan kişilerin, bakım verenleriyle güvensiz bir bağlanma içinde olduklarına işaret etmektedir.

Bilgi işleme ise, insanın ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken çevresel ve içsel bilgileri nasıl işlediği ve kullandığını, bu işlemlerle ilgili mekanizmaların neler olduğunun açıklanmaya çalışıldığı bir alandır. Bilgi işleme yaklaşımında birey, bir bilgi işleme sistemi olarak ele alınır. Bilgi işleme sistemi bilginin seçilmesi, iletilmesi, kodlanması (encoding), depolanması, geri-çağırılması (retrieval), karar verilmesi ve davranışın oluşturulması işlevlerini kapsar. Kısaca belirtmek gerekirse, bilgi işleme yaklaşımı, bilginin nasıl işlendiğini ve ilgili mekanizmaların niteliğini

ele alarak, insanın davranışlarını anlamaya çalışan, geniş bir bakış açısıdır. Bilgi işleme süreçlerinde anksiyete, yaşandığı miktara göre, süreci kolaylaştıran ya da bozan bir duygu olabilir. Yüksek düzeyde anksiyetenin ise güvensiz bağlanmayla ilişkili olduğuna yönelik çeşitli çalışmalar mevcuttur.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada temel amaç, bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme arasındaki ilişkilerin, anksiyete düzeylerine göre nasıl değiştiğinin incelenmesidir. Temelde, yeni doğanın ebeveynine karşı geliştirdiği bağlanma biçiminin, kişinin yaşadığı stresi ve dolayısıyla bilgi işleme süreçlerini de etkileyebileceği varsayımından yola çıkılarak, anksiyete ve bağlanma tarzlarının bilgi işlemede yordayıcı bir rol oynaması beklenmektedir. Bu çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için kişilerin bağlanma tarzlarını ölçebilmek amacıyla bir de kültürümüze özgü bir bağlanma ölçeği geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma iki aşamalı bir süreci içermektedir. İlk aşamada araştırmada kullanılacak olan Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği geliştirilmiş; ikinci aşamada, geliştirilen bu ölçek kullanılarak, araştırma sorusu olan anksiyete ve bağlanma tarzlarının bilgi işleme süreçleriyle ilişkili olup olmadığına yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Söz konusu aşamalar birbirinden bağımsız olan iki çalışmayı içerdiğinden, “ölçek geliştirme çalışması” ve “temel çalışma” olarak ayrı iki başlık altında sunulacaktır. Her iki bölümde de yöntem, örneklem, kullanılan araçlar ve bulgular birbirinden bağımsız olarak sunulacaktır. Birinci Bölüm’de “bağlanma” konusuyla ilgili yazındaki bilgilere ayrıntılı olarak yer verilecektir. Bunun nedeni, “bağlanma”nın hem ölçek geliştirme çalışması, hem de temel çalışma

açısından ortak konu oluşudur. Daha sonra ölçek geliştirme çalışması aktarılacaktır. Üçüncü bölümde de anksiyetede bağlanma ve bilgi işleme arasındaki ilişkinin incelendiği temel çalışma ele alınacaktır.

BÖLÜM 1

Bu bölümde sırasıyla, bağlanma ile ilgili kavramsal temel, bağlanma modelleri, yurt dışında ve ülkemizde bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bağlanma süreci ile ilgili yapılan çalışmalar, bağlanmada annenin ve babanın rolü, bağlanmanın psikopatoloji ile ilişkisi, bağlanmada bilgi işleme ile bağlanmanın ölçülmesi (çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik olmak üzere) konuları ayrı ayrı ele alınacaktır.

1.1. Bağlanma

Bağlanma, birçok kaynakta, çocuk ile bakım veren arasında gelişen, çocuğun bakım verenle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2002; Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Bu olgu, sadece insanlarda değil tüm memeli hayvanlarda da görülür. Biyolojik temeli olduğu ifade edilmekte; beyinde özellikle limbik sistem tarafından yönetildiği düşünülmektedir (Siegel, 2012). Bağlanmanın doğum, hatta doğum öncesi dönem ile başladığı; yalnızca çocukluk ile sınırlı olmayıp yaşam boyunca sürmekte olduğu bilinmektedir. Ancak bağlanma sürerken, doğası ve ifade ediliş şekli değişmektedir. İlk temel ilişki olan anne çocuk ilişkisi, sonraki yaşam dönemlerindeki bağlanmalar için bir rol model oluşturmaktadır.

Bağlanma konusundaki ilk araştırmaları hayvan gözlem ve deneyleri ile John Bowlby ve çalışma arkadaşları yapmıştır. Bowlby'e (1969, 1973) göre, insanlar ilk doğdukları andan itibaren, kendileriyle düzenli olarak etkileşime giren kişilere ya da birincil bakım verenlerine karşı bir bağıllık geliştirirler ve bu bağlanma, hayat boyu devam eder. Bağlanma, bebeklerle anne-babaları ya da bakım verenleri arasında kurulan, duygusal olarak olumlu, yardım edici ve geliştirici bir ilişkinin varlığını ifade eder. Bakım veren ve bebek arasındaki bu ilişki eğer, bebeğin kendini güvende hissetmesi, ihtiyaçlarının giderilmesi, duygusal yakınlık görme beklentilerinin karşılanması gibi olumlu sonuçlarla devam ederse, bebek kendini sevilmeye ve onaylanmaya layık görecektir ve böylelikle önemli olduğunu hissederek, diğerlerini ve dünyayı da güvenilir ve olumlu bir yer olarak algılayacaktır.

Bowlby'nin bağlanma kuramı, bebek ve çocukların birincil bakıcılarından belli bir süre ayrı kaldıklarında (temel beslenme ve sağlıkla ilgili her türlü gereksinimleri karşılansa dahi) sergiledikleri duygusal tepkilerin gözlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Bowlby (1969, 1973), kuramında birincil bakım verenler ile bebekler arasındaki bağların nasıl güçlü bir şekilde geliştiğini ve bakım verenlerin yokluğunda duygusal olarak nasıl stres yaşadıklarını ve bu kişilerden nasıl güçlükle koptuklarını açıklamıştır.

Bowlby (1969, 1973), bebek ve bakım veren arasında güven duygusuyla birlikte oluşan güvenli üssün (secure base), kişinin kendisi ve diğerleri hakkında olumlu şemalar geliştirebilmesi için temel bir yapı oluşturduğunu ileri sürerek, bu sırada oluşturulan modelleri de "içsel çalışan modeller" (internal working models) ya

da “zihinsel temsiller” (mental representations) olarak adlandırmıştır. Dünyaya ilişkin zihinsel temsillerin kilit noktasını bağlanma figürünün kim olduğu, nerede bulunabileceği ve nasıl tepki vereceğine dair beklentiler oluşturmaktayken, kendiliğe dair zihinsel temsillerin kilit noktasını ise bağlanma figürünün gözünden kişinin kendisinin kabul edilebilir olarak algılanıp algılanmadığına dair inançları oluşturmaktadır. Kendilik hakkındaki içselleştirilmiş temsiller, devamlılığı olan, gerçekçi ve olumlu bir kimlik duygusunun edinilmesinde önemliyken, diğerleri hakkındaki temsiller ise devamlılığı olan ve haz verici kişiler arası ilişkilerin kurulabilmesinde kritik bir öneme sahiptir (Diehl, Elnick, Bourbeau, Labouvie-Vief, 1998). Bununla bağlantılı olarak, bağlanma kuramı çerçevesinde bağlanma figürleri ile şekillenen temsillerin, yetişkin dönemdeki kişilerarası ilişkiler için birer prototip (şema) oluşturduğu düşünülmektedir (Tolan, 2002).

1.2. Çocuklukta Bağlanma

Ainsworth, Bleher, Waters ve Wall (1978) yaptıkları bir çalışmada, Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak, erken yaştaki çocukları, annelerinden ayrılma ve yeniden birleşme durumlarındaki duygusal tepkilerine göre farklı bağlanma stilleri içinde sınıflandırmışlardır. “Yabancı Ortam” uygulaması (deneyi) olarak bilinen yöntemle, anne ve çocuk arasındaki bağlanmayı; güvenli (secure), kaygılı/ kararsız (anxious-ambivalent) ve kaçınmacı (avoidant) olmak üzere üç temel kategoride ele almışlardır. Annesine/bakım verene güvenli bağlanmış olarak sınıflandırılan çocuklar, annelerinden ayrıldıklarında, huzursuzluk yaşasalar da anne geri döndükten sonra kolayca sakinleşebilmekte ve bir süre sonra rahatlıkla çevreyi

keşfetme davranışlarını sürdürmektedirler. Annesine kaygılı-kararsız bağlanmış olarak sınıflandırılan çocuklar, annelerinden ayrıldıklarında yoğun bir kaygı ve gerilim yaşamakta ve çevresindekilerle iletişim kurmayı reddetmektedirler. Bedenleri de yoğun bir stres tepkisi içindedir. Çevreyi keşfetme konusunda pek istekli değildirler. Kaçınmacı bağlanma biçimi ile annelerine bağlanan çocuklar ise, annelerinden ayrıldıklarında çok fazla etkilenmiyor gibi görünmekte, anneleri geri döndüğünde de ona çok az ilgi göstermektedirler. Bu bebeklerin fizyolojileri incelendiğinde ise kaygılı bağlanma gösteren bebeklerinki gibi stres tepkisi içinde oldukları gözlenmektedir. Başkalarıyla etkileşim ya da yakınlık kurmaktan kaçınmaktadırlar.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar bebeklerin davranışlarından bir kısmının, Ainsworth'un bu klasik sınıflamaları ile yeterince açıklanamadığını ortaya koymuştur. Bu davranışlar bir küme altında toplandığında yeni bir bağlanma tarzından söz edilmiştir. Kararsız (ambivalan) ve stereo-tipik davranışları nedeniyle bu gruptaki bebeklerin bağlanma tarzı, "sınıflandırılmayan" ya da "dezorganize" olarak tanımlanmıştır. Bu bebekler önce annelerini ararlar daha sonra da anneden kaçınırlar. Annelerinin tipik olarak uygunsuz ve ürküten tutumları nedeniyle, güven konusunda sorun yaşadıkları düşünülmektedir (Main ve Solomon, 1990).

Bowlby (1973) ve Ainsworth (1989), bağlanma biçimlerinin, erken yaşlarda ebeveyn etkileşimi ile şekillendiğini belirterek, sonraki yıllarda yakın ilişkilerdeki iletişimi, beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve diğer sosyal davranışları etkilediğini öne sürmektedirler. Buradan yola çıkılarak

bağlanmanın yalnızca çocukluk ile sınırlı olmayıp, yaşam boyunca sürdüğüne dikkat çekilmiştir. İlk temel ilişki olan anne çocuk ilişkisi, sonraki yaşam dönemlerindeki bağlanmalar için örnek oluşturmaktadır.

Bağlanma ile ilgili çalışmalar daha önceleri bebekler, çocuklar ve ergenler üzerine odaklanmışken, son yıllarda özellikle yetişkinlikteki bağlanma biçimlerine de odaklanmaya başlamıştır (Mikulincer, 1998; Strodler ve Noller, 2003).

1.3. Yetişkinlikte Bağlanma

1.3.1. Hazan ve Shaver'ın Yetişkin Bağlanma Modeli

Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth'un ortaya koymuş olduğu üçlü bağlanma biçiminin, yetişkin yaşamında, yakın ya da romantik olarak nitelendirilebilecek ilişkilerde de gözlemlendiği yönünde çalışmalar yapmışlardır. Araştırmacılar, yetişkinlikte yaşanan bağlanmanın, bebek ve ebeveyn arasındaki bağlanmadan farklılaştığını savunmakla birlikte, güvenli, kaygılı-kararsız ve kaygılı-kaçınan bağlanma biçimlerinin yetişkinlikte de ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir.

Bu sınıflandırmaya göre, güvenli bağlanma biçimine sahip yetişkinler, kendine güvenen, sosyal açıdan daha girişken, yakın ilişkiler kurmaktan rahatsızlık duymayan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Kaygılı- kararsız bağlanma biçimine sahip bireyler ise kendilerine güvenmeyen, reddedilmek ve terk edilmekten korkan kişiler olarak nitelendirilmektedir. Kaygılı-kaçınan yetişkinlerin ise yakın

ilişkilerden kaçındıkları, kendilerini açmaktan rahatsız oldukları ve sosyal bakımdan ketlenmiş oldukları görülmektedir (Cooper, Shaver ve Colins, 1998).

1.3.2. Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli

Sonraki çalışmalarda Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkinlerdeki bağlanma stillerini katı kategorilerle açıklamak yerine, Bowlby'nin iki zihinsel temsili çerçevesinde, "benliğe" ve "başkalarına" ilişkin temsiller bağlamında, farklı bir şekilde tanımlamışlardır. Bu modelde, benlik ve başkaları temsillerinin olumlu ya da olumsuz olmasına göre dört temel bağlanma örüntüsü önermişlerdir. Daha sonra bu model, "Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM)" olarak adlandırılmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

"Olumlu benlik" temsili, başkalarının onayından bağımsız olarak geliştirilmiş, yüksek özsaygı ve kuşku duyulmadan kabul edilen, içselleştirilmiş bir "sevilebilirlik" duygusu olarak tanımlanabilir. "Olumsuz benlik" temsili düşük özsaygı ve başkalarından onay alma gereksinimi olarak tanımlanabilir. "Olumlu başkaları" temsili, başta bağlanma kişisi olmak üzere, kişi için önemli olan başkalarının, "güvenilir" ve gerektiğinde "ulaşılabilir" olduğuna ilişkin, olumlu beklenti ve inançları içerir. "Olumsuz başkaları" temsili ise başkalarının, "güvenilmez" olduğuna ilişkin, kronik inanç ve ön kabulden beslenen, yakınlık kurmaktan kaçınma, sosyal destek alma ve verme konusunda kayıtsız kalma ve yakın ilişkilere yönelik olumsuz beklentiler taşıma gibi tutum ve davranışları barındırır (Akt: Sümer, 2006).

Yukarıda açıklanan olumlu ve olumsuz benlik temsilleri bağlamında ortaya çıkan bağlanma tarzlarını ise Bartholomew ve Horowitz (1991) şu şekilde gruplandırmışlardır:

Güvenli bağlanma stili (Secure attachment style): Bu stil, olumlu benlik ve başkaları temsillerinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu stile sahip bireyler, kendilerini sevmeye değer görürken, başkalarının da güvenilebilir ve ulaşılabilir oldukları yönünde olumlu beklentilere sahiptirler. Başkalarıyla kolaylıkla yakınlık kurabilir ve aynı zamanda özerkliklerini de koruyabilirler. Bu bağlanma stili, Hazan ve Shaver'ın güvenli bağlanma stiline karşılık gelmektedir.

Saplantılı bağlanma stili (Preoccupied attachment style): Olumsuz benlik temsili ve olumlu başkaları temsillerinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu stile sahip bireyler, kendilerini sevmeye değer görmezken, başkalarını oldukça olumlu değerlendirmektedirler. Bu bağlanma stili, Hazan ve Shaver'ın (1987) kaygılı-kararsız bağlanma stiline karşılık gelmektedir

Korkulu bağlanma stili (Fearful attachment style): Olumsuz benlik temsili ile olumsuz başkaları temsillerinin bir birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Korkulu bağlanma stili olan bireyler, kendilerinin değersiz, başkalarının da güvenilmez ve reddedici olduklarına yönelik bir inanca sahiptirler. Başkaları ile yakınlık kurmaktan kaçınarak, kendilerini reddedilme olasılığından korumaya çalışırlar. Bu stil, Hazan ve Shaver'ın (1987) gruplandığı, kaçınan stile denk gelmektedir.

Kayıtsız bağlanma stili (Dismissive attachment style): Olumlu benlik ve olumsuz başkaları temsillerinin bileşimi olarak tanımlanır. Bu bireyler, kendilerini değerli görme eğilimindedirler, diğerlerine karşı tutumları ise genellikle olumsuzdur. Yakınlığa karşı kayıtsızdırlar ve genellikle yakın ilişkilerin çok da gerekli olmadığına inanırlar. Korkulu bağlanma stilinde olduğu gibi kayıtsız bağlanma stili de Hazan ve Shaver'in (1987) kaçınan stiline karşılık gelmektedir.

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) bu modelinin, Hazan ve Shaver'in (1987) sınıflandırmalarından farklı olduğu görülmektedir. Bartholomew ve Horowitz, kaçınmacı bağlanma stilini, "korkulu" ve "kayıtsız" olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Dörtlü Bağlanma Modelinin kaçınmacı kategorisindeki bireylerin, iki ayrı gruba ayrılabilmesi önermesi, yapılan araştırmalardan elde edilen görgül verilerle de önemli ölçüde desteklenmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.3.3. Brennan, Clark ve Shaver'in Temel Bağlanma Boyutları

Brennan, Clark ve Shaver (1998), yetişkin bağlanmasındaki temel boyutları belirlemek için sık kullanılan bağlanma ölçeklerinin maddelerini bir araya getirip, bu maddelere faktör analizi yapmışlardır. Bu analiz sonucunda, yakın ilişkilerde kaygı ve kaçınma olmak üzere iki temel boyut elde etmişlerdir. Onlara göre bağlanma örüntülerini tanımlayan iki temel boyut "yakın ilişkilere yönelik yaşanan kaygı" ve "başkalarından ve yakınlıktan kaçınma"dır. Kaygı boyutu, bir yandan yakın ilişkide reddedilmekten ve terk edilmekten korkma, diğer yandan da insanların gereksinim duyduklarında eşlerinin erişilebilir ve destekleyici olup olmadığına dair yaşadıkları

endişeye ilişkilidir. Kaçınma boyutu ise ilişkideki yakınlık ve bağlılığa yönelik endişe ve huzursuzluk ile karakterizedir. Kaçınma boyutu kişinin, başka kişilerin iyi niyetine güvenip güvenmediğini; başkalarına yakınlığı sınırlı tutmayı; duygusal yakınlıktan uzak kalmaya ne kadar çaba sarf ettiğini; ilişkide eşinden ne kadar bağımsız kalmayı istediğini ve fiziksel ve duygusal bağımsızlığı koruma arzusunu yansıtmaktadır (Rholes, Simpson, Campell ve Grich, 2001).

Daha sonra Brennan ve arkadaşları (1998), kaygı ve kaçınma boyutlarına göre dört yetişkin bağlanma biçimini tanımlamışlardır. Buna göre, kaygı ve kaçınması en düşük düzeyde olan kişiler, güvenli; en yüksek düzeydekiler ise korkulu bağlanma biçimine sahip olarak sınıflandırılmıştır. Kaygı düzeyi yüksek, kaçınma düzeyi düşük olan bireyler, saplantılı bağlanma biçimine sahipken, kaygı düzeyi düşük, kaçınma düzeyi yüksek olan bireyler, kayıtsız biçime sahiptir (Bkz. Tablo 1.1). Bağlanmaya ilişkin yüksek kaygılı bireyler, bağlanma sistemini yüksek düzeyde etkinleştirme stratejileri sonucunda, bağlanma figürleri ile olan psikolojik mesafeyi en aza indirmeyi isterler. Bu da, bağlanma figüründen ayrılmakta güçlük çekme ve bağlanma figürü tarafından sürekli fark edilme isteği gibi sonuçlara yol açmaktadır. Kaçınan kişiler ise bağlanma sistemini düşük düzeyde etkinleştirme stratejisi sonucu, kendi kendine yetmeye aşırı düzeyde odaklanmaktadırlar (Mikulincer ve Shaver, 2005).

Brennan, Clark ve Shaver'in (1998), kaçınma ve kaygı çözümlemesine dayanan dört bağlanma grubu da Bartholomew'in sınıflandırmasıyla tutarlıdır. Bartholomew'a göre, dörtlü bağlanma stilleri, benlik ve başkaları modeli bağlamında

ele alınacağı gibi, “kaygı” ve “yakınlıktan kaçınma” boyutları temelinde de ele alınabilir (Griffin ve Bartholomew, 1994).

Tablo 1.1 Dört Kategori Modeli’nde Temel Bağlanma Boyutları ve Kategorileri (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Brennan, Clark ve Shaver, 1998’den uyarlanmıştır)

		Başkaları Temsili	
		<i>(Kaçınma)</i>	
Benlik Temsili <i>(Bağımlılık/Kaygı)</i>		Olumlu	Olumsuz
		<i>Düşük</i>	<i>Yüksek</i>
Olumlu	<i>Düşük</i>	GÜVENLİ Yakınlık kurmada rahat ve özerk	KAYITSIZ Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt-bağımlı
	<i>Yüksek</i>	SAPLANTILI İlişkilerinde takıntılı	KORKULU Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Brennan, Clark ve Shaver (1998), geliştirmiş oldukları Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YIYE) (Experiences in Close Relationships Inventory-ECRI) aracılığıyla bireylerin, bu temel boyutlar temelinde değerlendirilebileceklerini; boyutlardan aldıkları puanlara göre Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM) çerçevesinde dört kategoriden biri içerisinde de sınıflandırılacaklarını ileri sürmektedirler.

1.4. Bağlanma Üzerine Yapılan alışmalar

Son yıllarda gerek yurt dışında gerekse Türkiye’de anne ocuk arasındaki ilişkiler konusunda yapılan çalışmaların çok büyük bir kısmını bağlanma konusu oluşturmaktadır. Bu çalışmalara genel olarak bakıldığında erken çocukluk dönemi, orta çocukluk dönemi, ergenlik ve yetişkinlikteki bağlanma süreçlerinin incelendiği gözlenmektedir.

1.4.1. Yurt Dışındaki Bağlanma alışmaları

Bağlanma davranışlarının sıklığı ve derinliği, erken yaşlardan orta çocukluk dönemine doğru farklılaşmaktadır (Dwyer, 2005; Mayseless, 2005).

Doğumla birlikte kurulan bağlanma ilişkisinin niteliği, bebek ile anne ya da bakım veren arasında kurulacak olan iletişimin kalitesini belirlemektedir (Atasoy, 1996; Atasoy, Ertürk ve şener, 1997). Pek çok araştırmacı, anne/bakım veren-ocuk ilişkisinin sürekliliğinin ve niteliğinin, sonraki yaşantıların temelini oluşturduğunu ileri sürmektedirler (Lewis 1990, Pearson ve ark. 1993, Roe ve Drivas 1993).

Bağlanmanın doğum sürecinden hemen sonra başladığı düşüncesi hakim olmakla birlikte, henüz tam olarak kanıtlanamamasına karşın, anne ile bebek arasındaki ilk bağlanma ilişkisinin, doğum öncesinde, yani hamilelik sürecinde kurulmaya başlandığı ileri sürülmektedir (Bloom, 1995). Doğum ncesi dönemde

fetüs, annenin duygusal durumuna yanıt verebilmektedir. Yirmi altıncı haftada fetüsün algılama, tepki gösterebilme ve işitebilme yeteneklerinin olduğu bildirilmektedir (Kaplan, Sadock ve Greb, 1994, Altuğ ve Özkan 1996). Doğum öncesi dönemde, bebekle birlikte annenin bedeninde meydana gelen değişiklikleri benimsemesi, olumlu duygularını bebeğine aktarabilmesi ve bebeğini benimsemesi, bağlanmanın ilk temellerini oluşturuyor gibi görünmektedir. Bağlanmada annenin bebeğine ilişkin oluşturduğu zihinsel tasarım, ön plana çıkmaktadır (Kemp ve Page, 1986).

Bebeklikten çocukluğa geçişte, bağlanmayla ilişkili zihinsel temsillere ilişkin en temel değişim, ebeveynlerle ilişkileri düzenleyen “amaca göre düzeltilen ortaklık” (goal-corrected partnership) kavramında gözlenir. Dwyer’in (2005) belirttiği gibi artan bilişsel becerilere uygun olarak çocuklar, ebeveynlerin amaç, güdü ve duygularını daha iyi anlarlar ve kendi bağlanma davranışlarını ebeveynlerinin durum ve amaçlarına göre yeniden düzenleyebilirler. Çocukluktan orta çocukluğa geçişte ise bilişsel beceriler daha da pekişir, ben merkezci düşünce ve davranışlar azalır, çocuk yetişkinlerin bakış açısını daha kolay alabilir ve daha başarılı “amaca göre düzenlenen ortaklık” stratejileri geliştirir. Böylece bu dönemde bağlanma davranışları daha karmaşık ve örtük bir özellik gösterir (Akt: Sümer ve Anafarta Şendağ, 2009).

Yapılan çalışmalarda okul öncesi çocukların bağlanma temsilleri ile olumlu başa çıkma davranışları ve bilişsel becerileri arasında, anlamlı ilişkiler olduğu gösterilmiştir (Frodi, Bridges ve Grolnick, 1985; Slade, 1987). Schneider, Atkinson

ve Tardif (2001), 63 çalışmaya dayanan meta-analitik değerlendirmelerinde, anne çocuk arasındaki bağlanma ilişkisi ile çocuk-akran ilişkileri arasında ilişkiler olduğunu belirlemişler; bağlanmanın akran ilişkileri üzerinde aracı değişken olarak işlev görüyor olabileceğini vurgulamışlardır.

Orta çocukluk dönemindeki bağlanma, zihinsel temsilleri belirginleştirerek, farklı alanlardaki beklenti ve inançları daha aktif olarak yönlendirmeye başlar (Sümer ve Anafarta Şendağ, 2009). Araştırmalar, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinden farklı olarak, orta çocukluk döneminde ebeveynlerin hala birincil bağlanma figürü olma işlevini sürdürdüğünü göstermektedir (Levitt, Guacci- Franco ve Levitt, 1993; Lieberman, Doye ve Markiewicz, 1999). Ancak, bu dönemdeki çocukların, zihinsel ve duygusal gelişimlerine paralel olarak, özerklik alanları da genişler. Dolayısıyla bu dönemlerinde çocuklar, yeni hedeflere yönelirler ve akranlarıyla daha fazla zaman geçirmek isterler (Mayseless, 2005; Kerns ve Richardson, 2005). Bilişsel gelişim düzeylerine paralel olarak bu dönemde çocuklar, farklı kaynaklardan beslenen bağlanma davranışlarını tek bir zihinsel model içinde bütünleştirme becerisi kazanırlar ve akran ilişkilerine yoğunlaşarak, birincil bağlanma figüründen kısmen geri çekilme eğilimine girerler (Kerns, Schlegelmilch, Morgan ve Abraham, 2005).

Akran ilişkilerinin artan önemi sebebiyle orta çocukluk dönemindeki bağlanma araştırmaları genellikle akran ve arkadaşlık ilişkilerine yoğunlaşmıştır

(Booth- Laforce, Oh, Kim, Rubin, Rose-Krasnor ve Burgess, 2006; Coleman, 2003; Kerns, Klepac ve Cole, 1996).

Yapılan çalışmalarda güvenli bağlanmanın, sadece ebeveyn-çocuk ilişkisinde değil, akran ve arkadaş ilişkilerini içeren sosyal ilişkilerde yetkinlik ile dünyayı ve çevreyi keşif etkinliklerinde yüksek merak gibi farklı benlik ve sosyal gelişim alanlarında da önemli bir kaynak olduğu gösterilmiştir (örn., Cassidy, 1988; Kerns ve ark., 1996; Thompson, 1999).

Bağlanma temsillerinin, özellikle öğretmenler tarafından derecelendirilen, akran kabulü ve okula uyum düzeyleri ile güçlü ilişkiler gösterdiğine işaret eden bir takım çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre bağlanma temsillerinin benlik işlevleri üzerinde, doğrudan ya da dolaylı olarak önemli etkileri bulunmaktadır. Güvenli bağlanan çocukların, iletişim becerileri, bilişsel beceriler ve motivasyon hakimiyeti (mastery motivation) açısından, güvensiz bağlanan yaşlılarına göre daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Sonuçlar, anne-çocuk etkileşimsel süreçlerinin, diğer deyişle bağlanmanın, çocuğun okul çağındaki bilişsel becerilerini açıklayan bilişsel işlevlerinde öne çıktığını göstermektedir (Moss ve St. Laurent, 2001). Güvenli bağlanmanın, okula uyum ve okul değiştirme gibi geçiş sorunlarının başarıyla atlatılması açısından da önemli olduğu bulunmuştur (Granot ve Mayselles, 2001).

Ergenlikte bağlanma, erken ve orta çocukluk dönemlerindeki bağlanma süreçlerinden farklılaşmaktadır. Ergenlik, genel olarak, ebeveynden uzaklaşarak

kişinin kendi iç dünyasına ve dış dünyaya yoğunlaştığı, akran ilişkilerinin önemsendiği bir dönemdir. Ergenlikteki bu değişiklikler sırasında, ergenin çocukken bakımını üstlenen bireylere karşı geliştirmiş olduğu bağlanma ilişkisi, oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bağlanma sisteminin temel işlevleri olan ve önceleri anne baba tarafından sağlanan yakınlık arama, güvenli bir sığınak ve keşif üssü olma işlevleri, orta çocukluktan itibaren, ebeveynlerden arkadaşlara doğru kaydırılır (Işınsu, 2003). Öyle görünüyor ki ergenlik dönemindeki genç, ebeveyn figürlerinden akran gruplarına doğru yönelmesine rağmen, erken dönemdeki bağlanma örüntüleri kalıcı ve güçlü bir etkiye sahiptir (Hamarta, 2004).

Güvenli bağlanmanın duyarlı, zamanında ihtiyaca cevap veren ve tutarlı anne baba davranışının bir sonucu olduğu, çok sayıda araştırma tarafından desteklenmiştir (Cassidy, 1999; Main ve ark., 1985). Bir araştırmada Galbo (1984), genç bir kişinin yaşantısındaki en önemli kişilerin, annesi ve babası olduğunu göstermiş; LeCroy ise (1994) anne ve baba ile yakın ilişkide bulunmanın, gençlerin ruh sağlığında belirleyici rol oynadığını belirtmiştir.

Bireyin bağlanma biçimi, kişilik gelişimi üzerinde çok büyük bir öneme sahiptir. Shaver ve Brennan (1992) tarafından 242 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, bağlanma biçiminin bireyin kişiliği üzerindeki etkilerine yönelik, önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre, güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, güvensiz bağlananlara oranla daha az nörotik, daha dışa dönük, daha az kaygılı ve daha sıcak; kaçınılmalı bağlanma geliştirenlerin daha depresif, daha uyumsuz, ilişkilerinde daha doyumsuz oldukları ve ilişkilerinin daha kısa sürdüğü;

korkulu bağlananların ise sosyal ilişkilerden kaçınan, duygusal ilişki kuramayan yetişkinler oldukları saptanmıştır.

Yapılan çalışmalarda, güvensiz bağlanma stilindeki bireylerin çoğunlukla güvenli olmayan ailelere sahip oldukları ve bu nedenle ergenlik döneminde kişilerarası ilişkilerinde daha çok sorun yaşadıkları gözlenmektedir. Ayrıca güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerde suç işleme, anti-sosyal davranışlar, düşük özsaygı, yakın ilişki kurmada güçlük, yalnızlık hissi ve utanç gibi duyguların daha yoğun olarak yaşadığı belirtilmektedir (Cooper, Shaver ve Collins, 1998).

Çocukluk bağlanma figürlerinden yetişkin bağlanmasına devam eden süreç, bağlanma işlevlerinin dereceli olarak farklı kişilere geçişiyle meydana gelmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Bebeklikte yakınlık, güvenli üs ve güvenli sığınak işlevlerinin hepsini, ebeveynler yerine getirirken; erken çocuklukta yakınlık, ergenlikte ise yakınlığa ek olarak güvenli sığınak işlevini, yaşıtlar yerine getirmeye başlamaktadır. Yetişkinlikte ise tüm işlevleri yaşıtlar yerine getirmektedir. Bununla birlikte bağlanma figürü olarak ebeveynlerin hiçbir zaman bağlanma sisteminin tam olarak dışına itilememekte olduğu, ancak göreceli olarak önemini kaybettiği belirtilmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Hazan ve Shaver (1987), Bowlby'nin çocuklarla ilgili bağlanma kuramını temel alarak, bağlanma stillerinin yetişkinlikte kurulan romantik ilişkilerde de etkisinin anlaşılabilirliğini savunmuşlardır. Bunu sınamak için benlik ve diğerlerine ilişkin zihinsel temsiller, çocukluk döneminde aile ilişkileri konularında sorular ve

Ainsworth'un üç ayrı bağlanma stilini açıklayan birer paragraf hazırlamışlardır. Yetişkin bir örnekleme bu paragraflardan kendilerine en uygun olanını seçmelerini isteyerek bir çalışma yapmışlardır. Araştırmacılara göre insan yaşamının erken dönemlerinde gelişen bağlanma stilleri ve zihinsel temsiller, göreceli olarak kalıcı ve durağandır. Yaşamın sonraki dönemlerinde, bireylerin romantik ilişkilerinde, eşleri ve kendileriyle ilgili algılarında da belirleyicidirler. Sonuçlara göre, çocukluk dönemindeki aileyle sıcak ve sevgi dolu bir ilişki örüntüsünün, güvenli bağlanmanın en önemli belirleyicisi olduğu gözlenmiştir. Ailesinden reddedici ve kaçınan tutumlar gören yetişkinler, kaçınan bağlanma stiline sahip olarak sınıflandırılmış; kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip bireyler ise kendi aile ilişkilerini, hem sıcak, hem de uzak boyutları olan, tutarsız bir ilişki olarak tanımlamışlardır. Ayrıca, sonuçlar, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, yakın ilişki kurmak ve sürdürmekte güçlük çekmediğini, ilişkilerinin uyumlu ve uzun süreli olduğunu göstermiştir. Bu grup, romantik ilişkilerinde de genel olarak daha mutlu, kendine güvenli ve eşin hatalarına karşı destekleyici bir tutum göstermektedir. Bağlanma stili kaygılı-kararsız olan yetişkinlerin, eşleri tarafından terk edilmekten korktukları, eşi idealize ettikleri, uç bir cinsel çekime odaklandıkları, kıskanç ve duygusal açıdan dengesiz bir tutum sergiledikleri gözlenmiştir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise yakın ilişki kurmaktan uzak durmakta ve eşlerine karşı soğuk ve uzak davranmaktadırlar.

Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth ve ark. (1978) tarafından daha önce belirtilen güvenli, kaçınan ve saplantılı bağlanma biçimlerini, bireyin yetişkin romantik ilişkisinde de kullandığını öne sürerek, yetişkinlikte güvenli, kaçınan ve saplantılı bağlanma biçimlerinin ölçülmesiyle ilgili bir çalışma yapmışlardır. Buna

göre güvenli bağlanma biçimine sahip yetişkinler, kendine güvenen, ikili ilişkilerde girişken ve ilişki kurmaktan rahatsızlık duymayan bireylerdir. Buna karşılık güvensiz bağlanan, kaçınan ve kaygılı bireylerin ise ikili ilişkilerden kaçındığı, kısa süreli romantik ilişkiler kurduğu ve sevilmediklerine ilişkin inançlarının olduğu bulunmuştur.

Zihinsel temsiller açısından bakıldığında, farklı bağlanma stiline sahip olan bireylerin kendilik ve başkaları temsillerinin de değiştiği görülmektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Güvenli yetişkinler genel olarak sevilabilir olduklarını, başkalarının da güvenilir ve sevilabilir olduğunu düşünmektedirler. Kaygılı-kararsız bağlanan bireyler ise kendilik temsillerinde olduğu gibi, başkaları temsillerinde de güvensizdirler. Anlaşılmadıklarını ve diğerlerinin ilişkiye kendileri kadar bağlı olmadığını düşünmektedirler. Kaçınan bireyler ise, kendilerinin soğuk olduğunu düşünseler de, kendileriyle ilgili daha olumlu temsiller geliştirmeye yatkınken, başkalarının ise güvenilmez olduğunu içeren zihinsel temsillere sahiptirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Bartholomew ve Horowitz (1991) bir başka çalışmalarında, Hazan ve Shaver'in (1987) üçlü bağlanma modelini, Bowlby'nin benliğe ve başkalarına ilişkin zihinsel temsiller kavramından yola çıkarak tekrar ele almışlar ve yetişkinlerde bu kavram çerçevesinde dört bağlanma stili tanımlamışlardır. Dörtlü Bağlanma Modeli olarak adlandırılan bu model; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerini kapsamaktadır.

Son yıllarda, bağlanma stilleri ile yetişkin yakın ilişkilerinin çeşitli yönleri üzerinde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Collins, Cooper, Albino ve Allard (2002), yaptıkları çalışmayla bağlanma biçimlerinin romantik ilişkilerdeki belirleyici rolüne vurgu yapmışlardır. Yazarlar bu bağın iki temel mekanizmayla oluştuğunu öne sürmüşlerdir. Bağlanma stilleri, kişinin sosyal algısı ve duygusal tepkilerini doğrudan etkileyerek kişinin yakın ilişkilerini yönlendirirken, aynı zamanda, kişinin romantik eş seçimini de belirlemektedir. Örnek vermek gerekirse, güvensiz bağlanma biçimine sahip bireyler, romantik yaşantılarında daha uyumsuz ilişkiler kurmaya eğilimli görünmektedirler.

Bağlanma stilleriyle, yakın ilişkilerde eş seçimi (Collins ve Read, 1990; Kirkpatrick ve Davis, 1994), benlik saygısı (Bylsma, Cozzarelli, ve Sümer, 1997), çatışma yönetim biçimleri (Simpson, Rholes, Phillips, 1996), kıskançlık (Buunk, 1997; Hazan ve Shaver, 1987) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Erken dönemlerdeki bağlanma stilleri ve zihinsel temsillerin, yetişkinlikteki romantik ilişkilere etkisini açıklamaya yönelik çalışmalar da yapılmıştır (Hazan ve Shaver, 1994; Levy ve Davis, 1988). Bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar genellenecek olursa, yakın ilişkilerin birçok yönünün bağlanma sürecinden etkilenebileceği düşünülebilir.

1.4.2. Türkiye’deki Bağlanma Çalışmaları

Bağlanma konusu son yıllarda ülkemizde de yaygın olarak çalışılan bir konu halini almıştır. Tablo 1.2’de de görüldüğü gibi ülkemizde yapılan bağlanma

araştırmaları incelendiğinde, erken ve orta çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik olmak üzere birçok alanda, bağlanma stilleri ile çeşitli değişkenler arası ilişkilerin araştırıldığı gözlenmektedir. Bağlanma, hem gelişim psikolojisi, hem sosyal psikoloji, hem de klinik psikolojinin konusu olarak ele alındığından, bu konuda yapılan çalışmalar da geniş bir yelpazede yer almaktadır.

Genel olarak bakıldığında, bağlanma konulu bu çalışmaların bebeklik ve çocuklukta ebeveyne bağlanma (Atasoy, Ertürk ve şener, 1997; Uluç ve ktem, 2009), ebeveyn rolleri (Güngör, 2000; amurlu-Keser, 2006; Salahur, 2010) algılanan ana-baba tutumları (Demirli, 2012), problem özme (Ergin ve Dağ, 2013; Arslan, E., Arslan, C. ve Arı, 2012; İlhan, 2012; Trkz, 2007; Ergin, 2009), sosyal beceri (Seven, 2006), benlik algısı (Sümer ve Anafarta şendağ, 2009; Hamarta, 2004), çeşitli kişisel zellikler (Onur, 2006; Saya, 2006; Morsünbül, 2014), iş doyumunu (Demirkan, 2006), yakın ilişkiler (Büyüksahin, 2001; Karakurt, 2001; Sümer, 2006; Tutarel-Kışlak ve avuşoğlu, 2006; Bahadır, 2006; Beştav, 2007; Kankotan, 2008; Açık, 2008; akır, 2008), toplumsal roller (Morsünbül ve Tümen, 2008; İlhan, 2012), psikopatolojik durumlar (Sabuncuoglu ve Berkem, 2006; Oral, 2006; Erdoğan, 2007; eri, 2009; Erdogan, 2010; Pazvantoğlu, Karabekiroğlu, Sarısoy, Baykal, Korkmaz, Akbaş, Bke ve şahin, 2013; Dağ ve Gülüm, 2013; Erdiman, 2010) veya psikolojik rahatsızlık belirtileri (Szgeer, 2011, Ayaz A., Ayaz M., Perdahlı ve Güler 2012; Batıgün ve Büyüksahin, 2008; Yaka, 2011; Keklik, 2011; Gündüz, 2013; Tre, 2013) ile ilgili çalışmalar olduğu görülmektedir.

Bulgulara genel olarak bakıldığında, ülkemizde yapılan çalışmalarda da, güvenli bağlanan bireylerin daha sağlıklı iletişim kurdukları; iş doyumunu ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu; problem çözme becerilerinin, atılganlık ve kendilik saygılarının daha yüksek olduğu gösterilmektedir (Güngör, 2000; Arslan, 2008; Morsünbül ve Tümen, 2008; Büyükşahin, 2001; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu 2006; Bahadır, 2006; Ergin ve Dağ, 2013; Morsünbül, 2014). Bu bulgular; yurt dışında yapılan çalışmalarla tutarlılık ve benzerlik göstermektedir.

Yukarıda bahsedilen sonuçların yanında, güvenli bağlanma ile kişilerarası problem çözme becerileri ve bilişsel esneklik arasında da olumlu düzeyde ilişki olduğu (Dağ ve Gülüm, 2013); güvensiz bağlanan bireylerin bir takım psiko-sosyal ve davranışsal sorunlar yaşadığı (Batıgün ve Büyükşahin, 2008); problem çözme becerilerinde sorunlar olduğu (Arslan, E., Arslan, C. ve Arı, 2012); bu bireylerde DEHB (Pazvantoğlu, Karabekiroğlu, Sarısoy, Baykal, Korkmaz, Akbaş, Böke ve Şahin, 2013), sosyal anksiyete (Türe, 2013), depresyon, sürekli kaygı, anksiyete ve yeme bozuklukları (Keklik, 2011; Yaka, 2011), kişilik bozuklukları (Erdoğan, 2010); vajinismus (Çeri, 2009) gibi psikopatolojik durumların da daha sık gözlemlendiği belirtilmektedir.

Ülkemizde yakın ilişkiler veya evlilik konusunda da bağlanma çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı bağlanma stilleriyle, yakın ilişkilerde ayrılık kaygısı, benlik saygısı (Sümer ve Güngör, 1999); çatışma yönetim biçimleri (Bahadır, 2006); eş seçimi ve kıskançlık (Karakurt, 2001); yalnızlık (Büyükşahin, 2001) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler üzerinedir. Ülkemizdeki yakın ilişkilerdeki

bağlanma çalışmalarına bakıldığında, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin genel olarak, romantik/yakın ilişkilerinde veya evliliklerinde, daha uyumlu oldukları ve iletişimlerinin daha iyi olduğu gözlenmektedir (Açık, 2008; Kankotan, 2008; Sarı, 2008; Beştav, 2007; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006; Karakurt, 2001). Tüm bu bilgilerden hareketle, bağlanma örüntülerinin, kişinin yakın ilişkilerinin doğasını, yakın ilişki içinde kendisine ve birlikte olduğu kişiye ilişkin beklenti ve inançlarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Tablo 1.2’de 1997 yılından günümüze kadar Türkiye’de yapılmış olan bağlanma çalışmalarının bir kısmı, çalışmanın ilgi alanı olan gelişim dönemine, araştırmanın amacına, örnekleme, kullanılan ölçme araçlarına ve elde edilen sonuçlara göre özetlenmektedir.

Tablo 1.2 Son Yıllarda Türkiye’de Bağlanma Konusunda Yapılmış Çalışmalar					
Çalışmanın ismi	Çalışmayı gerçekleştirenler	Amaç	Örneklem	Kullanılan Ölçüm Araçları	Sonuç
Erken Çocukluk (Bebeklik) Dönemi, Orta Çocukluk Dönemi ve Bağlanma					
Altı ve On İki Aylık Bebeklerde Bağlanma	Atasoy, Ertürk ve Sener (1997)	Altı ve on iki aylık bebeklerde bağlanma davranışının incelenmesi	19’su kız, 17’si erkek olmak üzere toplam 36 bebek ve annesi	<ul style="list-style-type: none"> • Bağlanma Sorgulama Anketleri • Ankara Gelişim Tarama Envanteri • Yabancı Durum Testi 	Bebeklerin bağlanma davranışı gösterdikleri, ancak takvim yasaları ile beraber değerlendirildiklerinde beklenen yabancı durum tepkisini göstermedikleri görülmüştür.
Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	Seven (2006)	Anasınıfına devam eden altı yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi	Muş ilinde tesadüfi olarak seçilen dört okulun ana sınıflarındaki 56’sı erkek, 54’ü kız 110 çocuk	<ul style="list-style-type: none"> • Cassidy Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri • Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğretmen Formu 	Bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler ve sosyal becerilerin alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.
Annenin Bağlanma Düzeyi Ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi	Çamurlu-Keser (2006)	Çocuk yetiştirme süreci içerisinde bağlanma ve ana-babalık stillerinin rolünün incelenmesi	6-11 yaş arası 180 çocuk ve anneleri	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenli Bağlanma Ölçeği • İlişki Ölçekleri Anketi • Anababalık Stilleri Ölçeği • Anababa Tutum Ölçeği 	Annenin bağlanma stiline özellikle Anababalık Stilleri Ölçeği’nin kontrol boyutunda etkili olduğu görülmüştür. Anelik boyutunun çocuğun güvenli bağlanma stili üzerinde etkisi görülmektedir. Güvenli bağlanan çocukların annelerinin, kabul/ilginin yüksek olduğu çocuk yetiştirme stili uyguladıkları bulunmuştur. Çocuğun güvenli bağlanmasının özellikle annenin kabul/ilgi boyutundan etkilendiğini göstermiştir.

<p>Okulöncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi</p>	<p>Türköz (2007)</p>	<p>Sağ beyinde; örtük bellekte depolanmış olan bebeklik bağlanma örüntülerinin, yine sağ beyin gelişimi ile ilişkili olduğu kanıtlanmış olan stresle başa çıkma yollarını, etkileyip etkilemediğini ve ilk yılın sonunda gelişmeye başlayan açık bellek süreçleri üzerinde bir rolü olup olmadığının incelenmesi</p>	<p>5-6 yaş grubu 77 çocuk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bağlanma Öykü Tamamlama Testi • Çocuklar İçin Bellek Ölçeği • Problem Çözme Öykü Tamamlama Ölçümü • İlişkisel Problem Çözme Öğretmen Gözlem Formu 	<p>Hem stresle başetme davranışı hem de bellek performansı yönünden güvenli bağlananlar ile güvensiz bağlananlar arasında anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Kişilerarası stres içeren problematik durumlarda, güvenli bağlananlar, girişken-pozitif başetme yollarını seçerken; güvensiz bağlananlar, çekingen ya da saldırgan başetme yollarına başvurmuşlardır. Ayrıca sözel bellek görevlerinde güvenli bağlananlar lehine anlamlı farklılıklar göstermiştir. Örtük bellekte depolanan bağlanma örüntülerinin, birbiriyle yakın ilişki içinde olan stresle başetme ve açık bellek sistemlerini nörobiyopsikolojik düzlemdeki gelişimleri üzerinden etkilediği varsayımını desteklemiştir.</p>
<p>Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı</p>	<p>Sümer ve Anafarta Şendağ (2009)</p>	<p>Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın öznel benlik alanları ve kaygı üzerindeki etkilerinin incelenmesi</p>	<p>İlköğretim Okulu 5. ve 6. sınıfına devam eden toplam 194 öğrenci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği • Harter Benlik Algısı Ölçeği • Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri 	<p>Anne ve babaya güvenli bağlanmanın birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında olumlu değerlendirmeyle ve düşük kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de, fiziksel görünüm algısı ile bütünsel özdeğeri anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Hem bütünsel özdeğer hem de fiziksel görünüm algısı üzerindeki anlamlı ortak etkiler bir ebeveyne güvenli ya da güvensiz bağlanmanın etkisinin diğer ebeveyne ne ölçüde güvenli bağlandığıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bütünsel özdeğere ilişkin ortak etki her iki ebeveyne de güvenli bağlanmanın çocukların kendilerini olumlu değerlendirmeleri ve algılamaları bakımından önemli bir özkaynak olduğunu ve ancak bu koşulda özdeğerin en üst düzeyde algılandığına işaret etmektedir. Ayrıca, benlik değerlendirmelerinin bağlanma ile kaygı</p>

					arasında tam aracı değişken rolü üstlendiği saptanmıştır.
Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi	Uluç ve Öktem (2009)	Güvenli Yer Senaryoları ve Benliğin Çalışan Modeli arasındaki ilişkilerinin incelenmesi	33'ü erkek ve 27'si kız olmak üzere 60 okul öncesi çocuk	<ul style="list-style-type: none"> • Oyuncak Öykü Tamamlama Testi-TR Yarı-yapılandırılmış bir görüşme olan Kukla Görüşmesi 	<p>Okul öncesi çocuklarda Benliğin zihinsel temsiline ilişkin ilişkisel bir bağlamda ortaya çıktığına ve Bağlanmanın "Çalışan Modeliyle" (working model) yakından ilişkili olduğuna işaret etmektedir.</p> <p>Bağlanmanın "Çalışan Modelinin" etkisi davranışsal düzeyde de gözlenmiştir. Sonuçlar Bağlanmanın akran ilişkileri ve davranış kontrolü üzerinde anlamlı etkileri olabileceğine işaret etmektedir.</p>
Çocuklardaki Davranış Problemlerinin Bağlanma Stilleri, Aile İşlevleri ve Anne Kabul Algıları Açısından İncelenmesi	Sözüğeçer (2011)	Çocukların bağlanma güvenliği ve aile işlevleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddinin aracı bir etkiye sahip olup olmadığının incelenmesi	İlköğretim 5. ve 6. sınıflarında eğitim gören 281 çocuk ve anneleri	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuklara Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Anne Formu) ve Ebeveyn • Kabul-Red Ölçeği (Anne Formu); • Annelere 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği • Aile Değerlendirme Ölçeği 	Bağlanma güvenliği ile davranış problemleri arasındaki ilişkide anne kabul-red algılarının aracı rolünün olmadığı gözlenmiştir.

Ergenlik Dönemi ve Bağlanma					
<p>Bağlanma Stillерinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Ana Babalık Stillерinin Rolü</p>	<p>Güngör (2000)</p>	<p>Bağlanma ve ana-babalık stilleri kavramları çerçevesinde bağlanma zihinsel modellerinin, kuşaklararası aktarımında ana-babalık davranışlarının etkisinin incelenmesi</p>	<p>657 lise öğrencisi ve bu öğrencilerin 246' sinin annesi ve 137' sinin babası</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • İlişki Ölçekleri Anketi 	<p>Ana-babaların bağlanmada kaçınma düzeylerinin, kabul/ilgi ana babalık boyutuyla, kaygı düzeylerinin de sıkı denetim ana-babalık boyutuyla güçlü ilişkiler gösterdiği saptanmıştır.</p> <p>Annelerin kaçınma düzeylerinin kabul/ilgi içeren ana babalık boyutuyla; kaygı düzeylerinin de sıkı denetim boyutuyla ergende kaçınmacı bağlanmayı yordadığı; babaların ise kaçınma ve kaygı düzeylerinin etkileşiminin ergenlerin bağlanma kaygısını yordadığı bulunmuştur. Ayrıca geleneksel baba rollerine uygun olarak, babaların çocuk yetiştirmede aşırı düzeyde denetime başvurmalarının ergenlerin hem bağlanma kaygısını hem de kaçınma davranışını arttırdığı gözlenmiştir.</p> <p>Güvenli bağlanan ergenlerin, güvensiz bağlananlara (kaygılı, kayıtsız, saplantılı) oranla, benlik değerlendirmeleri, psikolojik belirtiler, problem davranışlar ve akademik başarı yönünden en avantajlı grup oldukları görülmüştür.</p>
<p>Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki</p>	<p>Deniz (2006)</p>	<p>Ergenlerin bağlanma stilleri ile çocukluk dönemindeki istismar yaşantıları, suçluluk ve utanç duyguları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesi</p>	<p>566 üniversite öğrencisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği • Suçluluk-Utanç Ölçeği 	<p>Çocukluk döneminde fiziksel istismara, duygusal istismara ve cinsel istismara uğrama ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin varlığı gösterilmiştir. Bağlanma stillerinden korkulu bağlanma ile utanç duygusu arasında ve çocuklukta istismarlarla saplantılı bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca güvenli bağlanma ile utanç duygusu arasında anlamlı düzeyde negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.</p>

Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki	Onur (2006)	Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelemesi	227 kız ve 252 erkek olmak üzere toplam 479 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Atılganlık Ölçeği 	Cinsiyet, yas, okul türü, doğum sırası, annenin eğitim düzeyi, annenin mesleği, 0-2 yas arasında bakım veren kişi, 2-6 yas arasında bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Güvenli bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde; kaygılı bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.
Lise Öğrencilerinde Bağlanma Biçimleri ve Mükemmeliyetçilik İlişkisi	Saya (2006)	Bağlanma stilleri ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkinin Türk lise öğrencilerinde cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğinin incelenmesi	Ankara'daki dört farklı devlet lisesinde okuyan 495 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği 	Bağlanma stilleri ve mükemmeliyetçilik arasında cinsiyete bağlı olarak değişen anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.
Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi	Arslan (2008)	Ergenlerin bağlanma stillerine, cinsiyet ve yas değişkenlerine göre psikososyal gelişim dönemlerinin (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık ve kimlik) ve ego kimlik sürecinin (kararlılık ve keşfetme) farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi	16-23 yaşları arasında 1525 ergen	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği • Ego Kimlik Süreci Ölçeği 	Kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenlerin diğerlerine göre daha yüksek "kararlılık" puanına sahip oldukları, korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin ise diğerlerine göre daha yüksek "keşfetme" puanına sahip oldukları görülmüştür. Güvenli ve kayıtsız bağlanan ergenlerin diğerlerine göre daha yüksek düzeyde "güven" duygusuna sahip oldukları, "özerklik", "girişimcilik", "çalışkanlık" ve "kimlik" dönemleri açısından ise kayıtsız bağlanan ergenlerin daha yüksek düzeyde kazanım gösterdikleri bulunmuştur. Bağlanma stilleri ve cinsiyete göre puan ortalamaları incelendiğinde, kızların erkeklere göre daha fazla "kararlılık" puanına sahip oldukları, "keşfetme"de herhangi bir farklılaşma olmadığı

					gözlenmiştir. Bağlanma stilleri ve cinsiyete göre psikososyal gelişim incelendiğinde, kızların erkeklere göre daha fazla “güven”, “özerklik”, “girişimcilik”, “çalışkanlık”, “kimlik” duygusuna sahip oldukları bulunmuştur.
Ergenlik Döneminde Kimlik ve Bağlanma İlişkileri: Kimlik Statüleri ve Bağlanma Stilleri Üzerinden Bir İnceleme.	Morsünbül ve Tümen (2008)	Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaşp farklılaşmadığını, kimlik statülerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete ve lisede ya da üniversitede öğrenci olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi	Lise ve üniversitede okuyan toplam 401 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği 	Kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı; ancak bu farklılaşmanın sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyunda olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre, kızların erkeklerden daha başarılı kimlik statüsüne sahip oldukları ve kızların korkulu bağlanma stili puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu; üniversitede okuyan öğrencilerin lisede okuyanlara göre korkulu ve saplantılı bağlanma puanlarının daha yüksek olduğu ve lisede okuyanların üniversitede okuyanlara göre daha dağınık ve ipotekli kimlik statüsüne sahip oldukları saptanmıştır.
Bağlanma ve Zorbalık Sisteminde Yer Alma: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracı Rolü	Şirvanlı Özen ve Aktan (2011)	Ebeveyne bağlanma biçiminin, ergenin zorbalık sistemi içinde kurban veya zorba olarak yer alması üzerindeki rolü ve kullanılan baş etme stratejilerinin bu ilişkideki aracı rolünü kız ve erkek ergenler için ayrı ayrı incelenmesi	2 özel ve 3 devlet okulunun 6., 7., 8., 9. ve 10. sınıflarında öğrenim gören, 197’si kız, 213’ü erkek olmak üzere toplam 410 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • Ebeveyne Bağlanma Ölçeği • Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği • Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği • Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği 	Erkek ergenlerde ebeveyne güvenli bağlanma ile hem zorbalığa maruz kalma hem de zorbalık gösterme arasında olumsuz yönde, anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca erkek ergenlerde ebeveyne güvenli bağlanma ile zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkide stresle başa çıkma stratejilerinden “kaçınma” stratejisinin aracı rol gördüğü ve bu ilişkiyi güçlendirdiği görülmüştür.

<p>Suçluluk-Utanç, Bağlanma, Algılanan Ebeveynlik (Anne) Tarzı ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler</p>	<p>Özer (2011)</p>	<p>Bireylerin bağlanma tarzlarının, algıladıkları ebeveynlik (anne) tarzlarının ve suçluluk-utanç duygularının psikolojik belirtilerle olan ilişkilerinin incelenmesi</p>	<p>586 lise öğrencisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-I • Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu • Suçluluk-Utanç Ölçeği • Kısa Semptom Envanteri 	<p>Bağlanma tarzları, algılanan ebeveynlik tarzları ve suçluluk-utanç duyguları ile bağımlı değişken olan psikolojik belirtilerin ilişkili olduğu, ayrıca bağımsız değişkenlerin de birbirleri ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Psikolojik belirtileri yüksek olan gruptaki ergenlerin, belirtilerin düşük olduğu gruptakilere göre, daha fazla utanç yaşadıkları, daha yüksek oranda güvenli, kaygılı, kaçınılmalı ve saplantılı bağlanma geliştirdikleri, annelerini daha kontrollü/kuralcı, küçümseyici/aşağılayıcı, istismarcı/dışlayıcı, başarı odaklı/mükemmeliyetçi ve disiplinsiz/lakayt olarak gördükleri saptanmıştır. Kaygılı bağlanma tarzının, psikolojik belirtileri yordadığı görülmüştür.</p>
<p>Gençlerdeki Somatoform Bozukluklarda Kaygı Düzeyi, Annenin Bağlanma Biçimi ve Aile İşlevselliği</p>	<p>Ayaz, M. Ayaz, Perdahlı ve Güler (2012)</p>	<p>Somatoform bozukluk tanısı alan gençlerin kaygı düzeyi, annelerinin kaygı düzeyi ve bağlanma biçimi ve aile işlevselliklerinin araştırılması</p>	<p>Somatoform bozukluk tanısı alan 33 genç, kendi yaş grubundaki herhangi bir ruhsal bozukluk tanısı almayan 28 genç</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği, • Durumluluk Süreklilik Kaygı Ölçeği, • Aile Değerlendirme Ölçeği • Çocukluk Çağı Anksiyete Tarama Ölçeği 	<p>Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği'nde somatoform bozukluk tanısı alan gençlerin annelerinin kaçınan bağlanma puanlarının kontrol grubundan yüksek olduğu bulunmuş; anne ve gençlerin kaygı düzeyinin vaka grubunda kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.</p>

Yetişkinlik ve Bağlanma					
Yakın İlişki Kuran Ve Kurmayan Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Sosyal Psikolojik Etkenler Yönünden Karşılaştırılması	Büyüksahin (2001)	Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler (benlik saygısı, yalnızlıktan mutlu olma gibi) yönünden incelenmesi	400 lisans öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • İlişki Ölçekleri Anketi 	Güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur. Yalnızlıktan mutlu olma ile kayıtsız bağlanma stili arasında olumlu ilişkiler olduğu görülmüştür.
Yetişkin Bağlanma Stilllerinin Romantik Kıskançlık Üzerindeki Etkileri	Karakurt (2001)	Temel bağlanma boyutları ile (bağlanma zihinsel boyutları ve bağlanmada kaygı ve kaçınma boyutları) romantik kıskançlıktaki temel süreçler (kıskançlık boyutları, yetersizlik ve bağımlılık duyguları ve kıskançlıkla basa çıkma) arasındaki ilişkilerin incelenmesi	Bir aydan daha uzun süreden beri romantik ilişkisi bulunan 306 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • İlişki Anketi 	Korkulu bağlanmaya sahip bireylerin, güvenli bağlanmalardan daha yüksek düzeyde davranışsal kıskançlık gösterdikleri; saplantılı bağlanmaların da güvenli bağlanmalardan daha yüksek düzeyde olumsuz ve yetersizlik duygusu rapor ettikleri bulunmuştur. Kıskançlıkla başa çıkmaya ilişkin olarak; güvenli bağlanan bireylerin ilişkiyi korumaya daha fazla; içselleştirme ve dışsallaştırma yöntemlerine daha az yatkın oldukları; kayıtsız bağlanmaların ise daha düşük düzeyde ilişkiyi korumaya yönelik oldukları; saplantılı bağlanma özelliği gösterenlerin ise en yüksek düzeyde içselleştirme gösteren grup oldukları görülmüştür.
Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi	Hamarta (2004)	Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi	571 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi 	Öğrencilerin bağlanma stillerinin, ilişkisel benlik saygısı, ilişkisel depresyon ve ilişkisel saplantılı düşünme puanlarını önemli düzeyde açıkladığı görülmüştür. Güvenli bağlanma stili grubundaki öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puan ortalamaları diğer bağlanma stili (kayıtsız, korkulu ve saplantılı) grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili gruplarındaki öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarının güvenli bağlanma grubundaki öğrencilerin ilişkisel

					depresyon puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stili grubundaki üniversite öğrencilerinin ilişkişel saplantılı düşünme puanları, kayıtsız ve güvenli bağlanma stilli grubundaki öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması.	Demirkan (2006)	Özel sektörde yer alan yönetici ve çalışanların bağlanma stillerinin, kontrol odağı inançlarının, iş doyumunu düzeylerinin ve beş faktör kişilik özelliklerinin incelenmesi	Özel sektörde yer alan 85 yönetici ve 85 çalışan	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Kontrol Odağı Ölçeği • İş Doyumu Ölçeği • Beş Faktör Kişilik Envanteri 	Hem yönetici hem de çalışan grubun çoğunlukla kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. İş pozisyonu (yönetici ya da çalışan olma), eğitim, kontrol odağı, korkulu bağlanma, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık değişkenlerinin iş doyumunu yordama gücü oldukları bulunmuştur. Kontrol odağını yordayan değişkenler ise; iş pozisyonu (yönetici ya da çalışan olma), korkulu bağlanma, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık değişkenleridir.
Kültürel Çerçeve ve Bağlanma	Halfon (2006)	Kültüre özgü bağlanma davranışlarının ortaya çıkışının incelenmesi	116 kadın ve 94 erkek lisans öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu • Genişleyen Benlik Ölçeği • Kişisel Stil Envanteri (Otonomi ve Sosyotropi alt ölçekleri) 	Bağlanma güvenliği arttıkça otonominin azaldığı; ancak, hiyerarşi/düzgün tavır ve birliktelik karşılıklılık/olumlu bağlanma değişkenlerinin arttığı gözlenmiştir. Genişleyen benlik yapısının oluşumu ile birlikte bağlanma güvenliğinin, birliktelik, karşılıklılık/olumlu bağlanma üzerindeki etkisinin azaldığı görülmüştür. Genişleyen benlik yapısının, bağlanma güvenliği ve araştırılan diğer bağlanma davranışları arasındaki ilişkiyi etkilemediği görülmüştür.
Bağlanma Stilleri ve Duygusal Zekâ Yetenekleri	Görünmez (2006)	Duygusal zekâ ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	198'i erkek, 12'si bayan olmak üzere toplam 210 subay	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Duygusal Zeka Ölçeği 	Duygusal zekâ ile güvenli bağlanma arasında olumlu ve orta düzeyde; duygusal zekâ ile korkulu bağlanma arasında olumsuz ve orta düzeyde; duygusal zekâ ile kayıtsız bağlanma arasında olumsuz ve düşük düzeyde ilişki bulunmuştur.

Bağlanma Biçemi ve Doğum Sonrası Depresyon Belirtileri Arasındaki İlişki: Türkiye’den Bulgular	Sabuncuoğlu ve Berkem (2006)	Doğum sonrası 2-18 ay arası dönemde yer alan 80 annedeki yetişkin bağlanması ve doğum sonrası depresyon belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi	Doğum sonrası 2-18 ay arası dönemde yer alan 80 anne	<ul style="list-style-type: none"> • Erişkin Bağlanma Biçemi Ölçeği • Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği 	Doğum sonrası depresyon belirtileri ile güvensiz bağlanma biçimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Depresif belirtiler gösteren annelerin güvensiz bağlanma puanlarının anlamlı ölçüde yüksek olduğu saptanmıştır.
Yetişkinlerin Bağlanma Stillerinin Duygusal Zeka, İlişkiye Bağlılık, İlişkide Algılanan Tatmin ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.	Sümer (2006)	Hem temel ana-baba davranışlarının (duygusal sıcaklık ve reddetme) hem de görece kültüre özgü davranışların (aşırı koruma ve karşılaştırma) ergenlerin ana-babalarına kaygılı ve kaçınmacı bağlanmalarını ne ölçüde yordadığının incelenmesi	130’u kız, 88’i erkek olmak üzere toplam 218 öğrenci ve onların ana-babaları	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Duygusal Zeka Testi • Kadın Erkek Birlikteliğinde İlişkiye Bağlılık Ölçeği 	Hem annelerin hem de babaların çocuk yetiştirme davranışlarının ergenlerin bağlanma örüntüsünü yordadığı bulunmuştur. Ebeveynlerdeki reddetme ve aşırı korumanın ergenlerde kaygılı ve kaçınmacı bağlanmayı anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır. Annelerin duygusal yakınlığı ve babaların reddetme davranışı bağlanma boyutlarının en güçlü yordayıcıları olarak belirlenmiştir.
Evlilik Uyumu, Bağlanma Stilleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler.	Tutarel-Kıslak ve Çavusoglu (2006)	Güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma biçimleri olan evli kadın ve erkeklerin, evlilik uyum puanları, benlik saygısı puanları ile nedensel ve sorumluluk yüklemesi arasındaki olası farkların incelenmesi	100 evli çift	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • Evlilikte Uyum Ölçeği • İlişkilerde Yükleme Ölçeği • Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 	Evlilikte uyum puanı yüksek olan bireylerin güvenli bağlanma biçimine sahip oldukları; evlilikte uyum puanı düşük olan bireylerin ise korkulu bağlanma biçimine sahip oldukları görülmüştür. Cinsiyet açısından bağlanma biçimleri arasında fark bulunmamış, ancak; dört bağlanma biçimine göre benlik saygısı puanları arasında ve bağlanma biçimlerine göre eşlerin yüklemesi puanları arasında fark bulunmamıştır.
Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme	Bahadır (2006)	Romantik ilişkilerde bağlanma ile çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişkilerin	Romantik ilişki yaşamakta olan 569 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 	Çatışma çözme stratejilerinden zorlama, kaçınma, uzlaşma ve işbirliği stratejileri bağlanma stillerine göre farklılaşmaktadır. Güvenli bağlanma grubu duygudurumunu

Stratejileri ve Olumsuz Duygu Durumunu Düzenleme Arasındaki İlişki		incelenmesi ve bağlanma ile çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişkide olumsuz duygu durumu düzenleme beklentisinin rolünün incelenmesi		<ul style="list-style-type: none"> • Olumsuz Duygudurumu nu Düzenleme Ölçeği • Çatışmayı Ele Alış Davranışı Ölçeği 	düzenleme beklentisi en yüksek olan grup olarak belirlenmiştir. Bağlanmanın kaygı boyutu, çatışma çözme stratejilerinden zorlama, kaçınma, uyma ve işbirliğini doğrudan anlamlı düzeyde yordamaktadır.
Yeme Tutum Bozukluğu İle Kişilerarası Şemalar, Bağlanma Stilleri, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Oral (2006)	Lise ve üniversite öğrencileri ve yeme bozukluğu tanısı almış olan hastalarda kişilerarası şemalar, bağlanma stilleri, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke arasındaki ilişkilerin araştırılması	59 yeme bozukluğu tanısı almış hasta, 477 üniversite öğrencisi ve 521 lise öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Yeme Tutum Testi • Kişilerarası Şemalar Ölçeği • Kişilerarası İlişkiler Ölçeği • Çok Boyutlu Öfke Ölçeği 	Hasta grupta kaygılı bağlanma boyutunun daha yüksek olduğu, hasta grubun öfke toplam puanının diğer iki gruba oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. İşlevsel olmayan şemaların; kaygı, kaçınma bağlanma boyutları ve öfke ve zehirleyici ilişki tarzı ile ilişkili olduğu gözlenmiştir.
Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.	Erdogan (2007)	Evlilik uyumu ile demografik veriler, eslerin bağlanma özellikleri, psikiyatrik durumları ile mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	Evlilik sorunları yaşayan 25 çift ve herhangi bir sorun yaşamayan kontrol grubu olarak nitelendirilen 25 çift	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Yapılandırılmış Psikiyatrik Görüşme Ölçeği (DSM-IV) • Kişilik Bozuklukları için geliştirilmiş 	Evlilikte sorun yaşayan çiftlerde kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı görülmüştür. Kadınlar, erkekleri ilişki içinde kopuk ve kontrolcü olarak, erkekler ise kadınları bağımlı olarak nitelendirmiştir.

				<p>Yapılandırılmış Psikiyatrik Görüşme Ölçeği (DSM III-R)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mizaç ve Karakter Envanteri • Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği 	
<p>Romantik İlişki Doyumu ile Cinsiyet, Bağlanma Stilleri, Rasyonel Olmayan İnançlar ve Aska İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi</p>	Beştav (2007)	<p>Romantik ilişki doyumu ile bağlanma stilleri, rasyonel olmayan ilişki inançları, aska ilişkin tutumlar, cinsiyet ve doğup yaşanan yerleşim birimi değişkenleri arasındaki ilişkileri ve bu değişkenlerin romantik ilişkilerden sağlanan doyuma yaptıkları görelî katkılarını incelenmesi</p>	22 kız ve 264 erkek olmak üzere toplam 586 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • İlişki Ölçekleri Anketi • İlişki İnançları Ölçeği • Aska İlişkin Tutumlar Ölçeği • İlişki Doyumu Ölçeği 	<p>Korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumunu negatif yönde yordadıkları bulunmuştur.</p>
<p>Bağlanma Boyutları, İlişki Durumu ve Cinsiyetin Öznel İyi Olusun Boyutları Üzerindeki Rolü</p>	Kankotan (2008)	<p>Bağlanma boyutları, ilişki durumu ve cinsiyetin öznel iyi olusun olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumu boyutları üzerindeki rolünün incelenmesi</p>	288 kadın, 101 erkek olmak üzere toplam 389 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Yaşam Doyumu Ölçeği • Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği 	<p>Bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları ile cinsiyetin; yaşam doyumunu yordadığını göstermiştir. Ayrıca, bağlanmanın kaçınma boyutunun pozitif duyguyu; bağlanmanın kaygı boyutunun ise negatif duyguyu yordadığı gözlenmiştir.</p>

Evlilik Uyumu ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki	Açık (2008)	Psikolojik iyilik hali için en önemli ilişkilerden biri olarak kabul edilen evlilik ilişkisindeki uyum ve bağlanma stilleri kavramı ilişkinin incelenmesi	Boşanmış ve evli, toplam 100 birey ve çift	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II • Evlilik Uyumu Ölçeği • Evlilik Yaşamı Ölçeği 	Mevcut veya sonlanmış evliliklerini uyumlu ya da uyumsuz olarak değerlendiren katılımcıların, bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınma ile evlilik doyumu açısından farklılaştığı; uyumluların daha yüksek evlilik doyumu ve daha düşük bağlanmaya ilişkin kaçınma ve kaygı puanları elde ettiği bulunmuştur. Bununla birlikte evlilik uyumunu yordama açısından, bağlanmaya ilişkin kaçınmanın, bağlanmaya ilişkin kaygıdan daha belirleyici bir öngörücü olduğu bulunmuştur.
Evli Bireylerin Evlilik Uyularının Ana-Babalarına Bağlanma Düzeyleri ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	Çakır (2008)	Evli bireylerin evlilik uyumları; ana-babalarına bağlanma düzeyleri, cinsiyet, yas, eğitim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, evli kadının çalışma durumu, anne ve babanın hayatta olup olmaması ve gelir düzeyi açısından incelenmesi	Farklı illerde ve farklı meslek gruplarında bulunan 267 evli kadın ve 267 evli erkek olmak üzere toplam 534 evli birey	<ul style="list-style-type: none"> • Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği • Çiftler Uyum Ölçeği 	Evli bireylerin evlilik uyumları ile ana-babalarına bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
Aleksitimi: Psikolojik Belirtiler ve Bağlanma Stilleri	Batıgün ve Büyüksahin, (2008)	Normal bireylerdeki aleksitimi ile psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri incelemektir.	18-40 yaş arası 300 kişi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Toronto Aleksitimi Ölçeği • Kısa Semptom Envanteri 	Aleksitimi puanı yüksek olan grubun, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma puanlarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Eğitim, kaygılı bağlanma ve psikolojik belirti değişkenlerinin aleksitimi puanlarını yordadığı gözlenmiştir.
Üniversite Öğrencilerinde Romantik İlişkilerle İlgili Akılcı Olmayan İnançlar,	Sarı (2008)	Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerle ilgili inançlarının yasa ve cinsiyete göre incelemek; bağlanma boyutlarının romantik	274'ü kız, 233'ü erkek 507 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği 	Bağlanmanın kaygı alt boyutunun, romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlara dair aşırı beklentiler, zihin okuma, farklı düşünmek, fiziksel yakınlık ve cinsiyet farklılıkları alt boyutlarını olumlu olarak yordadığı; bağlanmanın kaçınma alt boyutunun ise romantik sosyal zaman kullanımı ve

<p>Bağlanma Boyutları ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiler</p>		<p>ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlara etkisini ve bağlanma boyutları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların ilişki doyumuna etkisini incelemektedir.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, • İlişki Doyum Ölçeği 	<p>fiziksel yakınlık alt boyutlarını olumlu, aşırı beklentiler ve zihin okuma alt boyutlarını ise olumsuz olarak yordadığı bulunmuştur. Aşırı beklentiler ve fiziksel yakınlıkla ilgili akılcı olmayan inançların ilişki doyumunu olumlu olarak yordadığı, bağlanmanın kaçınma, kaygı boyutları ile romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançların cinsiyet farklılıkları alt boyutunun ilişki doyumunu olumsuz olarak yordadığı ortaya çıkmıştır.</p>
<p>Kişilerarası Problem Çözme Davranışı, Yetişkinlerdeki Bağlanma Biçimleri ve Psikolojik Rahatsızlık Belirtileri Arasındaki İlişkiler</p>	<p>Ergin (2009)</p>	<p>Yetişkinlerdeki bağlanma biçimleri, kişilerarası problem çözme davranışı ve psikolojik rahatsızlık belirtileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.</p>	<p>458 üniversite öğrencisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Kişilerarası Problem Çözme Envanteri • Kısa Semptom Envanteri 	<p>Güvensiz bağlanmaya işaret eden kaçınmacı ve kaygılı bağlanma örüntülerinin etkili olmayan kişilerarası problem çözme davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca hem kaçınmacı ve kaygılı bağlanma örüntülerinin hem de etkili olmayan problem çözme davranışlarının psikolojik rahatsızlık belirtileriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.</p> <p>Kadınların erkeklere oranla daha fazla kaygılı bağlanma eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır. Bağlanma ile psikolojik rahatsızlık belirtileri arasındaki ilişkideki kişilerarası problem çözme davranışının aracı rolüne ilişkin kanıtlar sağlanmıştır. Yetişkinlerin bağlanma örüntüleri, kişilerarası problem çözme davranışları ve yaşanan psikolojik rahatsızlık belirtileri arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna varılmıştır.</p>
<p>Vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerinde temel bilişsel şemalar ile bağlanma stillerinin incelenmesi</p>	<p>Çeri (2009)</p>	<p>Vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerini vajinal giriş zorluğu bulunmayan kadınlar ve eşleriyle karşılaştırarak vajinismus tanısıyla ilişkilendirilen cinsel bilgi, cinsel taciz,</p>	<p>Vajinismus tanısı ile izlenen 45 kadın ve esi tanı grubu olarak; vajinal giriş zorluğu bulunmayan ve</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II • Young Şema Ölçeği 	<p>Kayıtsız bağlanma stili daha çok eşleri vajinismus tanısı alan erkekler arasında görülmektedir. Kadınlar arasında “Güvensiz Bağlanma”, “Duygusal Yoksunluk”, “İç İçe Geçme”, “İstenilmeme / Yetersizlik”, “Bağımlılık” ve “Fedakarlık” boyutları vajinismus tanısını yordamaktadır. Erkekler arasında “Kayıtsız Bağlanma”, “Duygusal</p>

		ilişki uyumu, ağrı algısı gibi değişkenler ile; erken dönem uyumsuz semalar ve bağlanma stilleri açısından gruplar arasında ne gibi farklılıklar olduğunun saptanması	sosyo-demografik özellikler bakımından tanı grubuna benzeyen 48 kadın ve eşi ise karşılaştırma grubu		Yoksunluk”, “Hastalıklar ve Tehditler Karsısında “İncinebilirlik”, “İç İç Geçme” ve “Fedakarlık” boyutları eşlerindeki vajinismus tanısını yordamaktadır.
Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri Ve Depresif Belirtiler İle İlişkisi	Salahur (2010)	Üniversite öğrencilerinin çocukluklarında algıladıkları ebeveyn kabul veya red düzeyi, yetişkinlikteki bağlanma özellikleri ve depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi	266 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II • Ebeveyn Kabul veya Red Ölçeği • Beck Depresyon Envanteri 	Anneden algılanan toplam red düzeyi ile babadan algılanan ihmalin yetişkin bağlanma özelliklerinden hem kaygı hem de kaçınma boyutunu yordadığı; yetişkin bağlanma özelliklerinden hem kaygı hem de kaçınma boyutunun depresyonu yordadığı bulunmuştur. Algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi ile depresif belirti düzeyi arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma özelliklerinden hem kaygı hem de kaçınma boyutunun aracı rolü olduğu gözlenmiştir.
Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Biçimleri ve Kişilik Bozuklukları	Erdoğan (2010)	Bağlanma biçimleri, kişilik bozukluğu, yaygınlığı ve bağlanma biçimleri ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkinin incelenmesi	773 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Kişilik Testi 	Saplantılı ve korkulu olmak üzere güvensiz bağlanan kimselerde kişilik bozukluğu daha yüksek bulunmuştur. Kişilik bozukluğu ile güvensiz bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuş olmakla birlikte kadınlar ve erkekler arasında bağlanma stilleri açısından bir fark gözlenmemiştir.
Zarar Verici Davranışları ve Özkıyım Girişimi Olan Psikiyatrik Hastaların Bağlanma Biçemi, Mizaç Özellikleri,	Erdiman (2010)	Zarar verici davranışları ve/veya özkıyım davranışı olan DSM-IV-TR kriterlerine göre 1. eksen bozukluk tanısıyla yatarak tedavi gören hastalarda bağlanma biçemi, mizaç	Kendine ve başkasına yönelik zarar verici davranışları ve/veya özkıyım davranışı olan	<ul style="list-style-type: none"> • Erişkin Bağlanma Biçemi Ölçeği • SCID-I • TEMPS-A Mizaç Ölçeği • İntihar Niyeti 	Zarar verme davranışı ve/veya özkıyım girişimi bulunan hasta grupları arasında bağlanma biçimleri açısından fark bulunmamıştır.

Dürtüsellik Yönünden Karşılaştırılması.		özellikleri, agresyon, dürtüsellik düzeyleri ve öfke ve öfke ifade tarzı özelliklerinin karşılaştırılması	DSM-IV-TR kriterlerine göre “1. eksen bozukluk” tanısıyla yatarak tedavi görmekte olan 80 hasta	Ölçeği <ul style="list-style-type: none"> • Buss-Durkee Saldırganlık Ölçeği • Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği (STAS) • Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 	
Bağlanma, Erken Döneme Yönelik Şemalar, Öz-Yönetim Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler	Yaka (2011)	Psikiyatrik rahatsızlığı (depresyon, anksiyete ve yeme bozuklukları) olan kişilerde; bağlanma, erken dönemde oluşan uyumsuz şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerin araştırılması	Psikiyatrik rahatsızlık tanısını (depresyon, anksiyete bozukluğu, yeme bozukluğu, panik bozukluğu ve fobi) almış 163 psikiyatri hastası ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan 195 birey	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 • Öz Liderlik Ölçeği • Kısa Semptom Envanteri 	Psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerin, normal bireylere göre; güvensiz bağlanma tarzlarının (kaygılı-kaçıngan) ve erken dönemde oluşan uyumsuz şemalarının daha yüksek olduğu; öz-yönetim stratejilerinin ise daha düşük olduğu görülmüştür.
Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillерinin Cinsiyet, Kişisel Anlamlılık, Depresyona Yatkinlik ve Sürekli Kaygı Düzeyleriyle İlişkisi	Keklik (2011)	Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile cinsiyetleri, kişisel anlamlılık, depresyona yatkinlik ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	155 Öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Depresif Yaşantılar Ölçeği • Durumluluk Süreklilik Kaygı 	Bağlanma faktörleri ve depresyona yatkinlik faktörleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Cinsiyete göre öğrencilerin bağlanma ile ilgili kaçınma, bağımlılık, sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

				Envanteri	
Bağlanma Stilleri, Tehdit Ve Bağlanma Figürü Çağrıştırıcılarının Kognitif Dikkat Performansı Üzerinde Etkileri	Sakman (2011)	Tehdit ve bağlanma figürü çağrıştırıcılarının eşikaltı gösteriminin, farklı bağlanma stillerine sahip katılımcıların, bilişsel dikkat performansı üzerinde bir etkisi olup olmadığının incelenmesi	225 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • WHOTO (Bağlanma Figürü Soru Listesi) • YİYE • Sinyal Tanıma • Stroop Testi 	Bulgular, bağlanma kaçınmasının düşük bilişsel performansın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu, bağlanma kaygısının ise sadece belirli bağlanma sistemi aktivasyonu koşulları altında bilişsel performans düşüşüne yol açtığını göstermiştir. Yani, bağlanma kaygısı, çevrede gerçek bir tehdit olmamasına karşın bağlanma ile ilişkili tehditlerle kronikleşmiş uğraş ve daha zayıf zihinsel işlevler ile bu duruma takılıp kalmaya ve bilişsel kaynakları tüketmeye sebep olmaktadır. Güvenli bağlanmanın, kişileri tehdit veya bağlanma figürü erişilebilirliği çağrıştırıcılarının etkisine karşı bağışık hale getirdiği belirlenmiştir.
Algılanan Anababa Tutumları, Bağlanma Boyutları, Yalnızlık ve Umudun Yapısal İlişkileri	Demirli (2012)	Üniversite öğrencilerinde algılanan anababa tutumlarının bağlanma boyutları ve yalnızlık düzeyi ile beraber umut düzeyinde ne ölçüde etkili olduğunun incelenmesi	550 (378 kız ve 172 erkek) üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği • Yakın İlişki Yaşantıları Envanteri • UCLA Yalnızlık Ölçeği Genel Umut Ölçeği • Durumluk Umut Ölçeği 	Yalnızlık, kaçınma ve kaygılı bağlanma boyutları tarafından pozitif olarak yordanmıştır. Güvenli bağlanma ise düşük düzeyde yalnızlığı yordamaktadır. Kaygılı bağlanma anne çocuk yetiştirme stili sevgi boyutu tarafından yordanırken, kaçınan bağlanma sadece baba çocuk yetiştirme stili kontrol/denetim boyutu tarafından çok zayıf bir biçimde yordanmıştır. Bağlanma kapsamında ebeveynlerden annenin ebeveynlik davranış örüntüsünün bağlanma boyutlarında etkili olduğunu göstermiştir. Babanın ebeveynlik örüntüsü de düşük derece de olsa istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
Kişilerarası Problem Çözme Yaklaşımlarının, Bağlanma Stilleri	Arslan, E., Arslan, C. ve Arı (2012)	Üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının, bağlanma stilleri açısından	554 (279 kız ve 275 erkek) öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> • Kişiler Arası Problem Çözme 	Bağlanma stillerinin problem çözmeyi anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Güvenli bağlanma ile yapıcı problem çözme, ısrarcı sebatkâr yaklaşım arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu

Açısından İncelenmesi		incelenmesi		<ul style="list-style-type: none"> • Envanteri: İlişki Ölçekleri Anketi 	bulunmuştur. Güvenli bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında ise olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma ile yapıcı problem çözme arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensiz yaklaşım ve sorumluluk almama arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma ile probleme olumsuz yaklaşım, yapıcı problem çözme, kendine güvensiz yaklaşım, sorumluluk almama ve ısrarcı sebatkâr yaklaşım arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.
Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık: Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stillerinin Yalnızlığı Yordama Güçleri	İlhan (2012)	Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerinde toplumsal cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinin yordama güçleri incelenmesi	114 kız ve 74 erkek, toplam 188 üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • UCLA Yalnızlık Ölçeği • Bem Cinsiyet Roller Envanteri • İlişki Ölçekleri Anketi 	Yalnızlık, korkulu bağlanma, güvenli bağlanma ve erkeksilik cinsiyet rolü tarafından anlamlı olarak yordanmıştır. Kadınların yanıtları üzerinde yapılan aşamalı regresyon analizinde yalnızlığın korkulu ve güvenli bağlanma tarafından; erkeklerin yanıtları üzerinde yapılan analizde ise yalnızlığın erkeksilik, cinsiyet rolü ve korkulu bağlanma tarafından yordandığı gözlenmiştir
Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Bağlanmayla İlişkili Bellek Düzenlemesi	Olcaşoy, Gündoğdu ve Aksakal (2012)	Erişkin bağlanma stilleri ile bağlanmayla ilişkili bellek düzenlemesi arasındaki ilişkinin incelenmesi	131 kişi	<ul style="list-style-type: none"> • YİYE • Hatırlanma ve yönlendirilmiş unutma paradigması 	Bağlanmaya ilişkin olmayan sözcüklere dair hatırlama kontrol edildiğinde, beklentiye uygun olarak kaçınma puanları arttıkça katılımcılar bağlanmaya ilişkin daha az sözcük hatırlamışlardır. Kaçınma puanlarının bağlanmaya ilişkin sözcük hatırlamadaki yordayıcı etkisi sözcük tanıma durumunda belirleyici olmamış, bağlanmaya ilişkin sözcüklerin de bağlanmaya ilişkin olmayan sözcükler gibi kodlandığı görülmüştür. Bu bulgular, bağlanmaya ilişkin uyarılar söz konusu olduğunda kaçınmalı bağlanma tarzı olan bireylerin izleyen

					(postemotive) baskılama mekanizmaları kullandığına yönelik kuramları destekler niteliktedir.
Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ve Bağlanma Biçimi İlişkisi	Pazvantoğlu, Karabekiroğlu, Sarısoy, Baykal, Korkmaz, Akbaş, Böke ve Şahin (2013)	Bağlanma biçimi ile erişkin dönem DEHB ilişkisi ve DEHB'nin erişkin döneme sürmesinde bağlanma örüntüsünün rolünün incelenmesi	DEHB'li çocukların anne-babaları, çocukluk çağı (asemptomatik DEHB, 73 kişi) ve erişkin dönem DEHB (septomatik, 64 kişi) tanıları konan ve yaşam boyu tanı konmayan (kontrol grubu, 117 kişi)	<ul style="list-style-type: none"> Erişkin Bağlanma Ölçeği 	Kontrol grubu ile asemptomatik DEHB grubu arasında bağlanma biçimleri arasında fark bulunmazken, semptomatik DEHB grubunun her iki gruba göre güvensiz bağlanma biçimi ile anlamlı derecede daha fazla ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, güvensiz bağlanma biçimine sahip bireylerin, hastalıklarının erişkin dönemde sürme oranı, güvenli bağlanma biçimine sahip olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.
Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sosyal Anksiyete Düzeyini Etkileyen Etkenler, Anne-Babaya Bağlanma ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri	Türe (2013)	Üniversite öğrencilerinde sosyal anksiyete düzeyi ile bazı sosyodemografik değişkenler, anne-baba algısı ve yetişkin bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	398 öğrenci	<ul style="list-style-type: none"> Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği (LSAÖ) Anne-Babaya İlişkin Görüşler Ölçeği (ABBÖ) Yetişkin İlişki Biçimleri Ölçeği 	LSAÖ sosyal anksiyete korku ve kaçınma düzeyleri ile ABBÖ ilgi/kontrol, koruma ve toplam puanları arasında negatif ilişki saptanmıştır. Sosyal anksiyete korku ve kaçınma düzeyi saptantılı ve korkulu bağlanma arasında ilişki saptanmıştır. Bazı risk etkenlerinin, anne-babaya bağlanma özellikleri ve yetişkin bağlanma biçimlerinin sosyal anksiyete düzeyi ile ilişkisi gösterilmiştir.
Yetişkin Bağlanma Örüntüleri İle Psikopatoloji	Dağ ve Gülüm (2013)	Bağlanma ile depresyon, obsesif kompulsif bozukluk (OKB), sosyal	661 kadın ve 331 erkek toplam 992 üniversite	<ul style="list-style-type: none"> Yakın İlişkilerde Yaşantılar 	Kaygılı bağlanma ile depresyon, OKB, sosyal kaygı ilişkisinde bilişsel esneklik-kontrol boyutunun kısmi ve tam aracı roller üstlendiği gözlenmiştir. Bilişsel

<p>Belirtileri Arasındaki İlişkide Bilişsel Özelliklerin Aracı Rolü: Bilişsel Esneklik</p>		<p>kaygı gibi psikopatolojiler arasındaki ilişkide bilişsel esnekliği aracı rolünün değerlendirilmesi</p>	<p>öğrencisi</p>	<p>Envanteri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beck Depresyon Envanteri • Maudley Obsesif Kompulsif Belirti Ölçeği • Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği 	<p>esneklik-kontrol boyutu kadınlarda depresyon ve sosyal kaygı ile kaçınmacı bağlanma ilişkisine kısmi aracılık ettiği gözlenmiştir.</p>
<p>Bağlanma Stilleri, Akılcı Olmayan İnançlar ve Psikolojik Belirtilerin Bilişsel Esnekliği Yordamadaki Katkıları</p>	<p>Gündüz (2013)</p>	<p>Bilişsel esnekliğin yordanmasında bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin katkılarının incelenmesi</p>	<p>436 üniversite öğrencisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bilişsel Esneklik Ölçeği • İlişki Ölçekleri Anketi • Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği • Kısa Semptom Envanteri 	<p>Bilişsel esnekliklerin en fazla akılcı olmayan inançlar, saplantılı bağlanma ve anksiyete değişkenleri tarafından yordandığı görülmüştür</p>
<p>Kişilerarası Problem Çözme Davranışları, Yetişkinlerdeki Bağlanma Yönelimleri ve Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişkiler</p>	<p>Ergin, Dağ (2013)</p>	<p>Yetişkinlerin bağlanma yönelimleri, kişilerarası problem çözme davranışları ve yaşadıkları ruhsal belirtiler arasındaki ilişkilerinin incelenmesi ve bağlanmayla ruhsal belirtiler arasındaki ilişkide kişilerarası</p>	<p>458 üniversite öğrencisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri • Kişilerarası Problem Çözme Envanteri 	<p>Güvensiz bağlanmaya işaret eden kaygılı bağlanma örüntülerinin etkili olmayan kişilerarası problem çözme davranışları üzerinde etkili olduğu, kaçınmacı bağlanma örüntülerinin ise hem kişilerarası problemlerin çözümünde kendine güvensiz ve sorumluluk almayan yaklaşımlar üzerinde etkili olduğu, hem de etkili problem çözme davranışlarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Hem kaçınmacı ve kaygılı bağlanmanın, hem de</p>

		problem çözme davranışlarının aracı rolünün test edilmesi		<ul style="list-style-type: none"> • Kısa Semptom Envanteri 	<p>etkili olmayan problem çözme davranışlarından probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensiz yaklaşımın ruhsal belirtiler üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.</p> <p>Ayrıca, kaçınmacı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişkide kendine güvensiz yaklaşımın, kaygılı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişkide ise probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensiz yaklaşımın kısmi aracı rollerine ilişkin kanıtlar bulunmuştur.</p>
<p>İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri, Yalnızlık ve Yaşam Doyumu ile İlişkisi</p>	Morsünbül (2014)	Cinsiyetin, bağlanma stillerinin, kişilik özelliklerinin, yalnızlığın ve yaşam doyumunun internet bağımlılığını ne yönde yordadığının incelenmesi	350 (203 kadın, 147 erkek) üniversite öğrencisi	<ul style="list-style-type: none"> • İnternet Bağımlılığı Ölçeği • İlişki Ölçekleri Anketi On-Maddeli Kişilik Ölçeği • UCLA Yalnızlık Ölçeği • Yaşam Doyumu Ölçeği 	İnternet bağımlısı olarak tanımlanabilecek bireylerin bağlanma örüntülerinin daha çok kaygı ve kaçınmayla biçimlendiği, kişilik özellikleri açısından duygusal dengesizlik özelliğinin daha baskın olduğu ve yalnızlık düzeylerinin yüksek, yaşam doyumu düzeylerinin ise daha düşük olduğu gözlenmiştir

1.5. Bağlanmada Annenin ve Babanın Rolü

Bağlanma daha önceden de bahsedildiği gibi bakım veren ve yeni doğan ya da bebek arasında kurulan sevgi, ilgi ve gereksinimlerin karşılanmasını içeren, karmaşık bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Bakım verenin çoğunlukla anne olması sebebiyle, araştırmaların da büyük kısmı anne ve çocuk üzerinde yapılmıştır. Aileyi oluşturan bir diğer önemli unsur ise babadır. Bağlanma süreci düşünöldüğünde babanın da bu sürece aktif katılımı, bebeğin sağlıklı gelişebilmesinin temel unsurlarından birisidir.

Bowlby, yeni doğan bebeklerin ve çocukların, bakıcıları ile ilişki kurma gereksiniminde olduklarını vurgulamış; anne ile bebek arasındaki ilişkinin, yakınlık arayışı ile belirginleştiğini öne sürmüştür (Hortaçsu, 1991). Anne çocuk ilişkisinde, gerek anne gerekse de bebek, birbirlerinin duygularına cevap verdikleri oranda, aralarındaki duygusal iletişimin kalitesi artmaktadır (Rijt-Plooij ve Plooij, 1993 Soysal ve ark. 2005). Zeanah ve ark. (1993), bağlanma ilişkisinin niteliğinin anne ile bebek arasındaki ilişki biçimi ile şekillendiğini belirtmişlerdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi bağlanma, anne ve bebek için çok önemli bir süreç olmasına karşın, bu bağın oluşabilmesindeki temel faktörlerden birisi de annenin kendi ebeveynleri ile yaşadığı bağlanmanın niteliğidir. Öyle görünüyor ki annenin kendi anne ve babasıyla kurduğu ilişkinin niteliği, kendi çocuğuyla ilişkisine ve evliliğine yansımaktadır (Biller 1993, Donley 1993). Eğer kendi ebeveynleriyle sıcak, sevgi dolu ve güvenli bir bağlılık ilişkisi kurmuşsa, bu durum evliliğine ve

çocuğu ile olan ilişkisine de olumlu yansımaktadır (Biller 1993, Donley 1993, Habip 1996, Ruble, Flaming, Stangor ve ark. 1990, Soysal 1999, Zeanah, Benoit, Barton ve ark. 1993, Zeanah, Boris ve Larriey, 1997).

Yapılan çalışmalar, babayla bağlanma ilişkisinde annenin anahtar bir rolde olduğunu göstermektedir. Çocuğun ruhsal gelişiminde, annenin rolü çok fazla araştırılan bir konu olmasına karşın, babanın rolü konusunda yapılan araştırmalar oldukça kısıtlıdır. Babanın çocuk üzerinde etkisi ilk kez Freud'un "Küçük Hans" vakasında ele alınmıştır (Akt: Çevik ve Ceyhun, 1993; Akt: Yalın 1979, Habip 1996). Baba-bebek ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda daha çok, babanın "bakıcı" rolü üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle, babalığın, bir içgüdü olup olmadığını anlamak amacıyla hayvanlarla çalışmalar yapılmıştır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005). Kuşların ve memeli hayvanların yavrularını, babaya özgü korumacı tarzda himaye ettikleri görülmüştür. Babunlar, makak maymunları, şempanzeler ve diğer primatlarda, erkeğin aile içindeki yeri karmaşık görünse de asıl görevi eşini ve yavrularını yırtıcı hayvanlardan korumaktır (Ainsworth, 1989).

İnsanlardaki birincil bağlanma figürü, çoğunlukla yeni doğan bebeğin annesidir. Buna karşın pek çok bebekte, temel bağlanma anneye kadar babayla da olmaktadır. Özellikle anne tarafından desteklenen babaların, bebekleriyle aralarında güvenli bir bağlılık geliştirebilme olasılıkları yüksektir. Biller'e (1993) göre baba-bebek bağlanmasında, bağlanma şekli ve ilişkinin ayrıntıları, anneye bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Eğer anne-babadan her ikisi de uyarıcı kaynağı ise bebeğin, hem annesine hem de babasına güvenli bağlanma geliştirebilmesi olasıdır.

Bunun gerekleŖmesinde, bebeğin algıları da etkilidir. Baba, anneye göre daha farklıdır. Sesinin tonu, giyimi, verdiği tepkileri, kokusu ve dokunuŖu farklıdır. Bu sayede, bebek, anne ve babasının iki farklı kiŖi olduğunu renmektedir. Anne ya da babasından ayrıldığı durumlarda da, farklı bir sevgi kaynağının yanında olduğunu bildiğinden, rahattır (Soysal ve ark., 2005). Bu dönemde bebekler, acıktıklarında ve yorulduklarında annelerini, aktif oyunlarda ise babalarını tercih etmektedirler (Biller 1993).

Donley'e (1993) göre, baba-bebek bağlanmasını belirleyen en önemli koŖul, anne-babanın iletiŖim biçimidir. EŖlerin evliliklerine iliŖkin algıları ve iliŖkilerinden aldıkları doyumun derecesi ile duyarlı anne-baba olma arasında anlamlı iliŖkiler bulunmuŖtur. EŖler arasındaki iliŖkideki tutarlılık, bebeğin iliŖki örüntülerini kavraması açısından da önemlidir. Anne ile baba arasındaki gerginlik, baba-bebek iliŖkisinde olumsuz duygulanıma yol açmaktadır (Donley 1993).

Benzer durum babasını erken yaŖta kaybetmiŖ çocuklar için de geçerli olabilir. Annenin babayı anıŖ ve ifade ediŖ tarzını, sunulan iliŖki örüntülerini, çevrenin verdiği bilgiyi, çocuğun ne Ŗekilde değerlendirip yorumladığı önemlidir. Ayrıca, babanın askerlik, iŖ, hastalık gibi durumlarda bebekten ayrıldığı süre ve bu süreyi bebeğin nasıl geçirdiği, sağlıklı bir bağlılığın kurulmasında etkilidir (Soysal ve ark., 2005).

Babanın, bebek ile yakın ve olumlu ilişki içerisinde bulunmasının, bebeğin yabancılarla daha rahat ilişki kurmasında etkili olduğu görülmüştür. Erken bebeklik döneminde babaları ile sağlıklı ilişkiler kuran çocukların, güvenli bağlanma geliştirdikleri bilinmektedir (Soysal ve ark., 2005). Biller (1993), yaptığı araştırmada, mutlu, bağımsız, kolay ilişki kurabilen ve araştırmacı çocukların babalarını incelemiş, baba ile çocuk arasındaki iletişimin, çocuğun bilişsel gelişimine uygun türden araştırmacı davranışlarını destekler nitelikte olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, bebek ile baba arasındaki bağlanmanın sağlıklı kurulabilmesi için babanın ilk bir yıl içerisinde bebeğin bakımı ile ilgili tüm faaliyetlere doğrudan katılması gerekmektedir (Biller, 1993; Dodson, 1995).

Baba-çocuk arasındaki bağlanma ilişkisinin kurulmasında rol alan bir diğer etmen ise Çevik ve Ceyhun'a göre (1993), babaya verilen geleneksel roldür. Geleneksel rol, evin ve ailenin korunması, ev içerisinde kuralların ve sınırların belirlenmesi ve ailenin geçiminin sağlanması gibi temel ilkelere dayanmaktadır.

Kültürel farkların da bağlanma üzerine etkili olabileceğine yönelik görüşler vardır. Ijzendoorn ve Kroonenberg (1988), bağlanmada kültürel farklılıklar olabileceğini öne sürmektedirler. Bununla birlikte aynı ülkenin değişik bölgelerinde de değişik bağlanma örüntüleri görülmektedir. Soysal ve arkadaşlarına (2005) göre kültürel yapının ülkemizde daha çok, baba-çocuk ilişkisinde ön plana çıktığı görülmektedir. Türk toplumunda annenin daha destekleyici ve koruyucu olması, baba ile çocuk arasında denge görevi yapması, bağlanmayı etkileyen diğer bir etken olabilir. Ülkemizdeki ekonomik nedenlere bağlı olarak, çalışan annenin doğum

izninin bitmesinin ardından bebeğe, yakın akrabalar ya da bir bakıcı bakmaktadır. Eğer akrabalar farklı bir şehirde yaşıyorlarsa anne, baba ve çocuk birbirlerinden ayrılmakta ve uzun bir süre birbirlerini görememektedirler. Cyntia, Stifter, Coulchan ve arkadaşları (1993), bebek dokuz aylık olmadan önce annenin iş nedeniyle bebekten ayrı kalmasının bağlanmayı ne derece etkilediğini araştırmışlar, ancak anlamlı sonuçlar elde edememişlerdir. Çalışan anneler bebekleriyle daha az vakit geçirmelerine karşın, çocuklarının gereksinimlerine karşın daha duyarlıdır. Burada, güvenli bağlanmanın oluşmasını etkileyebilecek durum, annenin rol çatışması içerisine girmesidir. Rol çatışması içerisinde olan annelerin, bebeklerine yeterince zaman ayıramadıkları düşüncesiyle kaygıya kapıldıkları, bu durumun da eşlerin birbirleri ile olan iletişimlerinin kalitesini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Cyntia, Stifter, Coulchan ve ark., 1993).

Bazı araştırmalar da orta çocukluk dönemindeki bağlanma istikrarını ve anne-babaya bağlanma düzeyini incelemiştir. Kerns, Tomich, Aspelmeier ve Contreras (2000), iki yıllık boylamsal çalışmalarında, babaya yönelik bağlanmanın zaman içinde istikrar göstermesine karşın, anneye yönelik bağlanmada sürekliliğin olmadığını bulmuşlardır. Verschueren ve Marcoen (2005), daha geniş bir örnekleme anne ve babaya bağlanmanın ne oranda istikrarlı olduğunu araştırmışlar ve üç yıllık bir izlemin sonucunda, 8 yaşında alınan ölçüm ile 11 yaşındaki ölçüm arasındaki korelasyonun, hem anneye bağlanma, hem de babaya bağlanma puanları bakımından istikrar gösterdiğini bulmuşlardır. Aralarındaki fark anlamlı olmasa bile babaya bağlanmanın, zaman içinde, daha yüksek istikrar gösterdiği de bulunmuştur. Ayrıca, bu araştırmacılar hem 8 hem de 11 yaş grubu için anneye bağlanmanın, babaya

bağlanmadan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçları dikkate alarak yazarlar, anne ve babaya bağlanmanın birbirinden görece bağımsız olduğunu ve ayrı ayrı ölçülmesi gerektiğini önermektedirler. Başka bir boylamsal çalışmada ise anneye bağlanmanın erken dönemlerde daha güçlü etkiye sahip olduğu, babaya bağlanmanın etkisinin ise orta çocukluk döneminden sonra daha belirgin olarak görüldüğü bulunmuştur (Grossmann, Grossmann, Fremmer-Bombik, Kindler, Scheurer-Englis, ve Zimmerman, 2002).

Yurt dışında, özellikle batıda yapılan çalışmalarda, erken dönemlerdeki yakın bakım ihtiyacı, beslenme gibi nedenlerle, anneye bağlanmanın genellikle daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, orta çocukluk döneminde baba-çocuk ilişkisinin fazlaşması, yaklaşması ve babanın çocuğun yetişmesiyle (özellikle akademik alanda) daha fazla ilgilenmeye başlaması gibi değişimler nedeniyle, babaya bağlanmanın artması beklenebilir.

Sümer ve Anafarta Şendağ (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye'deki geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarının, özellikle çocuk yetiştirmede anne ve babanın belirgin olarak farklı roller üstlenmesinin, anne ve babaya bağlanma düzeyini etkileyen bir faktör olabileceği varsayımıyla, anne ve babaya bağlanma açısından bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Anne ve babaya bağlanma temel etkileri ile anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin, çocuğun kritik sonuç değişkenlerini yordamadaki özgül (birbirinden bağımsız) gücü de bu araştırmanın inceleme konuları arasındadır. Sonuçlara göre anne ve babaya güvenli bağlanma, birbirinden bağımsız olarak, bütün benlik alanlarındaki olumlu değerlendirmelerle ve

düşük kaygıyla ilişkili bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de fiziksel görünüm algısı ve bütünsel özdeğeri, anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Son olarak, benlik değerlendirmelerinin, bağlanma ile kaygı arasında tam aracı değişken rolü üstlendiği saptanmıştır. Bu çalışmada ele alınan yedi değişkenden dördünde (akademik yeterlik, atletik yeterlik, davranıştan hoşnut olma ve kaygı), babaya bağlanmanın etkisi (beta değeri), birinde de (sosyal kabul) anneye bağlanmanın etkisi görece yüksektir. Bu bulgular orta çocukluk döneminde benlik değerlendirmelerine etkisi bakımından babanın belirgin rolünü ve babaya bağlanmanın artan önemini vurgular niteliktedir.

1.6. Bağlanma ve Psikopatoloji

Bowlby (1969, 1973), bağlanma kuramıyla birlikte psikopatoloji için anlaşılır bir gelişimsel model öne sürmüştür. Bu modele göre, yeni doğanın bakım verene bağlanma biçimi gelişimsel olarak kilit bir görev üstlenmektedir. Çünkü Bowlby'e göre erken dönemdeki ilişkisel deneyimler sonraki süreçleri şekillendirmektedir. Bilindiği gibi bağlanma, anne/bakım veren ve çocuk arasında, her iki tarafın da birbirlerinin gereksinimlerini karşılamalarına bağlı olarak gelişen bir süreçtir ve çift yönlü bir ilişkiyi kapsamaktadır. Anne ve çocuğun, özellikle korku dolu duygulanımlar ve stres altındayken birbirlerine sağladıkları rahatlık ve destek, bağlanmayı oluşturmaktadır. O'na göre anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bir bağlanma ilişkisi, çocuğa sağlıklı psikolojik gelişim olanağı sağlamaktadır. Bağlanma, çocuğun sadece kendisinin ve diğerlerinin temsilini etkilememekte, aynı zamanda bağlanma ile ilgili duygu ve düşüncelerin işlendiği stratejileri de

etkilemektedir. Kayıp ya da tecavüz gibi bağlanma ile ilişkili olaylar ya da durumlar, bu içsel temsillerin değişmesine yol açarak çocuğun duygu ve düşünce süreçlerini etkilemektedir (Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008).

Bowlby'e göre (1973), çocuk, zihinsel olarak kendisi ve diğerlerine yönelik olumsuz temsiller oluşturduktan sonra, bağlanma ile ilişkili olan bu temsillerle gerçek durumları uzlaştırmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. İşte bu süreç onu psikopatolojiye daha duyarlı hale gelmektedir. Bu zihinsel temsiller ya da içsel çalışan modeller, davranışları ve deneyimleri düzenleyen bilişsel şemalarla ilişkilendirilebilir. Rothbard ve Shaver da (1994) içsel çalışan modellerin birbirleriyle bağlantılı dört ögesinden bahsetmektedir: (a) otobiyografik bellek, (b) inançlar ve tutumlar, (c) amaçlar ve güdüler ve (d) davranış stratejileri. Bilişsel kurama göre bu öğeler aynı zamanda "bilisel şema" kavramının da içeriğini oluşturmaktadır. Bu açıdan bağlanma kuramındaki "içsel çalışan modeller" kavramının bilişsel kuramdaki "şema" kavramı ile yakından ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Yani bir diğer deyişle, psikopatoloji, kişinin kendisi ve diğerlerine ilişkin olumsuz şemaları ile uyumsuz davranış stratejileri söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bağlanma kuramı, daha önceki ilişkiel deneyimlerde öğrenilmiş olan bağlanma biçimlerinin, kişilerin stresli olaylarla başa çıkma yollarını ve bunun sonucunda da zihinsel sağlıklarını etkileyeceğini öngörmektedir.

Bowlby'e göre insan hayatı için bağlanmanın üç temel işlevi bulunmaktadır: a) dünyayı keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir liman olma, b) fiziksel gereksinimleri karşılama ve c) hayata dair bir güven duygusu geliştirebilme şansı.

Bowlby, bu gereksinimler yeterli düzeyde karşılanmadığı takdirde, çocukta oluşan kırılğan özbenlik algısıyla bağlantılı olarak, patoloji gelişebileceğini öne sürmektedir. Bowlby'e göre yanlış gelişmiş ya da dönem dönem kesintilere uğramış bağlanma ilişkileri, kişilik problemlerine ve zihinsel hastalıklara yol açmaktadır. Öyle ki, güvensiz bağlanma biçimleri nevrotik bir kişiliğin gelişmesine zemin oluşturur. Bu süreci ise, "çalışma modelleri" olarak adlandırdığı ilkeye dayandırmaktadır. Buna göre; anne tarafından bir ölçüde karşılanan güvenlik duygusu çocuğun dünyayı algılayışını belirlemektedir (Eder ve Mangelsdorf, 1997).

Bağlanma tarzlarının bir çeşit öğrenme olarak kabul edilebileceğine ilişkin görüşler mevcuttur (Tüzün ve Sayar, 2006). Buna göre, örneğin, kararsız bağlanma tarzına sahip kişiler, annelerinden öğrendikleri tutarsız ilişki kurma tarzını, ilerideki ilişkilerinde de kullanmaktadırlar. Aynı şekilde kaçınan bağlanma tarzına sahip kişiler, çocukken kullandıkları reddetme ve kaçma yöntemlerini büyüdüklerinde de kullanmaktadırlar. Çünkü baş etme metodu olarak bunları seçmişlerdir ya da seçmek zorunda kalmışlardır (Brown ve Wright, 2003).

İlgili yazında, bağlanma ve psikopatoloji ile ilgili yapılan çok sayıda çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlikte olmak üzere, üç yaşamsal dönemde ele alınmaktadır. Çocukluk döneminde bağlanma ile ilişkili bulunan psikopatolojiler bebeklik depresyonu, ayrılma anksiyetesi bozukluğu ve tepkisel bağlanma bozukluğu olarak üç başlık altında toplanabilir (Öztürk, 2002).

Bağlanma tarzları aynı zamanda ergenlikte psikopatolojiye yol açan faktörlerden de biri olarak gösterilmektedir. Ergenlerle yapılan bir araştırmada; psikopatoloji gösteren ve göstermeyen örneklemeler incelenmiş; psikopatoloji göstermeyen grubun % 73,3'ünün güvenli bağlanma tarzına sahip olduğu, psikopatoloji gösteren grubun sadece % 13,3'ünün güvenli bağlanmaya sahip olduğu görülmüştür (Brown ve Wright, 2003). Kararsız bağlanması olan ergenlerin sorunlarını abartarak ilgi çekmeye çalıştığı, kaçınan ergenlerin ise, sorunlarını görmezden gelmeye meyilli olduğu belirtilmiştir. Anksiyete, depresyon, düşünce bozuklukları ve sosyal kabul görme gereksinimi; kararsız bağlanma tarzına sahip olan ergenlerde diğer gruplara göre daha çok görülmektedir (Brown ve Wright, 2003). Kararsız bağlanma tarzı, aynı zamanda, sınır kişilik bozukluğuna sahip ergenlerde daha sık görülmektedir. Bunun yanında, davranım bozukluğu, madde kötüye kullanımı ve bunlara bağlı olarak, antisosyal kişilik bozukluğu da kaçınan bağlanma tarzına sahip ergenlerde daha sık görülen psikopatoloji kategorileridir (Brown ve Wright, 2003). Ergenlerle yapılan başka çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Bartholomew, 1994; France, 2000).

Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'nin kullanıldığı bir çalışmada, genç yetişkinlerin kendilik ve başkaları zihinsel temsilleri incelenmiştir. Sonuçlara göre güvenli kişilerin kendilerini stressiz ve diğerlerini destekleyici; kayıtsız-kaçınan katılımcıların kendilerini stressiz ancak diğerlerini destekleyicilikten uzak; saplantılı katılımcıların ise kendilerini stresli ve diğerlerini de destekleyicilikten uzak olarak değerlendirdikleri bulunmuştur (Kobak ve Screey, 1988).

Freud'un 1917'de melankoli ile kayıp arasındaki ilişkiye yaptığı yorumlar ve depresyon ile çocukluk dönemi kayıpları arasındaki ilişkiler, dikkat çekicidir (Freud, 1917). Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, annenin erken dönem kaybı, bu kayba eşlik eden ilgisizlik ya da bakımdaki aksamalar, kişiyi, yetişkin yaşamında zorluklarla karşılaştığında depresyona çok daha açık hale getirmektedir. Annelerini çocukluk döneminde kaybetmiş bir grup kadınla yapılan bir çalışmada depresyon oranları (üç kadından biri), bu kaybı yaşamayan kadınlara göre (on kadından biri) daha yüksek bulunmuştur (Harris ve Bifulco, 1991). Bağlanma tarzları ve depresyon ilişkilerini inceleyen başka çalışmalarda da güvensiz bağlanma ile depresyonun ilişkili olduğuna yönelik kanıtlar bulunmaktadır (örn. Carnelley, Pietromonaco ve Jaffe, 1994; Wei, Mallinckrodt, Larson ve Zakalik, 2005; Cooper ve ark., 1998),

Bağlanma konusunda diğer psikopatolojilerle de ilişkilere bakılmıştır. Örneğin güvensiz bağlanma ile yeme bozuklukları incelenmiştir. Yeme bozukluğu hastaları güvensiz, kaygılı, kararsız ve kaçınan bağlanma şekilleri göstermektedir (örn., Orzolek-Kronner, 2002; Tasca, Kowal, Balfour, Ritchie, Virley ve Bissada, 2006; Ward, Ramsay ve Treasure, 2000). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da; Oral (2006), yeme tutum bozukluğu ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiş; yeme bozukluğu gösteren hasta grubun kaygılı bağlanma boyutunun yüksek olduğunu göstermiştir.

Bağlanma ile alkol tüketimi (örn., Brennan ve ark., 1991); düşünce bozuklukları ve somatizasyon (örn., Allen ve ark., 1998; Cooper ve ark., 1998; Mickelson, Kessler ve Shaver, 1997), psikoz (örn., Berry, Band, Corcory,

Barrowclough ve Wearden; 2007) ve şizofreni (örn.Tyrrell, Dozier, Teague ve Fallot, 1999) arasındaki ilişkilere de bakılmış; güvensiz bağlanma biçimlerinin yukarıda bahsedilen psikopatolojiler ile de ilişkili olduğu bulunmuştur. Ülkemizde yapılan bir çalışmada Yaka (2011); psikiyatrik rahatsızlığı olan 163 birey (depresyon, anksiyete bozukluğu, yeme bozukluğu, panik bozukluğu ve fobi) ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan 195 bireyi karşılaştırmıştır. Psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerin normal bireylere göre güvensiz bağlanma tarzlarının (kaygılı-kaçınan) daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Bunların dışında ülkemizde Batıgün ve Büyükşahin'in (2008) yaptıkları çalışmada aleksitimi puanı yüksek olan grubun, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada ise Çeri (2009), vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerinde, temel bilişsel şemalar ile bağlanma stillerini incelemiş, kadınlar arasında güvensiz bağlanmanın vajinismus tanısını yordadığını göstermiştir.

Güvensiz bağlanma biçimlerinin kişilik bozukluklarıyla da ilişkili olduğu düşünülmektedir (Baron, 2003). Yapılan çalışmalarda güvensiz bağlanmanın, sınır kişilik bozukluğu (örn.,Aaronson, Bender, Skodol ve Gunderson, 2006; Fonagy, 2000; Fossati, Feeney, Carretta, Grazioli, Milesi, Leonardi ve ark., 2005; Jellema, 2000; Mauricio, Tein, Lopez, 2007; Miti ve Chiaia, 2003; Sable, 1997); narsistik kişilik bozukluğu (örn., Jellema, 2000); antisosyal kişilik bozukluğu (örn., Mauricio, Tein ve Lopez, 2007) ve obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu (örn., Aaronson ve ark., 2006) gibi kişilik bozukluklarıyla da ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Sınır kişilik bozukluğu, ayrılma anksiyetesiyle bağlantılı konulardan bir tanesidir. Araştırmalar bu hastaların erken dönemde veya çocukluklarında yüksek seviyede duygusal ihmal ve örselenmeye maruz kaldıklarını göstermektedir (Holmes, 1997; Bryer, Nelson, Miller ve Krol, 1987). Sınır kişilik bozukluğu tanısı almış kişilere bağlanma teorisi açısından bakıldığında anneyle olan bağlanmadaki bocalamalar dikkat çekmektedir. Korkmuş bir çocuk, bağlanma figürünü arar ve eğer bağlanma nesnesi aynı zamanda travma nesnesi ise, güvenlik arayışında öncelikle travma, yol gösterici olur (Holmes, 1997). Fonagy'e (1991, 2000) göre, sınır kişilik bozukluğu hastaları, kendilerinin ya da diğerlerinin (özellikle duygularla ilişkili olanların) yeterli içsel temsillerine sahip değildir. Çocuğun tolere edemediği heyecan ve acıları, bağlandığı kişiyle yansıtımlı özdeşime gitmesine yol açmaktadır. Bu durumda çocuk, istismarcı ebeveyne donuk bir endişelilik ile yapışmakta ve tutunmaktadır (Fonagy, 1991, 2000). Başka bir çalışmada, sınır kişilik bozukluğu ile obsesif kompulsif kişilik bozukluğu karşılaştırılmış ve sınır kişilik bozukluğu olan kişilerin bozuk kişilerarası ilişkilerini açıklamak amacıyla güvensiz bağlanma stilleri incelenmiştir. Buna göre, bağlanma figürünün eksikliği, ondan ayrılma ya da onu kaybetme korkusu, sınır kişilik bozukluğu olan kimselerin kompulsif bakım arayışları ve kızgınlık duyguları içinde olmalarını açıklamaktadır (Aaronson ve ark. 2006).

Yapılan bir başka çalışmada (Bekker ve ark. 2007), kaçınan tip bağlanma stili gösteren erkeklerle, kaygılı tip bağlanma stili gösteren kadınların, antisosyal davranışlar gösterdiği bulunmuştur.

Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde güvensiz bağlanmanın psikopatolojiler için bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir.

1.7. Bağlanmanın Ölçülmesi

Bilindiği gibi bağlanma kuramında ilk çalışmalar, bebeklikte bakım veren (anne) ile kurulan ilişkinin niteliğine göre, bebeğin kendini güvende hissetmesi üzerine yapılmıştır. Ancak zamanla, bağlanmanın yaşam boyu etkili olduğu görüşü öne çıkmıştır. Böylece klinik psikologlar ve sosyal psikologlar açısından bağlanma kuramının yetişkinlikte, kişilerarası ilişkilerde ve kişinin kendi iç dünyasıyla ilgili dinamikleri konu eden çalışmalarda kullanılması, giderek yaygınlaşmıştır.

Çocuk ya da yetişkin bireye göre ana-baba-çocuk ilişkisinin nasıl algılandığını değerlendirmek amacıyla oluşturulan ölçüm araçlarını a) doğrudan çocukluk döneminde alınan ölçümler; b) retrospektif olarak çocukluk döneminin değerlendirildiği ölçümler olarak sınıflandırmak mümkündür.

Çocukluktaki bağlanma süreçleriyle ilgili olarak, çocuklarla yapılan bağlanma çalışmalarında kullanılan ölçüm araçlarından birisi Cassidy (1988) tarafından geliştirilen “*Kukla Görüşmesidir*” (Puppet Interview). Kukla görüşmesinde, çocuğun kendi benlik değeriyle ilgili sorulara büyük bir el kuklası aracılığıyla yanıtlar üretmesi beklenmektedir. Buradaki temel düşünce çocuğun kukla aracılığıyla verdiği yanıtların, diğerinin gözünden kendini nasıl algıladığını yansıtacağıdır (Cassidy, 1988). Yurt dışında “Kukla Görüşmesi”nin kullanıldığı

çalışmalarda, çocukların sahip oldukları “Güvenli Yer Senaryoları” ve benlik değerleri arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Bretherton, Ridgeway ve Cassidy, 1990; Cassidy, 1988; Verschueren, Marcoen ve Sehoefs,1996).

Orta çocukluk ve ergenlik öncesi dönemindeki (9-12 yaş) çocuklara uygun olarak Kerns, Klepac ve Cole (1996) tarafından, 15 maddeden oluşan “*Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği*” (KGBÖ) (Security Scale) geliştirilmiştir. Ölçek, çocukların bağlanma figürlerinin (a) *duyarlı ve ulaşılabilir olacaklarına ne oranda güvendiklerini*, (b) *stres altında iken bağlanma figürlerine güvenme eğilimlerini* ve (c) *bağlanma figürleri ile iletişim kurma kolaylığını ve isteklilik düzeylerini* ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek çocuk tarafından, hem anne hem de baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Bu ölçeğin Türk örneklemini üzerinde güvenilirlik ve geçerliği Sümer ve Anafarta Şendağ (2009) tarafından yapılmış; KGBÖ’nin Türk örneklemini için psikometrik kalitesinin yeterli olduğu gösterilmiştir.

“*Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeği*” ise Brenning, Soenens, Braet ve Bosmans (2011) tarafından, orta çocukluk ve erken ergenlik dönemlerinde (8-13 yaş aralığı), ebeveynlere bağlanma boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Yetişkin bağlanma boyutlarını ölçmek için geliştirilen (Fraley ve ark., 2000) ve Türkçeye de çevrilmiş olan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II’nin (Selçuk ve ark., 2005) bu versiyonu, 36 maddeden oluşmaktadır. Maddeler Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri’nin orijinal maddelerinden sadeleştirilerek ve madde içerikleri, çocuk-ebeveyn ilişkisine uygun olarak değiştirilerek düzenlenmiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı temel bileşenler analizleri ile

ölçeğin, bağlanmada kaygı ve kaçınma boyutu olmak üzere iki faktörlü yapıya sahip olduğu gösterilmiştir. Brenning ve arkadaşları (2011), orijinal çalışmalarında, ölçeğin iki faktörlü yapısının, anneye bağlanma ölçeğinde toplam varyansın % 44.36 sını açıkladığını ve ölçeğin kaygılı bağlanma boyutunun ($\alpha = .83$) ve kaçınan bağlanma boyutunun ($\alpha = .85$) yüksek iç tutarlık katsayısına sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutlarının birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur ($r = .56$). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları, Kırimer, Akça ve Sümer (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, çocukların yalnızca annelerine olan kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeylerini ölçmeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Bağlanma kaygısı (örn., “Annemin, benim onu sevdiğim kadar beni sevmediğinden endişe duyuyorum”) ve kaçınma (örn., “Sorunlarım ve endişelerim hakkında annemle konuşurum”) boyutları, 18 madde ile ölçülmektedir. İki boyutta da yüksek puanlar, anneye görece yüksek kaygılı ve/ya kaçınan bağlanmaya karşılık gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları, kaçınma boyutu için .90, kaygı boyutu için ise .78 olduğu bulunmuştur.

Bağlanma konusunda geliştirilen başka bir ölçüm aracı da “*Ana Baba'ya Bağlanma Ölçeği*”dir (PBI; The Parental Bonding Instrument). Bu ölçek Parker, Tubling, Brown ve arkadaşları (1979) tarafından çocuk-ana baba bağlanma örüntüsünü ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek temel olarak ilgi ve kontrol/aşırı koruma faktörlerini içermektedir. 25 maddeden oluşan bu ölçeğin ilgi boyutunda toplam 12 madde bulunmakta (puanlar 0-36 arasında değişir) ve yüksek puanlar, sıcak, anlayışlı ve kabul edici olarak algılanan, düşük puan ise soğuk ve reddedici olarak algılanan ana babayı yansıtmaktadır. Kontrol/aşırı koruma boyutunda, 13

madde yer almakta (puanlar 0-39 arasında değişir) ve yüksek puanlar, aşırı kontrolcü ya da özerkliğe izin vermeyen ana baba algısına işaret etmektedir. Ölçek, yetişkinlere de uygulanmakla birlikte, bireyden, yaşamının ilk 16 yılını düşünerek, ölçekteki her bir ifadenin, anne ya da babasının kendisine ilişkin davranışlarını ne kadar yansıttığını 4'lü likert-tipi derecelendirme ile (tamamen böyleydi =3... hiç böyle değildi=0) belirtmesi istenmektedir. Birey, anne ve babası için iki ayrı değerlendirme yapmaktadır. PBI'dan elde edilen iki faktörlü yapı, iki ayrı ölçek olarak değerlendirilmekte ve her alt-ölçekten ayrı ayrı toplam puan elde edilmektedir. İlgi boyutunda puan artışı, aşırı koruma/kontrol boyutunda ise puan azalması, algılanan olumlu ana baba davranışlarına işaret etmektedir. Bu iki ölçekten her biri, birbirinden bağımsız kullanılabilirdiği gibi, ikisi bir arada da kullanılabilir. Geçerlik çalışmalarına bakıldığında, görüşme yoluyla elde edilen puanlar ile PBI faktörlerinden elde edilen puanların ilişkili olduğu gösterilmiştir (İlgi=.77; aşırı koruma/kontrol =.50) (Kapçı ve Küçüker, 2006). Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama ve güvenirlik, geçerlik çalışmaları ise Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından yapılmış ve ölçek; "Ana Babaya Bağlanma Ölçeği" (ABBÖ) olarak adlandırılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, PBI'dakine benzer şekilde iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmış, ancak PBI'da aşırı koruma/kontrol olarak adlandırılan ikinci faktördeki kontrol maddeleri, ABBÖ'nde ilgi faktörüne yüklenmiş ve bu boyut- ilgi/kontrol olarak adlandırılmıştır (Kapçı ve Küçüker, 2006). ABBÖ'nin güvenilirliği iç tutarlılık, iki-yarı ve test-tekrar test istatistikleriyle hesaplanmıştır. Anne formu için Cronbach alfa değeri .87, Baba Formu için .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği Anne Formunda tüm ölçek için .90, baba formu için .89 olarak bulunmuştur. Ana-babaya bağlanma örüntüsünü incelemede ABBÖ'nin

psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğu ve ülkemizde kullanılabileceği söylenebilmektedir.

“*Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği*” (Paternal- Infant Attachment Questionnaire), Condon, Corkindale ve Boyce (2008) tarafından doğum sonrası baba- bebek bağlanmasını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Babalara uygulanan ve 19 maddeden oluşan ölçek; ‘sabır ve hoşgörü’, ‘etkileşimde zevk’ ve ‘sevgi ve gurur’ olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi bir ve beş puan arasında puanlandırılmaktadır. Yüksek puanlar, bağlanmanın yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bebekler 6. aya geldiklerindeki yapılan ölçümler sonucu ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0.81; 12.ayda ise bu katsayı 0.78 olarak bulunmuştur (Condon ve ark.,2008). Baba- Bebek Bağlanma Ölçeği; Güleç ve Kavlak tarafından (2013) Türk toplumuna uyarlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Araştırma, sağlık kontrolüne ve/veya bebeklerin aşılarını yaptırmak üzere belirlenen merkezlere gelen babalara uygulanmıştır. Güvenirlik için katsayı değerleri 0.52-0.80 arasında bulunmuştur. Ölçeğin maddelerinin, özgün ölçekte öngörüldüğü gibi üç faktör tarafından temsil edildiği belirlenmiştir. Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği, babaların bebeklerine bağlanmalarını değerlendirebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır (Güleç ve Kavlak, 2013).

Bağlanma konusunda yapılan çalışmalarda objektif ölçümlerin yanı sıra projektif ölçümlerin de fazlasıyla çalışıldığı dikkat çekmektedir. Projektif yöntemlerin kullanıldığı bağlanma çalışmalarında “prompt word” denilen akla ilk gelen kelime tekniği (bağlanma ile ilgili olan kelimeler, örn: bebek- oyun- battaniye-

kucak- gülümseme- hikaye- oyuncak ayı- uyku vb) bağlanmanın ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Akt: Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008).

Bağlanmanın genç yetişkin ve yetişkinlerde değerlendirilmesi için geliştirilmiş olan ölçüm araçları, üç başlıkta ele alınabilmektedir. Bunlar; *gözlem veya mülakata dayalı yöntemler* (Yetişkin Bağlanma Görüşmesi, Yetişkin Bağlanma Yansıtması, Bağlanma Öyküleri Değerlendirmesi); *davranışsal değerlendirme yöntemleri* (Güvenli Üs Puanlama Sistemi) ve *öz-bildirim değerlendirmesi* (Bağlanma Öyküsü Anketi, Ebeveyn-Akran Bağlanma Envanteri, Yetişkinler için Karşılıklı ve Kaçınan Bağlanma Anketi, Bağlanma Tarzı Anketi, İlişkiler Anketi, Geriye Dönük Bağlanma Anketi, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri) şeklinde sınıflandırılabilir (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Yetişkin bağlanmasına ilişkin ilk ölçümler 1980'lerde Ainsworth ve arkadaşlarının gözlemlerine dayalı geliştirilen bağlanma biçimlerini dayanak noktası kabul etmiştir. Bağlanma sürecinin yaşam boyu etkili olduğu noktasından hareketle, yetişkinlikteki bağlanmayı ölçmek üzere iki ölçüm yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak Main ve arkadaşlarının geliştirdiği "*Yetişkin Bağlanma Görüşmesi*" (YBG; Adult Attachment Interview) kullanılmaya başlanmıştır (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Main ve arkadaşlarının, kişilerin çocukluk bağlanma biçimlerini yetişkin bağlanma temsillerinde de kullandığı görüşünden hareketle, YBG'de kişilerden, çocuklukta anne ve baba ile ilişkilerini tanımlamaları ve ebeveynin davranışı hakkında yorum yapmaları istenir. Yetişkin Bağlanma Görüşmesi, bağlanmanın projektif olarak değerlendirmesini hedefleyerek

resim gösterme, hikâye tamamlama gibi birçok tekniklerden de yararlanmıştır. YBG bir buçuk saat sürmektedir. Buradaki amaç; kişinin çocuklukta oluşan zihinsel temsillerinin yetişkinlikte kurduğu ilişkilerde oluşturduğu bağlanma stillerine etkisini görebilme. YBG'ye göre kişinin “güvenli özerk, kayıtsız- kaçınan ve saplantılı” ve sonradan eklenen “dezorganize” olmak üzere dört çeşit bağlanma stili ortaya koyduğu sonucuna varılmıştır (Van Ijzendoorn, 1995 ve Çalışır, 2009).

Yetişkin Bağlanma Görüşmesi, uygulanması uzun süren eğitimler gerektirmesi, kullanımı ve puanlaması bakımından zor bir yöntem olarak kabul edildiğinden, YBG için çeşitli puanlama sistemleri geliştirilmiştir. Bunlara örnek; Main (1984, 2003), Kobak (1993), Fonagy ve arkadaşlarının (1991) puanlama sistemleri verilebilir (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008). Main'in (2003) puanlama yönteminde kişiler, “güvenli” (otonom) ya da “güvensiz” (bağlanmayı umursamayan, bağlanmayla aşırı meşgul ya da saplantılı) olarak sınıflandırılmaktadır. Katılımcılar bu üç kategoriden birine yerleştirilebildiği gibi ayrıca, “çözülmemiş” ve “sınıflandırılmayan” kategorilerine de yerleştirilebilmektedir. Kobak ve arkadaşları ise (1993) puanlama sistemlerinde, “duygu yönetimi” ve “bağlanma temsilleri” ilişkisini ölçmeye yönelik iki kavramsal boyutu (bağlanmanın güvenli ya da kaygılı olması veya bağlanma durumu söz konusu olduğunda düşük aktivasyon ya da aşırı aktivasyon benzeri yaşantılar içine girilmesi) kullanmaktadır. Bağlanmayla ilişkili olarak, düşük aktivasyon yaşantısı boyutunun, “bağlanmayı umursamayan” stratejilerine karşılık geldiği söylenirken; bağlanmaya yönelik durumlarda aşırı aktivasyon boyutunun ise “aşırı detaycılık ve öfke”ye karşılık geldiği belirtilmektedir. Başka bir puanlama sistemi olan Fonagy ve

arkadaşlarının (1991) sisteminde ise farkındalık (kendinin ve başkalarının niyetleri üzerinde düşünme, motivasyon, duygular) ve bağlanma ilişkisi başlıkları altında puanlama yapılmaktadır (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Görüşme veya mülakat odaklı yöntemlerden bir diğer grup da bağlanma ve kişilerarası ilişkilerin değerlendirildiği ve “Yetişkin Bağlanma Görüşmesi” temelinde, Crowley ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen “*Şu andaki İlişkiler Görüşmesi*”dir. Bu yöntem, eşler arasındaki bağlanma stratejilerini değerlendirmeyi amaçlar. Puanlamada ise, “Bağlanmayla ilişkili düşünce ve davranışlar” (yakınlık ya da bağımsızlığı önemseme), “Eşin davranışları”, “Bireyin kendini ifade tarzı” (öfke, aşağılama, idealleştirme, genel bütünlük) gibi boyutlar girerken, kişiler yine, “güvenli”, “kayıtsız (bağlanmayı umursamayan)” ve “saplantılı (bağlanmayla aşırı uğraş)” şeklinde sınıflandırılmaktadır (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

“*Yetişkin Bağlanması Yansıması*” (YBY) (Adult Attachment Projective-AAPI) ise George ve West (2001, 2003) tarafından geliştirilen görüşme veya mülakata dayalı başka bir yöntemdir. Burada da kişilerden, kendilerine gösterilen resimler üzerinden öyküler üretmeleri istenmektedir. Öyküler içerik ve savunmacılık boyutlarına göre değerlendirilirken, kişiler anlattıklarına göre, “güvenli”, “kayıtsız”, “saplantılı” ve “kararsız” şeklinde sınıflandırılmaktadır (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

“*Bağlanma Öyküsü Değerlendirme Yöntemi*” (Narrative Attachment Assessment-NAA) ise Waters ve Rodrigues-Doolash (2001, 2004) tarafından

geliştirilen bir yöntemdir. Bu yöntemde kişilerden, kendilerine verilen 4 kelimeli, 3 kolonlu kelime listelerinden öyküler üretmeleri istenmektedir. Daha sonra bu öyküler “güvenli üs” modeline göre 1-7 arası bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008)

Bağlanma konusunda davranışsal ölçümlerde ise, genellikle evli çiftlere etkileşimsel ve bağlanma davranışını provoke edici bir görev verilerek, çiftlerin ne tür davranışlar içine girdikleri gözlenmektedir. Gözlenen davranışlar, “destek almaya” ve verilen desteği kullanmaya” yöneliktir. Yaşanan sıkıntının ifadesindeki açıklık veya netlik, ihtiyaç duyulduğunda bunu ifade etme davranışı, yardım için eşe yaklaşma ve rahatlatılabilme yeteneği olarak isimlendirilen dört alt ölçekten alınan puanlara göre kişi “*Güvenli üs kullanımı*”na göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmada eşe gösterilen ilgi, sıkıntı ve üzüntünün fark edilmesi, sıkıntının yorumlanması ve sıkıntıya verilen tepkiler de dikkate alınmaktadır (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Başka bir değerlendirme yöntemi olan öz-bildirim ölçekleri; “Yabancı Durum/ Ortam” modeline dayanmaktadır. Buradaki temel çıkış noktası, çocukluktaki bağlanma tarzlarının aynı zamanda yetişkinlikte de yakın ilişkilere yansiyarak devam etmesidir (Sümer, 2006). Öz bildirim ölçeklerinin bir kısmı klinik açıdan ele alınarak geliştirilirken, diğer bir kısmı da sosyal psikologlarca geliştirilmiştir.

“*Bağlanma Öyküsü Anketi*” (Attachment History Questionnaire) klinik bakış açısıyla Pottharst (1990) tarafından geliştirilmiştir. Anket, Bowlby’i temel alan,

kişiyeye demografik bilgilerin, aile tarihçesinin, ailesindeki etkileşim örüntülerinin, ebeveyn disiplin tekniklerinin, arkadaşlarının ve destek sistemlerinin sorulduğu, 51 açık uçlu maddeden oluşmaktadır. Söz konusu sorulara verilen yanıtların, “güvenli bağlanma” (güvenilir ebeveynler, anneden alınan sevgi miktarı), “ebeveyn disiplini” (arkadaşlarını görmeye izin verilmemesi, sevdiği şeylerin elinden alınması), “ayrılık tehditleri” (ebeveynlerin terk etme, polise gitme tehditleri), ve “sevgi içerikli arkadaş desteği” (arkadaşların güvenilirliği, alınan destek) şeklinde dört grupta toplanabildiği görülmüştür. Ölçek genellikle, psikopatoloji ile ilişkilendirilerek kullanılmıştır (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

“*Ebeveyn-Akran Bağlanma Envanteri*” (Inventory of Peer Attachment-IPPA) ise klinik değişkenlerle ilişkilendirilerek kullanılan başka bir öz-bildirim ölçөгüdür. Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen bu ölçөг, ergenlerin, ebeveynleri ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl algıladıklarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ebeveyn-Akran Bağlanma Envanteri’nde üç faktör bulunmaktadır. Bunlar: Karşılıklı güven derecesi; iletişimin kalitesi; dışlanma ve öfke derecesidir (Akt: Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008). Bu envanterden elde edilen puanlarla, kişinin babası, annesi ve arkadaşlarıyla ilişkileri, karşılıklı güven derecesi, iletişimin kalitesi ve ilişkinin taşıdığı öfke ve yabancılaştırma düzeyi incelenmektedir. Kişiler bu noktadan hareketle “güvenli” ve “güvensiz” olarak sınıflandırılmaktadır. Güvenli ebeveyn ve akran ilişkileri, özgüven, yaşam doyumu ve problem-odaklı başa çıkma stratejileri ile pozitif yönde ilişkili bulunmakla birlikte, yalnızlık ve psikolojik sıkıntılarla negatif yönde ilişkiler göstermektedir (Akt., Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Yetişkin bağlanması hem klinik psikologların hem de sosyal psikologların incelemeye çalıştığı bir alan olduğundan, farklı ölçüm araçlarıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yetişkin bağlanmasını değerlendirmede daha çok sosyal psikologlar tarafından, yetişkinlik döneminde akranlara ya da romantik ilişkide olunan karşı cinse yönelik bağlanma biçimlerini ölçmek üzere ölçüm araçları kullanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre; bağlanma kuramı yakın ilişkilerin dinamiklerini açıklamaktadır (Sümer, 2006). Bu ölçümlerden birisi; Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) tanımladığı üç tür bağlanma biçimine (güvenli-kaygılı-kaçıngan) göre uyarlanmış üç ayrı paragrafin okutulduğu kişinin kendisinin değerlendirmesine dayanan bir ölçümdür (Hazan ve Shaver 1987, 1994; Selçuk ve ark. 2005; Sümer 2006). “Bağlanma Tarzları Anketi” (Attachment Styles Questionnaire-ASQ) adı verilen bu anket, Hazan ve Shaver (1987) tarafından geliştirilmiştir. Çocuk ve bakım veren arasındaki üç temel bağlanma tarzının, yetişkinlikteki romantik ilişkilerde yaşanan duygular ve sergilenen davranışlar boyutlarında da devam ettiği noktasından hareketle oluşturulmuştur (Crowell ve Treboux, 1995; Bartholomew ve Shaver, 1998; Sümer ve Güngör, 1999; Sümer, 2006). Hazan ve Shaver’in ilk çalışmalarında bu tarzlar, “güvenli”, “kaçıngan” ve “kaygılı/kararsız” olarak gruplandırılmıştır. Bu çalışmalarda katılımcılara, romantik ilişkilerini gözden geçirmeleri daha sonra da bu ilişkilerindeki kendi yaşantılarını (arzularını, duygularını, davranışlarını), genel olarak, bu üç boyutta etiketlemeleri istenmiştir. Elde edilen yanıtların, kişilerin genellikle romantik ilişkilere yönelik inançlarını ve ebeveynleriyle ilişkilerinde hatırladıklarını, yansıttığı gözlenmiştir. Daha sonraları, kişilerin deneyimlerini zorla belirli kategorilere yerleştirmelerinin, gerçeği iyi yansıtmayabileceği düşüncesinden yola çıkılarak, sürekli derecelendirmeler boyutunda değerlendirmelerin yapıldığı

ölçekler geliştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bunun üzerine çok sayıda araştırmacı, çok sayıda Likert tarzı ölçekler geliştirmiştir.

Bartholomew ve arkadaşları (1990), alanda önerilen tüm ölçekleri de dikkate alarak, “bağlanma yönelimleri”, bağlanma örüntüleri” ya da “bağlanma tarzları” adı altında ölçülmeye çalışılan değişkenlerin, aslında iki temel boyutta toplanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre, bu boyutlar, terk edilmeye ve sevgi eksikliğine bağlı “kaygı” ile yakınlıktan, karşılıklı bağımlılıktan ve duygusal açıklıktan “kaçınma”dır. Bartholomew bu boyutları, Bowlby’nin kuramı bağlamında yorumlayarak, söz konusu iki boyutun, “kendilik” (olumlu/olumsuz) ve “diğerleri” (olumlu/olumsuz) modelleri (şemaları) olarak da kavramlaştırılabileceğini ifade etmiştir. Bu iki boyutun, modeller bağlamındaki bileşimlerinin ise dört tür bağlanma örüntüsüne karşılık gelebileceğini ileri sürmüştür: “Güvenli” (olumlu kendilik/olumlu diğer), “bağlanmayla aşırı uğraş/saplantı” (olumsuz kendilik/olumlu diğer), “bağlanmayı umursamayan/kayıtsız” (olumlu kendilik/olumsuz diğer) ve “korkulu bağlanma” (olumsuz kendilik/olumsuz diğer) (Akt., Bartholomew ve Horowitz, 1991; Shaver ve Milcunlincer, 2002).

Bartholomew daha sonra Horowitz ile birlikte, 1991 yılında, “*İlişkiler Anketi*”ni (Relationship Questionnaire-RQ) oluşturmuştur. Bu ankette de dört tip bağlanma (güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız) katılımcılara çeşitli cümlelerle tanıtılmakta ve yakın ilişkilerde hangi bağlanma tipinin kendilerini daha iyi yansıttığı sorulmaktadır. Aynı ölçek 1994 yılında biraz daha geliştirilmiş ve 30 maddelik, “*İlişki Tarzları/Örüntüleri Anketi*” (Relationship Styles Questionnaire-RSQ) adıyla

kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni ölçekte kişiler her boyut için ayrı bir puan alabilmekte ve “kendilik modeli” ve “diğerleri modeli” olarak da iki boyutta değerlendirilebilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Crowell, Fraley ve Shaver, 2008). “Olumlu kendilik” modeli, diğer insanların onaylamasından bağımsız olarak gelişen ve kuşku duyulmaksızın kabul edilen içselleştirilmiş bir “sevilebilirlik” duygusu olarak tanımlanmış, “olumsuz kendilik” modeli ise başkalarından sürekli onay alma gereksinimi duyulması ve “düşük özsaygı” olarak belirtilmiştir. “Olumlu başkaları” modeli, kişi için önemli olan insanların güvenilir ve gerektiğinde ulaşılabilir olma durumuna yönelik olumlu beklentileri içerirken; “olumsuz başkaları” modeli ise kişi için önemli olan diğer insanların güvenilmez olduğuna ilişkin olumsuz beklentileri olarak ifade edilmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Bartholomew ve Shaver, 1998; Sümer ve Güngör, 1999; Sümer, 2006). İlişkiler Anketi ile İlişki Ölçekleri Anketi Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. İlişki Ölçekleri Anketi için, .27 ile .61 arasında iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar yöntemi ile de .54-.78 arasında korelasyon katsayısı elde edilmiştir.

Brennan ve arkadaşları (1998), “İlişkiler Anketi” ve “İlişki Tarzları Anketi”ni birlikte alarak bu maddelere bir faktör analizi yapmıştır. 323 maddelik faktör analizinin yapıldığı bu çalışmada, Brennan, Clark ve Shaver (1998) “*Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri*”ni (YİYE: Experiences in Close Relationships Inventory) geliştirmişlerdir. Yapılan faktör analizi sonucunda, yetişkin bağlanma davranışlarının yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve başkaları ile yakınlaşmaktan kaçınma olmak üzere, iki boyuttan oluştuğu bulunmuştur. Kaygı boyutu, yakın ilişkide terk edilmeye

karşı oluşan duyarlılık sonrası yaşanan, bağlanma kaygısını; kaçınma boyutu ise başkalarıyla karşılıklı yakınlık kurmaktan duyulan rahatsızlık sonucu oluşan, huzursuzluğu tanımlamaktadır (Brennan ve ark. 1998; Sümer 2006). Bu ölçekte bu iki temel boyut, on sekizer madde ile ölçülmekte ve bu boyutlar küme analizi yapılarak kişilerin yerleştirildiği dört bağlanma biçimine göre oluşturulmaktadır. Yapılan ölçümler ve daha önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde kaygı boyutu ile benlik temsilinin, kaçınma boyutu ile de başkaları temsilinin ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Brennan ve ark. 1998).

YİYE-I için faktör analizi uygulanmış bir çalışmada (Bahadır, 2006), ikili model için bir doğrulayıcı faktör analizine gidilmiş ve söz konusu araştırma örneklemini için ikili faktör yapısının uygun olabileceği kanısına varılmıştır. Şahin ve Yaka (2010) tarafından YİYE-I'in faktör yapısının yeniden değerlendirildiği bir çalışmada ise üç faktörlü bir yapının (Güvenli, Kaygılı ve Kaçınan) daha uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

“Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri II” (YİYE II) ise, Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından; bağlanma ölçümlerinde kullanılan ölçeklerin daha sağlıklı bir ölçüm yapılabilmesi ve yüksek bir ölçüm duyarlılığına sahip olması amacıyla oluşturulmuştur. YİYE II, 18 kaygı, 18 kaçınma olmak üzere 36 maddeden oluşmaktadır. Selçuk ve arkadaşları (2005) bu ölçeğin Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmışlardır. Her bir alt boyuttan alınan puan arttıkça, kaçınmacı bağlanma ya da bağlanma kaygısının arttığı söylenmektedir. Kaçınma alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .90 iken, kaygı alt boyutunun Cronbach alfa

katsayısı, .86'dır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı boyutlarına ilişkin test-tekrar test güvenilirliği katsayıları ise sırasıyla .81 ve .82'dir (Selçuk ve ark., 2005).

“Geriye Dönük Bağlanma Anketi” (Retrospective Attachment Questionnaire-RAQ) ise son yıllarda üzerinde çalışmalar yapılan, bir başka bağlanma ölçüm aracıdır. Parkes (2006) tarafından geliştirilen bu ankette katılımcılara, ebeveyn ilişkilerinin niteliğinin geriye dönük olarak değerlendirildiği 32 soru ile çocuklukta duygusal yaşantıların değerlendirildiği 35 soru sorulmaktadır. Katılımcıların aldıkları puanlar, bağlanmadaki “güven”, “kaygı”, “kaçınma” ve “düzensizlik” şeklinde sınıflandırılabilir (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Yetişkinler için yakın ilişkilerde bağlanmayı ele alan başka ölçüm araçları da mevcuttur. Örneğin; *“Yetişkinler İçin Karşılıklı Bağlanma Anketi”* (Reciprocal Attachment Questionnaire for Adults-RAQA) (West ve Sheldon, 1992) beş bileşen içermektedir: Yakınlık arama, ayrılığa itiraz etme, kaybetme korkusu, ulaşılabilirlik, bağlanma figürünün kullanılması. Yetişkinler için Karşılıklı Bağlanma Anketi ayrıca, yetişkinlerdeki bağlanma sisteminin kızgınlıkla uzaklaşma, takıntılı ilgi gösterme, takıntılı kendine dayanma, takıntılı ilgi arama gibi temel bağlanma örüntülerini de dikkate almaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığının ve 4 aylık test-tekrar-test güvenilirliğinin yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Yapılan faktör analizlerinde “ulaşılabilirlik”, “kaybetme korkusu” ve “yakınlık arayışı” öğeleri bir faktöre, “bağlanma kişinin kullanımı”, “ayrılığa itiraz etme” ikinci faktöre yerleşmiştir. Benzer şekilde, bağlanma örüntülerinden, “takıntılı kendine dayanma” ve “kızgınlıkla uzaklaşma” bir

faktöre, “takıntılı ilgi gösterme” ve “takıntılı ilgi arama” da bir başka faktöre yüklenmiştir.

“Yetişkinler İçin Kaçınan Bağlanma Anketi” (Avoidant Attachment Questionnaire for Adults-AAQA) (West ve Sheldon, 1998) ise öncelikli olarak hayatlarında temel bir bağlanma figürü veya kişisi olmadığını iddia eden yetişkinler için tasarlanmıştır. Bu anketin bileşenleri ise şu şekildedir: İlişkide mesafenin korunması, kendine yetme konusundaki yüksek öncelik, bağlanma ilişkilerinin güvenlik için tehdit oluşturması, yakın duygusal bağ için istek duyulması (Akt: Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008). Bu ölçekte de faktör analizinde ikili bir yapı ortaya çıkmıştır (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, ilgili yazın incelendiğinde bağlanma kavramını ölçmeye yönelik olarak bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde birçok ölçüm aracının geliştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu ölçüm araçlarında ise özellikle yetişkinlikte bağlanmanın ölçümüne yönelik olarak, İlişkiler Anketi, İlişki Ölçekleri Anketi, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-I, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türkçe'ye uyarlama ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bununla beraber ölçme araçlarıyla ilgili pek çok tartışma da mevcuttur.

1.7.1. Bağlanma Konusundaki Ölçümlere Yönelik Tartışmalar

Bağlanma, karmaşık yapısı gereği ölçülmesi oldukça zor olan bir kavramdır. Yapılan çalışmalar; bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele

alınması doğrultusunda sonuçlar verdiğiinden, bağlanma konusunda farklı ölçümlerin bir arada kullanılması gerekliliği doğmuştur. Genel olarak bakılacak olursa bağlanma örüntüsünün ölçümünde, iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Birinci yaklaşım daha çok gelişim ve klinik psikoloji kökeninden araştırmacıların, Ainsworth'ün (Ainsworth ve ark., 1978) geliştirdiği Yabancı Ortam Yöntemi'nin farklı şekillerini temel alarak, gözlem, öykülendirme ya da ilişki anlatım analizlerine dayalı olarak geliştirdikleri “örtük” ölçüm yöntemleridir. İkinci yaklaşım ise bağlanmanın öz bildirim ölçekleri yoluyla kişinin beyanına dayanarak ölçülmesidir. Ancak farklı yöntemlerle ölçülen bağlanma boyutlarının ya da kategorilerinin, ne oranda biniştikleri ya da ne oranda bağlanmaya yönelik temsilleri ölçtüğü önemli bir tartışma konusudur (bkz., Bartholomew ve Shaver, 1998; Roisman, Holland, Fortuna, Fraley, Clausell ve Clarke, 2007; Sümer, 2006).

Tüm bu ölçüm araçlarına karşın, bağlanma konusunda, özellikle yetişkin bağlanmasını incelenmesi hususunda, mevcut ölçümlerde birtakım sıkıntılar olduğu gözlenmiştir. Son yıllarda yapılan çalışmalar göstermektedir ki bağlanma stillerinin ölçümünde kullanılan ölçekler, dayandıkları kavramsal temel ve yordama gücü bakımından farklıdırlar (örn., Carver, 1997; Fraley ve Waller, 1998; Shaver ve Milkulincer, 2002). Hatta son çalışmalarda, yetişkin bağlanma stilleri veya kategorileri (Dörtlü Bağlanma Modeli'ndeki güvenli, saplantılı, korkulu, kaygılı bağlanma stilleri) yerine, bağlanma boyutlarının (Barholomew ve Horowitz'in benlik ve başkaları boyutları ile Brennan ve arkadaşlarının kaygı ve kaçınma boyutları) ölçülmesinin daha geçerli olabileceğine ilişkin bir takım veriler bulunmaktadır (Brennan ve ark., 1998; Fraley ve Waler, 1998). Tüm bunlarla birlikte, aynı kuramsal

temele dayanan ve benzer bağlanma boyut ya da stillerini ölçmeyi amaçlayan farklı ölçeklerin de ölçüm geçerliliklerinin farklılaştığı gözlenmiştir (Bartholomew ve Shaver, 1998; Shaver ve Milkulincer, 2002). Sümer'in (2006) yaptığı bir çalışmada, ülkemizde yetişkin bağlanma stillerini ölçmede yaygın olarak kullanılan üç ölçek (İlişki Anketi, İlişki Anketleri Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri), ölçüm, yordama ve ayırma gücü temelinde karşılaştırılmıştır. Sonuçlara göre boyut temelindeki ölçümlerin kategorik temeldeki ölçümlerden daha yüksek yordama gücüne sahip olduğu ileri sürülmüştür.

Bir başka sorun da yakın ilişkiler gibi, sosyal psikoloji alanındaki konuları incelemek üzere geliştirilmiş olan ölçeklerin (YİYE-I gibi), klinik psikolojide ele alınan psikopatolojik belirtiler ve bağlanma ilişkisini ölçülmesi için de kullanılıyor oluşudur.

Bütün bu nedenlerle mevcut çalışmada ilk aşama olarak, ülkemize özgü yeni bir bağlanma ölçeğinin oluşturulması düşünülmüştür. Bundan sonraki bölümde "Ölçek Geliştirme Çalışmaları" başlığı altında, bu ölçek geliştirilirken geçilen aşamalar, tek tek ele alınacaktır. Daha sonra da "Temel Çalışma" başlığı altında, bu ölçek kullanılarak "Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme" konusuna yönelik yapılan araştırmaya yer verilecektir.

BÖLÜM II

2. ÖLÇEK GELİŞTİRME

Daha önceden de bahsedildiği gibi özellikle yetişkin bağlanmasının ölçümünde kullanılan ölçüm araçları, dayandıkları kavramsal temel ve yordama gücü bakımından farklılaşmaktadır. Bununla birlikte psikopatolojiyle yakından ilgili olan bağlanma konusunda, doğrudan klinik psikoloji alanında kullanılmak üzere bir bağlanma ölçeği geliştirilmemiştir. Bu kısıtlılıklardan hareketle, mevcut çalışmada ülkemize özgü yeni bir bağlanma ölçeği geliştirilmiştir. Bu bölümde ölçeğin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Geliştirilmesi planlanan ölçek için aşağıdaki alt aşamalar kapsamında çalışmalar yapılmıştır:

Birinci aşama: Bağlanma ile ilgili kuramların, araştırmaların ve halihazırdaki ölçme araçlarının incelenmesi; madde havuzunun oluşturulması; oluşturulan bu ham ölçekle küçük bir örnekleme (20 kişi) gidilerek maddelerin anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi; aday maddelerle bir hakemler grubuna (20 kişi) gidilerek maddelerin yüzeysel geçerliğinin değerlendirilmesi; taslak ölçeğin 307 kişilik bir örneklem üzerinde kriter ölçümü (Kısa Semptom Envanteri- KSE) ile birlikte uygulanması ve taslak ölçeğin açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılarak madde seçimlerinin tamamlanması;

İkinci aşama: Oluşturulan taslak ölçeğin 407 kişilik bir örnekleme yeni kriter ölçümleriyle birlikte (Yakın İlişkiler Yaşantı Envanteri - YİYE, Anne Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ, UCLA Yalnızlık Ölçeği- UCLA-LS, Stres Belirtileri Ölçeği-SBÖ) uygulanması ve yapısal ve kriter geçerliliği ile güvenilirliğinin incelenmesi;

Üçüncü aşama: Ölçeğin yeni bir örnekleme test tekrar test uygulamasının tamamlanması ile ana çalışmada kullanılmak üzere hazır hale getirilmesi.

Ölçek geliştirme sürecinde, yukarıda da bahsedildiği gibi her bir aşamaya göre farklı örneklerle çalışılmıştır. Ölçek geliştirme çalışması için toplam üç ayrı örneklem kullanılmıştır. Analizler üç farklı örneklem üzerinde gönüllülük esas alınmak üzere yapılmıştır. Her aşamada kriter ölçümleri olarak Türkiye’de standardizasyonu yapılmış ve yukarıda belirtilmiş olan farklı ölçekler kullanılmıştır. Aşağıda betimlenen ölçek geliştirme çalışmaları, “birinci aşama”, “ikinci aşama”, ve “üçüncü aşama” başlıkları altında ayrıntılandırılacaktır.

2.1. Birinci Aşama

Çalışmaya başlarken bir madde havuzu oluşturulması amacıyla bağlanma konusunda Bolwby, Harlow, Ainsworth, Bartholomew ve Horowitz’in çalışmaları ile Kohut ve Horney’in kuramları da göz önünde bulundurularak, yetişkin bağlanmasına yönelik çeşitli maddeler yazılmıştır. Daha sonra, İlişkiler Anketi, İlişki Ölçekleri Anketi ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri incelenmiştir. Bunun yanı sıra

bağlanma ile ilgili olacağı düşünülen Kişilerarası Şemalar Ölçeği, Kişilerarası İlişkiler Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, Anne Davranışları Sınıflandırma Ölçeği, Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Ölçeği, Evlilik içi İletişim Şekilleri Ölçeği, Üst Biliş Ölçeği-30, Maternal Bağlanma Ölçeği, Anne-Babaya Bağlanma Ölçeği, Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği ile Arkadaşa Bağlanma Ölçeği incelenmiş, ilgisi olabileceği düşünülen maddelerden bazıları alınarak, madde havuzuna eklenmiştir. İlgili yazında bağlanma ile ilgili yapılan diğer çalışmalar, değerlendirme teknikleri ve örnek soru maddeleri de incelenerek, geliştirilen ölçekte değerlendirilmiştir. Bağlanma çalışmalarında sıklıkla kullanılan “prompt word” denilen, akla ilk gelen kelime tekniği bunlardan biridir.

Hazırlanan aday ölçeğin ilk kısmı, 29 maddeden oluşan cümle tamamlama bölümüdür. Burada kişilerin anne, baba, kendisi, diğerleri ve dünyayı algılamasına yönelik ifadeler verilerek cümleyi akla gelen sözcüklerle doldurması istenmiştir. Ölçeğin ikinci kısmındaki 121 madde ise yukarıda bahsedilen kuramlar ve var olan bağlanma ölçekleri ve ölçüm yöntemleri incelenerek hazırlanmış, 5’li likert tipi, kendini değerlendirme türü bir envanter şeklindedir.

Bu ilk aşamada öncelikle, 20 kişiye (alanında uzman psikologlar ile Akdeniz Üniversitesi’nde çalışmakta olan öğretim üyeleri) gidilerek, toplam 29 açık uçlu sorudan ve kişinin kendisini, diğerlerini, ebeveynini ve dünyayı nasıl algıladığına ilişkin ve dolayısıyla bağlanma ile ilişkili 121 maddeden oluşan aday ölçek uygulanmış, maddelerin anlaşılabilirliği ve öneriler değerlendirilmiştir.

Gelen geribildirimler doğrultusunda eksiklikler giderilmiş ve anlaşılmayan maddeler çıkartılarak yeni maddeler eklenmiştir. Gerekli düzeltmeler yapılarak ölçeğe son hali verilerek, ikinci örnekleme uygulanmak üzere hazır hale getirilmiştir.

Bu incelemeler sonucunda ölçek 23 açık uçlu soru ve 150 maddelik 5'li likert tipi, kendini değerlendirme türü bir ölçek haline gelmiştir.

Hazırlanan bu aday ölçek, kriter ölçümü olarak kullanılan Kısa Semptom Envanteri ile birlikte, ergen-ergen yetişkin ve yetişkin örneklemeden oluşan toplam 311 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Veri temizlemesi yapılarak örneklem 307 olarak belirlenmiştir.

Söz konusu örneklemedeki yaş ranjı 18-53, yaş ortalaması 26'dır. Örnekleme oluşturanların %61.2'si kadın, %38.8'i ise erkektir. Eğitim durumuna göre grubun dağılımı ise şu şekildedir: İlköğretim mezunu 1 (%3), lise mezunu 8 (% 2.6), ön lisans mezunu 8 (% 2.6), üniversite mezunu 272 (% 88.6), yüksek lisans ve doktora mezunu 18 (%4.6) kişi. En uzun süreyle yaşanan yer dağılımına bakıldığında 212 kişinin (%69.5) büyük kent, 61 kişinin (%20) küçük kent, 14 kişinin (%4.6) kasaba ve 18 kişinin (%5.9) köyde yaşadığı görülmektedir.

Ölçek geliştirme çalışmasının hedefi, klinik çalışmalarda kullanılacak bir bağlanma ölçeği geliştirmek olduğundan madde seçimi için klinik ortamlarda sıklıkla kullanılan KSE seçilmiştir. Bilindiği gibi Kısa Semptom Envanteri, SCL-90 olarak

bilinen 90 maddelik Semptom Belirleme Listesi'nin kısaltılmış, yaklaşık olarak 5-10 dakika içinde doldurulabilen bir formudur. Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş 53 maddelik kendini değerlendirme türü bir envanterdir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliklerine ilişkin Fidaner ve Fidaner (1984), Dağ (1991) ve Şahin ve Durak (1994) tarafından çalışmalar yapılmıştır. Mevcut çalışmada Kısa Semptom Envanteri (KSE)'nin Şahin ve Durak (1994), tarafından dilimize çevrilmiş ve uyarlanmış olan Türkçe versiyonu kullanılmıştır. 53 maddenin (semptom) her biri, sıkıntıların şiddetine göre "hiç yok = 0" ile "çok fazla var = 4" arasında değişen 5 kategoride işaretlenmektedir. Yapılan faktör analizleri sonucunda depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olmak üzere beş faktör belirlenmiştir.

Elde edilen veriler dört ayrı işlemde geçirilerek, madde ayıklamaya gidilmiştir. Bu işlemler sırasıyla şunlardır: 1. Madde toplam korelasyonları, 2. Kısa Semptom Envanteri ile korelasyonlar, 3. Kısa Semptom Envanteri'ne göre oluşturulan uç gruplara göre yapılan seçim, 4. Açımlayıcı faktör analizi. Aşağıda bu işlemlerle ilgili bulgulara kısaca değinilmiştir.

Cümle tamamlama şeklinde oluşturulan 23 adet, akla ilk gelen kelimeyle doldurulmuş olan açık uçlu soruya (örn; annem, annemle birlikte....., babam, baba dediğin olmalı, birlikte olduğum kişi (erkek ya da kız arkadaş veya eş) benim genellikle olduğumu söyler, babam bana karşı davranır, geleceğim, ben birisiyim, insanlar), 307 katılımcı tarafından verilen cevaplar, içerik analizi

yöntemiyle incelenerek olumlu-olumsuz olmak üzere anne-baba-kendilik-diğerleri ve dünya algısı şeklinde kümelendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda açık uçlu sorulardan elde edilen olumlu-olumsuz sıfatların genel olarak ölçeğin geri kalan 150 kendini değerlendirme sorusu içinde yer aldığı gözlenmiştir. Bu sebeple ölçeğe bu bölümden ortaya çıkan herhangi bir yeni madde ilave edilmemiştir.

İlk madde ayıklaması, madde-toplam korelasyonların sonucunda, herhangi bir maddenin ölçekte bulunması ya da bulunmaması durumunda Cronbach alpha değerinde oluşabilecek değişimler ve madde toplam korelasyonlar gözetilerek yapılmıştır. Bu işlem sonrasında ölçekten ayıklanabilecek ve tutulabilecek aday maddeler belirlenmiştir.

İkinci tur ayıklama işlemi için her maddenin KSE toplam puanıyla korelasyonlara bakılmış, korelasyonlarına göre maddeler, atılacak veya tutulacak aday maddeler olarak belirlenmiştir. Üçüncü işlemde de yine aday ölçeğin tüm maddeleri KSE ortalamasına ve standart sapmasına göre oluşturulan iki uç grubu ayırt edip etmemeleri açısından incelenmiş ve ayırt edilen maddeler aday ölçekte tutulacak, ayırt edemeyen maddeler ise atılacak maddeler olarak işaretlenmiştir. Dördüncü işlemde ise 150 madde, açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuş ve faktörlere 0.45 yükle yüklenen maddeler tutulacak, yüklenemeyen maddeler ise atılacak maddeler olarak işaretlenmiştir. Bundan sonra da ilk olarak, dört işlemin dördünde birden tutulacak olarak tespit edilen maddeler seçilmiş, daha sonra üç işleme göre tutulacak maddeler seçilmiştir. Bu şekilde devam eden süreç sonucunda 150 maddeden oluşmuş olan aday ölçek 96 maddeye indirgenmiştir.

Bu yeni 96 maddelik Taslak Bağlanma Ölçeği'nin faktör yapısını incelemek amacıyla, yeni bir faktör analizi yapılmıştır. Temel Bileşenler (Principal Component) yöntemi ve Varimax dönüştürmesi (Varimax rotation) kullanılarak yapılan analizde öz değeri (eigenvalue) 1.00'ın üstünde olan otuz yedi faktör ortaya çıkmıştır. Ancak bu faktörler, grafikte (scree plot) incelendiğinde, altı faktörlü bir yapının yeterli olduğu görülmüştür. Faktör yükleri 0.45'in üzerinde olan maddeler yoruma esas alınmıştır. Altı faktörün açıkladığı toplam varyans %37.2 olarak bulunmuştur. Birinci faktör, faktör yükleri 0.44 ve 0.80 arasında değişen 28 maddeden oluşmuştur (özdeğer=17.01). Açıkladığı varyans %11.34'tür. İkinci faktör, yükleri 0.47-0.84 arasında değişen 22 maddeden oluşmuştur (özdeğer= 11.46). Açıkladığı varyans %7.64'tür. Üçüncü faktör, yükleri 0.52-0.83 arasında değişen 15 maddeden oluşmuştur (özdeğer=9.61). Bu faktörün açıkladığı varyans ise %6.41'dir. Dördüncü faktör 12 maddeden oluşmuştur; faktör yükleri 0.49-0.77 arasında değişmiştir ve varyansın % 5.72'sini açıklamaktadır (özdeğer=8.58). Beşinci faktör, yükleri 0.48-0.73 arasında değişen, 12 maddeden oluşmuştur (özdeğer=5.19; açıkladığı varyans=% 3.46). Altıncı faktör de 7 maddeden oluşmuştur. Faktör yükleri 0.51 ve 0.78 arasında değişmektedir (özdeğer= 3.98; açıkladığı varyans= % 2.65).

Bu maddeler incelenerek, uygun olabilecek faktör isimleri belirlenmiştir. Bunlar, "arkadaşlarının gözünden kendilik algısı", "birlikte olduğu kişinin gözünden kendilik algısı", "olumlu baba algısı", "olumsuz kendilik algısı", "olumlu anne algısı", "olumsuz baba algısı" olarak belirlenmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen bu faktör yapısı, yine madde seçimi amacıyla bu kez de doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur.

Bilindiği gibi doğrulayıcı faktör analizi yöntemi, yapının daha da güçlü bir şekilde ayrışabilmesi için ölçekteki maddelerin ayıklanması amacıyla da kullanılabilir (McIntire ve Miller, 2000). Bu amaçla, geliştirilmeye çalışılan Taslak Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi, AMOS 18.0 programı aracılığıyla yapılmıştır.

Yapılan bu analiz sonucunda, var olan 96 maddenin bir kısmının birbirleriyle binişik olduğu gözlenerek, binişik olanlar arasından en uygun olanları seçilmiş ve ölçek sadeleştirilerek, 40 maddeye indirilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizinde, sınanan modelin yeterliğinin belirlenmesi için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. İlgili yazında kuramsal model ile gerçek veriler arasındaki uyumu değerlendirmelerinde (birbirlerine göre bir takım güçlü ve zayıf yönlerinin olması nedeniyle) birçok uyum indeksi değerinin kullanılması önerilmektedir. En sık kullanılanlar ise Ki-Kare uyum testi (Chi-Square Goodness, χ^2), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normleştirilmiş Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Ortama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR veya RMS), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation,

RMSEA) ve Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karelerinin Kareköküdür (S-RMR) (Cole, 1987; Sümer, 2000; Meydan ve Şeşen, 2011).

Elde edilen verilerle yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda aday ölçeğin ki-kare değerinin 1289,46 ve anlamlılık düzeyinin p.0,000 düzeyinde olması, ilk uyum göstergesinin sağlandığı şeklinde yorumlanabilir. Bir diğer dikkat edilmesi gereken durum, ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranıdır. Örneklem genişledikçe, analiz sonuçlarının anlamlı çıkma olasılığı artmaktadır. Bu nedenle büyük örneklerde χ^2/df oranına bakılması önerilmekte ve bu oranın 5'ten küçük olması uyumun bir göstergesi sayılmaktadır. Bu oranın 3'ün altında kalmasını mükemmel, 5'in altında kalmasını ise orta düzeyde uyumun işareti olarak kabul edilmektedir (Sümer, 2000).

Gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranı (χ^2/df) 1.77 ($\chi^2=1289,46$, $df=730$); kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) 0,05; normlanmamış uyum indeksinin (NNFI) AMOS programında karşılığı olan Tucker-Lewis indeks (TLI) değeri 0,86 ve karşılaştırmalı uyum indeks (CFI) değeri ise 0,86 olarak bulunmuştur. İyilik uyum indeksi (GFI) değeri ise 0,83 olarak bulunmuştur. Bu indeks açısından modelin iyi uyum gösterdiği düşünülmüştür. Ayrıca yazında da model uyumları konusunda genel olarak birçok uyum belirtecinin 0-1 arasında değer aldığı belirtilmekte ve değerlerin 1'e yaklaşması iyi uyum göstergesi olarak kabul edilmektedir. Genel model uyumu konusunda en önemli ölçütlerden biri Ki-kare (χ^2) değeridir. Hesaplanan χ^2 değeri küçüldükçe uyuşmanın iyi olduğuna karar verilir (Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer,

2000). Bunun dışında RMSEA, GFI ve CFI gibi uyum indekslerine de bakılmalıdır. Doğrulayıcı faktör analizi yapılan ölçeklerin RMSEA değerinin ise 0'a yakın veya eşit olması gerekmekte, GFI ve CFI değerlerinin 1'e yakın olması ise uyum düzeyini arttırmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011).

Taslak ölçeğin CFI değeri 0.86, GFI değeri 0.83 ve RMSEA değeri ise 0.05 olarak bulunmuştur. RMSEA ve RMR'in 0'a yakın değerler vermesi beklenir ve 0.05'esit ya da daha küçük değerler çok iyi bir uyumu gösterir. Bir diğer uyum indeksi olan GFI, elde edilen faktörlerin kuramsal olarak önerilen faktörlere benzerliğini ortaya koyar ve uygunluğun, örneklem genişliğinden bağımsız değerlendirilebilmesi için geliştirilmiştir. Sümer (2000), GFI değerinin 0.95 ve üzeri olmasının çok iyi uyumu, 0.90-0.95 arası olmasının tatminkar düzeyde uyumu gösterdiğini belirtirken, Anderson ve Gerbing (1984), Cole (1987), Marsh, Balla ve McDoonald (1988), GFI değerinin 0.85 ve AGFI değerinin 0.80 olduğu durumların da uyum için kabul edilebilir olduğunu belirtmektedirler. Bu çalışmada bulunan GFI (0.83), 0.85'a yakın değer olması ve AGFI'nın 0.81 olması nedeniyle uyum için kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Mevcut ölçek geliştirme aşamasında uygulanan açımlayıcı faktör analizinde ortaya çıkan 6 faktörlük yapı, doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 5 faktörlü yapı olarak değişmiştir. "Arkadaşlarının gözünden kendilik algısı" ile "birlikte olduğu kişinin gözünde kendilik algısı" boyutları birleştirilmiş ve "olumlu kendilik algısı" olarak yeniden isimlendirilmiştir. "Arkadaşlarının gözünden kendilik algısı" boyutu sorularının, her iki boyutu kapsayacağı düşünülmüştür.

Bütün bu kriterler dikkate alındığında, ölçeğin doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri sonuçlarına göre ölçeğin beş faktörlü yapısının uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçeğin birinci faktörü 11 maddeden, ikinci faktörü 7 maddeden, üçüncü faktörü 9 maddeden, dördüncü faktörü 8 maddeden ve beşinci faktörü 5 maddeden oluşmaktadır.

Yeni oluşturulan 40 maddelik aday ölçeğin Cronbach alpha katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur. Alt ölçekler kendi içlerinde değerlendirildiklerinde ise “olumlu kendilik algısı” alt ölçeğinin güvenirlik katsayısı 0.86; “olumlu baba algısı” alt ölçeğinin 0.88; “olumsuz kendilik algısı”nın 0.80; “olumlu anne algısı”nın 0.75 ve “olumsuz baba algısı”nın 0.76 olduğu gözlenmiştir. Beş faktördeki bu yapının toplam varyansın %47.70’ini açıkladığı saptanmıştır.

Analizler sonucunda, ölçeğin bu beş faktörlü yapısından dolayı, “Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği” adı verilmiştir.

Birinci aşama sonunda elde edilmiş olan bu ölçeğin psikometrik özelliklerinin, yeni bir örneklem üzerinde sınanması için ikinci aşama çalışmalarına geçilmiştir.

2.2. İkinci Aşama

İlk aşamada çeşitli adımlardan sonra 40 maddeye indirgenen ve “Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği” adı verilen bu ölçek, ikinci aşamada yeni bir

örneklem üzerinden, yeni bir doğrulayıcı faktör analizi ile yeniden değerlendirilmiş ve ölçeğin geçerliliğini değerlendirmek üzere bir seri kriter ölçümüyle ilişkisine bakılmıştır. Kriter olarak belirlenen bu ölçekler bu kez, genel olarak bağlanmayla ilişkili ve daha önce Türkiye için uyarlaması yapılmış olan Yakın İlişkiler Yaşantı Envanteri-YİYE, Anne Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ, UCLA Yalnızlık Ölçeği-UCLA-LS'dir. Klinik amaca yönelik bu ölçek geliştirme hedefi halen geçerli olduğundan ve madde seçiminde KSE kullanılmış olduğundan bu kez kriter ölçümü olarak Stres Belirtileri Ölçeği-SBÖ kullanılmıştır. Bu çalışma için başvuru olan örneklemde 411 kişi bulunmaktadır; ancak veri temizlemesi sonucunda 407 kişiden elde edilen veriler analize alınmıştır.

Kişisel bilgi formundan alınan bilgilere göre, örneklemin yaşı, 19-66 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 29'dur (ss=10.41). Örneklemi oluşturanların %52.1'i kadın, %47.9'u ise erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında; katılımcıların, 13'ü (% 3.2) ilkokul mezunu, 5'i (% 1.2) ortaokul mezunu, 146'sı (% 36.0) lise mezunu, 210'u (% 51.7) üniversite mezunu veya üniversiteye devam ediyor, 32'si (%7.9) ise yüksek lisans ve doktora mezunudur. En uzun süreyle yaşanılan yer dağılımına bakıldığında, 264 kişinin (%49.9) büyük kent, 97 kişinin (%23.8) küçük kent, 20 kişinin (%4.9) kasaba ve 26 kişinin (%6.4) köyde yaşadığı görülmektedir. Medeni durum bilgilerine bakıldığında da; 183 kişinin (%44.8) bekar ve hayatında kimsenin olmadığı, 98 kişinin (%24.1) bekar ancak hayatında biri olduğu, 6 kişinin (%1.5) sözlü veya nişanlı olduğu, 102 kişinin (%25.1) evli olduğu, 5 kişinin (%1.2) evli ancak ayrı yaşadıkları, 2 kişinin (%0.5) dul ve 11 kişinin (%2.7) boşanmış olduğu görülmektedir.

Kriter ölçümleri olarak kullanılan ölçekler daha önce, Türkiye’de çeşitli örneklemeler üzerinde çalışılmış, çeşitli araştırmalarda kullanılmış ölçeklerdir. Yakın İlişkiler Yaşantı Envanteri-YİYE, Anne Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ, UCLA Yalnızlık Ölçeği- UCLA-LS, Stres Belirtileri Ölçeği-SBÖ ve Kişisel Bilgi Formu’na ilişkin bilgilendirme aşağıda yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik bilgilerine ilişkin sorularla, yaşam memnuniyetleri ve anne-babalarına/bakım verenlere yönelik bir takım soruları kapsamaktadır. Ayrıca birinci sayfa olarak, araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi formu ve Onam Formu yer almaktadır.

Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri (YİYE: Experiences in Close Relationships Inventory) Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından geliştirilmiştir. Brennan ve arkadaşları, bu ölçeği geliştirmeden önce, yetişkin romantik ilişkilerdeki bağlanmayı ölçtüğünü düşündükleri 60 ölçeği faktör analizine tabi tutmuşlardır. Yapılan faktör analizi sonucunda yetişkin bağlanma davranışlarının yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve başkaları ile yakınlaşmaktan kaçınma olmak üzere iki boyuttan oluştuğu bulunmuştur. 7 dereceli likert tipi olan YİYE, 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 3, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 33 ve 35. maddeler ters puanlanmaktadır. Türkiye’de ölçeğin faktör yapısını üniversite öğrencileri örneklemini üzerinde Sümer ve Güngör (1999) incelemiştir. Daha sonra Güngör’ün (2000) ergenlerle yaptığı çalışmasında, ölçeğin kaygı ve kaçınma olmak üzere iki alt faktörden oluştuğu ve iç tutarlılık katsayılarının da sırasıyla 0.84 ve 0.81 olduğu

saptanmıştır. Karakurt'un (2001) üniversite örnekleme üzerinde yaptığı faktör analizi de ölçeğin iki alt boyuttan (kaygı ve kaçınma) oluştuğunu göstermiştir. Sümer (2006), varimaks eksen döndürme yöntemiyle ölçeğin faktör yapısını incelemiş ve o da iki boyut elde etmiştir. Bu iki boyut, toplam varyansın % 38'ini açıklamıştır. Ayrıca her iki boyutun da yüksek düzeyde güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmüştür (kaygı için 0.86, kaçınma için de 0.90). Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur (kaygı için 0.88, kaçınma için 0.84). Bağlanmanın, kendilik algısı, olumsuz otomatik düşünceler ve psikopatolojik belirtilerle ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, Şahin ve Yaka (2010), YİYE-I'nin faktör yapısını yeniden değerlendirmişler, YİYE-I için üç faktörlü bir yapının (Güvenli, Kaygılı ve Kaçınan) daha uygun olduğu sonucuna varmışlardır. Mevcut çalışmada korelasyonlar öncelikle iki boyutlu faktör yapısı (kaygılı-kaçınan) üzerinden değerlendirilmiştir.

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği- ABBÖ (PBI-The Parental Bonding Instrument) Parker, Tubling, Brown ve arkadaşları (1979) tarafından çocuk-ana baba bağlanma örüntüsünü ölçmek üzere geliştirilmiştir. Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramını temel alarak geliştirilen ilk ölçeklerden birisi olan bu ölçek, Bowlby'nin ana-baba-çocuk bağlanma ilişkisinde ileri sürdüğü ilgi ve kontrol boyutlarını kapsamaktadır. Bowlby, yetersiz/patolojik ana babalığı özellikle ilgi (care) ve kontrol/koruma (control/protection) boyutlarıyla ilişkilendirmiştir. İlgi terimi, yetersiz bakım verme, bebeğin gereksinimlerini karşılamama, çocuğu küçümseme, eleştirme ya da reddetmeyi içermektedir. Kontrol terimi ise aşırı koruma, bağımsızlığı desteklememe ya da aşırı kontrol etme olarak tanımlanmıştır. Algılanan ana baba davranışları, bu iki boyuta göre ayrı ayrı puanlanmaktadır. 25

maddeden oluşan ölçeğin ilgi boyutunda toplam 12 madde bulunmakta (puanlar 0-36 arasında değişmekte) ve yüksek puan sıcak, anlayışlı ve kabul edici olarak algılanan, düşük puan ise soğuk ve reddedici olarak algılanan ana babayı yansıtmaktadır. Kontrol/aşırı koruma boyutunda 13 madde yer almakta (puanlar 0-39 arasında değişmekte) ve yüksek puanlar aşırı kontrolcü ya da özerkliğe izin vermeyen ana baba algısına işaret etmektedir. Bireyden, yaşamının ilk 16 yılını düşünerek, ölçekteki her bir ifadenin anne ya da babasının kendisine ilişkin davranışlarını ne kadar yansıttığını 4'lü likert-tipi derecelendirme ile (tamamen böyleydi=3.... hiç böyle değildi=0) belirtmesi istenmektedir. Birey, anne ve babası için iki ayrı değerlendirme yapmaktadır. İlgi boyutunda puan artışı, aşırı koruma/kontrol boyutunda ise puan azalması, algılanan olumlu ana baba davranışlarına işaret etmektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği ilgi boyutu için .76, aşırı koruma/kontrol boyutu için .63, yarıya bölme güvenilirliği sırasıyla .88 ve .74 olarak, gözlemciler arası güvenilirlik katsayısı ise .85 ve .69 olarak bulunmuştur. Geçerlik çalışmalarına bakıldığında, görüşme yoluyla elde edilen puanlar ile PBI faktörlerinden elde edilen puanların ilişkili olduğu gösterilmiştir (İlgi=.77; aşırı koruma/kontrol =.50) (Kapçı ve Küçüker, 2006). Türk kültürüne uyarlama ve güvenilirlik, geçerlik çalışmaları Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılmış ve ölçek; “Ana Babaya Bağlanma Ölçeği” (ABBÖ) olarak adlandırılmıştır. ABBÖ'nin geçerliğini değerlendirmek üzere, yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış, ölçüt geçerliği için ise Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) ve Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTO) ile korelasyonlarına bakılmıştır. Faktör analizi sonucunda PBI'dakine benzer şekilde iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmış, ancak PBI'da aşırı koruma/kontrol olarak adlandırılan ikinci

faktördeki kontrol maddeleri, ABBÖ’nde ilgi faktörüne yüklenmiş ve bu boyut ilgi/kontrol olarak adlandırılmıştır. ABBÖ’nin güvenilirliği iç tutarlılık, iki-yarı ve test-tekrar test istatistikleriyle hesaplanmıştır. Anne formu için Cronbach alfa değeri .87, Baba Formu için .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği Anne Formunda tüm ölçek için .90, baba formu için .89 olarak bulunmuştur. Mevcut araştırmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, Anne formu için 0.86, Baba Formu için 0.89 olarak bulunmuştur. Ana-babaya bağlanma örüntüsünü incelemede ABBÖ’nin psikometrik özelliklerinin doyurucu olduğu ve ülkemizde kullanılabileceği söylenebilmektedir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği; 20 sorudan oluşan, bireyin genel yalnızlık derecesini belirlemeye yarayan likert tipinde bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin orijinalinde (Loneliness Scale) 10 maddesi olumlu, yani anlamsal olarak yalnızlık içermeyen, diğer 10 maddesi olumsuz yani anlamsal olarak yalnız bireyleri belirlemeye yönelik toplam 20 maddelik “ Tamamen Katılıyorum” (1) ile “Tamamen Katılmıyorum”(4) arasında dereceleme sahiptir (Russell, Peplau ve Cutrona, 1980). Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 20’dir. Alınan yüksek puanlar, bireylerin daha fazla yalnızlık yaşadığını göstermektedir. 1.,4.,5.,6.,8.,10.,15.,16.,20. numaralı sorularda birey işaretlediğinin tersi puan alır. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.96 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin beş hafta ara ile yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.94 olarak bulunmuştur (Demir, 1989).

Stres Belirtileri Ölçeği; Miller, Smith ve Mahler (1988) tarafından “Stress Audit 4.2-OS” adıyla geliştirilmiş, toplam 70 maddeden oluşan bir ölçektir. Kas Sistemi, Parasempatik Sinir Sistemi, Sempatik Sinir Sistemi, Duygusal, Bilişsel, Endokrin Sistem ve Bağışıklık Sistemi olmak üzere 7 alt bölümden oluşmaktadır. Stres Belirtileri Ölçeği, Stres Faktörleri ve Strese Yatkınlık ana bölümlerinden oluşan bataryanın bir bölümüdür. 1-5 arası değerlendirilen Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe, yaşanan stres belirtilerinin de arttığı düşünülmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları $\alpha = 0.91$ ile 0.96 arasında değişmektedir (Şahin ve Batıgün, 1997). Şahin ve Batıgün’ün (1997) yaptığı çalışmada Kas Sistemi (10 madde, $\alpha = 0.92$), Parasempatik Sinir Sistemi (10 madde, $\alpha = 0.91$), Sempatik Sinir Sistemi (10 madde, $\alpha = 0.94$), Duygusal (10 madde, $\alpha = 0.93$), Bilişsel (10 madde, $\alpha = 0.91$), Endokrin Sistem (10 madde, $\alpha = 0.95$), Bağışıklık Sistemi (10 madde, $\alpha = 0.96$). A tipi kişilik örüntüsünde bilişsel ve duygusal zekânın stresle başa çıkma ve stres belirtileri ile ilişkisinin araştırıldığı başka bir çalışmada Şahin, Güler ve Basım (2009), Stres Belirtileri Ölçeği’nin alt boyutları için hesaplanan güvenilirlik katsayılarının, $\alpha = 0.80$ ile 0.92 arasında değiştiğini göstermişlerdir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.97$ olarak, oldukça yüksek seviyede bulunmuştur. Mevcut çalışmada ise SBÖ’nün toplam güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.96$ olarak bulunmuştur.

Birinci aşamada elde edilen Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla, ilk olarak, yeni örneklem üzerinde bir doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği’nin ki-kare değerinin 1067.19 ve anlamlılık

düzeşinin p:0.000 düzeyinde olması ilk uyum göstergesini sağladığı görülmüştür. Bu değeriendime sırasında dikkat edilmesi gereken bir durum ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranıdır. Bu değeri mevcut aşamada (χ^2/df) 2.20 olarak bulunmuş ve bu indeks açısından da modelin iyi uyum gösterdiği anlaşılmıştır. Daha iyi uyum indeksleri için ilk etapta binişen maddeler ile madde faktör yükleri 0.30'un altında korelasyon gösteren maddeler çıkartılmıştır. Bu aşamanın sonucunda aday ölçek 33 maddeye indirilerek son halini almıştır.

Otuz üç maddelik Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin CFI değeri 0.42, GFI değeri 0.84 ve RMSEA değeri ise 0.05 olarak bulunmuştur. RMSEA'nın 0'a yakın değeri vermesi beklenir ve 0,05'esit ya da daha küçük değeri çok iyi bir uyumu gösterir. Bir diğeri uyum indeksi olan GFI elde edilen faktörlerin kuramsal olarak önerilen faktörlere benzerliğini ortaya koyar ve uygunluğun örneklem genişliğinden bağımsız değeriendirilebilmesi için geliştirilmiştir. GFI değeriinin 0.85 ve AGFI değeriinin 0.80 olduğu durumların da uyum için kabul edilebilir olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada bulunan GFI (0.84) 0.85'a yakın değeri olması ve AGFI (0.82) olması nedeniyle, uyum için kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

İkinci aşamada elde edilmiş olan bu Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutları (faktörler), "Olumsuz Baba Algısı" (7.,8.,9.,10. maddeler), "Olumlu Baba Algısı" (11.,12.,13.,14.,15.,16. maddeler), "Olumsuz Kendilik Algısı" (20.,26.,27.,28.,29.,30.,31.,32.,33. maddeler), "Olumlu Anne Algısı" (1.,2.,3.,4.,5.,6. maddeler) ve "Olumlu Kendilik Algısı" (17.,18.,19.,21.,22.,23.,24.,25. maddeler)

olarak sınıflandırılmıştır. Bu beş faktörün açıkladığı toplam varyans, %53 olarak saptanmıştır (Bkz. Ek 1. BTZTÖ'nin Faktör Yapısı)

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutlarından “Olumlu Baba Algısı”, “Olumlu Anne Algısı” ve “Olumlu Kendilik Algısı”, **güvenli bağlanma** temel boyutu olarak; “Olumsuz Kendilik Algısı” ve “Olumsuz Baba Algısı” ise **güvensiz bağlanma** temel boyutu olarak adlandırılmıştır.

Yapı geçerliği kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinden sonra Ölçek, diğer geçerlik ve güvenilirlik analizlerinde değerlendirilmiştir.

Benzer ölçekler geçerliği için öncelikle BTZTÖ-güvenli bağlanma ve BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutlarının söz konusu kriter ölçümleriyle ilişkisine bakılmıştır. BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu beklenildiği üzere UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon içinde bulunmuştur ($r = -.34$, $p < .01$). Diğer, YİYE-Kaygı, ABBÖ-baba aşırı koruma ve Stres Belirtileri Ölçeği (SBÖ) ile korelasyonları, negatif yönde ve anlamlı bulunmamıştır. BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutunun pozitif ve anlamlı ilişki içinde olduğu ölçekler ise ABBÖ-anne ilgi/kontrol ($r = .32$, $p < .01$) ve ABBÖ-Baba ilgi/kontrolüdür ($r = .44$, $p < .01$).

BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutu ise UCLA Yalnızlık ($r = .30$; $p < .01$), YİYE-Kaygı ($r = .43$; $p < .01$) ve SBÖ ile ($r = .43$; $p < .01$) beklendiği yönde pozitif ve anlamlı korelasyonlar göstermiştir. Bu boyutun ABBÖ-anne aşırı koruma ($r = -.27$; $p < .01$), ABBÖ-Baba aşırı koruma ($r = -.20$; $p < .01$) ve ABBÖ-baba ilgi/kontrol ($r = -.32$; $p < .01$) ile korelasyonları ise negatif yönde ve anlamlıdır.

BTZTÖ'nin beş alt boyutun söz konusu kriter ölçümleriyle ilişkileri değerlendirildiğinde de ortaya çıkan korelasyonlar aşağıdaki Tablo 2.1'de görüldüğü gibi beklenen yönde olmuştur. Tablo 2.1'de görüldüğü gibi, birbirleriyle ilişkisi bulunan ölçeklerin korelasyon katsayıları .10 ile .63 arasında değişmiştir. En yüksek korelasyon ise, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile ABBÖ-baba ilgi/kontrol alt boyutu arasında ve beklendiği yöndedir ($r = .63$; $p < .01$). BTZTÖ-olumlu baba ile UCLA-toplam puan arasında beklendiği gibi negatif yönde ($r = -.26$; $p < .01$); BTZTÖ-olumlu baba ile ABBÖ-anne ilgi/kontrol arasında ise pozitif yönde ($r = .18$; $p < .01$), BTZTÖ-olumlu baba ile SBÖ-toplam puan negatif yönde ($r = -.16$; $p < .01$) ilişkiler bulunmuştur.

BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile YİYE-kaygı boyutu arasında .50 düzeyinde pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile arasında pozitif korelasyon gösteren diğer ölçekler SBÖ toplam puanı ($r = .46$; $p < .01$), UCLA-toplam puan ($r = .28$; $p < .01$) ve YİYE-Kaçınma boyutlarıdır ($r = .13$; $p < .01$). BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutunun negatif yönde ve anlamlı ilişkiler içinde olduğu ölçekler ise ABBÖ-anne aşırı koruma alt boyutu ($r = -.33$; $p < .01$), ABBÖ-baba aşırı koruma alt boyutu ($r = -.26$; $p < .01$) ve ABBÖ-baba ilgi/kontrol alt boyutudur ($r = -.12$; $p < .01$) (Ülkemizde baba ve annenin aşırı korumacılığı olumlu olarak algılandığından bu sonuçlar anlaşılabilir).

BTZTÖ-olumsuz baba ile ABBÖ-baba ilgi/kontrol arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.49$; $p < .01$). BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile

SBÖ-toplam puan arasında ($r=.16$; $p<.01$); BTZTÖ-olumsuz baba ile UCLA-toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($r=.16$; $p<.01$).

BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile ABBÖ-anne ilgi/kontrol alt boyutu arasında ($r=.44$; $p<.01$); bu alt boyut ile SBÖ-toplam puan arasında ($r=.14$; $p<.01$); yine bu boyut ile ABBÖ-baba ilgi/kontrol arasında ($r=.12$; $p<.01$) ve YİYE-kaçınma boyutu ($r=.10$; $p<.05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutunun negatif yönde, anlamlı ilişkiler içinde bulunduğu ölçek boyutları, UCLA-toplam puanı ($r=-.40$; $p<.01$), YİYE-kaçınma boyutu ($r=-.20$; $p<.01$), SBÖ-toplam puan ($r=-.13$; $p<.01$) ve YİYE-kaygı boyutudur ($r=-.10$; $p<.05$). BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösteren ölçek boyutları ise ABBÖ-baba ilgi/kontrol ($r=.19$; $p<.01$); ABBÖ-anne ilgi/kontrol ($r=.13$; $p<.05$) boyutlarıdır. Yukarıda söz edilen ilişkiler beklendiği yöndedir.

Toplam Ölçeğin (33 madde) Cronbach alpha katsayısı 0.72 olarak bulunmuştur. Temel boyutların Cronbach alpha katsayıları incelendiğinde “Güvenli Bağlanma” için $\alpha= .86$; “Güvensiz Bağlanma” için $\alpha= .77$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin (boyutların) güvenilirlik katsayıları ise şöyledir: “Olumsuz Baba Algısı” (4 madde; $\alpha= .70$); “Olumlu Baba Algısı” (6 madde; $\alpha= .80$); “Olumsuz Kendilik Algısı” (9 madde; $\alpha= .78$), “Olumlu Anne Algısı” (6 madde; $\alpha= .81$) ve “Olumlu Kendilik Algısı” (8 madde; $\alpha= .76$).

Tablo 2.1: BTZTÖ Alt Boyutlara Göre Korelasyon Katsayıları

BTZTÖ Alt Boyutlar N=407	UCLA Yalnızlık Ölçeği Toplam Puan	YİYE Kaçınma Boyutu	YİYE Kaygı Boyutu	ABBÖ-Anne İlgil/Kontrol	ABBÖ-Anne Aşırı Koruma	ABBÖ-Baba İlgil/Kontrol	ABBÖ-Baba Aşırı Koruma	SBÖ Toplam Puan
BTZTÖ Olumsuz Baba	.16**	-.08	.09	-.08	-.02	-.49**	.02	.16**
BTZTÖ Olumlu Baba	-.26**	.01	-.06	.18**	.08	.63**	-.05	-.16**
BTZTÖ Olumsuz Kendilik	.28**	.13**	.50**	-.02	-.33**	-.12**	-.26**	.46**
BTZTÖ Olumlu Anne	-.08	.10*	.09	.44**	-.09	.12**	-.09	.14**
BTZTÖ Olumlu Kendilik	-.40**	-.20**	-.10*	.13**	.06	.19**	.01	-.13*

** $p < .01$, * $p < .05$

Oluşturulan Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin (BTZTÖ) alt boyutları arasındaki korelasyonlara bakıldığında bu korelasyon katsayılarının da .20 ile .49 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu korelasyonlarda, p değerlerinin $p < 0.01$ düzeyinde olduğu saptanmıştır. En yüksek korelasyon gösteren alt boyutlar BTZTÖ-olumlu kendilik ve BTZTÖ-olumlu anne alt boyutları arasındadır ($r = .49$). Beklenildiği üzere BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu arasında negatif yönde yüksek bir korelasyon bulunmaktadır ($r = -.45$). BTZTÖ-olumlu kendilik ile BTZTÖ-olumsuz baba arasında negatif yönde $-.34$ 'lük bir korelasyon bulunurken; BTZTÖ-olumlu kendilik ile BTZTÖ-olumlu baba arasında ise $.33$ 'lük bir korelasyon bulunmaktadır. BTZTÖ-olumlu kendilik ile BTZTÖ-olumsuz kendilik arasında da beklenen yönde negatif bir korelasyon çıkmıştır ($r = -.20$). BTZTÖ-olumlu anne ile BTZTÖ-olumsuz baba arasında $-.28$ 'lik bir korelasyon bulunurken; BTZTÖ-olumlu anne ile BTZTÖ-olumlu baba arasında

.31'lik bir korelasyon olduğu gözlenmiştir. BTZTÖ-olumsuz kendilik ile BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutları arasında .25'lik bir korelasyon saptanmıştır.

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin, "Güvenli Bağlanma" temel boyutuyla "Güvensiz Bağlanma" temel boyutlarının birbirleri arasında beklenildiği üzere negatif yönde bir korelasyon saptanmıştır ($r = -.28$).

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin temel boyutlarını, hangi değişken ya da değişkenlerin, ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla, tüm değişkenlerin bağımsız değişken olarak işleme girildiği, aşamalı bir regresyon analizi uygulanmıştır. Ölçeğe ilişkin regresyon analizi sonuçları¹ Ek 2'de yer almaktadır.

¹ Regresyon sonuçları: ABBÖ baba ilgi/ kontrol boyutunun, BTZTÖ güvenli bağlanma temel boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı $F(1,345) = 82.89$, $p < .001$ ve tek başına varyansın %19'unu açıkladığı görülmektedir. BTZTÖ güvenli bağlanma temel boyutunu en yüksek yordayıcısının ABBÖ baba ilgi/ kontrol boyutunun (%19), daha sonra UCLA toplam puanının (%6), sonrasında da ABBÖ anne ilgi/ kontrol boyutu (%4), gelir düzeyi (%3), cinsiyet (%1) ve son olarak da ABBÖ baba aşırı koruma boyutunun (%1) olduğu bulunmuştur.

BTZTÖ güvensiz bağlanma temel boyutunun ise SBÖ toplam puanı tarafından anlamlı düzeyde yordandığı $F(1,345) = 75.77$, $p < .001$ ve tek başına varyansın %18'ini açıkladığı görülmektedir. BTZTÖ güvensiz bağlanma temel boyutunun en yüksek yordayıcısının SBÖ toplam puan (%18), sonrasında ABBÖ baba ilgi/ kontrol boyutu (%4), ABBÖ baba aşırı koruma boyutu (%3), UCLA toplam puan (%1), ABBÖ anne ilgi/ kontrol boyutu (%1) ve cinsiyet (%1) olduğu görülmektedir.

Her bir temel boyut (güvenli/güvensiz) ve alt boyutun geçerliliğinin sınanması için kriter ölçümleriyle yapılan (UCLA- Yalnızlık Ölçeği, YİYE-1, ABBÖ ve SBÖ) korelasyon analizleri de tümüyle beklenen yönde ve anlamlı bulunmuştur. Örneğin, BTZTÖ'nin "Güvenli Bağlanma" temel boyutu, UCLA Yalnızlık Ölçeği toplam puanı ile negatif yönde korelasyon göstermiştir. Güvenli bağlanan bireylerin, kendilerini daha az yalnız hissetmesi, yazındaki bilgilerle uyumludur (Morsünbül, 2014; Demirli, 2012; İlhan, 2012; Büyükşahin, 2001). Yine güvenli bağlanmanın, ABBÖ "Anne ilgi ve kontrol" ve "Baba ilgi ve kontrol" alt boyutlarıyla pozitif korelasyon göstermesi de beklenen bir durumdur. Annesinden ve babasından yeterli ilgi, sıcaklık ve kontrolü alan bireylerin daha yüksek güvenli bağlanma puanlarına sahip olduğu söylenebilir (Sümer ve Anafarta Şendağ, 2009; Sümer, 2006). Güvensiz bağlanma temel boyutuna bakıldığında ise bu boyutun, UCLA Yalnızlık Ölçeği puanları ve Stres Belirtileri Ölçeği toplam puanı ile pozitif yönde ve yüksek bir korelasyon gösterdiği gözlenmiştir. Güvensiz bağlanan bireylerin kendilerini daha yalnız olarak değerlendirmesi ve daha fazla stres belirtileri göstermesi, yazındaki araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Şirvanlı Özen ve Aktan, 2011; Türköz, 2007). Bu açıdan bu korelasyonların beklenen yönde ve anlamlı çıkması ölçeğin geçerliğine ilişkin kanıtlar sağlamaktadır.

Güvensiz bağlanma biçimlerinin olumsuz stres tepkisi (distress) yarattığı, yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır (örn., Lopez, Mitchell ve Gormley, 2002; Pielage, Luteijn ve Arrindell, 2005). Bilindiği gibi bağlanma figürleri, duygusal stres durumlarında, çocukların duygusal düzenleme stratejilerini geliştirmesine yardımcı olurlar. Bağlanma figürünün duygusal varlığı ve desteği, çocukların uyumsal

duygusal düzenleme stratejileri geliştirmesini sağlar. Bu da bireylerin yaşamlarının ileriki dönemlerinde karşılaştıkları zorlu yaşam olayları ve risk durumları ile daha etkin bir biçimde baş etmelerine yardımcı olur (Zimmermann ve Becker-Stoll, 2002). Ergenlerle yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Güvenli bağlanma biçimine sahip olan ergenler için oldukça stresli bir dönem olan ergenlik, daha rahat ve daha az krizle geçirilirken, güvenli olmayan bağlanma biçimine sahip olan ergenler için ise bu dönem zor ve pek çok krizle geçirilmektedir (Akt: Allen JP, Land, ed.1999). Güvenli bağlanma stiline sahip ergenler yaşamlarının kendi kontrolleri altında olduğunu düşünmektedirler. Bu bireyler stres durumlarına karşı dirençlidirler ve herhangi bir stres ya da kriz anında, anne babaları ya da arkadaşlarından yardım almak veya onlarla iletişime geçmek için çaba harcamaktadırlar. Güvenli olmayan bağlanma stiline sahip ergenler ise stres durumlarına karşı dirençsizdirler ve herhangi bir kriz anında, anne babalarından ya da arkadaşlarından yardım almayı reddederler veya riskli davranışlar sergilerler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; France, 2000).

Bilindiği üzere bağlanma olgusu, yaşamın tümü üzerinde etkiye sahip olan önemli bir psikolojik olgudur. Genellikle bağlanmanın ilk olarak anne ile bebek arasında olduğu söylenmektedir. Ancak baba faktörünün bağlanma konusundaki önemi, yapılan araştırmalarla ortaya çıkmakta; her geçen gün bu konuya ilgi artmaktadır. Oluşturulan BTZTÖ’nde olumlu baba algısı ve olumsuz baba algısı gibi iki büyük faktörün varlığı ve belirleyiciliği dikkat çekicidir. Güven duygusu bir anlamda, babanın varlığı, sevgisi, ilgisi, kontrolü ve korumacılıyla ilişkili görünmektedir. Yani güvenli bağlanma, anneyle oluşan bağa ek olarak, babayla

kurulan yakın ilişki ve bağ ile de yordanabilmektedir. Elde edilen bu sonuç, yurt dışı ve yurt içi yazındaki yeni bilgilerle tutarlıdır (Soysal ve ark., 2005; Biller, 1993; Dodson, 1995).

Bir boylamsal çalışmada, anneye bağlanmanın erken dönemlerde daha güçlü etkiye sahipken, babaya bağlanmanın etkisinin orta çocukluk döneminden sonra daha belirgin olarak görüldüğü bulunmuştur (Grossmann, Grossmann, Fremmer-Bombik, Kindler, Scheurer-Englisch, ve Zimmerman, 2002). BTZTÖ'nin geliştirilme çalışmasında örneklemelerin yaş ortalamalarının 26 ve 29 olduğu bilgisinde hareketle, bu bilginin baba algısının bağlanmadaki rolüyle bağlantısı olabileceği düşünülmüştür.

Ölçek geliştirme ikinci aşamadan sonra, başka bir güvenilirlik çalışması olan test tekrar test yöntemi ile yapılan inceleme de aşağıda, üçüncü aşama olarak ele alınmıştır.

2.3. Üçüncü Aşama

Bu aşamada Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin güvenilirlik çalışmaları bu kez de test tekrar test yöntemi ile yapılmıştır. Bunun için Akdeniz Üniversitesi'nde okumakta olan 63 üniversite öğrencisine BTZTÖ, üç hafta arayla tekrar uygulanmıştır. Veri temizleme işleminden sonra örneklem sayısı 60 olarak belirlenmiştir. Kişisel bilgi formundan alınan bilgilere göre örneklemin yaşı 18-29

arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 20'dir. Örnekleme oluşturanların % 81.7'si kadın, % 18.3'ü ise erkektir.

Üç hafta aralıkla yapılan test-tekrar test çalışmasında, iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı toplam örneklem için $r = .85$ ($p < .01$) bulunmuştur. Alt boyutlar açısından yapılan değerlendirme sonucunda da test-tekrar test korelasyon katsayıları BTZTÖ-olumsuz baba için $r = .68$; BTZTÖ-olumlu baba için $r = .85$; BTZTÖ-olumsuz kendilik için $r = .80$; BTZTÖ-olumlu anne için $r = .77$; BTZTÖ-olumlu kendilik için de $r = .79$ olarak bulunmuştur.

Elde edilen bu bulgular beklenen yöndedir. Çünkü bağlanma gibi bir kavramın zamana bağlı olarak çok kolay değişmemesi beklenmektedir. Elde edilen sonuçlar da dolayısıyla ölçeğin bağlanma kavramının doğasıyla uyumlu olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuçlar, yazındaki diğer bağlanma ölçeklerinin test-tekrar test sonuçlarıyla da tutarlı görünmektedir. Örneğin; Anne-Babaya Bağlanma Ölçeği'nde test-tekrar test güvenilirliği Anne Formunda tüm ölçek için .90, baba formu için .89 olarak bulunmuştur (Kapçı ve Küçükler, 2006).

2.4. Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak, "Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme" konusunu incelemek üzere yola çıkılan bu doktora çalışmasında kullanmak amacıyla, çeşitli örneklemelerle, çeşitli aşamalar (3 aşama) geçilerek geliştirilen Bağlanma Temelli

Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin, bağlanma konusunun ele alınacağı araştırmalarda kullanılabilir ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Yazındaki diğer bağlanma ölçekleri dikkate alındığında, bu ölçeğin boyut sayısının daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Diğer bağlanma ölçeklerinde bu boyutların bir ya da iki tanesi ele alınmışken, BTZTÖ, birbirinden bağımsız ölçeklerdeki farklı boyutların her birisini kendi çatısı altında toplamış görünmektedir.

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutlarından; olumlu baba algısı, olumlu anne algısı ve olumlu kendilik algısı birlikte, **güvenli bağlanma** temel boyutu olarak nitelendirilmiştir. Diğer iki alt boyut ise olumsuz kendilik ve olumsuz baba algıları olarak isimlendirilmiş ve ikisi birlikte **güvensiz bağlanma** temel boyutu olarak değerlendirilmiştir.

Yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, 33 maddelik BTZTÖ'nin 5 faktörlü ve varyansın % 53'ünü açıklayan bir yapısı olduğu gözlenmiştir. Bu boyutlar, “Olumsuz Baba Algısı”, “Olumsuz Kendilik Algısı”, “Olumlu Baba Algısı”, “Olumlu Anne Algısı” ve “Olumlu Kendilik Algısı” olarak isimlendirilmiştir. Söz konusu bu alt boyutların her birinin Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları, ilgili yazıda, karşımıza çıkan bağlanma ölçeklerinin .63 ile .90 arasında değişen güvenilirlik katsayıları ile kıyaslandığında tatmin edicidir (BTZTÖ için elde edilen güvenilirlik katsayıları .70 ile .81 arasında değişmektedir).

Üç hafta ara ile yapılan analizler sonucunda, BTZTÖ'nün test tekrar test korelasyon katsayısının çok tatminkar olduğu görülmüştür ($r = .85$, $p < .01$). “Bağlanma”nın bir haftadan diğer haftaya değişebilecek bir olgu olmaması nedeniyle bu korelasyon katsayısı da uygun düzeydedir.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda, BTZTÖ'nin kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Ancak, ilerleyen zamanlarda psikometrik özelliklerinin tekrar çalışılması önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmaların klinik örneklerle de tekrar edilmesinin, ölçeğin ayırıcı özelliğinin olup olmadığı konusunda fikir verebileceği düşünülmüştür.

Değişik örneklerle yapılacak yeni çalışmalar, ölçeğin psikometrik özelliklerinin gücü konusunda yeni bilgiler sağlayacaktır. Yeni kanıtlar ışığında ülkemize psikopatoloji tarama çalışmalarında veya psikoterapi etkililiği araştırmalarında kullanılacak kültürümüze özgü, güvenilir bir ölçüm aracı kazandırılmış olacaktır.

Kuşkusuz bu ölçek geliştirme çalışmasında, bir takım kısıtlılıklarının da olduğundan söz etmek gereklidir. Her aşamada, kullanılan örneklerde çoğunun üniversite öğrencilerinden oluşması ve katılımcıların büyük bir kısmının büyük şehirlerde yaşıyor olması, oluşturulan ölçeğin daha çeşitli özellikleri olan katılımcılarla kullanılması açısından bir kısıtlılık olabilir.

Ölçek geliştirmedeki bir başka kısıtlılık da geçerlik kriterleri olarak sadece kendini değerlendirme ölçüm araçlarının kullanılması olabilir. Daha sonra

uygulanacak çalışmalarda, ölçeğin geçerliği için beyin görüntüleme tekniği gibi çok daha objektif kriterlerin kullanılması düşünülebilir. İlgili yazında güvenli bağlanması olan kişilerin prefrontal kortekslerinin daha gelişmiş olduğu ileri sürülmektedir.

Özetle, Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller leği, test-tekrar test güvenirliği; iç tutarlılığı, yapı ve kriter geçerliği değerlendirmelerinden sonra, bağlanma konusunu ölçmek amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak görülmüştür ve temel çalışmada kullanılmasına karar verilmiştir.

BÖLÜM III

3. TEMEL ÇALIŞMA

Bu bölümde, “Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme” konulu çalışmaya ilişkin kuramsal çerçeve ile temel araştırma bulguları yer almaktadır. Bağlanma ile ilgili kuramsal çerçeve ilk bölümde çok daha geniş bir çerçevede ele alındığından (bkz Bölüm 1, syf 4-77) aşağıda, öncelikle “anksiyete” konusu kısaca özetlenecek, daha sonra “bağlanma ve anksiyete” alt başlığı altında, bağlanma ve anksiyete arasındaki ilişkilere yönelik değerlendirmelere yer verilecektir. Bunun ardından “bilgi işleme” konusuna dikkatin yönetimi çerçevesinde kısaca değinildikten sonra “bilgi işleme ve bağlanma” konusundaki ilgili yazına geçilecektir. Son olarak da mevcut çalışmanın temel soruları belirtilecek ve temel araştırmanın yöntemine, bulgularına, tartışma ve yorumlarına yer verilecektir.

3.1. Anksiyete

Anksiyete sözcüğü tıbbi anlamını 19. yüzyılın sonunda kazanmış olup, “sıkıca basmak, boğazını sıkamak, sıkıntı ve tasa” anlamını taşıyan Hint- Germen kökenli “angh” sözcüğünden türemiştir (Özer, ed., 2006). 1800’lü yılların ilk yarısına kadar, anksiyetenin fiziksel belirtilerinin her biri kalp, kulak, gastroensestinal ya da merkezi sinir sistemi gibi bazı organ ya da sistemlerin ayrı ayrı hastalıkları olarak düşünölmekteydi. Buna karşın anksiyetenin ruhsal belirtileri ise melankolik durumların bir parçası olarak değerlendirilirdi.

Freud, 1894 yılında anksiyetenin fiziksel ve ruhsal belirtilerini bir araya getirerek “anksiyete nevrozu”nu tanımlamış ve anksiyeteyi nevrasteni kapsamının dışına çıkarmıştır (Özer, ed., 2006).

Aslında anksiyete, bireye yönelik olası bir tehlike tehdidi karşısında onu, gereğini yapmak üzere harekete geçmesi için hazırlayan bir biyolojik uyarıcıdır (Özer, ed., 2006). Anksiyete her zaman olumsuz etkiye sahip değildir. Anksiyete insan türünün hayatta kalmasını sağlayan, evrimsel bir işleve de sahiptir (Berksun, 2014). Hafif ve orta düzey bir anksiyetenin performansı artırıcı etkiye sahip olduğu 20. yüzyılın başından bu yana bilinmektedir. Günlük yaşamın içinde örneğin sınav anksiyetesi, çalışma motivasyonunu artırabilir. Uyuma yönelik olarak nitelendirilebilecek bu tür bir anksiyete, belli durumlar karşısında insanın daha becerikli ve işlevsel hale gelmesini sağlamaktadır. Anksiyetenin çok arttığı durumlarda ise performans düşmeye başlamaktadır.

Aslında anksiyete, normal olarak kişinin yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlamakta; çevreden gelen tehlike sinyalleri karşısında, kişinin uygun tepkiler vermesini sağlamaktadır. Bu anksiyete tepkileri “savaş ya da kaç tepkileri” olarak tanımlanmaktadır (Reilly, Sokol ve Butler, 1999). Ancak ortada tehdit yaratacak bir durum olmamasına karşın anksiyetenin yoğun olarak devam etmesi durumunda, süreçte bir takım farklılaşmalar oluşmaktadır.

Williams, Watts, MacLeod ve Mathews (1997), öncelikle, duygular ve bilişsel süreçler arasındaki bağlantıların yapay olmadığını ve farklı duyguların farklı biyolojik ve sosyal işlevlere hizmet ettiğini ileri sürmektedirler. Örneğin, korkunun birincil fonksiyonu, tehlikeden kaçınmadır; bu nedenle, bilgi işleme algısal uyanıklıkla ilişkilidir. Anksiyete, çok-öğeli bir sistemdir; normal yaşamda bireylerin tehlikeyi önceden fark etmesine ve kaçınmasına yardımcı olur. Bunun yanı sıra, tehdit edici uyarının kısmi bir temsiline bile hızlıca tepki verilmesine yol açar.

Anksiyete, uyarıcı ve dikkat-öncesi mekanizmaların etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Dikkat, tehdit edici yere yöneltilir ve tehdit edici nesnelere daha kolay aktive olur. Sonuçta, belirsiz olan nesnelere de negatif olarak algılanır. Bu durumun önemi, çevrede potansiyel olarak tehdit edici olarak algılanan uyarıcıların miktarına göre artmaktadır (Williams, Watts, MacLeod ve Mathews, 1997).

Anksiyete ve anksiyete bozuklukları için, tek bir bilişsel model yoktur. Ancak, bilişsel model ilk olarak Aaron Beck tarafından geliştirilmiştir. Beck bu modeli öncelikle depresyonu açıklamak üzere geliştirmiş ve araştırmalarında bu modelin ampirik olarak geçerli olduğunu göstermiştir (Reilly, Sokol ve Butler, 1999). 1970 ve 1980lerde Beck, anksiyetenin bilişsel modeli üzerinde çalışmaya başlamış, 1985lerde bu modele, *Anxiety Disorders and Phobias: A Cognitive Perspective* adlı kitabında yer vermiştir. Bu zamana kadar anksiyete bozukluklarının, anksiyetenin düşünce bariyerlerini kırarak kontrol dışına çıkmasından oluşan dinamik bir işleme ile ilgili olduğu üzerinde duruluyordu. Beck'in modeli oluşturulduğundan beri ise, teoriksel araştırmalar ve klinik çalışmalar anksiyeteyi

anlama ve tedavide, bilgi işleme yaklaşımından farklılaşmıştır (Akt: Reilly, Sokol ve Butler, 1999).

Beck'in duygusal bozukluklardaki bilişsel teorisine göre ise, düşüncelerin çarpıtılmasına eşlik eden depresyon ve anksiyete, “düşünce bozuklukları” nedeniyle oluşur. Bu tür bir işlevsel olmayan işleme, hastanın bilinçlilikteki negatif düşünceler akımının yüzeysel düzeyini göstermektedir. İşlemedeki bozulma ve negatif otomatik düşünceler, bellekte saklanan olumsuz varsayımlar ve altta yatan inançların sonucunda oluşur (Beck, Emery ve Greenberg, 1985). İnanç ve sayıtlılar, bilişsel psikologların “şemalar” dediği hafıza yapılarında bilinçsizce saklanır (Akt: Wells, 1997). Bir kere aktive olan şemalar, yaşanan olayın yorumlanma şeklini, bilgi işlemeyi etkilemektedir. Duygusal bozukluklarda işlenen fonksiyonel olmayan bilgiler, hastanın inanç, bilişsel çarpıtmaları ve negatif otomatik düşüncelerinin kanıtıdır (Akt: Wells, 1997).

Ellis'in anksiyeteye yönelik bilişsel açıklaması ise “rasyonel olmayan inançlar” prensibinde temellenir. Bu inançlar, davranışsal ve duygusal tepkilerde rahatsızlık yaratırlar (Akt: Wells, 1997). Baskın olarak “meli-malı, yapmak zorunda olmak, talep etmek, emir ya da otorite olarak düşünmek” gibi ifadelerden oluşmaktadırlar. Bunlar, mantık dışı biliş ve duygusal sıkıntılardır. Ellis, negatif duygusal reaksiyonları ortaya çıkarttığı düşünülen 11 inancı ortaya koymuştur. Örneğin; “Kişi, toplumda herkes tarafından uygun bulunan, beğenilen, istenilen, sevilen biri olmaya değer, yeterli ve başarılı olmak zorundadır” gibi (Akt: Wells, 1997).

Negatif düşünceleri ve anksiyeteyi sürdürücü özelliği bulunan üç bileşenden söz edilmektedir: 1. Seçici dikkat: Tehlikede olduğuna inanan kişi, tehlike ile ilgili uyarıcılara hassas hale gelme eğilimindedir. Örneğin, panik bozukluğu olan hastalar, bedensel duyularına çok dikkat etmektedirler. 2. Fizyolojik değişim: Fiziksel değişimlerin çoğu adrenalin düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Anksiyeteli hastalar, bu fiziksel değişimleri çarpık ve katastrofik olarak yorumlamaktadırlar. 3. Davranıştaki değişim: Davranışlardaki değişiklikler, kişinin tehlikeyi algılayış biçimine göre değişmektedir. Daha büyük tehlike, daha büyük kaçınma davranışına neden olmaktadır. Kaçınma davranışı ise, tehdit ile kaygıyı çoğaltmaktadır (Reilly, Sokol, Butler, 1999).

Anksiyete bozukluklarında, endişenin ve de anksiyeteye duyarlılığın altında yatan bilgi işlemedeki bozukluklar; “sabitlenme” ya da “saplantılı olarak sürekli düşünme ve başa çıkma yeteneği” ile ilişkili olarak görülebilir (Beck, Emery ve Greenberg, 1985). Anksiyetede tehlikenin teması, anksiyete şemalarının ve negatif, otomatik düşüncelerin içeriği üzerine temellenmektedir. Beck ve arkadaşlarının tanımına göre (1985), hızlı olumsuz düşünceler, farkındalık dışında sözlü ya da imgesel biçimde oluşur, olay anında inanılır hale gelir.

Şemalar, bilişsel yapılardır. Beck’in modelinde, şema içerisinde iki tür kapsam vardır: *inançlar ve sayıtlılar (varsayımlar)*. *Inançlar*, “temel” yapılardır. Çocukluktan başlayarak, insanlar kendileriyle, diğer insanlarla, yaşadıkları dünyayla ilişkili bazı inançlar geliştirirler. En temel, en derinlerdeki inançlar ise, dünya ve diğer insanlarla olan ilk deneyimleriyle biçimlenen ve genellikle hiç sorgulanmamış

olan algıları, fikirleridir. Bu kişi tarafından değişmez doğrular olarak, olduğu gibi kabul edilirler (Beck, J.S., çev., 2001). Örneğin, anksiyeteli hastalar “ Ben başarısız, değersizim, aşağılığım, yetersizim” gibi inançları, dünya ve kendileri hakkındaki doğrular olarak görmektedirler (Wells, 1997). *Sayıtlılar* (varsayımlar) ise koşullu ve birbirine bağlı olarak düşünülen ve kişinin kendilik değerini de içine kattığı varsayımlardır. Örneğin, anksiyeteli hasta şöyle düşünmektedir: “ Eğer kaygımı diğer insanlar fark ederse, benim aşağılık olduğumu düşünebilirler. Kötü düşüncelere sahip olmam benim kötü biri olduğum anlamına gelir; tanımlayamadığım fiziksel semptomlar genellikle ciddi bir hastalığın işaretidir, eğer kaygımı kontrol edemezsem, tamamen aşağılık olacağım.” (Wells, 1997).

Fiske’e (1981) göre, şema, duyguları harekete geçirir. Karmaşık sosyal durumlar, belirli tutumları olan kişilerden, durumun özelliklerinden ve bağlamdan oluşur. Olaylar, farklı kişilerde farklı duygusal tepkilere neden olabilir. Senaryo araştırmalarında, sosyal açıdan becerili ve sosyal açıdan anksiyeteli bireylerin aynı senaryoyu ya da bilgiyi paylaşmalarına rağmen, olayların yordanması açısından birbirlerinden ayrıldıklarını gösterilmiştir. Burada, davranışın ardışıklığı ile senaryo arasında bir eşleşme söz konusudur. Duygu, zayıf bir eşlemede bir harekete geçebilir (Ingram, 1986).

Endişe, Borkovec ve arkadaşları tarafından tanımlanmıştır: Problem çözme sırasındaki düşünceleri olumsuz etkileyen bir zincir gibidir. Endişe, baskın olarak sözel düşünce işleme ile oluşurken, olumsuz otomatik düşünceler hem sözel hem de imgesel biçimde oluşmaktadır. Obsesyonların ise endişelere oranla sürekliliği daha

azdır ancak obsesyonlar, endişe ve olumsuz otomatik düşüncelerin aksine, büyük oranda benliğe yabancı (ego-dystonic) olmakla ilişkilidir. Genel olarak, obsesyonlar değerlendirme odaklı zihinsel deneyimlerin arasına aniden giren ve kişiyi oldukça rahatsız eden düşüncelerken; olumsuz otomatik düşünceler ve endişeler anksiyetenin bilişsel modelindeki değerlendirmeleri oluşturmaktadırlar (Wells, 1997).

Tehlike değerlendirmesi olduğu zaman, bilişsel sistem devreye girer ve endişelere, olumsuz değişimlere ve olumsuz tahminlere yol açar. Bu durumlara eşlik eden, yerinde duramama, baygınlık geçirme ya da güçsüzlük gibi somatik belirtiler de vardır. Beck'e göre (1985) bu durum, varoluşu sürdürebilmenin, kişinin kendisini korumasının ve hayatta kalmasını sağlayabilmek için verilen tepki mekanizmasının bir kısmını oluşturmaktadır. Bunlardan ayrı olarak, şema modelinde belirtilen otomatik ve refleksif anksiyete tepkileri ve davranışsal tepkiler, fonksiyonel olmayan düşüncelerden çok etkilenmektedir. Kişi, yaşadığı endişeler ve olumsuz düşüncelerden kurtulmak için kaçma davranışında bulunur ve bu davranıştan sonra rahatlama hisseder. Örneğin, sosyal fobisi olan bir hasta, toplum içine çıkmak ya da insanlarla bir arada olmaktan kaçacaktır, böylelikle kendini rahatlamış hisedecektir.

Tehlike şemaları aktive olduğu zaman bilgi işlemede yanlılık oluşmaktadır. Bunlar, fonksiyonel olmayan şemaların içeriğinden oluşan olay yorumlamaları ve çarpıtmalarıdır. Sonuç olarak, olumsuz inançlar ve değerlendirmeler ortaya çıkmaktadır (Wells, 1997). Beck ve arkadaşları (1985), yorumlama yanlılıklarını, "bilişsel çarpıtmalar" ya da "düşünce hataları" olarak sınıflandırmış ve tanımlamıştır: *Keyfi çıkarsama (arbitrary inference)*, herhangi önemli bir kanıt

olmaksızın keyfi bir sonuç çıkarmaktır. *Seçici soyutlama (selective abstraction)* durumla ilgili, daha önemli ve daha ilişkili özelliklere odaklanmak yerine, durumun sadece bir tarafına odaklanmaktır. *Aşırı genelleme (overgeneralisation)* tek bir olaydaki çıkarsama ya da sonuçtan, diğer tüm olaylara genelleme yapmak iken *büyültme/küçültme (magnification/minimisation)* çarpıtmasında büyütme, olayların önemlerini gereğinden fazla artırmak; küçültme ise olayların pozitif yanlarını hiç saymaktır. *Kişiselleştirme (personalising)* olayla ilişkisi olmadığı halde, olayı kişiselleştirmek; *felaketleştirme (catastrophising)* ise durumun en kötü sonucu ve bu sonucun olma ihtimali üzerinde gereğinden fazla düşünmektir. *Zihin okuma (mind reading)* ise kişinin elinde hiç bir kanıt olmadığı halde, diğer insanların ona karşı olumsuz yaklaştığını farz etmektir.

Genel olarak özetlenecek olursa; anksiyetenin bilişsel modelinde anksiyete, tehlikenin değerlendirilmesiyle ilgilidir. Anksiyeteli kişiler, tehlikeyi daha kötü ya da büyük yorumlamaya eğilimlidirler. Bu yanlılık, bilişsel bakış açısına göre, o kişilerin şemalarıyla ilişkilendirilmektedir. “Tehlike şeması” bir kere aktive olduğunda, tehlikenin olumsuz otomatik düşünceleri ile karakterize olmuş yorumlamalar ortaya çıkmaktadır. Bu düşünceler, kişinin kendisinin de dâhil olduğu ya da olmadığı, fiziksel, sosyal ve psikolojik felaketleştirmeyi ifade etmektedir. Bireyler, tipik olarak bu tehlikeyi azaltmak için, sakınma, kaçma, korunma davranışları göstermektedirler (Wells, 1997):

Anksiyetenin patolojik olmasına sebep olan, anksiyetenin var olması değil, anksiyetenin tekrarlayıcılığı, süresi ve şiddetiyle ilgili olarak ortaya çıkardığı işlev

bozuklukları ve buna bağlı olarak gündelik hayatın akışını bozmasıdır (Berksun, 2014).

Anksiyete bozukluğu kapsamına giren çeşitli klinik durumların birbirlerinden ayrılarak farklı özellikler olan, farklı birer hastalık olarak sınıflandırmalarda yer alması, ancak 1960lardan sonra elde edilen veriler sonucu, 1980’de DSM-III ile gerçekleştirebilmiştir (APA, 1980).

Herkesin çeşitli korkuları vardır. Çocukken yabancılardan veya köpekten, yetişkinde de topluluk önünde konuşmaktan ya da dar ve sessiz bir sokakta yalnız başına yürürken korkulabilir. Ancak insanların çoğu bu çocukluk korkularını geride bırakmış, yetişkinde de bu korkularını kısa süreli, duruma uygun hale getirmiştir. Anksiyete bozukluğu olan kişilerin korkuları ise duruma özgü ya da kısa süreli değildir. Bu korkular onların hayatlarını oldukça etkilemekte ve yaşam kalitelerini düşürmektedir. Korkuları yoğun, kronik ve onlara göre gerçekte olduğundan daha tehlikelidir (Nolen- Hoeksema, 2004).

Anksiyete bozuklukları belirtilerin şiddetine, sürekliliğine ve bir takım davranışsal karakteristiklerine göre travma sonrası stres bozukluğu, genellenmiş anksiyete bozukluğu, panik bozukluğu, fobiler ve obsesif kompulsif bozukluk olarak sınıflandırılmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000).

Genellenmiş anksiyete bozukluğunda korku oldukça baskın ve yaygındır. Bu bozukluğa sahip olanlar her türlü yaşamsal durumla ilgili olarak kronik anksiyeteye sahiptirler. Panik bozukluk ise esas olarak korkuyla ve özellikle de fiziksel duyumlarla karakterizedir. Bu bozukluğa genellikle agorafobi de eşlik etmektedir. Özgül fobi, sosyal fobi ve agorafobiyi kapsayan fobik bozukluklar ise korkulan uyarıcıdan başarılı bir şekilde kaçınılmadığında oluşan korkudur. Ancak kaçma tepkisi genellikle üstün gelmektedir. Benzer olarak obsesif-kompulsif bozuklukta korku, kendiliğinden oluşturulan kompulsif davranışlar yapılmadığında ortaya çıkmaktadır. Travma sonrası stres bozukluğu ise, travmayı hatırlatıcı olan uyarıcılardan kaçınmak için çaba ve duygusal küntlük ile travmayı yeniden deneyimlemek ile ilgili korku ve kaygı arasındaki bocalamayla kendisini göstermektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000; Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008).

Anksiyete bozukluklarının diğer bozukluklarla birlikte görülme oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Özellikle anksiyete bozuklukları ve depresif bozuklukların birlikte görülme oranları oldukça yüksektir (Hettema, Neale ve Kendler, 2001).

3.2. Anksiyete ve Bağlanma

Siegel (2012), kişilerarası nörobiyoloji terimini kullanarak, ilişkiler ve beyin etkileşiminin zihinsel yaşamı nasıl şekillendirdiği üzerinde durmaktadır. Ona göre, sinir sisteminin işlevleri, kişisel ilişkilere göre oldukça fazla değişmektedir:

İlişkilerde ilk aşamada bakımveren/ebeveynler, ikinci aşamada kişinin yaşamına önemli etkileri olan kişiler ve üçüncü aşamada ise yaşanan kültür bulunmaktadır. İlişkileri ve kültürü kişinin nörolojik işlevlerinden ayırmak mümkün olmamaktadır.

Anksiyeteli kişilerin beyininde, prefrontal ve limbik devrelerin önemli olduğu bilinmektedir. Anksiyetenin ortaya çıkışında ve düzenlenmesinde karşılıklı olarak bağlantı içinde olan çok sayıda limbik ve kortikal yapılarda, karmaşık süreçler gerçekleşir. Limbik yapılar içinde amigdala, korku duygusu ve anksiyete oluşumunda en önemli role sahip olan nöroanatomik oluşumdur (Davis, 1992). Anksiyete içinde büyüyen bir bebek beyninin ise prefrontal bölgeleri yerine, limbik sisteminin daha çok geliştiği de bilinmektedir (Wehrenberg ve Prinz, 2007).

Yeni doğanın bakım verene bağlanma biçimi, gelişimsel olarak kilit bir görev üstlenmekte, erken dönemdeki ilişkisel deneyimlerin, sonraki süreçleri şekillendirdiği bilinmektedir (Bowlby, 1973). Bağlanma, anne/bakım veren ve çocuktan, her iki tarafın da birbirlerinin gereksinimlerini karşılmasına bağlı olarak gelişen çift yönlü bir ilişkiyi içermektedir. Bebeklerin anneleriyle bağ kurmaya ihtiyaçları vardır. Anksiyete sorunu, annenin bebeğiyle bağ kurmasını zorlaştırabilir ve anne bebeğin bu temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabilir. Bu noktada, yeterli ilgi göremeyen veya ihtiyacı karşılanmayan bebeklerin veya çocukların da anksiyete geliştirdikleri, alan yazındaki çalışmalarda gösterilmiştir. Örneğin; anksiyete bozukluğu olan çocuklarla ilgili birçok çalışmada ortak olarak, çocuktaki uyum sorununun, nöropsikolojik işlev bozuklukları, genetik özellikler ve kalıtımın yanında, çevresel etkileşimler ve ebeveynlerin özellikleriyle de ilişkili olduğu

görülmüştür (Büküşoğlu, 2004). Özellikle ayrılık anksiyetesi yaşayan çocukların annelerinde anksiyete bozuklukları ve depresif bozukluklar çok sık görölmektedir (Masi ve ark. 2001).

Anksiyete açasından bakıldığında, aile ortamında, özellikle reddedici tutum veya aşırı koruyucu tutumla birlikte, ebeveynin aşırı kontrolü ön plana çıkmaktadır. Bowlby'e göre (1973), çocuğun, ailede yaşanan kavgalar veya intihar girişimleri gibi sebeplerle, ebeveynlerinin yokluğunda onların yaşayıp yaşamadığına dair korkular yaşadığı; aileden gelen tehditlerden dolayı çocuğun reddedilme veya terk edilmeye ilişkin endişe yaşadığı; çocuğuna zarar geleceğine ilişkin karşı konulamaz hisleri sebebiyle ebeveynin çocuğunu, başka bir yere göndermesine ilişkin zorluğun yaşandığı ve çocuğun sürekli evde kalarak, ebeveynine eşlik etme ihtiyacını hissettirdiği bir aile ortamında büyümesi, kaygı zemininin oluşması ve kaygının da psikopatolojiye dönüşmesi açasından risk oluşturmaktadır (Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008).

Bolwby (1973), anksiyete bozukluklarının her birinin (spesifik hayvan fobileri dışındaki) bağlanma figürüne ulaşılması ile ilgili kaygı ile açıklanacağını öne sürmektedir.

Fobik bozukluklarda teorinin ve tedavinin merkezinde, acı dolu duyguların ve korkutucu deneyimlerin bastırıldığı ve onlarla yüzleşmek yerine, kişinin bu deneyimlerden kaçındığı fikri vardır (Tüzün ve Sayar, 2006). Bowlby'e göre (1973); fobik yetişkinler büyük olasılıkla, ilk olarak örselenmeye maruz kalmışlardır. Bu

örselenmeler, ebeveynin intihar girişimine tanıklık etmek, cinsel kötüye kullanımın mağduru olmak gibi olaylardan oluşabilir. Sonrasında ise sıklıkla "unutmayı" tercih etmektedirler. Çocuğu endişeli yapan olaylar, çocuğun onunla yüzleşmesini ve üstesinden gelmesini sağlayacak olan zihinsel şemalarla bağlantı kurulmasına izin vermez. Yetişkinlerde de bireysel deneyimler şok edici ya da kafa karıştırıcı olduğunda, genellikle panik belirtileri ortaya çıkmaktadır. Ancak genellikle asıl sürece odaklanılmaktan çok, panik belirtilerine odaklanılır (Holmes, 1997).

Bowlby (1973), agorafobi için de, bağlanma teorisini endişeli/kaygılı bağlanma temeline oturtmaktadır. O'na göre agorafobi, okul fobisine benzerdir ve o da ayrılma anksiyetesinin başka bir çeşididir. Hastalığın kaynağını, üç olası model üzerinde ele almaktadır: Anne çocuk arasındaki roller tersine dönmüş olabilir, çocuk hasta annesinden ayrıyken, annesine kötü bir şey olacağından korkabilir ya da tersi biçimde anne korumasından yoksun olduğu durumda, kendi başına kötü bir şey geleceğinden korkabilir (Holmes, 1997; Ollendick ve Byrd, ed., 2001).

Bir çalışmada Warren, Huston, Egeland ve Sroufe (1997), çocuk ve ergenlerde, erken dönem bağlanma ile anksiyete bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bebekler, yenidoğan hemşireleri tarafından tepki oranları bakımından incelenmiş, 12 aylık olduklarında bu 172 bebek, Ainsworth'un "Yabancı Durum Yöntemi" ile değerlendirilmiş, 17,5 yaşındayken de Okul Çağı Çocukları için Şizofeni ve Duygulanım Bozuklukları tanıları açısından değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır. Kaygılı bağlanan ve dirençli olan yeni doğanların, güvenli veya

kaçıngan bağlanan bebeklere oranla ergenliklerinde daha çok anksiyete bozukluğu tanısı aldıkları gözlenmiştir.

De Ruiter ve Van Ijzendoorn (1992), kaygılı/kararsız bağlanma zihinsel temsillerinin, agorafobi için bir risk faktörü oluşturduğu hipotezinden hareketle, erken çocukluk ayrılık anksiyetesi ve ileriki yaşlardaki agorafobi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Dört ayrı araştırmayı dâhil ettikleri meta analiz çalışmalarında, agorafobili yetişkinlerin kontrol grubuna oranla daha çok erken çocukluk ayrılma anksiyetesi yaşadıklarını rapor ettiklerini bulmuşlardır.

Cassidy (1995), genellenmiş kaygı bozukluğu ile bağlanma arasındaki ilişkileri incelemiştir. Genellenmiş anksiyete bozukluğu tanısı almış hastaların bu hastalığa sahip olmayan kontrol grubuna oranla çocukluklarında, ebeveynleri tarafından daha fazla reddedildiklerini, ailede rollerin tersine döndüğünü, iç içe geçtiğini (enmeshment) ve ergenlikte, annelerine karşı daha fazla öfke duyduklarını ve kırılgan olduklarını ifade etmişlerdir. Hasta gruptakiler, kontrol grubuna oranla, aynı zamanda çocukluklarına ilişkin anılarını daha az hatırlamışlardır. (Akt: Dozier, Stovall-McClough ve Albus, ed., 2008).

Anksiyete bozuklukları ile bağlanma arasındaki ilişkilerin incelendiği bazı çalışmalarda da güvensiz bağlanma ile anksiyete arasındaki yüksek ilişkilerden söz edilmektedir (örn. Doron ve Kyrios, 2005; Pacchierotti, Bossini, Castrogiovanni, Pieraccini, Sorece ve Castrogiovanni 2002).

Bir çalışmada araştırmacılar, genellenmiş kaygı bozukluğu kriterlerini taşıyan 48 üniversite öğrencisini, 53 kişiden oluşan kontrol grubuyla bağlanma açısından karşılaştırmışlardır. Tanı alan grubun, kontrol grubuna oranla, yüksek oranda kişilerarası problem yaşadıkları görölmekle birlikte; algılanan sosyal destek ve akrana bağlanma düzeyleri, kontrol grubuna benzer düzeyde olsa bile, ebeveynlerine daha az güvenli bağlandıkları bulunmuştur (Eng ve Heimberg, 2006).

Zeijlmans van Emmichoven, van IJzendoorn, de Ruitter ve Brosschot (2003), anksiyete bozukluğuna sahip 28 yetişkin ve bu hastalık dizisinden herhangi birisine sahip olmayan ayakta tedavi gören 56 yetişkinin, şu anki bağlanma durumlarını incelemişlerdir. Ayakta tedavi gören hastaların %39'u kayıtsız, %29'u özerk (autonomous), %21'i saplantılı ve %11'i kararsız (unresolved) olarak bulunmuştur. Anksiyete bozukluklarından panik bozukluk ve agorafobi tanılı bireylerin büyük bir kısmının (%86) kayıtsız durumda oldukları bulunmuştur.

Göröldüğü gibi ilgili yazında, anksiyete bozuklukları ve bağlanma kapsamındaki çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bazı araştırmalar anksiyete bozukluklarında kayıtsız bağlanmanın rolü üzerinde dururken, bazı araştırmalar ise kaygılı/kararsız bağlanmanın anksiyete ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Ancak sonuçlar göstermektedir ki; ister kaygılı, ister kararsız, ister kayıtsız olsun, tüm bu boyutlar, güvensiz bağlanmaya işaret etmekte ve anksiyete ile güvensiz bağlanma arasındaki ilişkilerin dikkat çekici olduğunu vurgulamaktadır.

3.3. Bilgi İşleme Yaklaşımı

Bilişsel psikoloji, psikolojinin, karmaşık zihinsel süreçleri inceleyen alt alanıdır. Düşünme, karar verme, algı, dikkat, tanıma, bellek, bilginin depolanması ve geri getirilmesi gibi karmaşık süreçleri ele almaktadır (Ingram, 1986). 1960'lı yıllarda bilgi işleme paradigmasının ortaya çıkması ile birlikte; algı, dikkat ve belleğin sistematik olarak incelenmesi, insan zihninin işleyişine yönelik bilgileri fazlalaştırmıştır. Gelişen ölçüm araçları ile beyin ve yapısının daha iyi incelenebiliyor oluşu, son yıllarda psikolojinin bu alt alanına olan ilgiyi oldukça arttırmıştır.

DeneySEL-bilişsel psikolojide temel kavramsal yaklaşım, bilgi işleme paradigmasıdır. Bu paradigma, insan zihninin anlaşılmasının, çevresel ve içsel bilgilerin nasıl işlendiğinin ve kullanıldığının kavranması ile mümkün olacağını varsaymaktadır (Ingram, 1986). Klinik anlamda bilgi işleme yaklaşımı ise, biliş, duygu ve davranış ile, bunları ilişkilendiren bilişsel mekanizmaların incelenmesi için bir çerçeve oluşturarak, psikopatolojinin kavramsallaştırılması, değerlendirilmesi ve tedavisinde önemli bir rol oynamaktadır. Başka bir deyişle, bilgi işleme yaklaşımı, psikopatoloji ve psikoterapideki bilişsel değişkenleri anlama olanağı sunmaktadır (Ingram, 1986).

Birey, bilgi işleme yaklaşımında bir bilgi işleme sistemi olarak ele alınır. Bu bilgi işleme sistemi, bilginin seçilmesi, iletilmesi, özümSenerek kodlanması (encoding), depolanması, geri-çağırılması (retrieval) ve davranışın oluşturulması

işlevlerini kapsar. Dış çevredeki bir uyarıcı, duyuşal kayıt (sensory storage) sisteminde bir duyuşal iz olarak (sensory trace); duyuşal kayıt ve uzun süreli bellek (long-term memory: LTM) etkileşimi sonucunda bir algı olarak (perception); kısa süreli bellekte ise (short-term memory: STM) anlamlı bir bilgi olarak yer almaktadır. Sonrasında bu bilgi uzun süreli belleğe aktarılarak, burada, kodlanmış ve depolanmış bellek izi (memory trace) haline gelmektedir (Ingram 1986, Karakaş ve Aydın, 1999). Özetlemek gerekirse bilgi işleme yaklaşımı, bilginin nasıl işlendiği ve ilgili mekanizmaların niteliği konusundaki bilgilerin, insanın işlevselliğinin anlaşılması açısından yararlı olduğunu varsayan, geniş bir bakış açısıdır.

Bilişsel sistem, uyarıcıların sadece algılanıp, gerektiğinde hatırlanmasını sağlayan bir sistem değildir. Bunların yanında şema ve kurulumlarının korunabilmesi ve gerektiğinde değiştirilip, yeniden düzenlenebilmesi, onların yeniden oluşturulabilmesi, bozucu etkilere karşı koyabilmesi, zaman ve mekân üzerinde olayları bütünleştirebilmesi, belleği tarayabilmesi, bellek izlerinin üstünde çalışabilmesi, stratejiler kurup değiştirebilmesi, planlar yapabilmesi bu işlemler arasındadır. Ancak bu şekilde etkili bir bilişsel sistemden söz etmek mümkün olmaktadır (Karakaş ve ark, 2003).

Bilgi işleme yaklaşımı çerçevesinde elde edilen ampirik araştırma bulgularından, bilginin aşamalardan geçerek işlendiğini savunan, “seri bilgi işleme” (serial processing) ve bilgilerin paralel ve eşzamanlı olarak işlendiğini, aynı anda değişik işlemlerden geçtiğini savunan, “paralel bilgi işleme” (parallel processing) modelleri geliştirilmiştir (Benjafield, 1992; Klatzky, 1984; Steinbeck, 1996). Seri

bilgi işleme modelleri, klasik “üç depolu bellek” modelinin (duyusal kayıt belleği-kısa süreli bellek-uzun süreli bellek) (Atkinson ve Shiffrin, 1968) ortaya çıkışını desteklemiştir. Paralel bilgi işleme modelleri ise, belleği, yapıdan çok, süreç temelinde açıklamaya yönelik, “bilgi işleme düzeyleri” (levels-of-processing) modelinin (Craik ve Lockhart, 1972) oluşumunu desteklemiştir. Atkinson ve Shiffrin’in üç depolu bellek sınıflamasında, belleğe ilişkin zamansal parametreler (bilginin depolanma süresi ve depolanan madde miktarı); buna karşılık, Craik ve Lockhart’ın bilgi işleme düzeyleri modelinde, bilginin fiziksel (yüzeysel), sessel (orta) ve anlamsal (derin) düzeyde kodlanması ön plandadır.

Davranışsal nitelikteki bilgi işleme modeline göre; canlıların çevreleriyle olan etkileşimleri; dikkati çeken uyarıcıların duyu organları yoluyla alınmasını, bu uyarıcıların taşıdığı bilginin, bellekte mevcut durumlarla da karşılaştırılması yoluyla analizini ve bir tepkinin gerçekleşmesini içermektedir. Etki ile tepki arasında oluşan bilişsel süreçlerin belirlenmesine yönelik bilgi işleme modelinde, ilgili alt süreçler şöyle sıralanmaktadır: Uyarıcıyı duyumsama, algılama, şifreleme, sınıflandırma, karşılaştırma, yapılacak olan davranıma karar verme ve davranımı ortaya koyma (Karakas, Irak ve Bekçi, 2003).

Bilişsel Psikoloji alanındaki kuramların bir kısmı, bilişin sinir sistemi ile bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla bilgi işleme yaklaşımı sinir sistemi üzerinde temellendirilmiştir. Sinir sistemi, bilişin doğasının korumasında, psikopatolojinin açıklanmasında etkili bir sistemdir (Ingram, 1986). Yaşamın devamı için organizma, gelen algısal veriyi almak ve onu organize etmek zorundadır.

Dolayısıyla sinir sistemi, organizmanın aldığı bilgileri, çevresine uyum yapacak şekilde kullanabilmesini, motor hareketlerini düzenlemesini sağlamaktadır. Sinir sistemi motor kontrolüne, çevreye uyumu sağlamaya ve aynı zamanda karmaşık bilgi işleme sürecini ve bu sürecin bir parçası olan dikkati yönlendirmeye yardımcı olmaktadır. Grossberg (1982) ayrıca, sinir sisteminin iki temel işlevden sorumlu olduğunu belirtmiştir: bilgilerin kısa süreli bellekte tutulması ve kısa süreli belleği beklenmedik olaylar için hazır bulundurması. Sinir sisteminin farklı yapıları, dışarıdan gelen yeni bilgilerin alınmasını ve içsel bir sürece dönüştürülmesini sağlamaktadır. Bilginin içsel ve dışsal olarak işlenmesini sağlayan iki sistem, eş zamanlı olarak çalışmaktadır.

Bilgi işleme süreçlerinden bahsederken yönetici işlevler (executive functions) kavramıyla da sıklıkla karşılaşılmaktadır. Yönetici işlevler; bir amaca ulaşmak için uygun problem çözme kurulumunun korunması olarak tanımlanabilir. Yönetici işlevler, akıl yürütme, problem çözme, zihinsel esneklik, yaratıcılık, karar verme, planlama, bozucu etkiye (interference) karşı koyabilme, tepkiyi erteleme ve tepki ketlemesi (response inhibition) yapabilmeyi kapsamaktadır (Solso, 1995). Böyle karmaşık bir süreç ve işleyiş, onları izleyen (to monitor), denetleyen (to control) ve yöneten (to execute) bir “üst” (meta) sistem olabileceğini düşündürmektedir. Zihin (ve beyin), seri ve özellikle de paralel işleyiş biçimi, böyle bir üst sistemin (üst biliş) varlığına işaret etmektedir (Koriat, 1993).

Bilgi işleme sürecini açıklayan kuramlar en temelde; hangi miktardaki duyuşal girdinin, anlamlı hareketler oluşturmasına izin verecek miktara karşılık

geldiğine odaklanır. Ayrıca gelen bilginin işlenmesi sürecine dikkat etmişlerdir. Bazı bilgiler, daha sonraki süreçte başka bilgiler işlemek üzere seçilmektedir. İşte bu süreç “dikkat” olarak adlandırılmıştır. Dikkat genel tanımıyla, bireyin zihinsel algılarını, duyu organlarıyla ulaşabildiği ve farkında olduğu fenomenal çevresinde meydana gelen uyarıcıya ya da uyarıcılara yönlendirmesidir (Pashler, 1998). Dikkatin üç temel bileşeni olduğu söylenmektedir: odaklanma (focus), dikkatin sürdürülmesi (sustain) ve yönelim tepkisi (orienting response) (Baddley, 1990). Dikkate yönelik yapılan açıklamaların yer aldığı kuramlardaki en önemli soru; birçok bilgi arasından gerçekten kişi için anlamlı olan bilgilerin seçilip seçilemiyor olmasıdır. İlk açıklama, kişideki mevcut bilgilerin, kişiye geçici bir zaman için zemin oluşturacak bir yapı kazandırdığı yönündedir. Diğer bir açıklama ise, sisteme bellekteki bilgilerle örtüşen bilgilerin girmesi durumunda, beyinin aktivitesinin arttığı ve kişinin daha fazla odaklanabileceği yönündedir (Ingram, 1986). Neisser (1976), daha öncesinde organizmanın depoladığı bilgilerin; algılama sürecini ve algıladıklarını yorumlama sürecini doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Bu modele göre, kişinin belleğinde daha öncesinde mevcut bulunan bilgilerle, dikkat öncesi sürecin basit bir organizasyonu yapılmaktadır. Dikkate alınacak bilgiler, bu organizasyona göre yapılandırılmaktadır. Odaklanma, pasif filtreleme sürecinin bir sonucu değil, aktif bir süreçtir. Algı ve bellek, karşılıklı etkileşim halindedir. Bu süreçte, tek yönlü bir durum değil, çift yönlü bir etkileşim söz konusudur.

Bilgi işleme süreçleri, tüm bu boyut ve yapılarla, davranışların oluşması veya ortaya çıkmasını açıklamakla kalmamakta, özellikle son yıllarda anormal

davranışların tedavisinde de kullanılarak, önemli bir açığı kapatmaktadır. Mevcut çalışmada da bu konu bağlanma ve anksiyete ile ilişkileri bağlamında ele alınacaktır.

3.4. Bağlanma ve Bilgi İşleme

Bağlanma kuramı çoğunlukla, genel bir kişilik kuramı olarak ele alınmaktadır. Erken dönem bağlanma stilleri üzerine yapılan çalışmalar genellikle, duygusal ve sosyal gelişim üzerine odaklanmakta ve bağlanmada psikopatolojinin oluşumunu incelemektedir (örn. Atasoy, Ertürk ve Sener, 1997; Uluç ve Öktem, 2009; Dağ ve Gülüm, 2013; Türe, 2013; Sabuncuoğlu ve Berkem, 2006; Oral, 2006; Erdoğan, 2007). Yetişkin bağlanma stilleri üzerinde yapılan çalışmalar da genellikle yakın ilişkiler, sosyal ilişkiler ve stresle başa çıkma yolları üzerine odaklanmaktadır (örn., Büyüksahin, 2001; Karakurt, 2001; Sümer, 2006). Bilgi işleme yaklaşımı ve süreçleri açısından bağlanma stilleri ise yazında az çalışılan bir konudur.

Kendimizi ve dünyayı değerlendirmede önemli bir bakış açısı sağlayan bağlanma kuramına, bilgi işleme paradigması aracılığıyla bakıldığında, bağlanmanın bilişsel mekanizmalar ve süreçler üzerindeki etkilerinin anlaşılmasının sağlanabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte özellikle psikopatolojiyi değerlendirmede ve gerekli müdahalelerin planlanmasında da temel bir bakış açısı oluşturabileceği ileri sürülmektedir.

Bağlanmaya, bir "durum/olay" şeması oluşturmak şeklinde bakılabilir. İnsanın dikkat süreçleri tekrarlara ve düzene duyarlıdır. Anne-baba arasındaki

etkileşim “organizma-çevre” etkileşiminin bir biçimidir. Bunun sonucunda dünyaya, önemli olan diğer kişilere ve kendisine yönelik bilgiler, “kendilik şeması”, “dış dünya şeması”, “diğerleri şeması” şeklinde en temel şemaları oluşturmaktadır. Bakım veren kişi ile çocuk arasındaki ilişkinin tutarlılığı ve düzenliliği sonucunda, temel şemaların duygusal boyutu da “güven” olarak oluşmaktadır. Bu temel şemaların davranışsal boyutu ise çevreyi keşfetme, araştırma, yeni denemelerde bulunma şeklinde gelişmektedir (Balkaya, 2005). Bu açıdan bakıldığında, bağlanmanın kiminle kurulacağı büyük önem arz etmektedir. Bu kişinin, bebekten gelen duygusal sinyallere karşı gösterdiği duyarlılık, bebeğin duygusal yaşantılarını nasıl kodlayacağı ve dikkatini nelere odaklayacağı konusunda, önemli bir temel oluşturmaktadır. Eğer bebek, bağlanma kişinin, korku, kaygı gibi olumsuz duygulara karşı duyarlı olduğunu ve sakinleştirici yönde cevap verdiğini hissederse, bu duygularıyla başa çıkmak için daha çok, rahatlama ve desteklenme işlevi taşıyan stratejiler geliştirecektir. Tam tersi durumda ise bebek, olumsuz duyguları, olumsuz sonuçlar ile bağlantılandırmayı ve güvensiz bağlanmada etkili olan başa çıkma stratejilerini geliştirmeyi öğrenecektir (Brown ve Wright, 2001).

Bilindiği üzere bağlanma stilleri, yakın ilişkilerdeki yaşantıların sonucunda oluşmaktadır. Öyleyse burada, belleğin etkisinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Çünkü söz konusu yaşantılar kodlanarak, bellekte tutulmakta ve daha sonrasında kurulacak yakın ilişkiler için daha önceden oluşmuş inanç veya şemalara kanıtlar sağlamaktadır. Bu noktada, anlamsal (semantic) olarak işlemden geçirilen bilgiler, bellekte daha güçlü yer etmektedir. Dolayısıyla dikkat edilen veya kodlanan

bilginin anlamı kişi için güçlüyse, anlamı daha yüzeysel olan başka bir bilgiye kıyasla, daha iyi hatırlanmaktadır.

Zihinsel temsillerin (içsel çalışan modellerin) en önemli kaynaklarından birisi, Tulvig (akt. Balkaya, 2005) tarafından tanımlanan, semantik ve epizodik bellek sistemleridir. Belleğin semantik organizasyonu, olayları yorumlamamızı sağlayan inançların genellemesini ifade etmekte; epizodik bellek ise tersine, olaylarla ilişkili yaşanan duygular temelinde kodlanan durumlara atıfta bulunmakta, “anılar” olarak da adlandırılabilir.

Bir çalışmada, kaygılı-kaçıncı bağlananların, epizodik belleğe güvenmemeyi öğrendiklerinden, tutarlı bir bellek organizasyonu geliştiremedikleri ve sonucunda da görüşmelerde anılarını hatırlayamadıkları gözlenmiştir (Page, 2001). Kaygılı-kararsız bağlananlar ise bütünlük içeren bir semantik bellek organizasyonu geliştiremediklerinden, epizodik bellekten geri çağırdıkları anıların, anlamsal bir tamamlayıcılık içinde değil, birbirinden kopuk ve zaman zaman birbirine karışarak ortaya çıkması beklenmektedir. Ayrıca bu kişilerin epizodik bellekleri, yüklü duygu çağrışımları ile dolu olmaktadır ve geri çağırma süreçlerinde, duygusal karmaşa ve güçlüklerle karşılaşma olasılıkları yüksektir. Page (2001), çocuklarla yaptığı çalışmalarda, kaygılı-kararsız bağlananlar ile kaygılı- kaçınmacı bağlananlar arasındaki farktan söz etmektedir. Kaçınmacı bağlanma örüntüsüne sahip çocukların, duygusal yaşantılarını bastırma eğilimini ve epizodik belleğe güvenmemeyi öğrenerek, esnek olmayan katı bir semantik bellek organizasyonu geliştirdiklerini ifade etmiştir. Kaygılı-kararsız bağlanan çocuklar ise semantik

bellekte sağlam genellemeler oluşmadığından, semantik belleğe güvenmemeyi öğrenmekte ve daha çok episodik belleğe dayanmaktadırlar.

Sağlıklı bir bireyde, episodik ve semantik bellek sistemlerinin entegrasyonu ve kolaylıkla ulaşılabilir olması gerekmektedir. Ayrıca sağlıklı bireyde, kendilik ve diğerleri için oluşturulan bilişsel şemaların, doğru algılanan yaşantılar eşliğinde, belirli bir yorum esnekliğiyle ve değişen durum ve koşullara uyum sağlayacak şekilde gelişmiş olması esastır. Bu noktada “bilişsel esneklik”ten söz edilmektedir. Bilişsel esneklik, sisteme yeni giren bilginin önceden var olan bilgilerle bütünleşme sürecinde, insanların dünyayı daha gerçekçi ve verileri fazla çarpıtmadan görebilmeleri ve bu doğrultuda yargıda bulunabilme ile hatalı bilgileri gözden geçirebilmeyi içermektedir.

Ülkemizde yapılan bir çalışmada Dağ ve Gülüm (2013), bağlanma ile depresyon, obsesif kompulsif bozukluk (OKB), sosyal kaygı gibi psikopatolojiler arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin aracı rolünü değerlendirmişlerdir. Kaygılı bağlanma ile depresyon, OKB, sosyal kaygı ilişkisinde, bilişsel esneklik-kontrol boyutunun kısmi ve tam aracı roller üstlendiği gözlenmiştir. Bilişsel esneklik-kontrol boyutunun, kadınlarda depresyon ve sosyal kaygı ile kaçınmacı bağlanma ilişkisine kısmi aracılık ettiği gözlenmiştir.

Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada da, bilişsel esnekliğin yordanmasında bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin katkıları incelenmiştir (Gündüz, 2013). 436 öğrencinin katıldığı araştırmada Bilişsel Esneklik

Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Sonuçlar; bilişsel esnekliğin %30'unun, akılcı olmayan inançlar, saplantılı bağlanma ve anksiyete değişkenlerince açıklandığını göstermektedir. Sonuçlara, söz konusu değişkenler ile esneklik arasındaki ilişkinin yönüne göre bakıldığında, bu üç değişkenin fazlalığının, bilişsel esnekliğin azalmasına yol açtığı söylenebilir. Sonuçlara ayrıntılı olarak bakıldığında ise bilişsel esneklik ile saplantılı bağlanma arasında negatif, güvenli bağlanmayla pozitif ilişki gözlenmiştir. Kayıtsız bağlanma ile esneklik arasındaki pozitif ilişki ise düşündürücü olarak değerlendirilmektedir. Araştırmacı bu durumu, şu şekilde açıklamaktadır: bağlanma kuramı çerçevesinde kendini olumlu, başkalarını olumsuz değerlendirmeyi içeren kayıtsız bağlanmada birey, diğerlerinden zarar geleceği beklentisiyle özerkliğine aşırı önem vermektedir. Olumlu benlik algısını içeren bu özerk olma hâlinin, problemleri kendi başına çözme kapasitesi üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Yani, çeşitli durumlarla başa çıkma konusunda özerk olma tercihi, zamanla, benzer durumlara daha esnek ve farklı yaklaşma kapasitesini artırmış olabilir (Gündüz, 2013).

Bilişsel esneklik ve bağlanma konusunda Mikulincer ve Arad (1999), bir dizi çalışma yapmışlardır. Katılımcılar, kendi bağlanma stillerini ve yakın ilişkideki kişiyi nasıl algıladıklarına yönelik bir değerlendirme yaptıktan sonra, bilişsel esneklik gösterebilme düzeyleri incelenmiş ve sonrasında üç ayrı gruba ayrılmıştır. Hazan ve Schaver'in geliştirdiği Yakın İlişkiler Ölçeği üzerinden, güvenli-kaygılı ve kararsız bağlanma stili tanımı okutularak, kendi ilişkilerini düşünmeleri istenmiştir. Sonrasında ise yakın ilişkileri konu alan bir takım senaryolar verilmiştir. Bu

senaryolar yakın ilişkide beklenen ve beklenmeyen davranışlar olarak hazırlanmıştır. Sonuçlarda ise “güvenli” bağlanan bireylerin, “güvensiz” bağlanan bireylere göre yeni bilgilere karşı şemalarının daha esnek olduğu sonucuna varılmıştır. Öyle görünüyor ki güvenli bağlanan bireylerin, hayata karşı iyimser tutumları, onlara hakimiyet duygusu vermekte ve yeni durumlara karşı uyum yeteneklerini artırmaktadır. Güvenli bağlanan yetişkinlerin, kendilerine verilen bilişsel görevler sonucunda daha olumlu, bütünleşik bir benlik ve dünya görüşüne sahip oldukları belirtilmektedir (Collins ve Read, 1994). Çocuklarla yapılan çalışmalarda da güvenli bağlananların, güvensiz bağlananlara göre daha yüksek bilişsel esneklik gösterdikleri gözlenmiştir (Cassidy ve Berlin, 1994).

Mikulincer ve Florian’a (1998) göre, kaygılı-kararsız bağlanan kişilerin olumsuz bakış açısı, çevresel uyaranların çoğunu tehdit olarak algılamalarına neden olmakta ve olumsuz duygularla baş etmedeki başarısızlıkları, yeni bilgilerin edinilmesini engellemektedir. Bu kişilerin, tehditle ilgili uyaranlara karşı aşırı duyarlı oldukları ve kaygı yaratan durum veya materyale zihinsel olarak takıldıkları söylenmektedir. Bu takılma gelen bilginin işlenmesini de zorlaştırmaktadır (Mikulincer ve Arad, 1999). Kaygılı-kararsız bağlanan kişilerde çatışmalı veya ikircikli (ambivalan) bir durumdan söz edilmektedir. Bu kişiler, bağlanma figürüne karşı süregiden bir sevgi-öfke döngüsü içindedirler (Bowlby, 1988). Bu durum bilgi işleme süreçlerinde de ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan dünyayı keşfetme isteklerinden söz ederlerken bir taraftan da merakın ilişkileri tehlikeye soktuğuna inanırlar. Bu çatışmalı durum Mikulincer’e (1997) göre “bilişsel kapalılık”tır (cognitive closure).

Kaçıngan bağlanan kişilerdeki duruma bakıldığında, bu kişilerin endişe yaratabilecek uyarınları veya verileri savunmacı bir şekilde dışarıda bırakmaları, acı veren anıları bastırmaları ve tehlike uyarısı veren durumlara karşı bilişsel engeller koymalarından dolayı yeni bilgileri işlemede başarısız olabildikleri görülmektedir (Mikulincer ve Florian, 1998). Kaçıngan kişiler katı bir inanç sistemi geliştirmektedirler. Güvensizlikleriyle baş etme yöntemleri, tehdit kaynaklarından uzak durmak ve bilişsel sistemlerinden bu verileri çıkarmak şeklindedir. Bowlby'e (1988) göre bu kişiler; bağlanma figürlerine karşı duyarsızdırlar, bağlanma ile ilgili acı veren düşünceleri ve duyguları bastırıp bağlanma ihtiyacını reddederler. Sosyal temastan da oldukça kaçınırlar. Bilgi işleme süreçlerinde de bu stratejileri devam ettirmektedir. Yeni bilgilere karşı kayıtsız olarak, bilgi edinmekten uzak durarak ve merak duygularını yok sayarak, olası belirsizlik ve çatışma durumlarını bertaraf ederler (Mikulincer, 1997).

Mikulincer (1997), bilgi işleme ve yetişkin bağlanma tarzları arasındaki ilişkiyi araştıran beş çalışmayı incelemiştir. Bu çalışmalarda ortak olarak, güvenli ve kaygılı-kararsız (ambivalence) bağlanma gösteren kişiler, kaçıngan bağlanma stiline sahip kişilere oranla değişik durumlar karşısında, kendilerini daha meraklı (curiosity) ve daha olumlu tutumlara sahip olarak tanımlamışlardır. Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler ise diğer gruba oranla daha az bilişsel kapalılık (cognitive closure) göstermişlerdir. Yine güvenli bağlanan kişilerin, kaçınan ve kaygılı-kararsız kişilere oranla, sosyal yargılama yapmak için yeni bilgiye daha çok güvenme eğiliminde oldukları bulunmuştur.

Yetişkinlerde bağlanma stiline bağlı olarak dikkat ve belleği inceleyen bir çalışmada, katılımcılara bağlanmayla ilgili kısa senaryolar dinletilerek, değişen sürelerde neler hatırladıkları sorulmuştur. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin beklenildiği üzere karşılıklı konuşma içeren bilgileri daha az kodladıkları görülmüştür (Fraley, Garner ve Shaver, 2000).

Ülkemizde yapılan, “Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Bağlanmayla İlintili Bellek Düzenlemesi” konulu bir çalışmada, erişkin bağlanma stilleri ile bağlanmayla ilintili bellek düzenlemesi arasındaki ilişki incelenmiştir (Olcaşoy, Gündoğdu ve Aksakal, 2012). Çalışmada, bağlanma kaygısı yüksek olan kişilerin genellikle aşırı harekete geçirici (hyperactivating) stratejileri, bağlanma kaçınması yüksek kişilerinse hareketsiz hale getirici stratejileri (deactivating) kullanması durumları (Mikulincer, Shaver, ve Pereg, 2003; Shaver ve Mikulincer, 2002) temel alınmış ve buna bağlı olarak bağlanmaya ilişkin sözcüklerin bellekte belli bir biçimde düzenlendiği öne sürülmüştür. 131 katılımcının yetişkin bağlanma stilleri, YİYE ile belirlenmiş; sonrasında, bağlanmaya ilişkin sözcüklerin ne derece hatırlandığı, yönlendirilmiş unutma paradigmasıyla ölçülmüştür. Sonuçlar, beklentiye uygun olarak, katılımcıların kaçınma puanları arttıkça bağlanmaya ilişkin daha az sözcük hatırladıklarını göstermiştir. Bu bulgular, bağlanmaya ilişkin uyarılar söz konusu olduğunda, kaçınmalı bağlanma tarzı olan bireylerin, izleyen (postemptive) baskılama mekanizmaları kullandığına yönelik kuramları destekler niteliktedir (Fraley, Gamer, ve Shaver, 2000). Ancak beklenenin aksine, kaygı puanları ile bağlanmaya ilişkin sözcüklerin hatırlanması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Olcaşoy, Gündoğdu ve Aksakal, 2012).

Okul öncesi çocuklarda bağlanma ile dikkat ve bellek arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada ise dikkat ve bellekle ilgili bir takım görevler uygulanmıştır (Kirsh ve Cassidy, 1997). Dikkat görevi, anne-çocuk ilişkisinin olumsuz, olumlu ve nötr bir şekilde aktarıldığı çizimlerin çocuklara gösterilmesiyle yapılmıştır. Güvensiz/kaçıngan bağlanan çocuklar, belirgin bir biçimde bu çizimlerden uzak durmuşlardır. Bellek görevi ise annenin çocuğa yardım çağrısına olan tepkisini içeren hikâyelerden oluşmaktadır. Bu tepkiler duyarlı, reddedici ve abartılı şekilde sınıflandırılmıştır. Sonuçta güvenli bağlanan çocuklar, duyarlı tepki veren anneye ait hikâyeleri, kaçıngan bağlanan çocuğa kıyasla daha iyi hatırlamışlardır. Bu grup, çocuğun yardım talebine reddedici yanıt veren hikâyeleri ise kararsız bağlanan çocuklara kıyasla daha iyi hatırlamışlardır (Kirsh ve Cassidy, 1997).

Yapılan başka bir çalışmada, yetişkin bağlanmasında bireysel farklılıkların bir fonksiyonu olarak, tehdit edici uyarıcıya karşı olan seçici algı incelenmiştir. 39 katılımcıya tehdit uyandıran sözcükler (örn. ölüm, tehlike, acı), bağlanma ile ilgili tehdit uyandıran sözcükler (örn. ayrılık, ihmal, reddedilme), genel olarak olumlu anlam içeren sözcükler (örn. sağlık, mutluluk, tatmin), bağlanma ile ilişkili olumlu sözcükler (örn. yakınlık, güven, destek) ve nötr sözcükler (örn. eşya, evren, denge) ile birlikte gösterilmiş ve katılımcılardan işaretleme görevini yerine getirmeleri istenmiştir (dot probe task). Bu görev, dikkat yanlılığını ölçen bir görevdir. Sonuçlar, kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın, tehdit içerikli kelimelere karşı dikkat yanlılıkları sergiledikleri yönündedir. Dikkat sürecinde verilen tepkiler doğrultusunda, bu yanlılıklar, hem kaygı hem de kaçınma için benzerlik göstermektedir. Bu dikkat yanlılığına, bağlanma tehdidinde dikkat etmekten kaçınma (attentional avoidance of

attachment threat) adı verilmiştir. Bu dikkat kaçınmaları, en iyi bağlanma anksiyetesi ve kaçınma arasındaki etkileşimle yordanmıştır. Yani yüksek bağlanma kaygısı ve yüksek bağlanma kaçınması, birlikte, kaçınmalı dikkat stiliyle ilişkili bulunmuştur. Ayrıca dikkatteki bu kaçınmalar, bağlanma ile ilişkili tehdit içerikli kelimelere özgü olarak bulunmuştur (Dewitte, Koster, Houwer, Buysse, 2006).

Çevrede bir tehdit algılandığında bağlanma sisteminin aktive olacağı ve bu aktivasyon düzeyinin bağlanma stili farklılıkları ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Yukarıda da söz edildiği gibi kaygılı bağlanan bireyler, bağlanma ile ilgili tehditlere karşı aşırı tetikte iken, kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, stresli koşullar altında bağlanma ile ilgili düşüncelerini bastırabilmektedirler. Bu bilgidен hareketle ülkemizde Sakman (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, tehdit ve bağlanma figürü çağrıştırıcıları eşikaltı olarak gösterilmiş, bu gösterimin farklı bağlanma stillerine sahip kişilerin dikkat performansları üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya 225 üniversite öğrencisi katılmıştır. Tehdit ve bağlanma figürü çağrıştırıcısı koşulu altında, kaygılı bağlananların, güvenli ve kaçınan bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha kötü performans göstereceği öngörülmüştür. Kaçınan bağlanma stiline sahip katılımcıların ise, sadece tehdit çağrıştırıcı bağlanma figürü çağrıştırıcısı ile takip edildiğinde, daha kötü performans göstermesi beklenmiştir. Güvenli bağlananların diğer bağlanma stiline sahip olanlardan her koşulda daha iyi performans göstermesi beklenmiştir.

Araştırmada, WHOTO (bağlanma figürlerinin adları) ve YİYE'nin bulunduğu bir anket bataryası ile bilişsel dikkat performansı için Sinyal Tanıma (Signal Detection) ve Stroop görevleri uygulanmıştır. Bağlanma sisteminin harekete geçmesi için, bağlanma

ile ilişkili kaygı içerikli sözcük (üzgün, korku, kayıp, mutsuz, yalnız, ayrılık) veya nötr sözcük (ceket, şapka, kitap, gömlek, defter, tabure) kullanılmıştır. Sonuçlara göre, bağlanma kaçınması düşük bilişsel performansın anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuş, bağlanma kaygısı ise sadece belirli bağlanma sistemi aktivasyonu koşulları altında bilişsel performans düşüşüne yol açmıştır. Öyle görünüyor ki, bağlanma kaygısı, çevrede gerçek bir tehdit olmamasına karşın, bağlanma ile ilişkili tehditlerle olan kronikleşmiş uğraşa, daha zayıf zihinsel işlevlere ve bu duruma takılıp kalmaya sebep olmaktadır. Güvenli bağlanmanın ise kişileri, tehdit veya bağlanma figürüne erişilebilirliği çağrıştırıcılarının etkisine karşı bağışık hale getirdiği belirlenmiştir (Sakman, 2011).

3.5. Araştırmanın Amacı

Bilgi işleme konusu, birçok araştırmada herhangi bir psikiyatrik bozukluk göstermeyen bireyler ile anksiyeteli bireylerde çalışılmıştır. Herhangi bir psikiyatrik bozukluğu olmayan kişilerin, tehdit edici olarak algılanan bir uyarıcının konumunu (location) uzaklaştıran kaynakları işleme eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Küçük tehdit edici uyarınları ilk aşamada bilişsel sistemden uzaklaştırmak, anksiyetenin artmasını engellediğinden, kişi için koruyucu olabilmektedir. Anksiyeteli bireylerin ise, görsel araştırma çalışmalarında (MacLeod, Mathews ve Tata, 1986), bilgi işleme kaynaklarını tehdit edici uyarana doğru yönelttikleri görülmüştür. Bu durum, tehdit edici mesajların açık bir şekilde sunulmadığı görevlerde de ortaya çıkmıştır (Mathews ve MacLeod, 1986). Bu görevlerde, anksiyeteli deneklerin tepki zamanları düşmüştür. Öyle görünüyor ki, yüksek

anksiyeteli bireyler, dikkat-öncesi aşamada kaynaklarını tehdidin olduğu yere daha fazla yönlendirmektedirler. Belirsiz bir uyarın tehdit edici olarak algılandıkça, bu kişilerin dikkatlerini o uyarana yönlendirmeleri de artış göstermektedir.

Bilgi işleme mekanizmasının psikopatolojinin incelenmesinde kullanılması, algı, dikkat ve belleğin sistematik olarak incelenmesi, insan zihninin ne şekilde işlediğini anlamaya katkı sağlamaktadır. Bilişsel psikolojinin yöntem ve yapısının psikopatoloji alanına uyarlanması ve iki alanın bütünleştirilmesi ile birlikte, anksiyetenin dışında anksiyete bozukluklarında da normal dışı bilgi işleme süreçleri üzerinde durulmaya başlanmıştır (Gökler, ed., 2009.).

Bilişsel psikolojinin temel sayıtlılarından yola çıkan bilgi işleme kuramları, psikopatolojilerin ortaya çıkmasında, bireyin kendisine ve dış dünyaya yönelik algılarının önemli rolü olduğunu vurgulamaktadır. Anksiyete bozukluklarında, kişi, kendini, tehditlerle dolu bir çevrede, aşırı incinebilir durumda algılamaktadır. Anksiyete bozukluğu gösteren kişilerin bilgi işleme sürecinin tüm aşamalarında aksaklıklar bulunmaktadır. Dikkat seçici olarak tehdit kaynağına odaklanmakta, belirsiz uyarınlar tehdit edici olarak yorumlanmakta ve tehdit içeren bilgi daha iyi hatırlanmaktadır (Kindt ve Van Den Hout, 2001; Gökler, ed., 2009).

Mevcut araştırmanın amacı, anksiyete ve bilgi işleme ilişkisini bağlanma temelinde değerlendirmektir. Diğer deyişle anksiyetenin çeşitli derecelerindeki bilgi işleme sürecinde bağlanmanın ne düzeylerde bir rolü olabileceği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İlgili yazında bağlanma, bilgi işleme ve anksiyete kapsamında ayrı ayrı birçok çalışma olmasına karşın, konuya anksiyetenin çeşitli düzeyleri açısından bakan ve bu değişkenleri değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda uluslararası yazına katkısı olması beklenen araştırmanın, ayrıca bu konuda Türkiye’de yapılacak ilk araştırma olması sebebiyle de ülkemiz adına önemli bir katkı olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın soruları şöyle sıralanabilir:

1. Bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme arasında ne tür ilişkiler mevcuttur?
2. Anksiyete düzeyine göre farklılaşan gruplar araştırma değişkenleri açısından ne tür farklılıklar göstermektedir?
3. Anksiyetenin çeşitli düzeylerinde bilgi işlemeyi yordayan araştırma değişkenleri hangileridir?

4. YÖNTEM

Mevcut çalışmanın amacı, bilgi işleme ve bağlanma ilişkisini anksiyetenin çeşitleri düzeylerinde incelemek olduğundan, çalışmada, normal (tanısı olmayan) örneklemelerden elde edilen düşük ve yüksek anksiyeteli bireylerle ve anksiyete düzeylerinin en yoğun olacağı düşünülen anksiyete bozukluğu tanısı alan hastalarla çalışılması hedeflenmiştir.

Tanısı olan (hasta) ve olmayan (normal) gruplar için dışlama kriterleri; organik beyin sendromu, mental retardasyon (zihinsel yetersizlik), ciddi fiziksel ve ruhsal hastalığı bulunma ve okur-yazar olmama durumları olarak belirlenmiştir.

“Normal grubu” oluşturan katılımcılar için dışlama kriterleri ise, şimdi varolan ya da önceden geçirilmiş psikiyatrik bir bozukluğun bulunmaması ve daha önceden hiçbir psikolojik yardım almamış olmamasıdır. Normal grupta, “Demografik Bilgi Formu”ndaki uygulamacının sorduğu aşağıdaki sorulara “evet” cevabı verenler örneklem dışında tutulmuştur:

1. Son bir yıl içinde bir ruh sağlığı danışanına (psikiyatrist veya psikolog) başvurduunuz mu?
2. Eğer başvurduysanız size herhangi bir tanı kondu mu?
3. Bir tanı konduysa tanınız nedir?
4. Son bir yıl içerisinde herhangi bir psikiyatrik ilaç kullandınız mı?
5. Eğer ilaç kullanıyorsanız/kullandıysanız adlarını ve ne kadar süre kullandığınızı/ kullanıyor olduğunuzu söyleyebilir misiniz?

Anksiyete bozukluğu tanısını alan hasta grubu Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Erişkin Psikiyatri Anabilim Dalı ile Antalya Atatürk Devlet Hastanesi ve Antalya Eğitim Araştırma Hastanesi'ne gelen poliklinik hastalarından oluşmaktadır.

Hastalara tanılar psikiyatrist (uzman doktor veya asistan doktor) tarafından, SCID veya DSM-IV ile ICD-10'a göre konulmuştur. Uygulama için hekimlerle iş birliği yapılarak yukarıda bahsedilen kriterlere uyan ve herhangi bir anksiyete bozukluğu tanısı alan hastaların gönderilmesi rica edilmiştir. Hasta grup özellikle, tedaviye başlamamış olanlar şeklinde planlanmıştır. Ancak uygulama sırasında, planlanan bu koşul, çeşitli sebeplerle gerçekleşmemiş; hasta örneklemini içerisinde tedaviye hiç başlamamış, tedaviye yeni başlamış, tedaviye uzun süre devam eden hastalar dâhil edilmek zorunda kalmıştır. Bulgular değerlendirilirken bu konu önemli bir sınırlılık olarak dikkate alınmalıdır. Hasta örneklemini oluşturan 41 anksiyete bozukluğu hastasının 7'si tedaviye başlamamış; 11'i son 6 aydır tedavi görmekte; 6'sı son bir yıldır tedavi görmekte; geri kalan 17 hasta ise 2 yıl ile 26 yıldır tedavi görmekte olduklarını belirtmişlerdir.

Tanısı olan grupta, erişkin olma (18 yaş üzeri), gönüllülük, okuryazar olma, son bir sene içerisinde, herhangi bir kaygı bozukluğu tanısı almış olma (OKB, genellenmiş kaygı bozukluğu, panik bozukluk, sosyal anksiyete bozukluğu-sosyal fobi), eş zamanlı başka bir psikiyatrik eksen I tanısı varsa, kaygı bozukluğunun birincil tanı olması, eksen II tanısının olmaması kriterlerine dikkat edilmiştir.

4.1. Örneklem

Örneklem, herhangi bir tanısı olmayan 100 kişi ile tanı alan 41 anksiyete bozukluğu hastası olarak belirlenmiştir.

“Normal grubu” (tanı almamış) oluşturan 98 katılımcıya (veri temizlemesi yapılarak 2 katılımcı çıkartılmıştır) bakıldığında, bu katılımcıların Antalya, İzmir, İstanbul, Ankara ve Bursa’da yaşamakta olduğu ve yaşların 18 ile 79 ($M=31$, $ss=12,09$) arasında değiştiği gözlenmiştir. Normal grup örneklemini oluşturan kişilerin 47’si kadın (% 48), 51’i ise erkektir (%52). Eğitim düzeylerine bakıldığında %1’i okuryazar, %11’i ilkokul mezunu, %3’ü ortaokul mezunu, %42’si lise mezunu, %36’sı üniversite mezunu, %1’i yüksek lisans ve %6’sının doktora diplomasına sahip olduğu görülmektedir. Medeni durumlarına bakıldığında %33’ünün bekâr, %3’ünün boşanmış, %26’sının ilişkisi olduğu veya sözlü-nişanlı olduğu, %39’unun ise evli olduğu görülmektedir.

Anksiyete bozukluğu tanısı alan 41 hastanın demografik özelliklerine bakıldığında yaşlarının 18 ile 67 ($M=39$, $ss=13,94$) arasında değiştiği görülmektedir. Örneklem 23’ü kadın (% 56.1), 18’i ise erkektir (%43.9). Grubun eğitim düzeylerine bakıldığında, %29’unun ilkokul mezunu, %10’unun ortaokul mezunu, %20’sinin lise mezunu, %5’inin önlisans mezunu, %29’unun üniversite mezunu olmakla birlikte; %2’sinin yüksek lisans ve %5’inin doktora diplomasına sahip olduğu görülmektedir. Medeni durumlarına bakıldığında %27’sinin bekâr, %10’unun ilişkisi olduğu veya sözlü-nişanlı olduğu, %63’ünün ise evli olduğu görülmektedir.

Anksiyete bozukluğu tanısı alan 41 hastanın tanılarına bakıldığında da tanı dağılımının şu şekilde olduğu görülmüştür: % 24'ü obsesif kompulsif bozukluk, %22'si panik bozukluk, %15'i yaygın anksiyete bozukluğu, %5'i sosyal anksiyete bozukluğu, %10'u yaygın anksiyete bozukluğu ve panik bozukluk, % 5'i yaygın anksiyete bozukluğu ve depresyon, %2'si panik bozukluk ve sosyal fobi, % 2'si yaygın anksiyete bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluk, % 2'si panik bozukluk ve depresyon, % 2'si sınav kaygısı ve sosyal anksiyete bozukluğu, %2'si sınav kaygısı ve yaygın anksiyete bozukluğu, %2'si panik bozukluk ve agorafobi ve %5'i ise başka türlü adlandırılmayan anksiyete bozukluğu.

Araştırmanın başında “Normal grubu” Kısa Semptom Envanteri'nin Anksiyete Alt Ölçeği'nden alınan puanlar doğrultusunda, anksiyetesi “düşük” ve “yüksek” normaller olarak ikiye ayrıştırırken, ortalamanın bir standart sapma üstünde ve altında puanlar alan kişilerin seçilmesi planlanmıştır. Ancak, bu tez çalışması ölçek geliştirme bölümü de dahil olmak üzere iki ayrı araştırmayı da kapsadığı ve bazı sebeplerle beklenen yeterli sayıda kişiye ulaşamadığından, “düşük” ve “yüksek” anksiyeteli gruplar, ortalamanın (Ort= 27.51) yarım standart sapma (ss: 4.66) altı ve üstü puanlarına göre ayrıştırılmışlardır. KSE-Anksiyete alt ölçeğinden 25 puan dahil 25'den düşük puan alanlar birinci grubu (n=47, ort=19.87, ss=3.54), 32 dahil, 32'den yüksek puan alanlar da ikinci grubu oluşturmuşlardır (n= 29, ort=39.41, ss=5.70). Anksiyetesi düşük 47 kişinin 19'u kadın (%40), 28'si erkektir (%60). Anksiyetesi yüksek olan normal grupta ise 17'si kadın (%59), 12'si erkek (%41) olmak üzere toplam 29 kişi bulunmaktadır.

İki grubun eğitim düzeylerine ve medeni durumlarına bakıldığında; anksiyetesi düşük olan “normal grup”un %2.1’i okur yazar, %4.3’ü ilkokul, %36.2’si lise, %44.7’si üniversite ve %12.8’i doktora mezunu olduğu gözlenmiştir. Bu gruptaki kişilerin %36.2’si ilişkileri olmadığını, %12.8’i ilişkilerinin olduğunu, %4.3’ü, sözlü veya nişanlı olduklarını, %42.6’sı evli olduklarını ve %4.3’ü boşanmış olduklarını ifade etmişlerdir. Anksiyetesi yüksek “normal grup”un % 20.7’si ilkokul, % 3.4’ü ortaokul, % 51.7’si lise, % 24.1’i ise üniversite mezunudur. Grubun medeni durumu incelendiğinde %37.9’unun ilişkisinin olmadığı, %31’inin ilişkisinin olduğu, %27.6’sının evli olduğu, %3.4’ünün ise boşanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 4.1’de de görüldüğü gibi üç grubun demografik özellikleri özetlenecek olursa, yaş açısından anksiyetesi düşük puan olanların yaşları, 18-79 arasında değişmekte olup, ortalaması 33’dür (M=33, ss=12,75). Anksiyetesi yüksek “normal grup”un yaşları, 18-48 arası değişmekte olup, ortalaması 28’dir (M=28, ss=9,93). Anksiyete bozukluğu tanısı almış hasta grubun yaşları ise 18 ile 67 arasında değişmekte olup ve yaş ortalaması 39’dur (M=39, ss=13,94). Bu durumda anksiyetesi yüksek olan “normal grubun” yaş ortalamasının diğer iki gruptan daha düşük olduğunu göz önünde bulundurmak gereklidir. En yüksek yaş ortalaması anksiyete bozukluğu tanısı almış hasta gruptadır. Bu noktaların da bu araştırmada olası sınırlılıklar olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Özellikle de dikkat edilmesi gereken nokta hasta grubun ağırlıklı olarak uzun süredir tedavi altında oluşudur.

Tablo 4.1: Grupların Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Gelir Düzeyleri ve Eğitim Düzeyi Dağılımı

Demografik Değişkenler		Anksiyetesi düşük olan normal grup		Anksiyetesi yüksek olan normal grup		Tanısı olan grup	
		N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Kadın	19	40	17	59	23	56
	Erkek	28	60	12	41	18	44
	Toplam	47	100	29	100	41	100
Yaş	18-25	19	40	17	59	7	17
	26-39	13	28	6	20.5	13	32
	40 ve üstü	15	32	6	20.5	21	51
	Toplam	47	100	29	100	41	100
Medeni Durum	İlişkisi yok (bekar, dul, boşanmış, evli fakat ayrı yaşıyor)	19	40	12	41	11	27
	İlişkisi var (bekar fakat ilişkisi var, sözlü-nişanlı) veya evli	28	60	17	59	30	73
	Toplam	47	100	29	100	41	100
Eğitim Düzeyi	Okuryazar, İlkokul mezunu, Ortaokul mezunu	3	6	7	24	16	39
	Lise-ön lisans mezunu	17	36	15	52	10	25
	Universite mezunu, Yüksek Lisans-doktora mezunu	27	58	7	24	15	36
	Toplam	47	100	29	100	41	100

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak üç ölçek (Kısa Semptom Envanteri, Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği, Süreklilik Kaygı Ölçeği) bir bilgi formu ve bir uygulamalı test (Stoop Testi) kullanılmıştır.

4.2.1. Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory)

Kısa Semptom Envanteri, psikiyatrik belirtileri, bireyin içinde bulunduğu zorlanmayı yada yaşadığı olumsuz stres tepkisinin düzeyini ölçmeye yarayan, toplam 90 maddelik, kendini değerlendirme türü, psikiyatrik bir tarama aracı olan Semptom Tarama Envanteri-SCL-90-R'nin kısaltılmış formudur. Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş 53 maddelik kendini değerlendirme türü bir envanterdir. Ölçek psikiyatrik belirti ve yakınmaları içeren 53 maddesi ile 9 ayrı belirti boyutunda (somatizasyon, obsesif kompulsif özellikler, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, öfke, paranoid düşünce, psikotizm, yeme ve uyku bozuklukları) değerlendirme yapmak üzere hazırlanmıştır. Yaklaşık olarak 5-10 dakika içinde doldurulabilmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirliklerine ilişkin çalışmalar, Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, Kısa Semptom Envanteri (KSE)'nin, Şahin ve Durak (1994), tarafından dilimize çevrilmiş ve uyarlanmış olan Türkçe versiyonu kullanılmıştır. 53 maddenin (semptom) her biri, sıkıntıların şiddetine göre, "hiç yok = 0" ile "çok fazla var = 4" arasında değişen 5 kategoride işaretlenmektedir. Yapılan faktör analizleri sonucunda depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olmak üzere, beş faktör

belirlenmiştir. KSE'nin yetişkin örnekleminde elde edilen iç tutarlılık katsayıları, .75 ile .87; ergen örnekleminde elde edilen iç tutarlılık katsayıları ise, .70 ile .88 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmada bu katsayı, .96 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puanlar, psikolojik belirtilerin sıklığına ya da yoğunluğuna işaret etmektedir. Ölçek Ek 3'de yer almaktadır (Bkz Ek 3)

4.2.2. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği-BTZTÖ

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği bu tez çalışması kapsamında geliştirilmiştir. Ölçeğin nasıl geliştirildiği, geçerlik ve güvenirlikle ilgili bilgiler bu çalışmanın birinci bölümünde anlatılmıştır (bkz. syf. 103). Mevcut çalışmada bu ölçeğin güvenirlik katsayıları yeniden değerlendirilmiştir. Buna göre Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı, toplam örneklem için .79 olarak bulunmuş; alt boyutların Cronbach Alfa değerleri ise olumlu anne alt boyutu için, .84, olumsuz baba alt boyutu için, .70, olumlu baba alt boyutu için, .87 olumlu kendilik alt boyutu için, .74, olumsuz kendilik alt boyutu için, .81 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek 4'de yer almaktadır. Mevcut çalışmada Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin toplam örneklem üzerinden alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları, Bulgular Bölümü'nde yer almaktadır (bkz. syf, 158) Mevcut çalışmada ayrıca ölçeğin geçerliğine ilişkin bazı bilgiler sağlayabilecek yeni bilgiler de elde edilmiştir. Bu bulgular da Ek 5'te yer almaktadır.

4.2.3. Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI- State-Trait Anxiety Inventory)

Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilen bu envanter, her biri 20 sorudan oluşan “sürekli” ve “durumluk” olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. 14 yaş üstü bireylere uygulanabilmektedir. Durumluk kaygı ölçeği, bireyin belirli bir anda ve belirli koşullarda kendini nasıl hissettiğini, sürekli kaygı ölçeği ise bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak kendini nasıl hissettiğini belirler. Bu çalışmada sadece, Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Envanterin Türkçe’ye adaptasyonu, geçerlilik ve güvenirlik çalışması Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Kuder-Richardson (Alpha) güvenirliği, .83 ile .87 arasında, test-tekrar test güvenirliği, .71 ile .86 arasında ve madde (Item Remainder) güvenirliği ise, .34 ile .72 arasında değişmekte olup, yapı ya da deneysel kavram geçerliği ve kriter geçerliği analizleri yapılmış ve tatmin edici sonuçlara ulaşılmıştır (Öner ve Le Compte, 1985). Mevcut çalışmada ise iç tutarlılık katsayısı, .89 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek 6’de yer almaktadır (Bkz. Ek 6).

4.2.3. Stroop Testi

Mevcut araştırmada “bilgi işleme”, “dikkat süreçleri” boyutunda kavramsallaştırılmıştır. O nedenle de Stroop Testi TBAG Formu kullanılmıştır.

Bilindiği üzere bu test “Stroop etkisi” veya görevi olarak adlandırılan, bozucu etki altında, algısal kurulum ve tepkiyi değiştirebilme becerisini, bilgiyi işleme hızını, otomatik işleme, paralel işleme gibi bilişsel süreçleri ölçen (MacLeod, 1992),

daha net ifadeyle, temel olarak, zamana ve verilen işe bağlı olarak, “dikkatin yoğunlaştırılması ve sürdürülebilmesini”, “araya karışan bozucu uyaranlara karşı direnebilmeyi”, “uygunsuz uyaranları ve uygunsuz tepki eğilimlerini durdurup bastırabilmeyi” değerlendiren ve ilgili yazında, dikkat ölçümlerinin “altın standardı” olarak kabul edilen (MacLeod 1992) nöropsikolojik bir testtir. Stroop Testi TBAG Formu Ek 7’de yer almaktadır.

Stroop Testi, frontal bölge faaliyetlerini yansıtan bir nöropsikolojik testtir. Nesne veya renk isimlerini söylemenin, bunlarla ilgili kelimeleri okumaktan daha uzun zaman aldığı, McKeen Cattell (1886) tarafından keşfedilmiştir. Olayın temelde bir “renk-kelime bozucu etkisi” (color-word interference effect) olduğu ise Stroop tarafından 1935 yılında gösterilmiştir (Akt: Karakaş, Erdoğan, Sak, Soysal, T. Ulusoy, İ. Ulusoy ve Aklan, 1999).

Stroop Etkisi, herhangi bir renk anlamına gelen bir kelimenin (kırmızı, mavi, sarı, yeşil) yazılımında kullanılmış olan mürekkep ya da baskı renginin, sözel olarak ifade edilmesi istendiğinde elde edilir. Yıllar içinde, kullanılan kelimelerde amaca göre değişimlere gidilmiş, yazılan kelimenin renk anlamına gelen bir kelime olması şartı aranmamıştır. Eğer kelimenin yazılışında kullanılan renk ile kelimenin ifade ettiği renk aynı değilse, bunlar arasında bir çelişki varsa, renk söyleme zamanı, renk ve kelimenin aynı olduğu duruma göre uzar. Stroop bozucu etkisi (Stroop interference effect), bu gecikmeyle ilgilidir (Karakaş, Erdoğan, Sak, Soysal, T. Ulusoy, İ. Ulusoy ve Aklan, 1999).

Stroop Testinin ölçtüğü, "Stroop etkisi" olarak da bilinen dikkatin çelinmesi (ketlenmesi) durumu, rengi söylemeye odaklanan bireyin zihninde aynı zamanda da renk ismini okuma eğiliminin bulunmasından kaynaklanmaktadır (Burke ve Light, 1981). Yani Stroop bozucu etkisi olarak bilinen olayın (çelinme/ketlenme); renk isimlerini sesli olarak söylemenin, renkleri ifade eden kelimeleri okumaktan daha uzun zaman almasından kaynaklandığı belirtilmektedir (Karakaş, 2004).

Stroop Testi algısal kurulumu, değişen istekler doğrultusunda ve bir 'bozucu etki' altında değiştirebilme kolaylığını; alışılmış bir davranış örüntüsünü bastırabilme ve olağan olmayan bir davranışı yapabilme yeteneğini ortaya koymaktadır (Spreen ve Strauss, 1991). Ketleme yeteneğinin ölçülmesindeki rolü nedeniyle, Stroop Testi, yönetici işlevleri ölçmede yaygın olarak kullanılan bir nöropsikolojik test konumundadır (Lezak, 1995; Spreen ve Strauss, 1991).

Stroop Testi üç temel işlemi yansıtmaktadır: seçici dikkat, okuma, algılanan rengi söyleme. (Glaser ve Glaser, 1989). Stroop Testi ayrıca bilgi işleme süreci kapsamında; bilgi işleme hızı, otomatik işleme, paralel işleme gibi bilişsel süreçleri de ölçmektedir (MacLeod 1992).

Özetle Stroop Testi'nin ölçtüğü başlıca özellik, bozucu etki altında algısal kurulum ve tepkiyi değiştirebilme becerisi olduğu söylenebilir. Diğer özellikler arasında ise bilgi işleme hızı ve dikkat yer almaktadır (Karakaş, 2004).

Mevcut çalışmada, Türk örnekleme için standardizasyonu yapılmış olan Strop Testi TBAG Formu (Karakaş ve ark., 1999) kullanılmıştır. Bu Form, orijinal Stroop Testi ile Victoria Formunun birleşiminden oluşturulmuştur. Stroop Testi TBAG Formu, 14.0 x 21.5 sm boyutlarındaki dört beyaz karttan oluşmaktadır. Her kartın üzerinde seçkisiz olarak sıralanmış 4'er maddeden oluşan 6 satır bulunmaktadır. Bu kartlar testin, "uyarıcı" maddeleri olup bu uyarıcılara karşı deneğin vermesi gereken tepkiler, yani yerine getirmesi gereken "görevler" (task), testin bölümlerini oluşturmaktadır. Stroop Testi'nin birinci ve ikinci alt testleri sözcük okuma, üçüncü ve dördüncü alt testler ise mürekkep rengini isimlendirme alt testleridir (Karakaş ve Kafadar, 1999). Stroop testlerinde bozucu etkinin ortaya çıktığı kritik bölüm, renk isimlerinin basımında farklı renklerin kullanıldığı karttaki (2. Kart) renklerin söylendiği 5. Bölümdür. Stroop testlerindeki diğer bölümler, okuma ve renk söylemedeki temel düzeylerin belirlendiği kontrol koşulları niteliğindedir. Siyah basılmış renk isimlerinin bulunduğu 1. Kart, okuma hızının temel düzeyini; renkli şekillerin bulunduğu 3. Kart ile nötr kelimelerin renkli olarak basıldığı 4. Kart ise, renk söyleme hızının temel düzeyini belirlemektedir (Karakaş ve ark., 1999). Stroop Testi TBAG Formunun içeriği, beş bölüm halinde uygulama sırası ve ek bilgiler Ek 7'de verilmiştir.

Stroop Testinin puanlama yaklaşımları birbirinden farklılık göstermektedir. Karmaşık hesaplamalar daha çok süre ölçümleri üzerinde yapılmış, hata miktarını içeren puanlama (Rand ve ark., 1963) genellikle kullanılmamıştır. Süre puanının Stroop etkisini yeterli düzeyde yordadığından hareketle bazı çalışmalar sadece süre puanıyla (hatta beşinci kart için alınan süre puanı tek başına) değerlendirme

yapmaktadırlar (Örn, Baykal ve ark, 2014). Yapılan analizler sonucunda, Stroop Testi TBAG Formunun da puanlanmasında, testi tamamlamadaki süre puanının ve hatta 5. Bölümün (2. Kart) süre puanlarının dikkatteki bozucu etkiyi ölçmede tek başına kullanılabilmesi gösterilmiştir (Karakaş ve ark., 1999). Bu sebeple mevcut araştırmada, ilgili alan yazındaki çalışmalar da dikkate alınarak (örn. Aydemir ve Kaya, 2009; Sakman, 2011); toplam süre puanı ve 5. bölümün (2.kart) süre puanları kullanılmış; ayrıca mevcut araştırmada hem normal örneklem hem de anksiyete bozukluğu tanısı alan hasta örneklem ile çalışıldığından [Karakaş ve ark. (1999), hasta örnekleme hata ve düzeltme puanlarının da önemli olacağı vurgusunu yapmışlardır] her kart için “toplam süre”, “toplam hata puanı” ve “toplam düzeltme puanı” da elde edilmiştir (5. Kartın bozucu etkiyi ölçtüğünden hareketle 5. Kart için düzeltme, hata ve süre puanları da analizlere eklenmiştir).

4.2.4. Kişisel Bilgi Formu

Bu form, araştırmaya katılacak olan katılımcıların, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi demografik bilgilerini almak ve şu anda kendi hayatlarını, aile yaşantılarını ve genel memnuniyet düzeylerini nasıl değerlendirdiklerini görmek amacıyla oluşturulan soruları içermektedir. Formun üzerinde ayrıca araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi ve onam ifadeleri de yer almıştır (Bkz. Ek 8).

Söz konusu sorulara bakılacak olursa, toplam 24 sorunun ilk yedi sorusu genel demografik bilgileri içerdiği görülür (yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, iş durumu, hayatın ilk 5 senesinde kimin bakım verdiği soruları). Sonraki 10 soru ise

“genel yaşam değerlendirmelerine” yöneliktir: kişinin yakın ilişkisine/evliliğine veya bekarlık durumuna yönelik algısı; ruhsal, fiziksel sağlığına ve kendisine ilişkin algısı; karşı cinsle ve arkadaşlarıyla ilişkilerine yönelik değerlendirmeleri; yalnızlık hissine yönelik algısı; ekonomik durumu ve gelecek açısından kendi hayatını nasıl değerlendirdiğine ilişkin görüşleri. Son 4 soru ise anne-babaya bağlanmayla ilişkili olabileceği düşünülen bazı değerlendirmelere yöneliktir: anne ve babayla ilgili güzel anılarının miktarı, tekrar dünyaya gelmiş olsa aynı anne ve babayı ne kadar tercih edeceğine ilişkin algısı.

Bu maddelerin içeriklerine bakılarak, ana çalışmada kullanılmak üzere farklı değişkenler (indeksler) oluşturulmuştur: Bunlar, “kendini değerlendirme”, “kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi”, “içinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirilmesi”, “geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi” ve tüm bu indeksleri kapsayan “kişisel hayatın değerlendirilmesi” indeksleridir. Bu değerlendirmeler, çok iyi, iyi, orta, kötü ve çok kötü şeklinde beşli likert tarzı değerlendirmelerdir.

Kendini değerlendirme indeksi; Kişisel Bilgi Formu’nda yer alan fiziksel ve ruhsal sağlığını değerlendirmeyi içeren ve beşli Likert aralığında değerlendirilen aşağıdaki 2 maddeyi içermektedir (*Kendinizi fiziksel olarak nasıl görüyorsunuz? Kendinizi ruh sağlığı açısından nasıl görüyorsunuz?*). Bu indeksin Cronbach alpha katsayısı .67 olarak bulunmuştur.

Kişilerarası ilişkilerin değerlendirilme indeksi; Kişisel Bilgi Formu’nda yer alan diğerleri, karşı cins, yalnızlık ve yakın arkadaş değerlendirmelerini içeren beşli

Likert türü 4 soruyu kapsamaktadır (*Diğer insanlarla olan ilişkinizi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Karşı cinsle ilişkinizi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Kendinizi yalnız hissettiğiniz oluyor mu? Yakın arkadaşınız var mı?*). Bu indeksin Cronbach alpha katsayısı .66 olarak bulunmuştur.

İçinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirilmesi; Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan anne-baba ve aile değerlendirmesini içeren, beşli Likert türü 5 soruyu kapsamaktadır (*İçinde büyüdüğünüz ailenizin (anneniz, babanız, size bakım veren diğer kişi/ler), size genel olarak nasıl bir ilgi ve yakınlık gösterdiğini düşünüyorsunuz? Annenizle ilgili hatırladığınız ne kadar güzel anı var? Babanızla ilgili hatırladığınız ne kadar güzel anı var? Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı anneyle büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz? Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı babayla büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz?*) Bu indeksin Cronbach alpha katsayısı .84 olarak bulunmuştur.

Geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilme indeksi; Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan ekonomik durum, genel hayat ve geleceği değerlendirmeye ilişkin, beşli Likert türü 3 soruyu kapsamaktadır (*Ekonomik açıdan kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Hayatınızı genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Gelecek 5 yıl içerisinde yaşamınızın nasıl olacağını düşünüyorsunuz?*). Bu indeksin Cronbach alpha katsayısı .62 olarak bulunmuştur.

Kişisel hayatın değerlendirilmesi adı verilen toplam indeks ise; “kendini değerlendirme”, “kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi”, “içinde büyümüş olduğu ailesinin değerlendirilmesi” ile “geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi”

indekslerinin toplamını kapsamaktadır. Bu indeksin Cronbach alpha katsayısı da .75 olarak bulunmuştur.

4.3. İşlem Yolu

Anksiyete bozukluğu tanısı alan hasta grubun uygulamaları hastanede sessiz ve görüşme yapılabilen bir ortamda uygulanmıştır. Psikiyatri uzman ve asistanlarının görüşmelerini yaptıktan sonra, anksiyete bozukluğu tanısı konulan hastalarının, dosyalarıyla birlikte araştırmacıya gönderilmesi şeklinde, hekimlerle iş birliği sağlanmıştır. Psikiyatri uzman ve asistanlarının poliklinikte hastalarla çok kısa görüşme yapmaları ve hastaların her gelişte farklı bir hekimle görüşmeleri sebebiyle uygulamalarına geçilmeden önce, yaklaşık bir saat süren, detaylı bir ön görüşme yapılmıştır. Hasta grup için uygulamalar, ön görüşmeyle birlikte, yaklaşık bir buçuk saat sürmüştür. Bu uygulamaların yaklaşık 10-15 dakikası Stroop Testi uygulaması, geri kalanı ise öz değerlendirme ölçümlerinin tamamlanması ve ön görüşme şeklinde yapılmıştır. Özellikle hastalığın ne zaman başladığı, seyri, kişinin hastalığıyla ilgili genel bilgisi, ilaç kullanımı, süreleri, ailede herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığın olup olmaması sorularına verilen cevaplar ön görüşmenin büyük bir kısmını oluşturmuştur.

Normal gruptaki katılımcılara ise ölçekler, ders saatlerinin bitiminde; iş yerlerinde ve evlerinde bireysel olarak uygulanmıştır. Bu gruptaki uygulamalar ön görüşmelerin çok uzun sürmemesi sebebiyle, yaklaşık 30-40 dakika sürmüştür.

Uygulamadan önce, tüm katılımcılara araştırmanın genel amacı söylenmiş, onam formu imzalamak isteyenlere imzalatılmış ve yönerge verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam, onam formu ve yönergeler Ek 8'de yer almaktadır. Katılımcılara, istedikleri takdirde araştırma bittikten sonra araştırmanın genel sonuçları hakkında bilgi verilebileceği söylenmiş ve araştırmacıya ulaşabilecekleri iletişim adresleri verilmiştir.

5. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına uygun olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Aşağıdaki bölümde öncelikle toplam grup üzerinden elde edilen değişkenler arası korelasyonlara, sonra gruplararası karşılaştırmalara ve en son olarak da gruptaki dikkat süreçlerini yordayan değişkenler için yapılan regresyon analizleri bulgularına yer verilmiştir. Tüm analizler “SPSS 18 for Windows” istatistik programıyla elde edilmiştir.

5.1. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar

Bu aşamada bağlanma, anksiyete, stres belirtileri, kişisel hayatı değerlendirme indeksleri ve Stroop Testi ile ölçümlenen dikkat değişkeni arasındaki korelasyonlara yer verilecektir. Ancak her değişkenin kendi içindeki alt boyutları arasındaki ilişkilerin de önemli olacağı düşünülerek, sonuçlar farklı tablolar içinde sunulmuştur. Korelasyon analizleri toplam grup üzerinden gerçekleştirilmiştir (N=141).

BTZTÖ güvenli-güvensiz bağlanma boyutları ve alt boyutları ile KSE alt boyutları ve sürekli kaygı (SKÖ) puanları arasında yapılan korelasyon analizinden elde edilen Pearson korelasyon katsayıları Tablo 5.1’de yer almaktadır.

Tablo 5.1: BTZTÖ Alt Boyutları, Sürekli Kaygı (SKÖ) ve KSE-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N = 131-139	BTZTÖ- GÜVENLİ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumlu Anne	BTZTÖ- Olumlu Baba	BTZTÖ- Olumlu Kendilik	BTZTÖ- GÜVENSİZ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumsuz Baba	BTZTÖ- Olumsuz Kendilik
Sürekli Kaygı	-.45**	-.27**	-.35**	-.50**	.66**	.31**	.64**
KSE- Anksiyete	-.32**	-.13	-.30**	-.33**	.63**	.31**	.60**
KSE- Depresyon	-.31**	-.11	-.27**	-.35**	.67**	.28**	.66**
KSE- Hostilite	-.44**	-.20*	-.46**	-.35**	.60**	.44**	.51**
KSE- Somatizasyon	-.17	-.13	-.12	-.14	.42**	.17*	.42**
KSE- Olumsuz Benlik	-.47**	-.17	-.43**	-.50**	.61**	.35**	.56**

** $p < .01$, * $p < .05$

BTZTÖ alt boyutları, sürekli kaygı ve KSE alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde, birbirleriyle istatistiksel anlamlılığa varacak kadar ilişkili olan değişkenlerin korelasyon katsayılarının .17 ile .67 arasında değiştiği gözlenmiştir. İstatistiksel anlamlılığa varmamış olan ilişkiler ise beklenen yöndedir. Ancak N sayısı küçük olduğundan bazılarında bu anlamlılığın ortaya çıkamadığı düşünülmektedir.

Tablo 5.1'den de anlaşıldığı gibi, en yüksek korelasyon gösteren değişkenler BTZTÖ-güvensiz bağlanma ile KSE-depresyon olarak bulunmuştur ($r = .67$). Ardından güvensiz bağlanma boyutunun sürekli kaygı puanları ile anlamlı bir ilişkisi gözlenmiştir ($r = .66$). Diğerleri de sırayla ele alındığında BTZTÖ-güvensiz bağlanma ile, KSE-anksiyete puanları arasında .63'lük; KSE-olumsuz benlik puanları arasında .61'lik; KSE-hostilite puanları arasında .60'lık; KSE-somatizasyon arasında da .42'lik korelasyonlar saptanmıştır. Buradan anlaşılacağı gibi BTZTÖ-güvensiz

bağlanma arttıkça stres belirtilerinin de arttığı söylenebilir (Kuşkusuz bu bir korelasyon analizi olduğu için stres belirtileri arttıkça güvensiz bağlanma puanlarının da arttığı söylenebilir).

BTZTÖ-güvensiz bağlanma puanlarını oluşturan alt boyutlardan olumsuz baba alt boyutuna bakıldığında da yine beklendiği şekilde, bu boyutun sürekli kaygı ve KSE'nin-tüm alt boyut puanları ile beklenen yönde (pozitif) anlamlı ilişkiler içinde olduğu gözlenmiştir. Bu alt boyutun en yüksek ilişkisi, KSE-hostilite puanları ile ($r=.44$) bulunmuştur. Ardından sırasıyla KSE-olumsuz benlik ($r=.35$), sürekli kaygı ($r=.31$), KSE-anksiyete ($r=.31$), KSE-depresyon ($r=.28$) ve KSE-somatizasyon puanları ile ($r=.17$) olan anlamlı ilişkiler gelmektedir.

BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu açısından bakıldığında da, bu alt boyutun sürekli kaygı ve KSE'nin tüm alt boyutları ile beklenen yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu, en yüksek ilişkiyi KSE-depresyon puanları ($r= .66$) ile göstermiştir. Sonrasında sırasıyla sürekli kaygı ($r= .64$), KSE-anksiyete ($r= .60$), KSE-olumsuz benlik ($r= .56$), KSE-hostilite ($r= .51$) ve KSE-somatizasyon puanları ile ($r= .42$) olan korelasyonlar gelmektedir. Bu korelasyon katsayılarının değerlerine bakıldığında, BTZTÖ-güvensiz bağlanma alt boyutunun, sürekli kaygı ve KSE-alt boyutları ile gösterdiği yüksek korelasyonların, temelde BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutundan kaynaklandığı düşünülebilir. Söz konusu ölçeğin yetişkin bağlanmasını ölçen bir ölçek olduğu ve “bağlanma”nın yetişkinlikte, “kendilik algısı” olarak ortaya çıktığı varsayımından

hareketle edilirse, “olumsuz kendilik” ile psikolojik belirtiler arasında çıkan bu daha yüksek korelasyonlar anlaşılabilir.

BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutuna bakıldığında bu boyutun da beklendiği gibi psikolojik belirtilerle ilişkisi negatif yöndedir. Bunlar, sırasıyla KSE-olumsuz benlik ($r = -.46$), sürekli kaygı ($r = -.45$), KSE-hostilite ($r = -.44$), KSE-anksiyete ($r = -.32$), ve son olarak KSE-depresyon puanları ile ($r = -.31$) saptanan anlamlı korelasyonlardır.

BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutunun alt boyutlarından olan olumlu anne alt boyutuna bakıldığında ise bu alt boyutun da beklenildiği gibi sürekli kaygı puanları ($r = -.27$) ve KSE-hostilite puanları ile ($r = -.20$) negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur.

BTZTÖ-olumlu baba alt boyutunun en yüksek korelasyonu KSE-hostilite puanları ($r = -.46$) ile bulunmuştur. Bunun ardından sırasıyla, KSE-olumsuz benlik ($r = -.43$), sürekli kaygı ($r = -.35$), KSE-anksiyete ($r = -.30$), KSE-depresyon puanları ($r = -.27$) ile saptanan korelasyonlar gelmektedir. Bu alt boyut için de tüm korelasyonlar beklendiği şekilde negatif yöndedir.

BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutunu oluşturan olumlu kendilik alt boyutu da yine psikolojik belirtilerle beklendiği yönde ve BTZTÖ'nin diğer alt ölçeklerine kıyasla daha yüksek korelasyonlar göstermiştir. Bunlar sırasıyla KSE-olumsuz benlik ($r = -.50$), sürekli kaygı ($r = -.51$), KSE-depresyon ($r = -.35$), KSE-hostilite ($r = -.35$) ve

KSE-anksiyete puanları ($r=-.33$) ile saptanan korelasyonlardır. Bu alt boyut için de tüm korelasyonlar beklendiği şekilde negatif yöndedir. Biraz önce BTZTÖ-güvensiz bağlanmanın alt boyutu olan “olumsuz kendilik algısı” için söylenenler, BTZTÖ’nin güvenli bağlanma boyutunu oluşturan “olumlu kendilik algısı” alt boyutu için de söylenebilir.

BTZTÖ- güvenli-güvensiz bağlanma boyutları ile Stroop Testi ölçümleri ile arasındaki Pearson korelasyon katsayılarına da bakılmıştır. Bu sonuçlar da aşağıdaki Tablo 5.2 ve Tablo 5.3’de yer almaktadır.

Bu korelasyon analizleri sonuçları, alandaki ilgili yayındaki teamüller göz önünde bulundurularak bu şekilde iki ayrı tablo halinde verilmiştir. Çünkü Stroop Testi’nin dikkati ölçme amaçlı olarak “klasik tarzda” kullanımında genel yaklaşım, Stroop Testi toplam süre puanı ile 5. Kart toplam süre puanlarının dikkate alınmasıdır (Baykal ve ark., 2014; Aydemir ve Kaya, 2009; Sakman, 2011). Toplam hata puanlarının ele alındığı çalışmalar da mevcuttur (Vendrell ve ark., 1995; Dao-Castellana ve ark., 1998). Ancak biz mevcut çalışmamızda “anksiyete”yi temel aldığımız için, Karakaş ve ark. (1999) önerileri doğrultusunda, toplam düzeltme puanlarının da gözden geçirilmesinin uygun olacağını düşündük. Bu nedenle, Tablo 5.2’de öncelikle toplam hata, toplam düzeltme ve toplam süre açısından saptanan değerlere, daha sonra 5. Kart üzerinden elde edilen korelasyon analizi bulgularına yer verilecektir.

Tablo 5.2: Strop Testi Ölçümleri ile BTZTÖ Boyutları-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N=133-139	BTZTÖ- GÜVENLİ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumlu Anne	BTZTÖ- Olumlu Baba	BTZTÖ- Olumlu Kendilik	BTZTÖ- GÜVENSİZ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumsuz Baba	BTZTÖ- Olumsuz Kendilik
Stroop Testi Toplam Hata Puanı	-.23**	-.10	-.18*	-.24**	.16	.09	.15
Stroop Testi Toplam Düzeltilme Puanı	-.21*	-.10	-.22**	-.11	.25**	.18*	.22**
Stroop Testi Toplam Süre Puanı	-.10	-.16	-.09	.01	.12	.05	.12

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 5.2’de sunulan Stroop Testi puanları ile BTZTÖ-boyutları arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında, istatistiksel anlamlılığa varanların .18 ile .25 arasında değiştiği gözlenmiştir. En yüksek ilişki BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutu ile Stroop Testi düzeltme puanı arasında bulunmuştur ($r=.25$). BTZTÖ-güvenli bağlanma puanı ile Stroop Testi hata puanı arasında ise beklendiği üzere, negatif ($r=-.23$); BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ile Stroop Testi düzeltme puanı arasında da yine negatif yönde ($r=-.21$) ilişkiler gözlenmiştir. Söz konusu bu istatistikler $p < .01$ düzeyinde istatistiksel anlamlılığa sahiptir.

BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu, Stroop Testi toplam hata puanı ile ($r=-.18$); Stroop Testi toplam düzeltme puanı ile ($r=-.22$), negatif yönde ilişkiler göstermiştir. BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutunun ise, Stroop Testi toplam hata puanı ile negatif yönde ($r=-.24$) bir ilişki söz konusuyken; BTZTÖ- olumsuz baba alt boyutu ile Stroop Testi toplam düzeltme puanı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=.18$). BTZTÖ- olumsuz kendilik alt boyutunun ise Stroop Testi toplam düzeltme

puanı ile pozitif yönde .22 düzeyinde bir ilişkisi gözlenmiştir. Buraya kadar sözü edilen bu ilişkilerin hepsi beklenen yöndedir.

Tablo 5.3: Stroop Testi 5. Kart Ölçümleri ile BTZTÖ Boyutları-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N=133-139	BTZTÖ- GÜVENLİ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumlu Anne	BTZTÖ- Olumlu Baba	BTZTÖ- Olumlu Kendilik	BTZTÖ- GÜVENSİZ BAĞLANMA	BTZTÖ- Olumsuz Baba	BTZTÖ- Olumsuz Kendilik
Stroop Testi 5.Kart Hata Puanı	-.29**	-.19*	-.20*	-.29**	.23**	.16	.20*
Stroop Testi 5. Kart Düzeltilme Puanı	-.02	.03	-.06	.03	.18*	.07	.18*
Stroop Testi 5. Kart Süre Puanı	-.07	-.16	-.02	.02	.03	.004	.04

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 5.3’de de Stroop Testi 5. Kart puanları ile BTZTÖ- boyutları arasındaki korelasyon katsayılarına yer verilmektedir. Tablo 5.3’den de görüldüğü gibi en yüksek ilişki, Stroop Testi 5. Kart hata puanı ile BTZTÖ-güvenli bağlanma alt boyutu arasındadır ($r = -.29$). BTZTÖ-olumlu kendilik ile 5. Kart hata puanı arasındaki ilişki de aynı düzeyde ($r = -.29$) bulunmuştur. Bu ilişkiler beklendiği şekilde negatif yöndedir. 5. Kart hata puanının istatistiksel anlamlılığa varan diğer ilişkileri ise, sırasıyla BTZTÖ-güvensiz bağlanma ($r = .23$), BTZTÖ-olumsuz kendilik ($r = .20$), BTZTÖ-olumlu baba ($r = -.20$) ve BTZTÖ-olumlu anne ile ($r = -.19$) beklenen yönlerde çıkmıştır. Stroop Testi 5. Kart düzeltme puanının ise BTZTÖ-güvensiz bağlanma ($r = .18$) ve BTZTÖ-olumsuz kendilik ile ($r = .18$) pozitif yönde anlamlı ilişkiler içinde olduğu gözlenmiştir.

Hatırlanacağı gibi mevcut araştırmada uygulanan Kişisel Bilgi formu'nda yer alan, kişilerin şu anda kendi hayatlarını, aile yaşantılarını ve genel memnuniyet düzeylerini nasıl değerlendirdiklerini görmek amacıyla hazırlanan soruların içeriklerine bakılarak farklı indeksler oluşturulmuştur. Kişinin kendisine, ailesine, diğerlerine, ilişkilerine, dünyaya ve geleceğine ilişkin algılarını içeren bu indeks puanlarıyla BTZTÖ bağlanma temel ve alt boyutları arasındaki ilişkiler Tablo 5.4'de yer almaktadır.

Tablo 5.4'de de gösterildiği gibi, birbirleriyle ilişkisi bulunan değişkenlerin korelasyon katsayıları .17 ile .73 arasında değişmiştir. Bilindiği gibi indekslerden yüksek puan almak olumsuz bir anlam taşımakta ve o konudaki memnuniyetsizliği göstermektedir.

Tablo 5.4: Kişisel Hayatı Değerlendirme İndeksi Kapsamındaki Kendini, Kişilerarası İlişkilerini, İçinde Büyümüş Olduğu Ailesini, Geleceğini ve Ekonomik Durumunu Değerlendirme İndeksleri ile BTZTÖ-Temel ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N=127-139	BTZTÖ-GÜVENLİ BAĞLANMA	BTZTÖ-Olumlu Anne	BTZTÖ-Olumlu Baba	BTZTÖ-Olumlu Kendilik	BTZTÖ-GÜVENSİZ BAĞLANMA	BTZTÖ-Olumsuz Baba	BTZTÖ-Olumsuz Kendilik
Kendini değerlendirme	-.45**	-.32**	-.23**	-.53**	.37**	.17*	.36**
Kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi	-.31**	-.10	-.17*	-.46**	.42**	.16	.43**
İçinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirilmesi	-.73**	-.64**	-.65**	-.45**	.30**	.47**	.13
Geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi	-.43**	-.32**	-.34**	-.38**	.31**	.32**	.22*
Toplam olarak kişisel hayatın değerlendirilmesi	-.69**	-.52**	-.54**	-.59**	.45**	.43**	.34**

** $p < .01$, * $p < .05$

BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ile en yüksek korelasyon gösteren değişken, içinde büyüdüğü ailenin değerlendirilmesi olarak bulunmuştur ($r=-.73$). Ardından sırasıyla kişisel hayatı değerlendirme; kendini değerlendirme; geleceğini ve ekonomik durumunu ve kişilerarası ilişkilerini değerlendirme indeksleri arasındaki negatif yöndeki ilişkiler gelmektedir (sırasıyla $r=-.69$, $r=-.45$, $r=-.43$, $r=-.31$). Tüm ilişkiler beklenen yöndedir.

BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutuna bakıldığında, bu boyutun da kişisel hayatı değerlendirme indeksi ile arasında pozitif yönde ($r=.45$) bir ilişkisi gözlenirken; aynı boyutun kişiler arası ilişkilerin değerlendirmesi ($r=.42$), kendini değerlendirme ($r=.37$), geleceğini ve ekonomik durumunu değerlendirme ($r=.31$) ve içinde büyümüş olduğu aileyi değerlendirmesi ($r=.30$) arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur.

BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu incelendiğinde, bu boyutun en yüksek korelasyonu, beklenen şekilde, içinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirilmesi indeksi ile olduğu ($r=-.64$); ardından sırasıyla kişisel hayatı değerlendirme indeksi ($r=-.52$), kendini değerlendirme indeksi ($r=-.32$) ve gelecek ve ekonomik durumu değerlendirme indeksi ($r=-.32$) arasındaki negatif yöndeki ilişkilerin geldiği gözlenmiştir.

BTZTÖ-olumlu baba alt boyutunun ise en yüksek korelasyonu, beklenen şekilde içinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirmesi indeksi puanı ile ($r=-.65$). Bu boyutun kişisel hayatı değerlendirme indeksi ($r=-.54$), gelecek ve ekonomik

durumu değerlendirme indeksi ($r=-.34$), kendini değerlendirme indeksi ($r=-.23$) ve son olarak da kişilerarası ilişkilerini değerlendirme indeksi ($r=-.17$) ile olan ilişkileri de negatif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı olarak bulunmuştur.

BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutuna bakıldığında, bu alt boyutun da en yüksek ilişkiyi, kişisel hayatı değerlendirme indeksi puanı ile gösterdiği bulunmuştur ($r=-.59$). Aynı alt boyut puanının, sırasıyla, kendini değerlendirme ($r=-.53$), kişilerarası ilişkileri değerlendirme ($r=.46$), içinde büyüdü ailenin değerlendirilmesi ($r=.45$) ve son olarak da geleceğin ve ekonomik durum değerlendirme indeks puanları ile anlamlı ilişkiler gösterdiği gözlenmiştir ($r=-.38$). Tüm korelasyonlar negatif yöndedir.

BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu incelendiğinde ise, bu alt boyutun en yüksek ilişki gösterdiği değişkenlerin, beklendiği şekilde, içinde büyüdüğü ailenin değerlendirilmesi indeksi puanı ($r=.47$) olduğu görülmüştür. Ardından kişisel hayatı değerlendirme ($r=.43$), geleceğini ve ekonomik durumunu değerlendirme ($r=.32$) ve son olarak da kendini değerlendirme indeksi ($r=.17$) puanları ile ilişkileri gelmektedir.

Son olarak, BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu puanlarına bakıldığında ise, bu alt boyutun da ilişkili olduğu değişkenler sırasıyla şu şekildedir: Kişilerarası ilişkilerini değerlendirme ($r=.43$), kendini değerlendirme ($r=.36$), toplam olarak kişisel hayatı değerlendirme ($r=.34$), geleceğini ve ekonomik durumunu değerlendirme ($r=.22$). Tüm korelasyonlar pozitif yöndedir.

5.2. Araştırma Değişkenleri Üzerinden Gruplararası Karşılaştırmalar

Mevcut çalışmanın araştırma değişkenlerinin gruplara göre nasıl değiştiğinin daha ayrıntılı bir şekilde alt boyutlar düzeyinde incelenmesi amacıyla, gruplar (anksiyetesi düşük, anksiyetesi yüksek ve hasta grupları), bu değişkenler açısından Oneway (tek yönlü) ANOVA ile karşılaştırılmıştır.²

Hatırlanacağı gibi mevcut çalışmada örneklemin, anksiyete derecelerine göre ayrıştırılmış olması hedeflenmişti. Bunun için de “normal örnekleme” oluşturan kişiler KSE-anksiyete puanlarına göre ortalamanın 1/2 standart sapma altında (anksiyetesi düşük) ve üstünde (anksiyetesi yüksek) şeklinde sınıflandırılmıştı. Üçüncü grubumuz da anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalardı. İlk iki gruptaki ayrıştırma işleminde KSE-anksiyete puanı kriter olarak kullanıldığından gruplararası ilk karşılaştırma, “Sürekli Kaygı Ölçeği”nden (SKÖ-STAI) alınan puanlar üzerinden yapılmıştır. Grupların sürekli kaygı puanları açısından farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,116)=28,94$, $p < .05$, $\eta^2=0.34$]. Farkın kaynağı için Tukey Testi yapıldığında, kaygı açısından en yüksek puanın anksiyetesi yüksek grup tarafından alındığı görülmüştür. Onların almış olduğu bu puan, hastaların aldığı anksiyete puanlarından bile yüksektir. Hastaların aldığı sürekli anksiyete puanı da anksiyetesi düşük grubun aldığı ortalamalardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. En düşük ortalamalar bekleneceği gibi anksiyetesi düşük gruptadır (Bkz. Tablo 5.5.). Bu durumun syf

² Mevcut çalışmada, demografik değişkenlerin, araştırmanın temel değişkenleri olan bağlanma ve dikkat puanları üzerinde ne tür etkilerinin olacağını incelemek amacıyla, demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, eğitim ve grup) de dikkate alındığı ve depresyonun da kovaryant olarak kontrol edildiği (anksiyete ve depresyon arasındaki ilişkiler nedeniyle- Hatema, Neale ve Kendler, 2001) KOVARYANS analizleri, gruplarımızdaki örneklem sayısının düşüklüğü nedeniyle gerçekleştirilememiştir.

142’de de belirtildiği gibi, örneklem toplanırken yaşanan sorunlar nedeniyle, tanı almış hasta grubun tedavilerine henüz başlamamış hastalardan oluşmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı açıklama güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma puanları açısından da geçerlidir.

Tablo 5.5: Anksiyete Gruplarının BTZTÖ-Bağlanma Boyutları ve Sürekli Kaygı Puanları Açısından Karşılaştırılması

	Anksiyetesi düşük kişiler KSE-A≤25 N= 47		Anksiyetesi yüksek kişiler 32≤KSE-A N= 29		Anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalar N=41		F Değeri
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	
SKÖ	40,85	7,06	56,41	8,41	49,51	10,81	28,94*
BTZTÖ-Güvenli Bağlanma Boyutu	76,13	12,47	61,79	13,66	77,51	9,91	16,76*
BTZTÖ-Güvensiz Bağlanma Boyutu	32,62	7,49	46,41	9,73	41,02	9,00	24,75*

*p< .05 Gruplar: 1:düşük anksiyeteli, 2:yüksek anksiyeteli, 3:hasta
Sürekli Kaygı Ölçeği Puanı (SKÖ): 1<2, 1<3, 3<2
BTZTÖ-Güvenli Bağlanma Boyutu: 1>2, 3>2,1 ve 3 farklılaşmıyor
BTZTÖ-Güvensiz Bağlanma Boyutu: 1<2, 1<3, 3<2

Tablo 5.5’den de görüldüğü gibi gruplar, BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutundan alınan puanlar açısından da farklılaşmıştır [F(2,111)=16,76, p< .05, $\eta^2=0.24$]. Farkın kaynağını görmek için verilere yapılan Tukey Testi sonucunda, anksiyetesi düşük grubun güvenli bağlanma puanlarının, anksiyetesi yüksek gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu, ancak tanı almış hasta grubundan farklılaşmadığı gözlenmiştir. Hasta grubun güvenli bağlanma puanları da anksiyetesi yüksek, ancak tanı almamış gruptan daha yüksek bulunmuştur.

BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutu açısından bakıldığında da alınan puanların farklılaştığı gözlenmiştir [F(2,116)=24.75, p< .05, $\eta^2=0.30$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi düşük grubun güvensiz

bağlanma puanlarının, hem anksiyetesi yüksek hem de anksiyete bozukluğu tanısı almış gruptan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu gözlenmiştir. Hasta grubun güvensiz bağlanma puanları da yine anksiyetesi yüksek gruptan daha düşük bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.5). Tanı almış anksiyete bozukluğu hastaları açısından gözlenen bu beklenmeyen sonucun da biraz önce açıklandığı gibi bu hastaların tedavi süreci içinde olmalarından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Gruplar BTZTÖ-alt boyutları açısından da karşılaştırılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, olumlu anne alt boyutundan alınan puanların gruplar arasında farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2, 116)= 3.30, p< .05, \eta^2= 0.06$]. Farkın kaynağı için verilere yapılan Tukey Testi sonucunda, beklendiği şekilde, anksiyetesi düşük grubun olumlu anne puanlarının, anksiyetesi yüksek grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, bu grubun puanları hasta grubun puanlarından farklılaşmamıştır. Anksiyetesi yüksek grup ile hasta grup arasında ise bu değişkenden alınan puanlar açısından istatistiksel anlamlılığa varan bir farklılık bulunmamıştır. Analize ilişkin bilgiler Tablo 5.6'da yer almaktadır.

Tablo 5.6: Anksiyete Gruplarının BTZTÖ Alt Boyutları Açısından Karşılaştırılması

Boyut	Alt Boyut	Anksiyetesi düşük kişiler		Anksiyetesi yüksek kişiler		Anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalar		F Değeri
		KSE-A≤25 N= 47		32≤KSE-A N= 29		N=41		
		Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	
Güvenli Bağlanma	Olumlu Anne	22.64	4.53	19.79	6.30	22.49	4.63	3.30*
	Olumlu Baba	22.25	4.79	15.48	7.15	22.63	4.75	17.77**
	Olumlu Kendilik	30.97	5.48	26.52	4.80	31.95	4.91	10.15**
Güvensiz Bağlanma	Olumsuz Baba	8.15	2.79	12.14	4.37	9.12	4.19	10.48**
	Olumsuz Kendilik	24.47	6.36	34.28	8.15	31.90	7.62	19.70**

***p<.001, *p<.05 Gruplar: 1:düşük anksiyeteli, 2:yüksek anksiyeteli, 3:hasta*
Olumlu anne: 1>2
Olumlu baba: 1>2, 3>2, 1 ve 3 farklılaşmıyor
Olumlu kendilik: 1>2, 3>2, 1 ve 3 farklılaşmıyor
Olumsuz baba: 1<2, 3<2, 1ve 3 farklılaşmıyor
Olumsuz kendilik: 1<2, 1<3, 2 ve 3 farklılaşmıyor

Gruplar arasında olumlu baba alt boyutlarından alınan puanların da farklılaştığı gözlenmiştir [F(2,116)=17.77, p< .001, $\eta^2=0.24$]. Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi düşük grup ile hasta grubun puanlarının kendi aralarında farklılaşmadığı, buna karşın, her iki grubun da olumlu baba alt boyutundan aldıkları puanların, anksiyetesi yüksek grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 5.6).

Olumlu kendilik alt boyutlarından alınan puanlarda da grupların farklılaştığı gözlenmiştir [F(2,116)=10.15, p< .001, $\eta^2=0.16$]. Tukey Testi sonucunda, yine anksiyetesi düşük grup ile hasta grubun puanlarının farklılaşmadığı, ancak her iki grubun da olumlu kendilik alt boyutundan aldıkları puanların anksiyetesi yüksek grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.6).

Gruplar arasında, olumsuz baba alt boyutlarından alınan puanlara bakıldığında da bu farklılıkların sürdüğü gözlenmiştir [F(2,116)=10.48, $p < .001$, $\eta^2=0.16$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi yüksek grubun olumsuz baba puanlarının, hastalardan ve anksiyetesi düşük grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak hasta grup ile anksiyetesi düşük grubun olumsuz baba alt boyutundan aldıkları puanlar farklılaşmamıştır (Bkz. Tablo 5.6).

Gruplar arasında olumsuz kendilik alt boyutlarından alınan puanların da farklılaştığı gözlenmiştir [F(2,116)=19.70, $p < .001$, $\eta^2=0.26$]. Farkın kaynağı için verilere Tukey Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, anksiyetesi yüksek grup ile hasta grubun olumsuz kendilik puanlarının birbirlerinden farklılaşmamakla birlikte; her iki grubun puanlarının, anksiyetesi düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.6).

Bu karşılaştırmalarda “olumlu kendilik”, “olumsuz kendilik” puanlarında anksiyetesi düşük olan kişilerin aldıkları puanların, anksiyetesi yüksek ve anksiyete bozukluğu tanısı almış olan hastaların aldıkları puanlardan daha düşük olup, anksiyetesi yüksek ve hasta grup puanlarının birbirinden ayrılmaması ilginçtir. Oysa ki “olumlu anne”, “olumlu baba” ve “olumsuz baba” puanlarında anksiyetesi düşük ve hasta olan kişilerin aldıkları puanlar birbirlerinden ayrılmamıştı. Bu sonucun bir nedeni, ebeveyne yönelik algıların daha çok geçmişle ilişkili, kendiliğe ilişkin algıların ise daha çok şimdiki zamanı da içeriyor olması olabilir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi yetişkinlik dönemindeki “bağlanma”ya dayalı zihinsel

temsiller, gittikçe daha fazla “kendilik temsili” üzerinde yansımış olabilir. Ayrıca BTZTÖ, bir öz bildirim ölçeği olduğu için hasta grubun anne ve babalarına yönelik yapmış oldukları daha “olumlu” yöndeki değerlendirmelerinin, “hastalık dururmuyla” da ilişkili olabileceği düşünülebilir. Bilindiği gibi bağlanma kuramının temelinde memeli hayvanlar olarak bizlerin, tehlike/tehdit durumlarında “sığınma/korunma” ihtiyaçlarımızın açığa çıkması ve bu nedenle bağlanma figürümüze yönelme davranışı gösterdiğimiz ileri sürülür. Yetişkinlik çağında da belki bu “sığınma” ihtiyacı ve davranışı, ebeveynlerimize yönelik daha “olumlu değerlendirmeler” şeklinde ortaya çıkıyor olabilir.

Mevcut araştırmanın temel bağımlı değişkeni dikkat süreci olduğundan gruplar, ilgili yazındaki teamüllere göre, Stroop Testi toplam hata, 5. Karta hata, toplam düzeltme, 5. Kart düzeltme, toplam süre, 5. Kart süre puanları açısından karşılaştırılmışlardır. Analiz sonuçları Tablo 5.7’de gösterilmiştir.

Tablo 5.7: Anksiyete Gruplarının Stroop Testi Puanları Açısından Karşılaştırılması

	Anksiyetesi düşük kişiler KSE-A≤25 N= 47		Anksiyetesi yüksek kişiler 32≤KSE-A N= 29		Anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalar N=41		F Değeri
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	
Stroop Testi Toplam Hata Puanı	0.85	1.33	2.66	1.84	1,10	1,55	13.32**
Stroop Testi 5.kart Hata Puanı	0.38	0.61	1.52	1.12	0.56	0.97	15.63**
Stroop Testi Toplam Düzeltme Puanı	2.62	2.22	4.86	1.98	3.98	2.16	10.57**
Stroop Testi 5.kart Düzeltme Puanı	1.21	1.06	1.82	0.85	2.39	1.26	12.79**
Stroop Testi Toplam Süre	70.16	10.57	79.34	12.47	89.06	27.10	11.47**
Stroop Testi 5. Kart Süre Puanı	23.00	4.97	25.24	3.35	30.87	13.08	9.62**

** $p < .001$ Gruplar: 1:düşük anksiyeteli, 2:yüksek anksiyeteli, 3:hasta
Stroop Testi Toplam Hata Puanı: 2>1, 2>3, 1 ve 3 farklılaşmıyor
Stroop Testi 5. Kart Hata Puanı: 2>1, 2>3, 1ve 3 farklılaşmıyor
Stroop Testi Toplam Düzeltme Puanı:2>1, 3>1, 2 ve 3 farklılaşmıyor
Stroop Testi 5. Kart Düzeltme Puanı: 2>1, 3>1, 2 ve 3 farklılaşmıyor
Stroop Testi Toplam Süre Puanı, 3>1, 2 ile 3, 1 ile 2 farklılaşmıyor
Stroop Testi 5. Kart Süre Puanı:3>1, 3>2, 1 ve 2 farklılaşmıyor

Stroop Testi toplam hata puanı açısından alınan puanlara bakıldığında ise gruptaki farklılaşmaların biraz daha farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,116)=13,32$, $p < .001$, $\eta^2=0.19$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi sonucuna göre, bu kez anksiyetesi yüksek grubun Stroop Testi hata puanlarının, anksiyetesi düşük gruptan ve hasta grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenirken, hasta grubun hata puanlarının da aslında anksiyetesi düşük grubun puanlarından daha yüksek olma içinde olduğu halde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Analize ilişkin bilgiler Tablo 5.7’de yer almaktadır.

Stroop Testi 5. Kart için hata puanı açısından yapılan gruplararası karşılaştırma sonucunda da, grupların benzer biçimde farklılaştığı gözlenmiştir

[F(2,116)=15.63, $p < .001$, $\eta^2 = .22$]. Anksiyetesi yüksek grubun Stroop Testi 5. Kart hata puanlarının, anksiyetesi düşük grup ile hasta grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu, ancak hasta grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarından biraz daha yüksek olmakla beraber, istatistiksel anlamlılığa varabilecek biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Stroop Testi düzeltme puanı açısından alınan puanlarda, bu farklılaşmalar biraz daha net olarak gözlenmiştir [F(2,116)=10,57, $p < .001$, $\eta^2 = 0.16$]. Anksiyetesi yüksek grup ile hasta grubun Stroop Testi düzeltme puanları birbirlerinden farklılaşmamakla beraber, her iki grubun da toplam düzeltme puanlarının anksiyetesi düşük grubun puan ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Stroop Testi 5. Kart düzeltme puanı açısından yapılan gruplararası karşılaştırma da benzer sonuçları vermiştir [F(2,116)=12.78, $p < .001$, $\eta^2 = .18$]. Hasta grubun 5. Kart düzeltme puanlarının, anksiyetesi düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu, ancak anksiyetesi yüksek grubun puan ortalamalarından farklılaşmadığı bulunmuştur. Ayrıca, anksiyetesi yüksek grubun düzeltme puanlarının da anksiyetesi düşük gruptan, istatistiksel anlamlılık düzeyinde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Gruplar arasındaki en ilginç ve beklenen farklılık, Stroop Testi toplam süre puanı açısından yapılan gruplararası karşılaştırma sonucunda çıkmıştır [F(2,116)=11.47, $p < .001$, $\eta^2 = 0.17$]. Tukey Testi sonucuna göre hasta grubun Stroop

Testi toplam süre puan ortalamalarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu, ancak anksiyetesi yüksek grubun puanlarından daha yüksekmiş gibi görünmekle beraber, bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlılığa ulaşamadığı gözlenmiştir. Ayrıca, anksiyetesi yüksek grubun puanları da benzer bir şekilde anksiyetesi düşük grubun süre puanlarından daha yüksekmiş gibi görünmekle beraber istatistiksel anlamlılık düzeyinde farklılaşmamıştır (Bkz. Tablo 5.7). Bu durumun, örneklem sayılarıyla bağlantılı olma ihtimali çok yüksektir.

Stroop Testi 5. Kart süre puanı açısından yapılan gruplararası karşılaştırma sonucunda da, grupların yine benzer yönde farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,116)=9.62$, $p < .001$, $\eta^2=0.14$]. Hasta grubun Stroop Testi 5. kart süre puan ortalamalarının, anksiyetesi düşük grubun ve anksiyetesi yüksek grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu, ancak, anksiyetesi yüksek grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun süre puanlarından istatistiksel anlamlılık düzeyinde farklılaşamadığı ortaya çıkmıştır (Bkz. Tablo 5.7). Bu karşılaştırmadaki istatistiksel anlamlılığa varamama durumunun da yine örneklem sayılarına bağlanabileceği ileri sürülebilir. Bilindiği gibi, dikkat süreçlerini, diğer deyişle dikkatteki sürdürülebilirliği ya da dikkat çelinmesini ölçen Stroop Testi, bir öz bildirim ölçeceği değildir. O nedenle de “öz bildirim” ölçeklerinde gözlenebilen “subjektiflik”ten etkilenme olasılıkları düşüktür. Diğer deyişle biraz daha objektif ölçümler verdikleri düşünülebilir. Durum böyle olunca da bekleneceği gibi, anksiyetesi düşük grup, dikkatini sürdürme konusunda anksiyetesi yüksek ve hasta gruptan daha iyi durumda olacaktır. Mevcut çalışmada anksiyetesi yüksek ve anksiyete bozukluğu tanısı almış olan hastaların birbirlerine biraz daha fazla benzeyebileceği beklenirdi (Eğer anksiyete bozukluğu

tanısı alan hastalarımız henüz tedavilerine başlamamış kişilerden oluşmuş olsaydı, bu grubun dikkat çelinmesi puanlarının, anksiyetesi yüksek ancak tanı almamış “normal” kişilerden oluşan grupta alınan puanlardan da anlamlı olarak daha yüksek çıkması beklenecekti).

Sonuç olarak, gruplar Stroop Testi toplam puanları ile 5. Kart için alınan hata ve düzeltme puanları açısından karşılaştırıldığında, gruplararası farklılaşmaların biraz daha beklenen yönde olduğu, ancak toplam süre ve 5. Kart süre puanları açısından yapılan karşılaştırmalarda ise farklılaşmanın biraz daha belirginleştiği fark edilmiştir. Nitekim, hasta grubun toplam süre puanlarının, istatistiksel anlamlılığa varsa da varmasa da, hem anksiyetesi düşük gruptan, hem de anksiyeteleri yüksek ancak tanı almamış gruptan daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bu durumun bir miktar da hastaların kullanmakta oldukları ilaçlarla da ilişkili olabileceği; söz konusu ilaçların bilişsel işlevleri yavaşlatmış olabileceği düşünülebilir.

Araştırma gruplarının KSE-anksiyete dışı semptomlar (depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite) açısından da nasıl farklılaştıklarına bakmak amacıyla örneklemden elde edilen verilere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 5.8).

Tablo 5.8: Anksiyete Gruplarının KSE-Alt Boyutlar Açısından Karşılaştırılması

	Anksiyetesi düşük kişiler KSE-A \leq 25 N= 47		Anksiyetesi yüksek kişiler 32 \leq KSE-A N= 29		Anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalar N=41		F Değeri
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	
KSE-depresyon	21.52	6.29	38.03	7.12	31.13	10.40	38.16**
KSE-hostilite	13.39	3.97	24.06	4.44	16.63	3.91	61.76**
KSE-olumsuz benlik	21.70	6.10	38.38	7.12	27.05	9.82	44.91**
KSE-somatizasyon	12.80	3.10	20.14	4.49	19.08	5.45	33.14**

** $p < .001$ Gruplar: 1:düşük anksiyeteli, 2:yüksek anksiyeteli, 3:hasta
KSE-Depresyon Alt Boyutu Puanı: 2>3>1
KSE-Hostilite Alt Boyutu Puanı: 2>3>1
KSE- Olumsuz Benlik Alt Boyutu Puanı: 2>3>1
KSE-Somatizasyon Alt Boyutu Puanı: 3>1, 2 >1, 3 ve 2 farklılaşmıyor

Tablo 5.8'den de anlaşılacağı gibi, grupların KSE-depresyon puanları açısından farklılaşmaları da yine Stroop Testi sonuçlarına benzer şekildedir [$F(2,112)=38.16$, $p < .001$, $\eta^2=0.41$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi'nde, anksiyetesi yüksek grubun, depresyon puanlarının, anksiyetesi düşük grubun ve hasta grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Hasta grubun depresyon puanlarının da anksiyetesi düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar Tablo 5.8'de gösterilmiştir. Bu karşılaştırmada bir kez daha görülebileceği gibi, bulgular bazında karşılaşılan temel sorunun, anksiyete tanısı alan hastaların, tedaviye henüz başlamamış hastalardan oluşturulamamasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Söz konusu bu hastaların tedavilerini sürdürmekle beraber yine de, anksiyetesi düşük "normal" grup düzeyindeki kişiler kadar bir "iyilik durumu" içinde olmadıkları da söylenebilir.

Tablo 5.8’de de görüldüğü gibi gruplar, KSE-olumsuz benlik puanları açısından da farklılaşmışlardır [$F(2,113)=44.91$, $p < .001$, $\eta^2=0.45$]. Yapılan Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi yüksek grubun olumsuz benlik puanlarının, anksiyetesi düşük grubun ve hasta grubun puanlarına göre, anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Hasta grubun olumsuz benlik puanlarının da anksiyetesi düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 5.8).

KSE-somatizasyon alt boyutu puanları açısından da grupların farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,114)=33.14$, $p < .001$, $\eta^2=0.37$]. Tukey Testi sonucunda, hasta grubun puanları ile anksiyetesi yüksek grubun somatizasyon alt boyutuna bağlı puanlarının farklılaşmadığı görülmekle birlikte; bu iki grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.8).

Son olarak grupların, KSE-hostilite alt boyutuna bağlı olarak da farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,115)=61.76$, $p < .001$, $\eta^2=0.52$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi sonucunda, anksiyetesi yüksek grubun hostilete puanlarının, anksiyetesi düşük grubun ve hasta grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu, hasta grubun hostilete puanlarının da anksiyetesi düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir.

Gruplar arasında, kişisel hayatı değerlendirme indeksini oluşturan ölçümler açısından da farklılık olup olmadığına bakmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları da Tablo 5.9’da gösterilmektedir.

Tablo 5.9’da da gözlenebileceği gibi kişisel hayatı değerlendirme açısından bakıldığında, anksiyete düzeyi farklılaşan grupların Kendini Değerlendirme İndeksine bağlı puanlarının farklılaştığı gözlenmiştir, [F(2,116)=9.36, $p < .001$, $\eta^2=0.14$]. Bilindiği üzere bu indekslerde puanın yükselmesi olumsuz bir anlam taşımaktadır. Yapılan Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi yüksek grubun kendini değerlendirme indeksi puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde, hasta grubun puanlarının da anksiyetesi düşük grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak anksiyetesi yüksek grup ile hasta grup, kendini değerlendirme indeksi puanları açısından farklılaşmamışlardır. Sonuçlar Tablo 5.9’da gösterilmiştir. Öyle görünüyor ki anksiyete düzeyi yüksek olan her iki grup (normal ve hasta), anksiyetesi düşük gruba göre, kendilerini daha olumsuz şekilde değerlendirmektedirler.

Tablo 5.9’da da gösterildiği gibi gruplar, kişilerarası ilişkilerine yönelik yaptıkları değerlendirme açısından da farklılaşmışlardır [F(2,113)=5.11 $p < .05$, $\eta^2=0.08$]. Tukey Testi, hasta grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir. Hasta grubun puanları ile anksiyetesi yüksek grubun puanları farklılaşmamakla birlikte; anksiyetesi yüksek grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer deyişle, anksiyetesi yüksek olan her iki grup (tanı almamış kişiler ve tanı almış hastalar), kendi aralarında farklılaşmamakla birlikte, düşük anksiyeteli gruba oranla, kişiler arası ilişkilerini daha olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 5.9: Anksiyete Gruplarının İndeks Puanları Açısından Karşılaştırılması (Puanlar yükseldikçe değerlendirme olumsuzlaşmaktadır)

	Anksiyetesi düşük kişiler KSE-A≤25 N= 47		Anksiyetesi yüksek kişiler 32≤KSE-A N= 29		Anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalar N=41		F Değeri
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	
Kendini Değerlendirme	4.51	1.12	5.79	1.61	5.17	1.16	9.36**
Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi	9.13	1.90	10.59	2.76	10.66	2.83	5.11*
İçinde Büyümüş Olduğu Ailenin Değerlendirilme İndeksi	9.66	3.45	12.90	4.46	9.59	3.87	7.69*
Geleceğin ve Ekonomik Durum Değerlendirmesi	6.38	1.65	7.86	1.71	7.65	1.58	9.71**
Toplam Olarak Kişisel Hayatın Değerlendirilmesi	29,68	6,47	37,14	7,31	33,21	6,37	11.34*

*p< .05 **p<.001 Gruplar: 1:düşük anksiyeteli, 2:yüksek anksiyeteli, 3:hasta

Kendini Değerlendirme: 2>1, 3>1, 3 ve 2 farklılaşmıyor

Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi: 2>1, 3>1, 3 ve 2 farklılaşmıyor

İçinde Büyümüş Olduğu Ailenin Değerlendirilmesi: 2>1, 2>3, 1 ve 3 farklılaşmıyor

Geleceğin ve Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi: 2>1, 3>1, 2 ve 3 farklılaşmıyor

Kişisel Hayatın Değerlendirilmesi: 2>1, 2 ve 3 ile 1 ve 3 farklılaşmıyor

İçinde büyümüş olduğu ailenin değerlendirilmesi indeksine bağlı puanların da gruplararasıda farklılaştığı gözlenmiştir [F(2,112)=7.69, p< .05, $\eta^2=0.12$]. Farkın kaynağı için yapılan Tukey Testi sonucuna göre, anksiyetesi yüksek grubun puanlarının, diğer iki gruba kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, hasta grubun puanları ile anksiyetesi düşük grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel anlamlılığa varmamıştır. Sonuçlar Tablo 5.9'da gösterilmiştir.

Geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi indeksi puanlarında da farklılıklar gözlenmiştir [F(2,115)=9.71, p< .001, $\eta^2=0.15$]. Tukey Testi sonucuna

göre, hasta grubun puanları ile anksiyetesi yüksek grubun puanlarının farklılaşmadığını, ancak bu iki grubun puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 5.9).

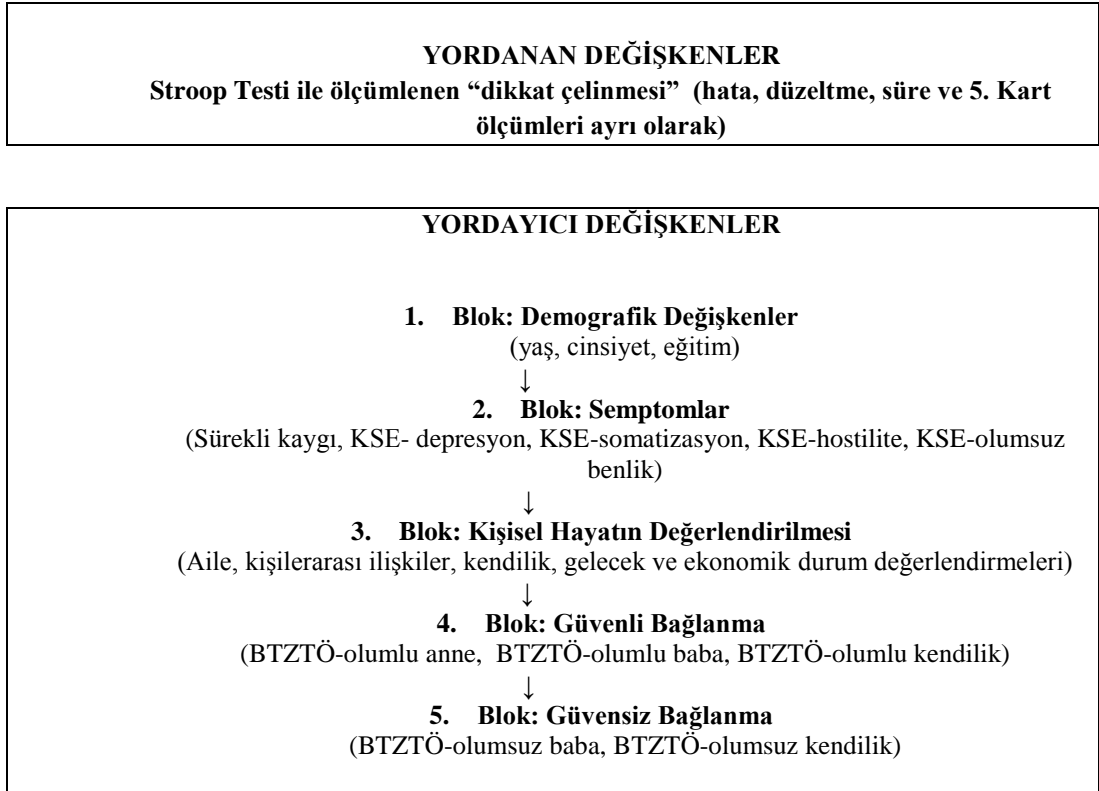
Bu dört indeks puanı toplanarak oluşturulan “kişisel hayatı değerlendirme indeksi” puanlarının da farklılaştığı gözlenmiştir [$F(2,109)=11.34$, $p<.001$, $\eta^2=0.18$]. Anksiyetesi yüksek grubun kişisel hayatı değerlendirme indeksi puanlarının, anksiyetesi düşük grubun puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak hasta grup ile anksiyetesi düşük grup ve anksiyetesi yüksek grup puanları arasındaki farklılıklar istatistiksel anlamlılığa ulaşamamıştır (Bkz. Tablo 5.9).

5.3. Araştırma Değişkenlerine Yönelik Regresyon Analizleri

Bilgi işleme söz konusu olduğunda, anksiyetenin dikkati olumsuz yönde etkileyebileceği varsayımıyla, mevcut çalışmada, anksiyetenin çeşitli düzeylerindeki gruplarda Stroop Testi ile ölçülen dikkat çelinmesinin/dikkatin yönetilememesinin, hangi araştırma değişkenleri tarafından yordandığını görmek amacıyla, her grup için bir seri aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır.

Gerçekleştirilen hiyerarşik regresyonlarda Stroop Testi'nden elde edilen “toplam hata”, “toplam düzeltme”, “toplam süre” puanları ve 5. Kart için “hata”, “düzeltme” ve “süre” puanları yordanan değişkenlerdir. Analize bağımsız değişkenler olarak sokulan değişkenler de sırasıyla, demografik değişkenler (yaş,

cinsiyet, eğitim), semptomlar (sürekli kaygı, KSE-depresyon, KSE-somatizasyon, KSE-hostilite, KSE-olumsuz benlik değerlendirmesi), kişisel hayatın çeşitli açılardan değerlendirilmesi (aile, kişilerarası ilişkiler, kendilik, gelecek ve ekonomik durum), güvenli bağlanma (BTZTÖ-olumlu anne, BTZTÖ-olumlu baba, BTZTÖ-olumlu kendilik), güvensiz bağlanma (BTZTÖ-olumsuz baba, BTZTÖ-olumsuz kendilik) olarak belirlenmiştir. Yordayıcı değişkenler analize beş blokta girilmiştir. Hiyerarşik regresyon için verilen sıralama, Şekil 5.1’de gösterilmektedir.

Şekil 5.1: Stroop Testi Puanlarına İçin Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi İçin Verilen Sıralama

5.5.1. Farklı Düzeydeki Anksiyete Gruplarında Stroop Testi Ölçümleri için Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Sonuçlar, Stroop Testi “toplam süre” puanı açısından incelendiğinde; *anksiyetesi düşük grupta*, bu değişkeni, **yaşın** anlamlı düzeyde yordadığı [$F(1,42)=2.19, p<.05$], ve tek başına varyansın %10’unu açıkladığı; ardından gelen BTZTÖ-**olumlu kendilik** değişkeninin ise varyansın %9’unu açıkladığı görülmektedir. Her ikisi birlikte (yaş ve olumlu kendilik), Stroop Testi toplam süre puanlarındaki varyansın %19’unu açıklamışlardır. *Anksiyetesi yüksek grupta* ise Stroop Testi toplam süre değişkeninin yordanmasında, **eğitimin** anlamlı düzeyde katkı yaptığı [$F(1,25)= 12.58, p<.05$] ve tek başına varyansın %34’ünü açıkladığı bulunmuştur. *Hasta grubunda* ise aynı değişkenin yordanmasında öncelikle **eğitimin** [$F(1,27)= 13.87 p<.05$] anlamlı düzeyde katkısı olduğu ve varyansın %34’ünü açıkladığı, ardından ise **yaş** değişkeninin eklenerek Stroop Testi toplam süre puanlarındaki varyansın %10’unu açıkladığı gözlenmiştir. Her ikisi birlikte varyansın %44’ünü açıklamıştır. Sonuçlar Tablo 5.10’da belirtilmiştir.

Sonuçlar, Stroop Testi 5. Kart süre puanı açısından incelendiğinde ise; *anksiyetesi düşük grupta* bu değişkeni, BTZTÖ-**olumlu baba** değişkeninin yordadığı [$F(1,42)=9.77, p<.05$]; bu değişkenin tek başına varyansın %19’unu açıkladığı bulunmuştur. *Anksiyetesi yüksek grupta* ise bu değişkeni **eğitimin** yordadığı [$F(1,25)=32.15, p<.001$], ve varyansın %56’sını açıkladığı gözlenmiştir. *Hasta grup* için ise hiçbir değişken eşitliğe girmemiştir (Bkz. Tablo 5.10).

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına Stroop Testi toplam hata puanı açısından bakıldığında; **anksiyetesi düşük grupta** bu değişkeni, KSE-**olumsuz benlik** alt boyutunun yordadığı [F(1,42)=5.11, p<.05] ve varyansın %11'ini açıkladığı gözlenmiştir. **anksiyetesi yüksek grupta** ise bu değişkenin, **yaş** tarafından anlamlı düzeyde yordandığı [F(1,25)=4.34, p<.05] ve yaşın tek başına varyansın %15'unu açıkladığı, ardından gelen KSE-**somatizasyon** değişkeninin ise varyansın %20'sini açıkladığı görülmektedir. Her ikisi birlikte, varyansın %35'ini açıklamıştır. **Hasta grup** için ise hiçbir değişken eşitliğe girmemiştir (Bkz. Tablo 5.10).

Stroop Testi 5. Kart hata puanı incelendiğinde ise, **anksiyetesi düşük grupta** bu değişkeni sadece KSE-**depresyon** alt boyutunun yordadığı [F(1, 42) =6.21, p<.05] ve varyansın %13'ünü açıkladığı bulunmuştur. **anksiyetesi yüksek** olan grupta ise aynı değişkeni **yaşın** yordadığı [F(1,25)=9.80, p<.05], ve tek başına varyansın %28'ini açıkladığı bulunmuştur. Ardından gelen KSE-**somatizasyon** alt boyutunun da varyansın % 16'sını açıklayabildiği; her ikisinin birden ise varyansın %44'ünü açıkladığı gözlenmiştir. **Hasta grupta**, 5.kart hata puanını yine **yaşın** yordadığı [F(1,27)=5.47, p<.05] ve varyansın %17'sini tek başına açıkladığı gözlenmiştir. Yaşın ardından gelen, **geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi indeksi** puanlarının ise varyansın % 15'ini açıkladığı, iki değişkenin birden, varyansın %32'sini açıkladığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.10).

Regresyon sonuçları, Stroop Testi toplam düzeltme puanı değişkeni açısından incelendiğinde; **anksiyetesi düşük grupta** bu değişkeni, **yaşın** anlamlı düzeyde

yordadığı [$F(1,42)=9.82, p<.05$]; tek başına varyansın %19'unu açıkladığı, ardından gelen **KSE-olumsuz benlik** değişkeninin de varyansın %22'sini açıkladığı görülmektedir. Her ikisi birlikte varyansın %41'ini açıklamaktadır. **Anksiyetesi yüksek grup** için hiçbir değişkenin eşitliğe girmediği görülmüştür. **Hasta grupta** ise bu değişkeni, **yaşın** anlamlı düzeyde yordadığı [$F(1,27)= 6.85, p<.05$] ve tek başına varyansın %20'sini açıkladığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.10).

Son olarak, Stroop Testi 5. Kart düzeltme puanı incelendiğinde ise, **anksiyetesi düşük grupta** bu değişkeni, yine **yaşın** anlamlı düzeyde yordadığı [$F(1,42)=6.38 p<.05$], tek başına varyansın %13'ünü açıkladığı, ardından gelen **KSE-olumsuz benlik** değişkeninin ise varyansın %18'ini açıkladığı görülmektedir. Her ikisi birlikte varyansın %31'ini açıklamaktadır. **Anksiyetesi yüksek grup** için hiçbir değişkenin eşitliğe girmediği gözlenmiştir. **Hasta grupta** ise bu değişkeni, **BTZTÖ-olumlu baba** alt boyutunun anlamlı düzeyde yordadığı $F(1,27)= 7.28, p<.05$ ve tek başına varyansın %21'ini açıkladığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 5.10).

Tablo 5.10: Stroop Testi Ölçümleri İçin Farklı Gruplarda Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	Grup	Model	Yordayıcılar	R	R ²	Uyarlanmış R ²	Standart Hata	B	beta	T	sd	F
Stroop Testi Toplam Süre Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	Yaş	.32	.10	.08	.15	.33	.32	2.19*	42	4.78
		2	BTZTÖ- Olumlu Kendilik	.44	.19	.15	.26	-.56	-.30	-2.11*	41	4.82
	Anksiyetesi yüksek grup	1	Eğitim	.58	.34	.31	1.47	-5.22	-.58	-3.55*	25	12.58
		Hasta grup	1	Eğitim	.58	.34	.32	2.34	-8.72	-.58	-3.72*	27
		2	Yaş	.66	.44	.40	.26	.56	.32	2.18*	26	10.27
5.Kart Süre Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	BTZTÖ-Olumlu Baba	.43	.19	.17	.15	-.46	-.43	-3.13*	42	9.77
	Anksiyetesi yüksek grup	1	Eğitim	.75	.56	.55	.32	-1.80	-.75	-5.67**	25	32.15
	Hasta grup	-	-									
Stroop Testi Toplam Hata Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	KSE-Olumsuz Benlik	.33	.11	.09	.03	.07	.33	2.26*	42	5.11
	Anksiyetesi yüksek grup	1	Yaş	.39	.15	.12	.04	.07	.39	2.11*	25	4.34
		2	KSE-Somatizasyon	.59	.35	.30	.07	.19	.45	2.73*	24	6.51
	Hasta grup	1	-									
5. Kart Hata Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	KSE-Depresyon	.36	.13	.11	.01	.03	.36	2.49*	42	6.21
	Anksiyetesi yüksek grup	1	Yaş	.53	.28	.25	.02	.06	.53	3.13*	25	9.80
		2	KSE-Somatizasyon	.67	.44	.40	.04	.11	.41	2.62*	24	9.50
	Hasta grup	1	Yaş	.41	.17	.14	.01	-.03	-.41	-2.34*	27	5.47
		2	Geleceğin ve Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi	.57	.32	.27	.12	-.30	-.40	-2.42*	26	6.16
Stroop Testi Toplam Düzeltme Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	Yaş	.44	.19	.17	.03	-.10	-.44	-3.13*	42	9.82
		2	KSE-Olumsuz Benlik	.64	.41	.39	.04	.18	.49	3.97**	41	14.50
	Anksiyetesi yüksek grup	-	-									
	Hasta grup	1	Yaş	.45	.20	.17	.02	.06	.45	2.62*	27	6.85
5.Kart Düzeltme Puanı	Anksiyetesi düşük grup	1	Yaş	.36	.13	.11	.02	-.04	-.36	-2.53*	42	6.38
		2	KSE-Olumsuz Benlik	.56	.31	.28	.02	.07	.44	3.30*	41	9.38
	Anksiyetesi yüksek grup	-	-									
	Hasta grup	1	BTZTÖ-Olumlu Baba	.46	.21	.18	.05	.13	.46	2.70*	27	7.28

** $p < .001$, * $p < .05$

6. TARTIŞMA

Bağlanma, bilgi işleme süreçleri, stres ve çeşitli psikolojik sorunlar arasındaki ilişkiler, “giriş” bölümünde de ayrıntılarıyla verildiği gibi, ilgili alanyazında genellikle ikili değişkenlerin ilişkileri düzeyinde, defalarca gösterilmiştir (bağlanma ve stres, bağlanma ve anksiyete, bağlanma ve depresyon, bağlanma ve bilgi işleme vb.). Bu ilişkilerde önemli olan değişkenlerden birisinin de dikkat süreçleri olduğuna dikkat çekilmektedir (Kirsh ve Cassidy, 1997; Dewitte ve ark., 2006). Bu nedenle, mevcut çalışmanın temel amacı, anksiyeteli bireylerde dikkatteki bozulmanın, kişilerin bağlanma tarzlarıyla ne kadar ilişkili olduğunun incelenmesidir. Bu bağlamda temelde, üç ana soruya cevap bulunmaya çalışılmıştır: Bağlanma, anksiyete ve dikkat süreçleri arasında ne tür ilişkiler mevcuttur? Anksiyete düzeyine göre farklılaşan gruplar, araştırma değişkenleri açısından ne tür farklılıklar göstermektedir? Bağlanma, anksiyetenin çeşitli düzeylerinde bilgi işleme sürecini nasıl yordamaktadır?

Aşağıda, araştırma içinde bu sorulara verilen yanıtlar ilgili yazınla birlikte tartışılmıştır.

6.1. BAĞLANMA, ANKSİYETE VE BİLGİ İŞLEME ARASINDA NE TÜR İLİŞKİLER MEVCUTTUR?

Bilgi işleme, anksiyete ve bağlanma arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, mevcut çalışmada, bir dizi korelasyon analizi yapılmıştır. Genel olarak

bakıldığında, ilgili yazındaki bulgularla tutarlı sonuçlar elde edilmiştir (Öztürk, 2002; Brown ve Wright, 2003). Şöyle ki, bağlanmayı “güvenli” ve “güvensiz” olarak ele aldığımızda, hem sürekli kaygı hem de depresyon, hostilite, somatizasyon ve olumsuz benlik puanları ile beklenen yönde ilişkiler olduğu görülmüştür (Bkz Tablo 5.1).

Psikolojik belirtileri yüksek olan bireylerin güvenli olmayan bağlanma tarzlarına sahip oldukları çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (Crowell, Fraley ve Shaver, 2008; Dozier, Stovall-McClough ve Albus, 2009; Shorey ve Synder, 2006; Pielage, Gerslsma ve Schaap, 2000). Romantik ilişkilerdeki yakınlaşmayı, bağlanma ve psikolojik rahatsızlık arasındaki ilişkiler çerçevesinde ele alan bir araştırmada, güvenli bağlanma tarzı, yalnızlık ve depresyon ile negatif ilişki içinde bulunurken; güvensiz bağlanma tarzının aynı değişkenlerle, pozitif ilişkiler içinde olduğu gözlenmiştir (Pielage, Luteijn ve Arrindell, 2005). Büyüksahin (2001) tarafından yapılan başka bir çalışmada da güvenli bağlanan bireylerin, güvensiz bağlanan bireylere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur.

Mevcut çalışmada güvenli bağlanma, söz konusu semptom ölçümleriyle negatif yönde korelasyon gösterirken, güvensiz bağlanma, pozitif yönde ilişki içinde olarak gözlenmiştir. Diğer deyişle, güvenli bağlanma puanları arttıkça semptomlar azalırken, güvensiz bağlanma puanları arttıkça semptomlar da artmaktadır. İlgili yayınlarda da benzer sonuçlar elde edilmiş olduğu görülmektedir (Yaka, 2011; Öztürk, 2002; Brown ve Wright, 2003).

Güvensiz bağlanma, depresyon ve sürekli kaygı puanlarıyla yüksek bir ilişki içinde bulunmuştur. İlgili yazında da güvensiz bağlanma hem depresyon hem de anksiyeteye yakından ilişkili olarak değerlendirilmektedir (Carnelley, Pietromonaco ve Jaffe, 1994; Wei, Mallinckrodt, Larson ve Zakalik, 2005; Cooper ve ark., 1998). Yazındaki çalışmaların bazıları, anksiyete ile kayıtsız bağlanma ilişkisinden söz ederken, bazı araştırmalar ise kaygılı/kararsız bağlanmanın anksiyete ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Ancak sonuçlar; ister kaygılı, ister kararsız, ister kayıtsız olsun, tüm bu boyutların, güvensiz bağlanmaya işaret ettiğini; anksiyete ile güvensiz bağlanma arasındaki ilişkilerin dikkat çekici olduğunu vurgulamaktadır (Doron ve Kyrios, 2005; Pacchierotti, Bossini, Castrogiovanni, Pieraccini, Sorece ve Castrogiovanni 2002; Cassidy, Lichtenstein-Phelps, Sibrava, Thomas ve Borkoves, 2009; McLewin ve Muller, 2006).

Alt boyutlardan “olumlu anne algısı”, sürekli kaygı ve hostiliteyle yakın ilişkide gözlenirken, diğer belirtilerle ilişkili bulunmamıştır. Olumlu anne algısı arttıkça, kaygı ve hostilite azalmaktadır (ya da tam tersi, belirtiler arttıkça, olumlu anne algısı düşmektedir). Bu bulgu yazındaki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin; Özer’in (2011), bireylerin bağlanma tarzları, algıladıkları ebeveynlik (anne) tarzları ve suçluluk-utanç duygularının, psikolojik belirtilerle olan ilişkilerinin incelenmesini amaçladığı bir çalışmada, psikolojik belirtileri yüksek olan ergenlerin, annelerini daha kontrollü/kuralcı, küçümseyici/aşağılayıcı, istismarcı/dışlayıcı, başarı odaklı/mükemmeliyetçi ve disiplinsiz/lakayt olarak gördükleri saptanmıştır.

İlginç olan, mevcut çalışmada, olumlu anne alt boyutunun semptomlardan sadece ikisiyle ilişkisinin anlamlı olduğu bulunmuşken, olumsuz baba ve olumlu baba alt boyutlarının, hemen hemen tüm semptomlarla anlamlı ilişkileri olduğunun gözlenmesidir. Bu nokta, son zamanlara kadar ihmal edilmiş olan, “bağlanmada babanın rolü” konusuna işaret ediyor olabilir. Yazındaki bazı çalışmalar da çocuk yetiştirme veya bağlanma konularında, baba figürünün önemine işaret etmektedir. Erken bebeklik döneminde babaları ile sağlıklı ilişkiler kuran çocukların, güvenli bağlanma geliştirdikleri bilinmektedir (Soysal ve ark., 2005). Biller (1993), yaptığı araştırmada, mutlu, bağımsız, kolay ilişki kurabilen ve araştırmacı çocukların babalarını incelemiş, baba ile çocuk arasındaki iletişimin, çocuğun bilişsel gelişimine uygun ve araştırmacı davranışlarını destekler nitelikte olduğunu göstermiştir. Demirli (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin algıladıkları anababa tutumlarının, bağlanma, yalnızlık düzeyi ve umut düzeyleriyle ilişkisi incelenmiş ve kaçınan bağlanmanın sadece, babalarını kontrolcü/denetimci olarak algılama puanları tarafından yordandığı gözlenmiştir.

Yapılan boylamsal çalışmalarda, babaya yönelik bağlanmanın zaman içinde istikrar göstermesine karşın, anneye yönelik bağlanmada sürekliliğin olmadığı bulunmuştur (Kerns ve ark., 2000). Yapılan başka bir çalışmada, Verschueren ve Marcoen (2005), babaya bağlanmanın, zaman içinde, anneye göre daha yüksek istikrar gösterdiğinden söz etmektedir. Bu sonuçları dikkate alarak yazarlar, anne ve babaya bağlanmanın birbirinden görece bağımsız olduğunu ve ayrı ayrı ölçülmesi gerektiğini önermektedirler. Başka bir boylamsal çalışma ise anneye bağlanmanın erken dönemlerde daha güçlü etkiye sahip olduğu çıkmışken, babaya bağlanmanın

etkisinin, orta çocukluk döneminden sonra daha belirgin olarak görüldüğünü göstermiştir (Grossmann ve ark., 2002).

Baba ile bağlanma konusunda ilgili yazında, kültürel öğelerin önemine de vurgu yapılmaktadır. Türk toplumunda annenin daha destekleyici ve koruyucu olması, baba ile çocuk arasında denge görevi yapması, bağlanmayı etkileyen diğer bir etken olabilmektedir. Soysal ve arkadaşları (2005), ülkemizde, kültürel yapının, baba-çocuk ilişkisinde ön plana çıktığından söz etmektedir. Sümer ve Anafarta Şendağ (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye'deki geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarının, özellikle çocuk yetiştirmede anne ve babanın belirgin olarak farklı roller üstlenmesinin, anne ve babaya bağlanma düzeyini etkileyen bir faktör olabileceğine vurgu yapmışlardır. Yaptıkları çalışmada, anne ve babaya bağlanma açısından bir fark olup olmadığı incelenmiş, sonuçlara göre anne ve babaya güvenli bağlanma, birbirinden bağımsız olarak, bütün benlik alanlarındaki olumlu değerlendirmelerle ve düşük kaygıyla ilişkili bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de fiziksel görünüm algısı ve bütünsel özdeğeri, anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Söz konusu çalışmada ele alınan yedi değişkenden dördünde (akademik yeterlik, atletik yeterlik, davranıştan hoşnut olma ve kaygı), babaya bağlanmanın etkisi (beta değeri), birinde de (sosyal kabul) anneye bağlanmanın etkisi görece yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, orta çocukluk döneminde, benlik değerlendirmelerine etkisi bakımından babanın belirgin rolünü ve babaya bağlanmanın artan önemini vurgulamaktadır.

Mevcut çalışmada, olumlu ve olumsuz kendilik ile psikolojik belirtiler arasında çıkan korelasyonlar ise diğer boyutlarla semptomlar arasındaki korelasyonlarla kıyaslandığında çok daha yüksek düzeylerde bulunmuştur. Bu da bize bağlanma kuramı doğrultusundaki bir bilgiyi hatırlatmaktadır. Diğer deyişle, kişinin yaşamının erken dönemlerinde temel bakımverene karşı geliştirdiği olumlu çalışan modellerin (şemaların), ileride kendisine yönelik oluşturacağı olumlu şemayla ilişkili olduğu bilgisi akla gelmektedir. Yetişkinlikte, anne ve babaya ilişkin “geriye dönük” yapılan değerlendirmelerin geçmiş zamanı içerdiği, kendiliğe yönelik yapılan değerlendirmelerin ise şimdiki zamanı içerdiği düşünülebilir. O nedenle kendiliğe yönelik değerlendirmelerin biraz daha “gerçekçi” olabileceği ileri sürülebilir. Dolayısıyla kendiliğe yönelik olumsuz değerlendirmelerin semptomlarla daha yüksek bir ilişki içinde olması beklenebilir. Bilindiği gibi olumsuz kendilik ve psikolojik belirtiler arasında yazında da oldukça yakın ilişkilerden söz edilmektedir (Örn. Roberts, Gotlib ve Kassel, 1996).

Güvenli bağlanmayı oluşturan boyutlar arasından “olumlu kendilik” boyutu da beklendiği şekilde, sırasıyla, KSE-olumsuz benlik, sürekli kaygı, KSE-depresyon ve KSE-hostilite ile anlamlı ilişkiler göstermiştir. Bu alt boyut için de tüm korelasyonlar beklendiği şekilde negatif yöndedir. Olumsuz kendilik açısından bakıldığında da tam tersi bir durum söz konusudur. Diğer deyişle olumsuz kendilik puanları arttıkça kaygı, depresyon, hostilite, somatizasyon gibi belirtilere yönelik puanlar da aynı doğrultuda artmaktadır (tersi de geçerlidir). En yüksek ilişkinin ise depresyon puanlarıyla olduğu gözlenmiştir. Yazındaki bulgular da bu sonuçları destekler niteliktedir. Örneğin, Roberts, Gotlib ve Kassel (1996) tarafından yapılan

bir çalışmada, yetişkinlerdeki depresif semptomlarda doğrudan artışa neden olan değişkenin, düşük benlik saygısı olduğu ve yetişkinlerdeki düşük benlik saygısının en önemli nedenlerinden birinin de güvensiz bağlanma tarzları olduğu ifade edilmiştir.

Güvenli bağlanma, Stroop Testi toplam hata puanı, düzeltme puanı ve 5. Kart hata puanı ile de beklenildiği üzere negatif yönde ilişkiler göstermiştir. Güvenli bağlanma puanları yükseldikçe dikkatteki çelinme veya dikkatin yönetilememesinde, başka deyişle Stroop etkisinde azalma görülmektedir. Öyle görünüyor ki bilgi işleme süreçleri kapsamında değerlendirildiğinde, güvenli bağlanmanın (olumlu anne algısı, olumlu baba algısı, olumlu kendilik algısı birlikte) koruyucu bir görevi olabilir. Güvensiz bağlanma ise Stroop Testi toplam düzeltme puanı, 5. Kart düzeltme ve hata puanıyla pozitif yönde anlamlı ve yüksek bir ilişki göstermektedir. Güvensiz bağlanma puanları yükseldikçe, düzeltme puanları da yükselmektedir. Diğer deyişle, güvensiz bağlanma dikkatteki bozulmayla yakından ilişkili görülmektedir. Yazındaki yayınlarla tutarlı olan bu bulgular, mevcut araştırma açısından oldukça çarpıcıdır. Yapılan bir çalışmada, yetişkin bağlanmasında bireysel farklılıkların bir fonksiyonu olarak, tehdit edici uyarıcıya karşı olan seçici algı incelenmiş; bunun için de dikkat yanlılığını ölçen işaretleme görevi (dot probe task) uygulanmıştır. Sonuçlar; kaygılı ve kaçınmacı bağlananların, tehdit içerikli kelimelere karşı dikkat yanlılıkları sergiledikleri yönündedir (Dewitte, Koster, Houwer, Buysse, 2006). Sakman (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada, tehdit ve bağlanma figürü çağrıştırmalarının eşikaltı gösteriminin, farklı bağlanma stillerine sahip katılımcıların bilişsel dikkat performansı üzerinde bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Bağlanma kaçınmasının,

düşük bilişsel performansın anlamlı bir yordayıcısı olduğu, bağlanma kaygısının ise sadece belirli bağlanma sistemi aktivasyonu koşulları altında bilişsel performansta düşüşe yol açtığı gösterilmiştir. Bağlanma kaçınması ve bağlanma kaygısı (güvensiz bağlanma da denebilir), bilişsel performansta düşüşle ilgili görünmektedir. Mevcut çalışma bulguları da dikkat süreçlerindeki bozulma konusunda yukarıda bahsedilen bulgularla tutarlı görünmektedir.

Stroop Testi puanlarına, bağlanmanın alt boyutları açısından bakıldığında da sonuçlar çarpıcıdır. Olumlu anne ile dikkatin çelinmesi/yönetilememesi ve 5. Kart hata puanı arasındaki ilişki, beklenen bir şekilde negatif yönde ve anlamlı bulunurken, olumlu baba ile Stroop testi toplam düzeltme puanı ve toplam hata puanı ve de 5. Kart hata puanı ilişkileri de negatif yönde ve anlamlı ilişkilidir. Olumsuz baba ise düzeltme puanıyla anlamlı bir ilişki içinde bulunmuştur. Olumlu kendilik ile toplam hata puanı ve 5. Kart hata puanı arasında, negatif yönde anlamlı ve yüksek bir ilişki mevcutken, olumsuz kendilik ile toplam düzeltme puanı, 5. Kart için hata ve düzeltme puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler mevcuttur. Öyle görünüyor ki olumlu anne, olumlu baba ve olumlu kendilik algısı yükseldikçe, ya da olumsuz baba ve olumsuz kendilik algısı düştükçe, dikkatteki çelinme veya bozulma (test boyunca yapılan hata ve düzeltme miktarı) azalmaktadır. Bu bulgular, ebeveyn ve kendilik algısının dikkat süreçlerindeki bozulmayla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bilindiği gibi Stroop performansı, seçici ve odaklanmış dikkat ile bozucu etkiyi, yani bireyin gereksiz bilgiyi aktif bir biçimde bastırabilmesini ve seçici olarak

uygun bilgiye dikkat edebilmesini ölçmektedir (Knigma ve ark, 1996). Alandaki genel görüş, Stroop performansının daha çok, sol frontal bölgede yer alan paralel yerleşimli bir bilgi işleme modelini desteklediği, bu arada prefrontal bölgenin orbital kısımlarıyla ve anterior singulat ile yakından ilişkili olduğu yolundadır (MacLeod, 1991). Bu test aynı zamanda, konsantrasyon ve çeldiricilere direnebilme yeteneği hakkında fikir vermektedir. Bilindiği üzere prefrontal korteks, sisteme bütün kaynaklardan (duyusal sistemler, limbik sistem, subkortikal yapılar) gelen bilgileri toplar, bütünleştirir, formüleştirir, uygular, denetler, değişiklikler yapar ve yargılar. Sonuçta ortaya çıkarılacak davranışa karar verir. Frontal lobun çok yönlü yapısı, yönetsel süreçlerde büyük rol oynamaktadır. Yürütücü işlevler, davranışsal ve bilişsel açıdan önemli olan karmaşık dikkat, inhibisyon, çalışan bellek, bilişsel esneklik, hedef seçimi, planlama ve organizasyon becerilerini içeren, bir dizi nörokognitif süreçler anlamına gelmektedir (Mazzocco ve Kover 2007; Lezak ve ark., 2004; Powell ve Voeller 2004, Pennington ve Ozonoff 1996). Dolayısıyla frontal lob ve “yürütücü işlevler” iç içe geçmiş kavramlardır. Öyle ki Romine ve Reynolds (2004)’a göre, yönetici işlevler ve frontal lob kavramları, sıklıkla birbirinin yerine kullanılan, daha basit düzeydeki fonksiyonların kontrolünü ve yönlendirilmesini kapsayan, bütünleşmiş bilişsel işlevleri temsil etmektedir. Bu noktadan hareketle güvenli bağlanması olan kişilerin prefrontal kortekslerinin daha gelişmiş olduğu söylenebilir (Schore, 2000). Böyle olunca da güvenli bağlanması olan kişilerin mevcut çalışmada da gösterildiği gibi, dikkat süreçlerini daha iyi yönetebildiği ileri sürülürken, aradaki önemli değişkenin de “duygu (anksiyete) yönetimi” olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. İleride yapılacak çalışmalarda anksiyete yönetiminin de dikkate alındığı fMRI kullanımının da devreye sokulması

bu konuda bize daha fazla bilgi verecektir. Diğer deyişle katılımcılar BTZTÖ'den aldıkları güvenli ve güvensiz bağlanma boyutlarına göre, “en güvenli bağlanmalar” ve “en güvensiz bağlanmalar” şeklinde ayrıştırıp, fMRI'da çeşitli bilişsel görevler sırasında incelenebilir.

Güvenli ve güvensiz bağlanmanın, kişinin kendi hayatını değerlendirme indeksleri ile ilişkilerine bakıldığında, içinde büyümüş olduğu aileye, kendine, geleceğine ve ekonomik durumuna ve kişilerarası ilişkilerine yönelik değerlendirmelerin beklenildiği yönde olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 5.4). Öyle görünüyor ki güvenli bağlanan bireylerin, ailelerini, kendilerini (fiziksel ve ruhsal olarak), kişilerarası ilişkilerini, geleceklerini ve ekonomik durumlarını daha olumlu algıladıkları ileri sürülebilir (ya da bütün bu değişkenler açısından olumlu değerlendirmeleri olanların, güvenli bağlanmaları olduğu da düşünülebilir). Bu bulgu BTZTÖ'nün çıkış noktası olan, bağlanmanın kişinin kendisi, diğerleri ve dünyayı algılamada bir ölçüt olduğu bilgisiyle de tutarlı görünmektedir (Bowlby, 1973). Kişinin yaşamının erken dönemlerinde, aile ve yakın çevreden başlamak suretiyle, kişilerarası ilişkileri bağlamında oluşan kendilik algısı, diğerlerine ve hayata yönelik algıları, onun duygularını, düşüncelerini ve temel inançlarını, diğer bir deyişle şemalarını yaşam boyu biçimlendirecektir (Beck ve Emery, 2006; Young ve ark., 2003; Ainsworth ve Bowlby, 1991). Oluşan bu şemalar, kişinin psikolojik sağlığıyla da yakından ilişkilidir (Dozois ve ark., 2009; Riso ve ark., 2006; Young ve Ball, 2000; Padesky, 1994). İlgili yazında, kişilerin kendilerini, yaşamlarını ve genel olarak ilişkilerini negatif olarak değerlendirmelerinin, psikolojik belirtilere yatkınlık oluşturması açısından beklendiği bir sonuç olduğu ileri sürülmektedir (Şahin ve ark.,

2011; Şahin ve Yaka, 2010; Ozbay ve ark., 2002; Harris ve Curtin, 2002). Mevcut çalışmada da psikolojik belirtilerin, güvensiz bağlanma ile ilişkisi Tablo 5.1’de belirtilmiştir. Dolayısıyla, olumsuz bir genel yaşam değerlendirmesinin, güvensiz bağlanmayla –dolayısıyla psikolojik belirtilerle-; olumlu bir değerlendirmenin ise güvenli bağlanmayla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu noktadan hareketle genel yaşam değerlendirmesinin güvensiz bağlanma ve psikolojik belirtiler arasında aracı bir rolü olabileceği de düşünülebilir.

6.2. ANKSİYETE DÜZEYİNE GÖRE FARKLILAŞAN GRUPLAR ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ AÇISINDAN NE TÜR FARKLILIKLAR GÖSTERMEKTEDİR?

Bulgular bölümünden de hatırlanacağı gibi üç grup, sürekli kaygı ölçeğinde aldıkları puanlar açısından karşılaştırılmış ve anksiyetesi düşük gruba, anksiyetesi yüksek ve hasta grubun kaygı puanları arasında, beklenen yönde farklılıklar gözlenmiştir (Bkz. Tablo 5.5). Ancak, anksiyetesi yüksek grubun sürekli kaygı puanları, hasta grubun puanlarından biraz daha yüksek bulunmuştu. Aslında pek de beklenmeyen bu bulgunun bir açıklaması, hasta grubun bir yandan da tedavilerini sürdüren bir grup olması olabilir.³ Araştırmaya dahil edilen hasta grubun sadece 7’si (%17) henüz bir ilaç kullanımı olmadığını, geri kalan 34 kişi (%83) ise uzun zamandır anti-depresan ve anksiyolitik ilaç kullandıklarını beyan etmişlerdir

³ Araştırmanın yöntem bölümünde belirtildiği gibi başlangıçta poliklinik psikiyatristleriyle yapılan anlaşmada hastalarını tedaviye başlamadan önce araştırmacıya yöneltmeleri konuşulmuştu. Bununla beraber bu koşul ancak 12 hasta ile sağlanabilmişti. Araştırmacıya gönderilen hastaların büyük bir bölümü ise araştırmacının elinde olmayan nedenlerle, tedavileri başlamış olan hastalardan tamamlanmış oldu (gelmiş hastanın geri gönderilememesi için uygulamaya devam edildi). Bunlar arasından tedaviye başlamamış olanların seçilmesi düşünüldü. Ancak daha sonra araştırmacının kendisinin özel nedenleriyle, bu “uygun olanı seçme yöntemi” çok uzun zaman sürdürülemedi.

(Hasta örneklemini oluşturan 41 kişinin, 11'i son 6 aydır, 6'sı son bir yıldır, 17'si ise 2 yıl ile 26 yıldır tedavi görmekte olduklarını belirtmişlerdir).

Söz konusu açıklamaya bir başka kanıt olarak da, hasta grubun depresyon, hostilite, olumsuz benlik ve somatizasyon puanları açısından da (anksiyetesi düşük gruptan anlamlı bir şekilde farklılaşmakla beraber), anksiyetesi yüksek gruptan anlamlı olarak daha düşük puanlar almalarını gösterebiliriz (Bkz. Tablo 5.8). Hastaların almakta oldukları ilaçlar bir yandan anksiyetelerini düşürürken, diğer yandan diğer semptomlarını da bir miktar düşürmüş olabilir. Diğer deyişle hastalar (büyük olasılıkla almış oldukları tedavi nedeniyle) anksiyetesi yüksek olan grup kadar anksiyeteli, depresyonlu, öfkeli vb. değildirler. Ancak semptomlardaki bu azalma onları yine de, düşük anksiyete düzeyindeki kişilerin durumuna indirmemiştir. Bu durumda, mevcut araştırmadaki bulguların yorumları, temelde “anksiyetesi düşük” kişiler ile “anksiyetesi yüksek” olanlar (hastalar da dahil olmak üzere) arasındaymış gibi değerlendirilirse, daha bir anlam kazanacaktır.

Mevcut araştırmada, anksiyetesi düşük kişiler ile anksiyetesi yüksek ve hasta grupları arasında çeşitli psikolojik semptomlar açısından yapılan karşılaştırmalarda, anksiyetesi düşük olan kişilerin depresyon, hostilite, olumsuz benlik algısı ve somatizasyon belirtileri açısından anksiyetesi yüksek olanlardan anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almış oldukları gözlenmektedir.

İlgili yazında da anksiyete bozukluklarında birçok duygu durum bozukluğu gibi somatizasyonun da yüksek oranda ve eş zamanlı görülebildiği

belirlenmektedir (örn; Rosenbaum ve Pollock, 1994). Olumsuz benlik algısı ile hostilete açısından elde edilen sonuçlar da, yazındaki diğer çalışmalarla da paralellik göstermektedir (Wilson ve Rapee, 2005; Kirkcaldy, Eysenck, Furnham ve Siefen, 1998). Ülkemizde Şahin, Batıgün ve Uzun (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, anksiyete bozukluğu hastalarının, karşılaştırma grubundaki bireylere göre kişilerarası ilişkilerinde daha baskın, öfkeli, kaçınan, duyarsız, manipülatif ve küçümseyici tarzları kullandıkları belirlenmiştir. Bu tarzların da kişilerarası ilişkilerden duyulan memnuniyetsizlikle güçlü ve anlamlı ilişkilerinin olduğu saptanmıştır. İlgili yazında ayrıca, anksiyeteli bireylerin kişilerarası ilişkilerinde kendilerini fazla ortaya koymayan koruyucu sosyal stratejiler kullandıkları (Langston ve Cantor, 1989; Alden ve Bieling, 1998), çatışma yaşamaktan ve duygu belirtmekten kaçındıkları, (Davila ve Beck, 2002; Oakman, Gifford ve Chlebowsky, 2003) daha fazla kişilerarası ilişki zorlukları yaşadıkları ve diğerleri üzerinde bıraktıkları izlenimleri daha olumsuz değerlendirdikleri (Eng ve Heimberg, 2006) de belirtilmektedir.

Bulgular bölümünde görüldüğü gibi (bkz. Tablo 5.5), anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hasta grup dahil) kişiler, güvensiz bağlanma açısından da, anlamlı olarak ve beklenen yönde farklılaşmışlardır. Bu bulgulardan hareketle şu söylenebilir: Yüksek anksiyeteli kişiler (hastalar dahil), gerek kendilerini, gerekse ebeveynlerini daha olumsuz olarak algıladıklarını ifade etmektedirler. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'ne dayalı olarak gözlenen söz konusu bu bulgu, bir yandan da indeks puanları açısından yapılan karşılaştırma bulgularıyla desteklenebilir (bkz. Tablo 5.9). İlgili tablodan da görülebileceği gibi kendini değerlendirme, kişilerarası ilişkilerini ve geleceği değerlendirme açısından, hastalar

ve anksiyetesi yüksek kişilerin puanları, anksiyetesi düşük olanlardan daha olumsuzdur. Bu bulgular da, toplu olarak ilgili alanyazınla tutarlıdır. Nitekim Bowlby (1973) de güvensiz bağlanması olan bireylerin kendilerine, diğerlerine ve dünyalarına yönelik olumsuz şemalar geliştirebileceklerini belirtmiştir. Yapılan bir başka çalışmada mevcut araştırma bulgularını daha dolaylı yoldan destekleyecek şekilde, güvenli bağlananlara oranla, güvensiz bağlananların anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Allen ve ark., 1998). Takako (1994) sosyal kaygılı bireylerin ebeveynlerinin, kontrol etmeye, kural koymaya, aşırı korumaya ve çok az duygusal destek vermeye eğilimli olduğunu belirtmektedir. Yazındaki diğer araştırmalar da, sosyal kaygılı bireylerin ebeveynlerini, aşırı koruyucu, ilgi bakımından eksik, reddedici kişiler olarak algılama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bir araştırmada Eastburg ve Johnson (1990), sosyal kaygısı düşük olan kız öğrencilerle kıyaslandığında, sosyal kaygısı yüksek olan üniversiteli kız öğrencilerin, babalarını daha çok reddedici, daha çok ihmal edici ve daha çok otoriter, disiplin kullanan kişiler olarak; annelerini ise daha çok ihmal edici ve aşırı koruyucu olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Günay ve ark. (2008), lise son sınıf öğrencilerinde durumluk-sürekli anksiyete düzeyi ile ilişkili faktörleri inceledikleri çalışmalarında, kendi sağlık durumunun kötü olduğunu düşünen, aile bireyleri ve arkadaşları ile ilişkileri iyi olmayan, kendi geleceği ve ülke geleceği konularında umutsuz olan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Gelecekle ilgili belirsizliklerin ve olumsuz beklentilerin, anksiyete düzeyini etkilemesi beklenen bir durumdur. Mardin’de, lise son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan başka bir araştırmada da, anksiyete puanı yüksek olan öğrencilerde, gelecekte umutsuzluk daha yüksek bulunmuştur (Ceylan ve ark., 2003). Belki de

burada, gelecekle ilgili beklentiler ve anksiyete düzeyi arasında karşılıklı etkileşimden söz etmek mümkündür. Sosyoekonomik durumlar gibi faktörlerin etkisiyle kişilerin, kendi gelecekleri konusunda umutsuz olmaları, anksiyete düzeylerini yükseltebilir. Öte yandan da, anksiyete düzeyi yüksek olan kişiler de kendileri ve çevreleriyle ilgili durumları daha olumsuz algılayıp, kendi gelecekleri hakkında daha umutsuz olabilirler. Mevcut araştırmada da görünen o ki, anksiyete bozukluğu tanısı almış bireyler ve yoğun anksiyete yaşayan ancak tanısı olmayan bireyler, diğerleriyle ve karşı cinsle olan kişiler arası ilişkilerini daha olumsuz değerlendirmekte, kendilerini daha az arkadaşına sahip ve yalnız olarak nitelendirmektedir. Rubin, LeMare ve Lollis'e göre (1998) çekingenlik, utangaçlık, düşük benlik saygısı ve özellikle sosyal anksiyete, yalnızlıkla doğrudan ilişkisi olan kişisel özelliklerdir.

Ancak BTZTÖ ile ölçülmeye çalışılan bağlanma alt boyutları söz konusu olduğunda, ortaya çıkan durum, biraz daha beklentilerin dışında olmuştur (Bkz. Tablo 5.6). Söz konusu üç grup BTZTÖ'nin alt boyutları açısından kıyaslandığında, hasta grubun olumlu anne, olumlu baba, olumsuz baba ve olumlu kendilik değerlendirmelerinin, anksiyetesi düşük gruptan farklılaşmadığı görülmüştür. Aynı şekilde, indeks puanlarından elde edilen aileye yönelik değerlendirmede de (bkz. Tablo 5.9) benzer bir beklenmeyen durum ortaya çıkmıştır. Her iki karşılaştırmada da anksiyetesi düşük olan kişiler ile anksiyetesi yüksek olanlar arasında beklenen yönde farklılaşmalar gözlenirken, hasta gruptaki kişilerin, gerek güvenli bağlanma alt boyutlarından olumlu anne, olumlu baba, olumlu kendilik puanları, gerekse ailenin değerlendirilmesi puanları, anksiyetesi düşük grubun puanlarından farklılaşmamıştır.

Diğer deyişle, hasta grubun puanlarının bu açıdan da anksiyetesi yüksek grup puanlarına benzemeleri beklenirken, tam tersi, anksiyetesi düşük grup puanlarına benzedikleri görülmüştür. Bu durumu hasta grubun almakta olduğu tedaviyle açıklamak da pek mümkün görünmemektedir, çünkü dikkat çelinmesi puanları (bkz Tablo 5.7) ve diğer semptomlar söz konusu olduğunda (bkz Tablo 5.8), hasta grubun, anksiyetesi yüksek olan gruba daha çok benzdiği gözlenmiştir.

Diğer deyişle, hastaların aldığı ilaçların, kişilerin anne/babalarını ve ailelerini algulamalarını değiştirebileceği beklenemez. İlaçlar belki anksiyetelerini, depresyonlarını, hostilitelerini bir miktar etkileyebilir ki, belirtilmiş olduğu gibi, bu olumlu yönde değişme bile onları ancak, anksiyetesi yüksek fakat tanı almamış kişilerin durumuna getirebilmiş gibi görülmektedir (anksiyetesi düşük kişilerin değil). Ayrıca, aynı türden bir olumlu değişim (anksiyetesi düşük olanlara benzemek), hastaların kendilerini, kişiler arası ilişkilerini ve geleceklerini değerlendirmelerinde gözlenmemektedir (Tablo 5.9). Diğer deyişle konu sanki hastaların, BTZTÖ'nde ve indeks puanlarının oluşturulduğu maddelerde ebeveyn değerlendirmelerini yaparken, daha yanlış işaretlemeler yapmış olabilecekleriyle ilişkili olabilir. Belki bu yöndeki olumlu değerlendirmeler, insan hasta iken yaşanabilecek sevgi, şefkat ihtiyacının bir yansımasıdır. Diğer deyişle ebeveynlerin ve ailenin bu nedenle idealize edilmiş olmalarıyla ilişkili olabilir. Çünkü söz konusu bağlanma eğer gerçek türden bir güvenli bağlanma olsaydı, hasta kişilerdeki semptom düzeylerinin, dikkat puanlarının da olumlu yönde, anksiyetesi düşük kişilere benzemeleri gerekirdi. Diğer deyişle, güvenli bağlanmayla ilişkili diğer göstergeleri de (örneğin güvensiz bağlanmanın daha düşük olması gibi) hasta grupta

gözlemek mümkün olurdu. Oysaki hasta grup, diğer tüm açılardan anksiyetesi yüksek gruba benzeyip, sadece güvenli bağlanma (Tablo 5.6) ve olumlu aile değerlendirmesi (Tablo 5.9) açısından anksiyetesi düşük gruba benzemektedir.

İndekslerden alınan diğer puanlar açısından bakıldığında da, anksiyetesi yüksek olan her iki grup (tanısı olmayanlar ve hasta), kendi aralarında farklılaşmamakla birlikte, düşük anksiyeteli gruba oranla, kişiler arası ilişkilerini, kendilerini, geleceklerini ve ekonomik durumlarını daha olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Kuşkusuz bir başka neden olarak BTZTÖ'nin güvenli bağlanma boyutunun, güvensiz bağlanma kadar duyarlı olmayabileceği de akla gelebilir. Ancak, mevcut çalışmanın bulgularına göre, pek çok açıdan anksiyetesi yüksek gruba benzeyen hasta grubun, sadece bu iki değişken (güvenli bağlanma ve aile değerlendirme indeksi) açısından anksiyetesi düşük gruptan farklılaşmaması, bu ihtimalin çok fazla vurgulanmasına izin vermemektedir.

Bilgi işleme (Stroop Testi puanlarına göre) açısından yapılan karşılaştırmalar da ilgili yazınla tutarlıdır (Bkz. Tablo 5.10). Bilindiği gibi Stroop Testi, beynin yüksek düzey frontal korteks işlevlerini değerlendirmeye yarayan, ketlemeyi ölçülmektedir. Bu ketleme türü, olağan olmayan bir davranışı yapabilmek için, alışılmış bir davranışı bastıramama ile ilgilidir. Yani, temel olarak, zamana ve verilen işe bağlı olarak, “dikkatin yoğunlaştırılmasını ve sürdürülebilmesini”, “araya karışan bozucu uyaranlara karşı direnebilmeyi”, “uygunsuz uyaranları ve uygunsuz tepki

eğilimlerini durdurup, bastırabilmeyi” içermektedir. Stroop etkisi, rengi söylemeye odaklanan bir bireyde aynı zamanda, renk ismini okuma eğiliminin de bulunmasından kaynaklanmaktadır (Burke ve Light, 1981). Her bir kart için hata, düzeltme ve tepki süresi puanları hesaplanmaktadır. Stroop Testi TBAG Formundaki 5 kartın her birinden üç tür puan hesaplanmaktadır: Bunlar, testin uygulanması süresi, hata sayısı ve katılımcının düzelttiği tepkilerinin sayısıdır. Stroop Testi’nde bozuk performans, okuma gibi alışılmış (veya otomatik) bir tepkiye karşı koyamama ve bu nedenle de renk söyleme süresinin uzaması veya yanlış rengin söylenmesi şeklinde kendini göstermektedir (Karakaş, 2004). Görüldüğü gibi, Stroop Testi alt boyutları puanları (5. Kart puanları da dahil) ile elde edilen “dikkat çelinmesi/dikkatin yönetilememesi” puanları açısından değerlendirildiğinde, anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hastalar dahil) gruplar, birbirlerinden anlamlı biçimde farklılaşmışlardır. Anksiyetesi düşük olan kişilerin dikkat çelinmeleri, diğer iki gruba kıyasla daha az düzeydedir. Benzer bir ifadeyi bu kişilerin düzeltme puanları açısından da söylemek mümkündür. Toplam düzeltme ve 5. Kart düzeltme puanları açısından bakıldığında, anksiyetesi yüksek ve hasta gruplar arasında bir farklılık gözlenmemiştir. Ancak toplam hata ve 5. Kart hata alt boyutunda, hastalar ve anksiyetesi düşük grup açısından anlamlılığa varan bir farklılık bulunmazken, anksiyetesi yüksek olanların hata puanlarının hasta gruptan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Hasta grubun hata puanlarının, anksiyetesi yüksek olanlardan daha düşük, anksiyetesi düşük olanlara yaklaşık olması, bir miktar, 5. Kart süre puanlarındaki yükselmeye açıklanabilir. Stroop Testi toplam süre puanları açısından bakıldığında, anksiyetesi düşük grup ile anksiyetesi yüksek grup arasında anlamlı farklılık olmamakla beraber, hasta grubun süre puanı, sadece anksiyetesi

düşük gruptan yükselmiştir. 5. Kart süre puanları açısından bakıldığında ise hasta grubun, Stroop etkisinin altın standardı olarak ölçülen testin 5. Bölümünü (5. Kart), her iki gruptan da daha uzun sürede tamamladığı ileri sürülebilir. Diğer deyişle, hastaların 5. Kart için Stroop testini tamamlama süresi, anksiyetesi yüksek olan ve düşük olan gruplardan anlamlı olarak daha uzun sürmüştür. Aynı farklılığın, Stroop Testi toplam ve 5. Kart hata puanları ve düzeltme puanları açısından gözlenmemesi, anksiyetesi yüksek grubun daha çok hata ve anlamlılığa varmasa da daha çok düzeltme yapıyor gibi görülmesi, süredeki bu artışın, alınan ilaçlarla ilişkili olabileceğini (beyin işlevlerini de yavaşlatıyor olması) düşündürmektedir. Bununla beraber süredeki bu artış, bilgi işleme açısından (hata yapma ve düzeltme) bakıldığında onların performansını biraz daha iyi etkiliyor olabilir. Bu bulgular, ilgili yazındaki çalışmalarla da uyumludur (Bar-Haim, Lamy, Pergamin, Bakermans-Kranenburg, ve van IJzendoorn, 2007; Asmundson, Sandler, Wilson, ve Walker,1992; Buckley ve ark., 2002). Bilindiği gibi anksiyetenin varlığı, dikkatteki bozulmayı ve bilgi işleme süreçlerindeki hatayı artırmaktadır. Anksiyete ve bilgi işleme süreçlerini inceleyen ilgili yazında, bu bilgiyi destekleyen çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Teachman, Smith-Janik ve Saporito, 2007; Lavy ve ark., 1994; Foa ve ark., 1993). Yüksek anksiyete veya anksiyete bozukluğu gösteren kişilerin, bilgi işleme sürecinin tüm aşamalarında aksaklıklar bulunmaktadır. Dikkat seçici olarak tehdit kaynağına odaklanmakta, belirsiz uyaranlar tehdit edici olarak yorumlanmakta ve tehdit içeren bilgi daha iyi hatırlanmaktadır (Kindt ve Van Den Hout, 2001; Gökler, ed., 2009).

Mevcut çalışmada, anksiyetesi yüksek olan grubun Stroop performansından, onların bilgi işlemlerinde de ilgili yazında söylenen bozulmaların olduğu söylenebilir. Öyle görünüyor ki, tanı alan hasta grup, diğer deyişle anksiyetenin en yüksek olmasının beklendiği grup, ilaç kullanımı olsa bile dikkat çelinmesi ve süre açısından daha kötü performans göstermektedirler. Bu bulgular yazındaki araştırmalarla da uyumludur. Bir çok çalışma, anksiyete bozukluğu tanısı almış hastalarda dikkatte daha fazla bozulma ve dikkat yanlılığı, başka deyişle yürütücü işlevlerde tıkanma yaşandığını göstermektedir (örn.; Maidenberg, Chen, Craske, Bohn ve Bystritsky, 1996; McNally, Riemann ve Kim 1990; Sher ve ark., 1989; Rubenstein ve ark., 1993 MacLeod, 1991, Leckmann ve ark. 1994, Modell ve ark. 1989).

6.3. ANKSİYETENİN ÇEŞİTLİ DÜZEYLERİNDE BİLGİ İŞLEMİYİ YORDAYAN ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ HANGİLERİDİR?

Mevcut çalışmada sorulmuş olan üçüncü soru da anksiyete düzeylerinin farklılaşması durumunda, Stroop Testi ölçümleri ve dikkatin çelinmesiyle tanımlanmış bilgi işleme sürecini hangi araştırma değişkenlerinin yordayacağı idi. Bu sebeple her bir toplam Stroop puanı ile 5. Kart için alınan puanları ve dikkatin çelinmesi/yönetilememesi değişkenleri için ayrı gruplarda hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır.

Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde, toplam süre değişkeni için, anksiyetesi düşük olan grupta sadece yaş ve olumlu kendilik boyutlarının yordayıcı

olduğu görülmüştür. Anksiyetesi yüksek grupta eğitim yordayıcı değişken olarak devreye girerken, hasta grubunda da eğitim düzeyine bir de yaş değişkeni eklenmiştir. Anlaşılan o ki anksiyete düzeyi yükseldikçe, bağlanmanın yordayıcı etkisi kaybolmakta, onun yerine eğitim düzeyi devreye girmektedir. Burada da görüleceği gibi, daha sonra yapılacak çalışmalarda, gruplar arası karşılaştırma yapılacaksa, hem örneklem sayılarının arttırılmasına hem de grupların yaş, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler açısından denkleştirilmesine dikkat edilmelidir. Örneklem sayısı arttırıldığı takdirde yapılabilecek KOVARYANS analizlerinde, yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet ve depresyon da belki kovaryant olarak alınabilir.

5. Kartın süresi açısından bakıldığında ise bu grupta, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutunun yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Anksiyetesi yüksek grupta ise, toplam sürede olduğu gibi, 5. Kart süre puanlarında da eğitimin temel etkisi ortaya çıkmıştır. Hasta grubunda ise sözkonusu değişkenlerden hiçbirinin yordayıcı bir etkisi gözlenmemiştir. Bu bulgu, mevcut çalışmada karşımıza çıkan ve son zamanlarda üzerinde sıklıkla durulan babayla bağlanmanın önemini özellikle düşük anksiyete söz konusu olduğunda bilgi işleme süreçleri açısından da vurgular niteliktedir. Anksiyete düzeyi arttıkça, araştırılmasında yarar olabilecek çeşitli nedenlerle artık, bağlanmanın etkileri kayboluyor gibi görünmektedir.

Regresyon analizlerine toplam hata puanı açısından bakıldığında; anksiyetesi düşük grupta bu değişkeni tek başına KSE-olumsuz benlik değişkeninin yordadığı, 5. Kart hata puanı açısından bakıldığında ise KSE-depresyonun yordadığı bulunmuştur. Anksiyetesi yüksek grupta ise toplam hata ve 5. Kart hata puanının her ikisini birden,

yaş ile birlikte KSE-somatizasyon belirtilerinin yordadığı gözlenmiştir. Hasta grupta ise toplam hata açısından denkleme giren hiçbir yordayıcı değişken gözlenmemekle birlikte, 5. Kart hata puanı için iki değişken yordayıcı olarak bulunmuştur. Bunlardan ilki yaş, ikincisi ise geleceğinin ve ekonomik durumunun değerlendirilmesidir.

Toplam düzeltme ve 5. Kart düzeltme puanları açısından bakıldığında ise, anksiyetesi düşük grupta, bu değişkenlerin her ikisini birden, yaş ve KSE-olumsuz benliğin yordadığı gözlenmiştir. Anksiyetesi yüksek olan grupta ise hiçbir değişken eşitliğe girmezken, hasta gruba bakıldığında toplam düzeltme puanını yaşın; 5. Kart düzeltme puanını ise tek başına BTZTÖ-olumlu baba algısının yordadığı bulunmuştur.

Regresyon analizlerinden elde edilen bütün bu bulguları toplu halde ve araştırma soruları bağlamında değerlendirdiğimizde, öncelikle söylenebilecek şey şudur: Bağlanma bir değişken olarak dikkat süreçleri üzerindeki temel yordayıcı etkisini düşük anksiyete düzeylerindeki daha fazla gösterir gibi görülmektedir. Nitekim Stroop Testi'nin en çok kullanıldığı boyutlarından olan Stroop Testi toplam süre puanı açısından bakıldığında, bu değişkeni BTZTÖ-olumlu kendilik puanının yordadığı (yaş artışı ile birlikte ele alınırsa) söylenebilir. 5. Kart süre puanı açısından bakıldığında ise aynı grupta (anksiyetesi düşük olanlarda) yaş devreden çıkıp, BTZTÖ-olumlu baba puanları devreye girmektedir. Bu iki değişken de BTZTÖ'nin "güvenli bağlanma" boyutunu oluşturan alt değişkenlerdir ve bu değişkenlerden alınan puanlar düştükçe dikkat çelinmesi/dikkatin sürdürülememesi (Stroop Testi toplam süre ve 5. Kart süre ile tanımlanan) artmaktadır. Bu grupta (anksiyetesi

düşük) olumlu kendilik ve olumlu baba puanlarının bir şekilde belirginleşmiş olması, yetişkin bağlanmasında “kendilik temsillerinin” ve “olumlu baba” temsilinin önemine işaret ediyor olabilir (Soysal ve ark., 2005; Biller, 1993). Ancak, Stroop Testi süre puanları bağlamında, anksiyete düzeyleri yükseldikçe “eğitim”in ve “yaş”ın önemli değişkenler olarak devreye girmesi ve bağlanma değişkenini devreden çıkması ilginçtir. Bu durumda bir ihtimal, anksiyetenin bozucu etkisi, eğitim düzeyinin düşüklüğü ile etkileşmekte, olumlu kendilik ve olumlu baba puanlarının etkisi ise bu iki değişkenin içinde kaybolmaktadır. Nitekim olumlu baba ve anksiyete arasındaki ($r=-.35$; $p<.01$) ve olumlu kendilik ve anksiyete arasındaki ($r=-.50$; $p<.01$) yüksek düzeydeki ilişkilere bakılacak olursa (bkz. Tablo 5.1) (ki bu ilişkiler toplam örneklem üzerinden saptanmıştır) bunu söylemek biraz daha anlam kazanabilmektedir. Anksiyete ve söz konusu iki bağlanma değişkeni arasındaki ilişkiler, Stroop Testi toplam süre ve 5. Kart süre ile ilişkilerine bakıldığında (bkz. Tablo 5.2 ve 5.3) gözlenmemektedir. Bu analizde yaş ve eğitim düzeylerinin devreye girmesi ise dikkat süreçlerinin, bir bilgi işleme boyutu oluşu, bilgi işlemenin de yaş ve eğitime göre değişebileceği bilgileriyle açıklayabiliriz. Nitekim Stroop Testi puanlamasında yaşlara ve eğitim düzeyine göre ayrı normlar kullanılması da bunun bir göstergesidir.

Regresyon analizinde, anksiyetesi düşük kişilerde toplam hata, toplam düzeltme ve 5. Kart düzeltme puanlarını KSE-olumsuz benliğin yordaması, olumsuz kendilik temsillerinin dikkat çelinmesindeki, rolünün önemine işaret ediyor olabilirken (ki bu noktada KSE-olumsuz benlik puanlarının BTZTÖ'nin olumsuz kendilik puanlarıyla da örtüştüğü ve belki de onu kapsadığı düşünülebilir); 5. Kart

hata puanı için KSE-depresyon belirtilerinin yordayıcı olması, hastalık düzeyinde olmasa bile depresif belirtilerin dikkat performansını etkiliyor olabileceğini düşündürmektedir. İlgili yazında, depresif belirtiler gösteren kişilerin duygu durumlarına uygun bir bilgi işleme yanlılığı sergiledikleri üzerinde sıklıkla durulmaktadır (Ingram, 1984; Franke ve ark., 1993; Degl Innocenti ve ark.,1998). Philips, Bull ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, olumsuz duyudurumun dikkat perfromansı gibi yürütücü işlevlerde olumsuz etkisinin; olumlu duyudurumun da bu işlevlerde olumlu etkisinin olduğu gösterilmiştir. Anksiyetesi yüksek olan grupta ise toplam hata ve 5. Kart hata puanlarının her ikisini, yaş ve KSE-somatizasyon değişkenlerinin yordaması, somatizasyon gibi anksiyeteye çoğunlukla eşlik eden belirtiler için içine girdiğinde dikkatteki çelinmeyle ilişkili olabileceğini düşündürebilir. Öyle görünüyor ki hastalık boyutunda olmasa da bu belirtilerin varlığı dikkat süreçlerini etkilemektedir. Nitekim somatik belirtiler yaşayan olgularda ilgili yazında, nöropsikolojik testler, dikkat, uyanıklık, yakın bellek ve bilgileri bir araya getirme ve bütünleştirme gibi bilişsel süreçlerdeki bozulmaya işaret ettiği ifade edilmektedir (Sağduyu, 2001). Hasta grubunda ise toplam hata açısından hiçbir değişken yordayıcı olarak gözlenmezken, 5. Kart hata puanını yaşın ve gelecek ve ekonomik durumun değerlendirilmesinin yordadığı gözlenmiştir. Ancak, bu bulgularıyla ilgili herhangi bir yoruma gidilememiştir. İlginç olan başka bir nokta ise hasta grupta BTZTÖ-olumlu baba algısının 5. Kart düzeltme puanını tek başına yordamasıdır. Güvenli bağlanma alt boyutlarından olan olumlu baba alt boyutu, diğer deyişle “olumlu baba temsili”nin dikkat perfromansındaki kendine güvenle de ilişkili olabileceği düşünülebilir. Çünkü 5. Kart düzeltme puanı ayrıntılı olarak düşünüldüğünde Stroop hata performansından daha farklı bir bilişsel

mekanizmayı içerdığı, hatayı fark edip, düzeltme eğiliminin varlığına işaret ettiği ileri sürülebilir. Hal böyle olunca bu performansın daha karmaşık bilişsel süreçler ve farkındalık gerektirdiği ve bunun da olumlu baba algısının artmasıyla ve de dolaylı olarak güvenli bağlanma ve olumlu kendilik algısının artmasıyla bağlantılı olabileceği düşünülebilir.

Eğitim ve yaşın Stroop Testi ölçümlerini üç grupta da yordaması beklendik bir durumdur. Eğitimin etkisine ilişkin bu bulgu, Corbitt'in (1978), okuma becerisiyle Stroop performansı arasında ilişki olduğu yönündeki bulgusuyla da tutarlıdır. Çalışmalar yaşa ve eğitim düzeyine bağlı farklı hesaplanan normatif verilerden söz etmektedir. Stroop Testi TBAG Formunun Türk kültürüne standardizasyonu kapsamında yapılan çalışmalarda, tamamlama süresi puanlarının tümünde yaş ve eğitimin etkileri anlamlı bulunmuş, tamamlanma süresi puanları yaşa bağlı artış gösterirken eğitim düzeyine bağlı olarak ise azalma göstermiştir (Karakaş ve ark., 1999). Eğitimin etkisine ilişkin bu bulgu Corbitt'in (1978) okuma becerisiyle Stroop performansı arasında ilişki olduğu yönündeki bulgusuyla da uyumludur. Yaş ve eğitim değişkenleriyle ilgili olarak verilere Tukey Testi uygulanmış, aralarında anlamlı fark olmayan yaş ve eğitim düzeyleri kendi içlerinde birleştirilmiştir. Yüzdeler ve ayrıca da standart puan cinsinden hesaplanmış, hesaplanan normatif veriler, böylece, 20-34, 35-49, 50-64 yaş grupları için ve 5-8 yıl ile 9 yıl ve üstündeki eğitim düzeyleri için ayrı ayrı hazırlanmıştır (Karakaş ve Başar 1993, Karakaş ve ark.,1999)

6.4. ÇALIŞMANIN KATKILARI/ KLİNİK DOĞURGULARI

Son zamanlarda bilişsel süreç ve yapıların, insan psikolojisi ve bu bağlamda, psikolojik bozukluklarla ilişkisi konusunda yapılan çalışmaların artmasıyla, yeni araştırma konuları ortaya çıkmaktadır. Yetişkinlikte bağlanma konusu ve anksiyete uzunca bir süredir çalışılmaktadır. Ancak bilgi işleme paradigması ve buna bağlı ölçüm araçları, son yıllarda gelişen araştırma teknikleriyle birlikte daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle ilgili yazında, anksiyete ve anksiyete bozukluklarında normal dışı bilgi işleme süreçleri üzerinde durulmaya başlanmıştır (Gökler, ed., 2009).

Bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme kapsamında ayrı ayrı birçok çalışma olmasına karşın, üçünü birlikte ele alan çalışma çok azdır. Bu anlamda mevcut araştırmanın ilgili yazına katkısı olması beklenmektedir. Tüm bunların yanında, bu çalışma kapsamında geliştirilen bir bağlanma ölçeğinin de alanda bu konuda duyulan sıkıntılara bir yanıt vermesi, açısından bir katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

İlgili yazında, güvenli bağlanması olan kişilerin prefrontal kortekslerinin daha gelişmiş olduğu ileri sürülmektedir. Bu sebeple bu kapsamda yapılacak çalışmalarda, objektif yöntemlerin kullanılması da önem taşımaktadır. Beyin işleyişini değerlendiren daha ileri, nörogörüntüleme yöntemleri olmakla beraber, ekonomik nedenlerle, araştırmalarda ve tanıda kullanımları pek yaygın değildir. Günümüzde, beyinin bazı bölgelerine daha duyarlı olduğu çalışmalarla desteklenen nöropsikolojik testler, araştırmalarda, klinik değerlendirmelerde, kullanım kolaylığı nedeniyle daha

fazla tercih edilmektedir. Nörolojik muayenenin de bir parçası olan, davranışsal ve zihinsel yetiler (örneğin: bellek, dikkat, dil işlevi ve yönelim gibi), nöropsikolojik değerlendirme ile daha nesnel ve kesin olarak belirlenebilir. Bunlardan birisi de Stroop Testidir. Stroop Testi de frontal bölge faaliyetini yansıtan bir nöropsikolojik testtir. Stroop görevi, kişinin algısal kurulumunu değişen talepler doğrultusunda ve özellikle de bir “bozucu etki” altında değiştirebilme kolaylığını; alışılmış bir davranış örüntüsünü bastırabilme ve olağan olmayan bir davranışı yapabilme yeteneğini ortaya koymaktadır (Spreeen ve Strauss, 1991). Sayılan bu işlevler ise, temelde, beynin frontal lob faaliyetleri ile ilgilidir (Stuss ve Benson 1984). Bu sebeple araştırmada Stroop Testi tercih edilmiştir.

Bilgi işleme süreçlerini değerlendirmek için kullanılan Stroop Testi TBAG Formu nöropsikolojik bir ölçümdür. Bu da mevcut araştırmanın güvenilirliği açısından önemli bir noktadır. Ancak uluslar arası yazında anksiyete bozukluklarında bilgi işlemenin erken dönemindeki dikkat sürecinde ne olduğuyla ilgili bilgilerin büyük çoğunluğu, Stroop Testinin bir formu olan “Duygusal Stroop Bozucu Etki” çalışmalarından gelmektedir. Ülkemizde henüz bu form oluşturulmadığından, mevcut çalışmada orijinal Stroop Testi kullanılmıştır.

Mevcut araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; bilgi işleme, anksiyete ve bağlanma arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan bir dizi korelasyon analizi sonuçları ilgili yazındaki bulgularla tutarlı sonuçlara işaret etmektedir.

Güvenli bağlanma ile Stroop etkisi arasında negatif ve anlamlı ilişkiler söz konusuken; güvensiz bağlanma da dikkatteki bozulmayla yakından ilişkili görünmektedir. Sonuçlar, bilgi işleme süreçleri kapsamında değerlendirildiğinde, güvenli bağlanmanın (olumlu anne algısı, olumlu baba algısı, olumlu kendilik algısı birlikte) koruyucu görevinin önemine işaret etmektedir.

Mevcut araştırmada düşük ve yüksek olmak üzere iki ayrı anksiyete düzeyine sahip gruplar değerlendirildiğinde anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hasta grup dahil) kişiler, güvensiz bağlanma açısından da, anlamlı olarak ve beklenen yönde farklılaşmışlardır.

Bilgi işleme (Stroop Testi puanlarına göre) açısından yapılan karşılaştırmalar da ilgili yazınla tutarlıdır. Mevcut çalışmada, anksiyetesi yüksek olan grubun Stroop performansından, onların bilgi işlemlerinde de ilgili yazında söylenen bozulmaların olduğu, daha kötü performans gösterdikleri söylenebilir.

Yapılan analizler, anksiyete düşük olduğunda, bağlanma alt boyutlarının dikkat çelinmesi ile ilişkili olduğunu, ancak anksiyete yükseldikten sonra bu ilişkinin kaybolduğunu göstermiştir. Dikkat çelinmesini, anksiyetenin düşük olduğu durumlarda, algılanan olumlu baba figürü; anksiyetenin artmasıyla birlikte ise eğitim, yaş, depresyon veya somatizasyon puanlarının yordadığı gözlenmektedir. Bu bulgu, anksiyete düzeyi düşük kişilerdeki dikkat bozulmasının daha düşük olmasında, baba ile olumlu bağların da etkisinin olabileceğini düşündürmektedir. Bu etki koruyucu bir etki olarak da ele alınabilir. Öyle görünüyor ki anksiyetesi düşük grupta bilgi işleme

açısından bağlanma süreçleri daha aktif ve koruyucu bir rol üstlenirken, anksiyetenin artmış olduğu gruplarda, semptomlar devreye girerek bağlanma gibi süreçlerin etkisi belirginliğini yitirmektedir.

İlgili yazında, “olumlu baba” ya da “babaya yönelik güvenli bağlanmanın çocuğun kendine güveninin oluşmasında belirleyici bir rolü olabileceği belirtilmektedir (Soysal ve ark., 2005; Biller, 1993; Dodson, 1995). Nitekim mevcut çalışmada, olumlu baba ve olumlu kendilik, olumlu baba ve KSE olumsuz kendilik arasında gözlenen korelasyonlar da bu yorumu destekler niteliktedir (Bkz Tablo 5.1). Söz konusu tablodan da görüleceği gibi olumlu baba ve olumsuz baba ile olumsuz kendilik arasındaki korelasyonlar hem yüksek, hem beklenen yönde, hem de $p < .01$ düzeyinde anlamlılığa sahiptir.

Yazında bağlanma konusu çoğunlukla anne ile ele alınırken, artık son çalışmalarla da desteklendiği üzere, olumlu kendilik algısı, güvenli bağlanma ve frontal korteksin işlevlerinin daha iyi gelişmesinde, babanın katkılarının da çok önemli olduğu, mevcut çalışmada da önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmıştır. Olumlu baba algısı, güvenli bağlanmayla ilişkili bir alt boyut iken, olumsuz baba algısı güvensiz bağlanmayla ilişkilidir. Bu bulgu, erken dönemde çocuğun psikolojik sağlıklılığı açısından, tek başına annenin yeterli olamayacağını, babanın bu süreçte aktif olarak katılımının önemli olduğunu göstermektedir. Baba ile çocuk ilişkilerinin olumlu yönde artmasının ve babanın çocuk yetiştirme sürecine aktif olarak katılımının patoloji açısından koruyucu bir görev üstlendiği açıktır.

6.5. ÇALIŞMANIN KISITLILIKLARI

Araştırmanın olumlu yanları olduğu gibi, önemli bazı kısıtlılıklarının da olduğundan söz etmek gereklidir. Mevcut çalışmanın en önemli sınırlılığı, hasta grubun gerçekten anksiyete bozukluğu olan ve henüz tedaviye başlamamış kişileri temsil ediyor olmamasıdır. Hasta grubu öncelikle, tedaviye başlamamış olanlar şeklinde planlandığı halde, uygulama sırasında bu durum, çeşitli sebeplerle gerçekleşmemiştir. Böyle olunca da hasta örneklemini içerisinde tedaviye başlamış, tedaviye uzun süre devam eden veya tedaviye hiç başlamamış hastalar dahil edilmek zorunda kalmıştır.

Hastaların ilaç kullanıyor olması, bilişsel işlevleri etkileme olasılığı açısından bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bilişsel bozuklukların bu hastalığın bir özelliği olduğu ve ilaçların etkisinden bağımsız olduğunu düşündüren çalışmalar olmasına rağmen (Mur ve ark. 2007), daha güvenilir sonuçlara ulaşmak için, ilaç kullanmayan hasta gruplarında yapılacak karşılaştırma çalışmalarına ihtiyaç vardır. İleriki çalışmalarda bu konuya dikkat edilmelidir.

İlaç kullanımının yanı sıra hastalara tanılarının günümüz hastane koşullarında (performans sistemine dayalı) ne kadar sağlıklı konulduğu da ayrı bir konudur. Mevcut çalışmada, hasta gruba tanılar, psikiyatrist (uzman doktor veya asistan doktor) tarafından, SCID veya DSM-IV ile ICD-10'a göre konulmuştur. Ancak doktorlarla hastaların yapmış oldukları görüşmelerin oldukça kısa sürmesi ve ağırlıklı ilaç üzerine yoğunlaşması da oldukça dikkat çekicidir.

Mevcut çalışmada, “normal” (tanısı olmayan) örneklem 100 kişiden oluşmaktadır. Ancak bu örneklem sayısının daha fazla olmasının, gerçek anlamda uç gruplar oluşturulmasına yardımcı olarak, daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bireysel uygulanan Stroop Testi ile testin başında ve ardındaki görüşmeler sebebiyle işlemlerin uzun olması, örneklemin 141 olarak belirlenmesine sebep olmuştur. Gelecek araştırmalarla, daha büyük bir örneklemde çalışılarak belki de bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme açısından bir model hazırlanıp test edilebilir.

Örneklemini oluşturan gruplar incelendiğinde, yaş ve eğitim açısından eşit olmadığı görülmektedir. Bu durum da sonuçların genellenmesi açısından kısıtlılık yaratabilmektedir. Daha sonraki çalışmalar da yaş ve eğitim açısından eşit olan üç grup seçilerek, daha net bilgiler elde edilebileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın bir başka kısıtlılığı da yapılan ölçümlerin sadece bir tanesinin objektif bir ölçüm (Stroop Testi) olmasıdır. Diğer bilgiler ise kendini değerlendirme ölçüm araçlarıyla elde edilmiştir. Tüm ölçümlerin objektif olmamasının sonuçları etkileyebileceği düşünülebilir. Örneğin benzer çalışmalar fMRI kullanılarak yapıldığında daha net bulgulara ulaşmak mümkün olabilecektir.

Araştırmanın örnekleminin büyük bir kısmının Ankara, İstanbul, Antalya ve Bursa gibi büyük şehirlerde yaşıyor olmasının da, sonuçların genellenebilmesi açısından bir kısıtlılık yaratabileceği düşünülebilir.

Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında, anksiyete, bilgi işleme süreçleri ve bağlanma üzerine objektif ölçümlerden de yararlanılarak ve belirtilerin kısıtlılıklar da dikkate alınarak daha çok araştırma yapılması gerektiği ileri sürülebilir.

6.6. GENEL SONUÇLAR

Buraya kadar, mevcut araştırma sorularına yönelik yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmış, araştırmanın klinik doğrular ve kısıtlılıkları ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

1. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, bağlanma “güvenli” ve “güvensiz” olarak ele alındığında, hem sürekli kaygı hem de depresyon, hostilite, somatizasyon ve olumsuz benlik puanları ile beklenen yönde ilişkili olduğu görülmüştür.
2. İlişkiler alt boyutlar açısından ele alındığında ise, olumlu anne alt boyutunun semptomlardan sadece ikisiyle ilişkili olduğu, olumsuz baba ve olumlu baba alt boyutlarının ise hemen hemen tüm semptomlarla yüksek ilişkisi olduğu bulunmuştur. Bu önemli bulgu “bağlanmada babanın rolü” konusuna vurgu yapmaktadır.
3. Bağlanma boyutlarının, Stroop Testi hata puanı, düzeltme puanı ve süre puanları (ve 5. Kart için alınan puanlar) ile ilişkilerine de bakılmıştır. Güvenli bağlanma puanları yükseldikçe dikkatteki çelinme veya dikkatin yönetilememesi azalmaktadır. Öyle görünüyor ki güvenli bağlanma

(olumlu anne algısı, olumlu baba algısı, olumlu kendilik algısı birlikte) bilgi işleme süreçleri kapsamında değerlendirildiğinde, koruyucu bir göreve sahiptir. Sonuçlara göre güvensiz bağlanma boyutu da dikkatteki bozulmayla yakından ilişkilidir.

4. Bulgular, ebeveyn ve kendilik algısının dikkat süreçlerindeki bozulmayla yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.
5. Güvenli ve güvensiz bağlanma, kişinin kendi hayatına yönelik değerlendirmeleriyle de beklenildiği yönde ilişkiler içindedir. Sonuçlara göre, güvenli bağlanan bireyler, ailelerini, kendilerini (fiziksel ve ruhsal olarak), kişilerarası ilişkilerini, geleceklerini ve ekonomik durumlarını daha olumlu algılamaya eğilimindedir. Güvensiz bağlanan bireylerin, kişiler arası ilişkilerini, geleceklerini ve ekonomik durumlarını ve ailelerini olumsuz değerlendirdikleri gözlenmiştir.
6. Anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hasta grup dahil) kişiler, güvensiz bağlanma açısından, anlamlı olarak ve beklenen yönde farklılaşmışlardır. Yüksek anksiyeteli kişiler (hastalar dahil), gerek kendilerini, gerekse ebeveynlerini daha olumsuz olarak algıladıklarını ifade etmektedirler.
7. Gruplar BTZTÖ'nin alt boyutları açısından karşılaştırıldığında, anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hasta dahil) grupların güvensiz bağlanmanın olumsuz kendilik alt boyutu açısından farklılaştığı gözlenmiştir.
8. Anksiyetesi yüksek olan her iki grup (tanısı olmayanlar ve hasta), kendi aralarında farklılaşmamakla birlikte, kişiler arası ilişkilerini, kendilerini,

geleceklerini ve ekonomik durumlarını düşük anksiyeteli gruba oranla, daha olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

9. Bilgi işleme (Stroop Testi puanlarına göre) açısından yapılan karşılaştırmalar, anksiyetesi düşük olan grubun dikkat çelinmesinin (toplam düzeltme, 5. Kart düzeltme, toplam süre ve 5. Kart süre puanlarının) anksiyeteleri yüksek olan gruptan (hasta dahil) daha az olduğunu göstermiştir.
10. Bağlanmanın, anksiyetenin çeşitli düzeylerinde bilgi işleme sürecini nasıl yordadığını anlamak amacıyla yapılan regresyon analizlerinde, anksiyetenin düşük olduğu durumlarda dikkat çelinmesini algılanan kendilik temsili ve olumlu baba temsili ile yordandığı gözlenmiştir. Bu bulgu anksiyete düzeyi düşük kişilerdeki dikkat bozulmasının daha düşük olmasında, baba ile kurulmuş olan olumlu bağların ve dolaylı olarak olumlu kendilik temsilinin etkisinin olabileceğini düşündürmektedir. Bu etki koruyucu bir etki olarak da ele alınabilir.
11. Sonuç olarak mevcut araştırmanın hem alana yeni bir ölçek kazandırması hem de son yıllarda yeni çalışılmaya başlanan bir konu üzerine yönelmiş olması açısından alan yazına bazı katkıları olmuş olabileceğini düşündürmektedir.
12. Yeni, kontrollü ve objektif ölçümler kullanarak yapılacak çalışmaların bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme süreçleri açısından daha net bilgiler verebileceği, bu konunun aydınlatılmasında yardımcı olabileceği ileri sürülebilir.

13. Bağlanma gibi önemli bir temel konunun, anksiyete ile ilişkilendirilerek bilgi işlemedeki rolünün gösterilmesi, hem koruyucu ruh sağlığı çalışmalarında hem de klinik çalışmalarda dikkate alınmasına yardımcı olacaktır.
14. Mevcut çalışmada, kişinin kendisi, diğerleri ve dünyayı algılayışını büyük oranda etkilemesi ve yaşam boyu devam eden bir süreç oluşu nedeniyle “bağlanmanın”, güvenli veya güvensiz oluşunda, anne ve kendilik algılarının dışında, olumlu veya olumsuz baba algısının önemi gösterilmiştir. Bu amaçla, bu kapsamda yapılacak olan eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları (bebek-bakım sürecinde anne ile birlikte babanın da dahil olması) psikolojik sağlık ve klinik uygulamalar açısından büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Aaronson, C., Bender, D., Skodol, A., ve Gunderson, J. (2006). Comparison of attachment styles in borderline personality disorder and obsessive-compulsive personality disorder. *Psychiatric Quarterly*, 77, 69-80.
- Açık, Ö. (2008). *Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ainsworth, M. D. S., ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, 331-341.
- Ainsworth, M.D. (1989). Attachment beyond infancy. *Am Psychol*, 44: 709-716.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alden, L. E. ve Bieling, P. (1998). Interpersonal consequences of the pursuit of safety. *Behaviour Research and Therapy* 36, 53-64
- Allen, J. G., Coyne, L., ve Huntoon, J. (1998). Complex posttraumatic stress disorder in women from a psychometric perspective. *Journal of Personality Assessment*, 70, 277-298.
- Allen, J.P. ve Land, ed. (1999). Attachment in adolescence. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*: The Guilford Press.
- Altuğ, B.F. ve Özkan, I. (1996). Bilişsel Süreçlerin Gelişimi. *Psikiyatri Bülteni*, 4(2):58-64.

- Amerikan Psikiyatri Birliği: *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı*, Yeniden gözden geçirilmiş dördüncü baskı (DSM IV-TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000'den Çeviren Köroğlu, E. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2001.
- American Psychiatric Association (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 3. Baskı (DSM-III), American Psychiatric Association, Washington, DC.
- Anderson, J. ve Gerbing, D. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions and goodness of fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49,155-173.
- Armsden, G.C. ve Greenberg, M.T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*,16 (5): 427-454.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Arslan, E., Arslan, C. ve Arı, R. (2012). Kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının, bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Educational Sciences: Theory ve Practice* - 12(1), 15-23.
- Asmundson, G. J., Sandler, L. S., Wilson, K. G., ve Walker, J. R. (1992). Selective attention toward physical threat in patients with panic disorder. *Journal of Anxiety Disorders*, 6, 295–303.
- Atasoy, Z., Ertürk, D., Şener, Ş. (1997). Altı ve on iki aylık bebeklerde bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8(4):266-279.
- Atasoy, Z. (1996). *6 Aylık Bebeklerde Bağlanma*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.

- Atkinson, R.C. ve Shiffrin, R.M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. In K.W. Spence ve J.T. Spence (Eds.), *The psychology of learning and motivation: Advances in research and theory*. (Vol. 2). (pp. 742-775). New York: Academic Press.
- Ayaz, A., Ayaz, M., Perdahlı ve Güler, (2012). Gençlerdeki somatorform bozukluklarda kaygı düzeyi, annenin bağlanma biçimi ve aile işlevselliği. *Klinik Psikiyatri*, 15:121-128
- Aydemir ve Kaya, (2009). Bipolar Bozuklukta Öznel Bilişsel Değerlendirme Neyi Ölçüyor? Nesnel Bilişsel Değerlendirme İle Bağlantısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4): 332-338
- Baddley, A. (1990). *Human memory: theory and practise*. Hove: Lawrence Erlbaum Associates
- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygudurumu düzenleme arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Balkaya, F. (2005). Bilgi işleme süreçleri açısından bağlanma kuramının yeniden ele alınması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8, 17-39.
- Ball, S. A., ve Young, J. E. (2000). Dual focus schema therapy for personality disorders and substance dependence: case study results. *Cognitive and Behavioural Practice*, 7, 270-281.
- Bartholomew, K. (1994). The assessment of individual differences in adult attachment. *Psychological Inquiry*, 5, 23-27.
- Bartholomew, K. ve Shaver, P. R. (1998). Measures of attachment: Do they converge? J. A. Simpson ve W. S. Rholes, (Ed.), *Attachment theory and close relationships* içinde (25-45). New York: Guilford Press.

- Bartholomew, K., ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.
- Bar-Haim, Y., Lamy, D., Pergamin, L., Bakermans-Kranenburg, M., ve Van Ijzendoorn, M. (2007). Threat-related attentional bias in anxious and nonanxious individuals: A meta-analytic study. *Psychological Bulletin*, 133, 1–24.
- Baron, L. (2003). Developmental protective and risk in borderline personality disorder: A study using the adult attachment interview. *Attachment and Human Development*, 5, 64-77.
- Batıgün, A.D., Büyükşahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11, 105-114.
- Baykal, S., Karabekiroğlu, K., Şenses, A., Karakurt, M.N, Çalık, T. Yüce, M. (2014). Çocukluk Çağı Başlangıçlı Obsesif Kompulsif Bozukluk Tanılı Çocuk ve Ergenlerde Klinik ve Nöropsikolojik Özelliklerin İncelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi* 2014; 51: 334-343.
- Beck, J.S., (2001). *Bilişsel Terapi, Temel İlkeler ve Ötesi*, (Çev: Nesrin H.Şahin). Ankara: TPD.
- Beck, A. T., Emery, G., ve Greenberg, R. L. (1985). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. New York, NY: Basic Books.
- Beck, A., Emery, G. (2006). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*. (Çev. Veysel Öztürk) Litera Yayıncılık, İstanbul.
- Bekker, M.H.J., Bachrach, N. ve Croon, M.A. (2007). The relationships of antisocial behavior with attachment styles, autonomy-connectedness, and alexithymia. *Journal Of Clinical Psychology*; 63(6): 507–527.
- Benjafield, J. (1992). *Cognition, Englewood Cliffs*, New Jersey, Prentice-Hall

- Berksun, O. (2014). *Anksiyete ve Anksiyete Bozuklukları*. İstanbul: Türk Psikiyatri Derneği Yayınları
- Berry, K., Band, R., Corcoran, R., Barrowclough, C., ve Wearden, A. (2007). Attachment styles, earlier interpersonal relationships and schizotypy in a nonclinical sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 80, 563-576.
- Beştav, F.G. (2007). *Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Biller, H.B. (1993). *Fathers and Families Paternal Factors in Child Development*. London, Auburn House.
- Bloom, K.C. (1995). The development of attachment behaviors in pregnant adolescents. *Nurs Res*, 44(5) : 284-289.
- Booth-LaForce, C., Oh, W., Kim, A. H., Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L. ve Burgess, K. B. (2006). Attachment, selfworth, and peer-group functioning in middle childhood. *Attachment and Human Development*, 8 (4), 309-325.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. Great Britain. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Brennan, K.A., Clark, C. L. ve Shaver, P.R. (1998). Selfreport measurement of adult attachment: An integrative overview. J. A. Simpson ve W. S. Rholes, (Ed.), *Attachment theory and close relationships* içinde (46-76). New York: Guilford Press.

- Brennan, K. A., Shaver, P. R., ve Tobey, A. E. (1991). Attachment styles, gender, and parental problem drinking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 451-466.
- Brenning, K., Soenens, B., Braet, C. ve Bosmans, G. (2011). An adaptation of the experiences in close relationships scale-revised for use with children and adolescents. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 1048-1072.
- Bretherton, I., Ridgeway, D. ve Cassidy, J. (1990). Assessing internal working models of the attachment relationships: An attachment story completion task for 3-years-olds. T. Greenberg, D. Cicchetti ve E. M. Cummings, (Ed.), *Attachment in the Preschool Years* içinde (273-308). Chicago: University of Chicago Press.
- Brown, L.S. ve Wright, J. (2003). The relationship between attachment strategies and psychopathology in adolescence. *Psychology and psychopathology* 76:351-367.
- Brown, L.S. ve Wright, J. (2001). Attachment theory in adolescence and its relevance to developmental psychopathology. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 8, 15-32.
- Bryer, J., Nelson, B., Miller, J., Krol, P. (1987). Childhood sexual and physical abuse as factors in adult psychiatric illness. *American Journal of Psychiatry*, 144: 1426-1430.
- Buckley, T. C., Blanchard, E. B., ve Hickling, E. J. (2002). Automatic and strategic processing of threat stimuli: A comparison between PTSD, panic disorder, and nonanxiety controls. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 97-115
- Burke, D.M., Light, L.L. (1981). Memory and aging: The role of retrieval processes. *Psychol Bull*, 90:513-546.
- Buunk, B.P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23, 997-1006.

- Büküşoğlu, N. (2004). Çocuklarda okul fobisi gelişimine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Ege Pediatri Bülteni*, 11(2): 125-134.
- Büyüksahin, A. (2001). *Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bylsma, W.H., Cozzarelli,C., ve Sümer, N. (1997). Relation between adult attachment styles and global self-esteem. *Basic and Applied Social Psychology*, 19, 1-16.
- Carnelley, K. B., Pietromonaco, P. R. ve Jaffe, K. (1994). Depression, working models of others and relationship functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*. 66: 127-140.
- Carver, C.S. (1997). Adult Attachment and Personality: Converging evidence and a new measure. *Personality and Social Psychology Bulletin*,23, 865-883.
- Cassidy, J. (1988). Child mother attachment and the self in sixyears-olds. *Child Development*, 59, 121-134.
- Cassidy, J. (1999) The nature of the child's ties. J. Cassidy ve P.Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications*. New York: Guilford.
- Cassidy, J., ve Berlin, L. J. (1994). The insecure/ambivalent pattern of attachment: Theory and research. *Child Development*, 65, 971-991.
- Cassidy, J., Lichtenstein-Phelps, J., Sibrava, N. J., Thomas, C. L. Jr., ve Borkovec, T. D. (2009). Generalized anxiety disorder: Connections with self-reported attachment. *Behavior Therapy*, 40, 23-38.
- Ceylan A, Özen Ş, Palancı Y ve ark. (2003). Lise son sınıflarda anksiyetede depresyon düzeyleri ve zararlı alışkanlıklar: Mardin çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 4: 99-103.

- Cole, D.A. (1987). Utility of Confirmatory Factor Analysis in Test Validation Research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.
- Coleman, P. K. (2003). Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy, and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*, 12, 351-368.
- Collins N.L., Cooper M.L., Albino, A. ve Allard, L. (2002). Psychosocial vulnerability from adolescence to adulthood: A prospective study of attachment style differences in relationship functioning and partner choice. *Journal of Personality*, 70(6), 965-975.
- Collins, N.L., ve Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.
- Collins, N. L., ve Read, S. J. (1994). Cognitive representations of adult attachment: The structure and function of working models. In K. Bartholomew ve D, Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships: Vol. 5. Attachment processes in adulthood* (pp. 53-90). London: Jessica-Kingsley.
- Condon, J.T., Corkindalea, C. ve Boyce, P. (2008). Assessment of Postnatal Paternal–Infant Attachment: Development of a Questionnaire Instrument, *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 26(3): 195–210.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R. Ve Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74: 1380-1397.
- Corbitt, J.R. (1978). *Cognitive organization for words and colors as related to reading ability level: A developmental approach*. (Doctoral dissertation, University of Wyoming, 1977). Dissertation Abstracts International, 38:45012-B

- Craik, F.I.M., ve Lockhart. R.S. (1972). Levels of processing: A framework for memory research. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. II. 671-684 .
- Crowell, J.A. ve Treboux, D. (1995) A review of adult attachment measures: Implications for theory and research. *Social Development*. 4. 294-327.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C., ve Shaver, P. R. (2008). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed., pp. 599-634). New York: Guilford Press.
- Cynthia, A., Stifter, C.A., Coulchan, C.M. ve ark. (1993). Linking employment to attachment: the mediating effects of maternal separation anxiety and interactive behavior. *Child Dev*, 64: 1451-1460.
- Çakır, S. (2008). *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychiatry* 1:240-255
- Çamurlu-Keser, C. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Çeri, Ö. (2009). *Vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerinde temel bilişsel şemalar ile bağlanma stillerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çevik, A. ve Ceyhun, B. (1993). Türkiye'de babalar ve aile içinde değişen rolleri: Psikodinamik bir değerlendirme. *Psikiyatri Bülteni*, 2(3): 121-126.

- Dağ, İ. (1991). Belirti tarama listesi'nin (SCL-90-R) üniversite öğrencileri için geçerliliği ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2:5-12.
- Dağ, İ. ve Gülüm, V. (2013). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel Esneklik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(4):240-7
- Dao-Castellana, M.H., Samson, Y., Legault, F. ve ark. (1998). Frontal dysfunction in neurologically normal chronic alcoholic subjects: metabolic and neuropsychological findings. *Psychol Med*, 28(5): 1039-1048.
- Davila, J., ve Beck, J. G. (2002). Is social anxiety associated with impairment in close relationships? A preliminary investigation. *Behavior Therapy*, 33, 427-446
- Davis, M. (1992): The role of the amygdala in fear and anxiety. *Ann Rev Neurosci* 15: 353–375
- Demir, A. (1989). UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14–18.
- Demirkan, S. (2006). *Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Ü. Ankara
- Demirli, A. (2012). Algılanan anababa tutumları, bağlanma boyutları, yalnızlık ve umudun yapısal ilişkileri. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2)
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, pp, 89-99.
- Derogatis, L.R. (1992). The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-II. USA, *Clinical Psychometric Research Inc.*

- Degl'Innocenti, A., Agren, H., Backman, L. (1998). Executive deficits in major depression. *Acta Psychiatr Scand* 97:182-188.
- De Ruiter, C. ve Van Ijzendoorn, M. H. (1992). Agoraphobia and anxious-ambivalent attachment: An integrative review. *Journal of Anxiety Disorders*, 6, 365-381.
- Dewitte, M., Koster E. H.W., Houwer, J. ve Buysse, A. (2007). Attentive processing of threat and adult attachment:A dot-probe study. *Behaviour Research and Therapy* 45,1307–1317
- Diehl, M., Elnick, A.B., Bourbeau L.S., Labouvie-Vief, G. (1998). Adult attachment styles: Their relations to family context and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74:1656- 1669.
- Dodson, F. (1995). *Çocuk Yaşken Eğilir: Doğumdan Altı Yaşa Kadar Çocuk Bakımı ve Eğitimi*. (Çev. S Selvi), İstanbul, Özgür Yayınları
- Donley, M.G. (1993). Attachment and the emotional unit. *Fam Process*, 32:3-22.
- Doron, G. ve Kyrios, M. (2005). Obsessive compulsive disorder: A review of possible specific internal representations within a broader cognitive theory. *Clinical Psychology Review* 25, 415 – 432
- Dwyer, K. M. (2005). The meaning of attachment in middle and late childhood. *Human Development*, 48, 155-182.
- Dozier, M., Stovall-McClough K. C. ve Albus, K. E. (2008). Attachment and Psychopathology in Adulthood. Cassidy, J. ve Shaver, P. R. (Eds.) *Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Applications* içinde (2. Edisyon) (718-744). New York: The Guilford Press.
- Dozois, D.J.A., Martin, R.A., ve Bieling, P.J. (2009). Early maladaptive schemas and adaptive/maladaptive styles of humor. *Cognitive Therapy and Research*, 33, 585-596.

- Eastburg, M., ve Johnson, W. B. (1990). Shyness and perceptions of parental behavior. *Psychological Repmts*, 66, 915-921.
- Eder, R. ve Mangelsdorf, S. (1997). *The emotional basis of early personality development: Implications for the self concept*, Handbook of Personality Psychology.
- Eng,W., ve Heimberg, R. G. (2006). Interpersonal correlates of generalized anxiety disorder: Self versus other perception. *Journal of Anxiety Disorders*, 20, 380–387.
- Erdiman, E. (2010). *Zarar verici davranışları ve özkıyım girişimi olan psikiyatrik hastaların bağlanma biçemi, mizaç özellikleri, dürtüsellik yönünden karşılaştırılması*. Bakırköy Prof.Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Yayınlanmamış uzmanlık tezi, İstanbul
- Erdoğan, F.E. (2010). *Üniversite öğrencilerinde bağlanma biçemleri ve kişilik bozuklukları*. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
- Ergin, B.E. ve Dağ, İ. (2013). Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiler. *Anadolu Psikiyatri Derg.* 14(1): 36-45.
- Ergin, B.E. (2009). *Kişilerarası problem çözme davranışı, yetişkinlerdeki bağlanma biçimleri ve psikolojik rahatsızlık belirtileri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi
- Fidaner, H., Fidaner, C. (1984). SCL-90 Ruh Sağlığı Testinin Uygulanması ve Metodolojik Sorunlar. XX. *Psikiyatrik ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı*. Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayınları, s. 67-74.
- Fiske, S. (1981). “Social Cognition and Affect.” In *Cognition, Social Behavior, and the Environment*, ed. James Harvey, 227—9.64, Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Foa, E. B., Riggs, D. S., Dancu, C. V., ve Rothbaum, B. O. (1993). Reliability and validity of a brief instrument for assessing post-traumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress*, 6, 459–473
- Fonagy, P. (2000). Attachment and borderline personality disorder. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48, 1129-1146.
- Fonagy, P. (1991). Thinking about thinking: Some clinical and theoretical considerations in the treatment of a Borderline Patient. *International Journal of Psycho-Analysis*, 72: 639-656.
- Fossati, A., Feeney, J. A., Carretta, I., Grazioli, F., Milesi, R., Leonardi, B., ve ark. (2005). Modeling the relationships between adult attachment patterns and borderline personality disorder: The role of impulsivity and aggressiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(4), 520-537.
- Fraley, R. C. ve Waller, N.G. (1998). Adult Attachment Patterns: A Test of Typological model. In J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships* (77-114). New York: Guilford Press.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., ve Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Fraley, R. C., Garner, J. P., ve Shaver, P. R. (2000). Adult attachment and the defensive regulation of attention and memory: The role of preemptive and postemptive processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 816– 826
- Franke, P., Maier, W., Hardt, J., Frieboes, R., Lichtermann, D., ve Hain, C. (1993). Assessment of Frontal Lobe Functioning in Schizophrenia and Unipolar Major Depression. *Psychopathology* 26(2), 76–84.
- France, A. (2000). Towards a Sociological Understanding of Youth and Their RiskTaking. *J Youth Studies*. 3: 317-331

- Freud, S. (1917). *Mourning and Melancholia*. Standard edition, Strachey J (Ed), Volume 14, Hogarth Press, London, 1964.
- Frodi, A., Bridges, L. ve Grolnick, W. (1985). Correlates of mastery-related behavior: A short-term longitudinal study of infants in their second year. *Child Development*, 56, 1291-1298.
- Galbo, J.J. (1984). Adolescent perceptions of significant adults: a review of the literature. *Adolescence*, 76: 952-970.
- George, C. ve West, M. (2001). The development and preliminary validation of a new measure of adult attachment: The Adult Attachment Projective Attachment. *Human Development*. Vol 3 No 1, 30–61
- Glaser, W. R. ve Glaser, M.O. (1989). Context effects in Stroop-like word and picture processing. *J Exp Psychol Gen*, 118(1):13-42.
- Gökler, I. (2009). Panik Bozukluğunda Bilgi İşleme Süreçleri (Eds.) *Psikopatolojilerde Bilgi İşleme Süreçleri: Kuramdan Uygulamaya*, içinde (117-145). Ankara: HYB.
- Görünmez, M. (2006). *Bağlanma stilleri ve duygusal zekâ yetenekleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Granot, D. ve Mayseless, O. (2001). Attachment security and adjustment to school in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 25, 530-541.
- Griffin, D., ve Bartholomew, K. (1994). Models of the self and others: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430 - 445.
- Grossberg, S. (1982). *Studies of mind and brain: Neural principles of learning, perception, development, cognition, and motor control*. Norwell, MA: Kluwer.

- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheurer-Englich, H. ve Zimmerman, P. (2002). The uniqueness of the child-father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social Development*, 11, 307-331.
- Güleç, D. ve Kavlak, O. (2013). Baba- bebek bağlanma ölçeği'nin Türk toplumunda geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 170-181. 171
- Günay, O., Öncel, Ü.N., Erdoğan, Ü., Güneri, E., Tendoğan, M. ve Uğur, A. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinde durumluk ve sürekli anksiyete düzeyini etkileyen faktörler. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(2): 77-85.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma Stilleri, Akılcı Olmayan İnançlar ve Psikolojik Belirtilerin Bilişsel Esnekliği Yordamadaki Katkıları. *Educational Sciences: Theory ve Practice* - 13(4) 2071-2085
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Habip, B. (1996). *Çocuk Psikanalizi Tarihi Üzerine Cognito "Yüzyılın Psikoanalizi"*. İstanbul, Altan Matbaacılık.
- Halfon, B. (2006). *Kültürel çerçevede bağlanma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hamarta, E. (2004). Attachment theory. *Anadolu University Journal of Faculty of Education*, 14 (1), 53-66.
- Harris, T. ve Bifulco, A. (1991). Loss of parent in childhood, attachment style and deprivation in adulthood, in *attachment across the life cycle*, (ed) CM Parkers, J Steveson-Hinde, P Marris, London, Routledge.

- Harris, A.E., ve Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 405-416.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*. 52: 511-524.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*; 5: 1-22.
- Hettema, J. M., Neale, M. C. ve Kendler, K. S. (2001). A review and meta-analysis of the genetic epidemiology of anxiety disorders. *American Journal of Psychiatry*, 158, 1568-1578.
- Holmes, J. (1997). *John Bowlby & Attachment Theory*. s:127,137-140, 185-196, Routledge.
- Hortaçsu, N. (1991). *İnsan İlişkileri*. Ankara, İmge Kitapevi
- Ingram, R. (1986). *Information processing approaches to clinical psychology*. New York, Academic Press.
- Işınsu, M. (2003). *İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İlhan, T. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık: Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stilllerinin Yalnızlığı Yordama Güçleri. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(4), 2377-2396.
- Jellema, A. (2000). Insecure attachment states: Their relationship to borderline and narcissistic personality disorders and treatment process in cognitive analytic therapy. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 138-154.

- Kankotan, Z. Z. (2008). *The role attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well-being*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kapçı, G. ve Küçüker, S. (2006). Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 17(4):286-295.
- Kaplan, H.I., Sadock, B.J. ve Grebb, J.A. (1994). *Synopsis of Psychiatry*. Baltimore Maryland. s.161-165.
- Karakaş, S., Erdoğan, E., Sak, L., Soysal, A. Ş., Ulusoy, T., Ulusoy, İ. Y. ve Alkan, S. (1999). Stroop Testi TBAG Formu: Türk Kültürüne Standardizasyon Çalışmaları, Güvenirlilik ve Geçerlik. *Klinik Psikiyatri*. 2, 75-88.
- Karakaş, S. ve Aydın, H. (1999). Şizofrenide bilgi işleme bozuklukları. *Şizofreni Dizisi*. 4:113-131.
- Karakaş, S., Irak, M. ve Bekçi, B. (2003). *Sağlıklı İnsanda Bilgi İşleme Süreçleri: Biliş ve Üst-Biliş, Beyin ve Nöropsikoloji*. Karakaş S, Irkeç C, Yüksel N (Ed), Çizgi Tıp Yayınevi, Ankara, s.31-53.
- Karakaş, S. ve Kafadar, H. (1999). Bilişsel süreçlerin değerlendirilmesinde nöropsikolojik testler: bellek ve dikkatin ölçülmesi. *Şizofreni Dizisi*, 4132-152.
- Karakaş, S. ve Başar, E. (1993). Nöropsikolojik değerlendirme araçlarının standardizasyonu, nöropsikolojik ölçümlerin elektrofizyolojik ölçümlerle ilişkileri. Proje No: TÜBİTAKTBAG 17-2.
- Karakaş, S. (2004). *BILNOT Bataryası El Kitabı: Nöropsikolojik Testler İçin Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları*. Ankara, Dizayn Ofset.
- Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy*, Unpublished Master Thesis, M.E.T.U, Ankara.

- Keklik, İ. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilllerinin Cinsiyet, Kişisel Anlamlılık, Depresyona Yatkınlık ve Sürekli Kaygı Düzeyiyle İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim ve Bilim Dergisi* 2011, C:36, S:159.
- Kemp, V. H., ve Page, C. K. (1987). Maternal prenatal attachment in normal and high-risk pregnancies. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 16, 179-184.
- Kerns, K. A., Klepac, L. ve Cole, A. (1996). Peer relationships and preadolescents' perceptions of security in the childmother relationship. *Developmental Psychology*, 32, 457- 466.
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E. ve Contreras, J. M. (2000). Attachment-based assessments of parentchild relationships in middle childhood. *Developmental Psychology*, 36 (5), 614-626
- Kerns, K. A., ve Richardson, R. A. (Eds.). (2005). *Attachment in middle childhood*. New York: Guilford.
- Kerns, K. A., Schlegelmilch, A., Morgan, T. A. ve Abraham, M. M. (2005). Assessing attachment in middle childhood. K. A. Kerns ve R. A. Richardson, (Ed.), *Attachment in middle childhood* içinde (46-70). New York: Guilford
- Kesebir S, Özdoğan Kavzoğlu S. ve Üstündağ M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(2):321-342
- Kırimer, F, Akça, E. Ve Sümer, N. (2014). Orta Çocuklukta Anneye Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (33), 45-57
- Kindt, M. ve Van Den Hout, M. (2001). Selective attention and anxiety: a perspective on developmental issues and the causal status. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. 23, (3), 193-202.

- Kingma, A., Heij, W.L., Fasotti, L., Eling, P. (1996) Stroop interference and disorders of selective attention. *Neuropsychologia* 34:273–281.
- Kirkpatrick, L.A., ve Davis, K.E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502-512.
- Kirkcaldy, B. D., Eysenck, M., Furnham, A. F. ve Siefen, G. (1998). Gender, anxiety and self-image. *Personality and Individual Differences*, 24(5), 677-684.
- Kirsh, S., ve Cassidy, J. (1997). Preschoolers' attention to and memory for attachment relevant information. *Child Development*, 68, 1143-1153.
- Kobak, R.R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: working models, affect regulation, and representation of self and others. *Child Development*; 59: 135-146.
- Koriat, A. (1993). How do we know that we know? The accessibility model of the feeling of knowing. *Psychological Review*, 50 (4), 609-639.
- Klatzky, R. L. (1984). *Memory and Awareness: An Information-Processing Perspective*. W. H. Freeman.
- Langston, C. A., ve Cantor, N. (1989). Social anxiety and social constraint: When "making friends" is hard. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 649- 661
- Lavy, E. H., van Oppen, P., ve van den Hout, M. A. (1994). Selective processing of emotional information in obsessive compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 32(2), 243–246.
- Leckmann, J., Walker, D., Goodman, W. (1994). "Just Right" perceptions associated with compulsive behavior in Tourette Syndrome. *Am J Psychiatry*, 151: 675-680.

- LeCroy, C. W. (1994). *Handbook of child and adolescent treatment manuals*. New York: Lexington Books.
- Levitt, M. J., Guacci-Franco, N. ve Levitt, J. L. (1993). Convoys of social support in middle childhood and early adolescence: Structure and function. *Developmental Psychology*, 29, 811-818.
- Levy, M.B., ve Davis, K.E. (1988). Love styles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5,439- 471.
- Lewis, M. (1990). Models of Developmental Psychopathology. M. Lewis ve S. M. Miller (Eds.) *Handbook of Developmental Psychopathology*. New York, Plenum Press.
- Lezak, M.D. (1995). *Neuropsychological Assessment*. 3. baskı, Oxford Univ Pr, New York.
- Lezak, M.D., Howieson, D.B., Loring, D.W. (2004). *Neuropsychological assessment*, 4. Baskı, New York, Oxford University Press.
- Lieberman, M., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Development*, 70 (1), 202-213.
- Ijzendoorn, M.H. ve Kroonenberg, P.M. (1988) Cross-cultural patterns of attachment: a meta-analysis of the strange situation. *Child Dev*, 5:147-156.
- Lopez, F. G., Mitchell, P., ve Gormley, B. (2002). Adult attachment and college student distress: Test of a mediational model. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 460 – 467.
- MacLeod, C. M. (1991). Half a Century of Research on the Stroop Effect: An Integrative Review. *Psychological Bulletin*, 109(2), 163-203.

- McNally, R. J., Riemann, B. C., ve Kim, E. (1990). Selective processing of threat cues in panic disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 28, 407-412.
- MacLeod, C.M. (1992). The Stroop task: The "gold standard" of attentional measures. *J Exp Psychol Gen.* 121(1):12-14.
- Maidenberg, E., Chen, E., Craske, M., Bohn, P., ve Bystritsky, A. (1996). Specificity of attentional bias in panic disorder and social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 10, 529–541.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50: 66-104.
- Main, M., ve Solomon, J. (1990). "Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation". M.T. Greenberg, D. Cicchetti ve E.M. Cummings (Eds.), *Attachment in the Preschool Years* (pp. 121–160). Chicago, University of Chicago Press.
- Marsh, H. W., Balla, J.R. ve McDonald, R.P. (1988). Goodness of Fit Indexes in Confirmatory Factor Analysis: The Effect of Sample Size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- Masi, G., Mucci, M. ve Millepiedi, M. (2001). Separation Anxiety Disorder in Children and Adolescents. Epidemiology, Diagnosis and Management. *CNS Drugs*, Vol. 15, No. 2, pp. 93-104.
- Mathews, A., ve Macleod, C. (1986). Discrimination of threat cues without awareness in anxiety states. *Journal of Abnormal Psychology*, 95, 131-138.
- Mauricio, A. M., Tein, J.-Y., ve Lopez, F. G. (2007). Borderline and antisocial personality scores as mediators between attachment and intimate partner violence. *Violence and Victims*, 22(2), 139-157.

- Mayselless, O. (2005). Ontogeny of attachment in middle childhood: Conceptualization of normative changes. K. A. Kerns ve R. A. Richardson, (Ed.). *Attachment in middle childhood* içinde (1-23). New York: Guilford Press.
- Mazzocco, M. M. M., ve Kover, S. T. (2007). A longitudinal assessment of the development of executive function and their association with math performance. *Child Neuropsychology*, 13, 18-45.
- McIntere, S.A. ve Miller, L.A. (2000). *Foundations of Psychological Testing*, Boston: McGraw Hill.
- McLewin, L. A., ve Muller, R. T. (2006). Attachment and social support in the prediction of psychopathology among young adults with and without a history of physical maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 30, 171-191.
- Meydan, C.H. ve Şeşen, H. (2011) *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Detay Yayıncılık. Ankara
- Mickelson, K. D., Kessler, R. C., ve Shaver, P. R. (1997). Adult attachment in a nationally representative sample. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1092-1106.
- Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and affect regulation: Strategic variations in self-appraisals. *J Pers Soc Psychol.* 28: 420- 435.
- Mikulincer, M. (1997). Adult attachment style and information processing: Individual differences in curiosity and cognitive closure. *Journal of Personality and Social Psychology.* 72, 5, 1217-1230
- Mikulincer, M., ve Shaver, P. R. (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment-related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12, 149-168.

- Mikulincer, M., ve Arad, D. (1999). Attachment working models and cognitive openness in close relationships: A test of chronic and temporary accessibility effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 710-725.
- Mikulincer, M., ve Florian, V. (1998). The relationship between adult attachment styles and emotional and cognitive reactions to stressful events. In Simpson, J., ve Rholes, S. (eds.) *Attachment theory and close relationships* (pp. 143-165). New York: Guilford.
- Miller, L.H., Smith, A.D., Mahler, B.L. (1988). *The Stress Audit Manual*, Brookline.
- Modell, J.G., Mountz, J.M., Curtis, G. ve Gredel, J.F. (1989). Neurophysiologic dysfunction in basal ganglia/limbic striatal and thalamocortical circuits as a pathogenetic mechanism of obsessive-compulsive disorder. *Journal of Neuropsychiatry*, 1,27-36.
- Morsünbül, Ü. (2014). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumunu ile ilişkisi. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 357-372.
- Morsünbül Ü ve Tümen B (2008) Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15 (1), 25-31.
- Moss, E. ve St Laurent, D. (2001). Attachment at school age and academic performance. *Developmental Psychology*, 37 (6), 863-874.
- Mur, M., Portella, M.J., Martinez-Aran, A., Pifarre, J. ve Vieta, E. (2007). Persistent neuropsychological deficit in euthymic bipolar patients: executive function as a core deficit. *J Clin Psychiatry*; 68:1078–1086.
- Neisser, U. (1976). *Cognition and Reality*. S. Francisco, CA: Freeman.
- Nolen-Hoeksema, S. (2004). *Abnormal Psychology*. New York: The McGraw-Hill Companies.

- Oakman, J., Gifford, S. ve Chlebowsky, N. (2003). A multilevel analysis of the interpersonal behavior of socially anxious people. *Journal of Personality*, 712, 397-434
- Olcaşoy, I. Gündoğdu, Ö. ve Aksakal, G. (2012) Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Bağlanmayla İlişkili Bellek Düzenlemesi. Poster presentation at the 17 th *National Congress of Psychology* at Boğaziçi University, Istanbul.
- Ollendick, T. H., ve Byrd, D. A. (2001). Anxiety disorders. In M. Hersen ve V. B. Van. Hasselt (Eds.), *Advanced abnormal psychology* (2nd ed., pp. 223-242).
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi İstanbul.
- Oral, N. (2006). *Yeme tutumu bozukluğu ile kişilerarası şemalar, bağlanma stilleri, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Ankara: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Orzolek-Kronner, C. (2002). The effect of attachment theory in the development of eating disorders: Can symptoms be proximity-seeking? *Child and Adolescent Social Work Journal*, 19(6), 421-435.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1983). *Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri Elkitabı*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Özer, ed., (2006). Anksiyete ve Anksiyete Bozukluklarının Kısa Bir Tarihçesi.İçinde R. Tükel ve T. Alkın (Ed.), *Anksiyete Bozuklukları* (3-15)
- Özer, M. (2011). *Suçluluk-utanç, bağlanma, algılanan ebeveynlik (anne) tarzı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Ankara.
- Özbay, M.H., Örsel, S., Akdemir, A. ve ark. (2002) Ergenlerde Kendilik Algısı ile Psikopatoloji Arasında Bağlantı Var mı? *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(3):179-186.

- Öztürk, M.O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, Nobel Tıp Kitapevleri, s:566-570, Ankara.
- Pacchierotti, C., Bossini, L., Castrogiovanni, A., Pieraccini, F., Sorece, I. ve Castrogiovanni P. (2002). Attachment and panic disorder. *Psychopathology*; 35: 347-354.
- Padesky, C. A. (1994). Schema change processes in cognitive therapy. *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, Volume 1, Issue 5, pages 267–278,
- Page, T. F. (2001). Attachment and personality disorders: Exploring maladaptive developmental pathways. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 18 (5), 313-334.
- Parker, G., Tupling, H., Brown, L.B. ve ark. (1979). A parental bonding instrument. *Br J Med Psychol*, 52:1-10.
- Pashler, H. E. (1998). *The psychology of attention*. Cambridge: MIT Press.
- Pazvantoğlu, O., Karabekiroğlu, K., Sarısoy, G., Baykal, S., Korkmaz, I.Z., Akbaş, S., Böke, Ö. ve Şahin, A.R. (2011). The relationship of adult ADHD and attachment style. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*: 12(4): 274-279.
- Pearson, J.L., Cowan, P.A., Cowan, C.P. ve ark. (1993). Adult attachment and adult child-order parent relationships. *Am J Orthopsychiatry*, 4: 606-613.
- Pennington, B. F., ve Ozonoff, S. (1996). Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37, 51–87.
- Pielage, S., Gerlsma, C. ve Schaap, C. (2000). Insecure attachment as a risk factor for psychopathology: The role of stressful events. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 296-302.
- Pielage, S.B., Luteijn, F. ve Arrindell, W.A. (2005). Adult attachment, intimacy and psychological distress in a clinical and community sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy* 12(6):455-464.

- Phillips, L. H., Bull, R., Adams, E., ve Fraser, L. (2002). Positive mood and executive function: Evidence from Stroop and fluency tasks. *Emotion*, 2, 21–22.
- Pottharst, K. (1990). *Explanations in Adult Attachment*. New York: Peter Lang
- Powell, K. B., ve Voeller, K. K. S. (2004). Prefrontal executive function syndromes in children. *Journal of Child Neurology*, 19, 785–797.
- Rand, G., Wapner, S., Werner, H. ve McFarland, J.H. (1963). Age differences in performance on the Stroop color-word test. *J Pers*, 32:534-558.
- Rijt-Plooi, H.H.C. ve Plooi, F.X. (1993). Distinct periods of mother infant conflict in normal development: sources of progress and germs of pathology. *J Psychol Psychiatry*, 34, (2): 229-245.
- Riso, L.P., Froman, S.E., Raouf, M., Gable, P., Maddux, R.E., Turini-Santorelli, N., Penna, S., Blandino, J.A., Jacobs, C.H., ve Cherry, M. (2006). The long-term stability of early maladaptive schemas. *Cognitive Therapy and Research*, 30, 515-529.
- Reilly, C.E., Sokol, L., ve Butler, A.C. (1999). A cognitive approach to understanding and treating anxiety. *Human Psychopharmacology*. (14), 1-6.
- Rholes, W.S., Simpson, J.A., Campell, L. ve Grich, J. (2001). Adult attachment and transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 421-435.
- Roberts, J. E., Gotlib, I. H., ve Kassel, J. D. (1996). Adult attachment security and symptoms of depression: The mediating roles of dysfunctional attitudes and low self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 310–320.
- Roe, K.V. ve Drivas, A. (1993). Planned coception and infant functioning at age three months: a cross-cultural study. *Am J Orthopsychiatry*, 63(1):120-125.

- Roisman, G. I., Holland, A., Fortuna, K., Fraley, R. C., Clausell, E. ve Clarke, A. (2007). The Adult Attachment Interview and self-reports of attachment style: An empirical rapprochement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 678-697.
- Romine, C. B., Reynolds, C. R. (2004). Sequential Memory: A Developmental Perspective on Its Relation to Frontal Lobe Functioning. *Neuropsychology Review*. Vol. 14, No: 1: 43-64
- Rosenbaum, J.F. ve Pollock, R.A. (1994). The Psychopharmacology of Social Phobia and Comorbid Disorders. *Bull. Meninger Clin.* Spring; 58, 67-83
- Rothbard, J. C. ve Shaver, P. R. (1994). Continuity of attachment across the life span. M. B, Sperling ve W. H, Berman (Ed.), *Attachment in Adults: Clinical and Developmental Perspectives*. New York: The Guilford Press.
- Rubenstein, C. S., Peynircioglu, Z. F., Chambless, D. L., ve Pigott, T. A. (1993). Memory in sub-clinical obsessive– compulsive checkers. *Behaviour Research and Therapy*, 31, 759–765.
- Rubin, K.H., LeMare, L.J., ve Lollis, S. (1998). Social withdrawal in adolescents. *Adolescent development*, 63, 350-365.
- Ruble, D.N., Fleming, A.S., Stangor, C. ve ark. (1990) Transition to moderhood and the self: measurement, stability, and change. *J Pers Psychol*, 3: 450-463.
- Russell, D.; Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, (39), 472–480.
- Sabuncuoğlu, O. ve Berkem, M. (2006). Bağlanma biçemi ve doğum sonrası depresyon belirtileri arasındaki ilişki: Türkiye'den bulgular. *Türk Psikiyatri Derg*, 17:252-258.
- Sağduyu, A. (2001). Somatizasyon ve ilişkili sendromların biyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12:211-223

- Sakman, E. (2011). *Effects Of Attachment Security, Threat, And Attachment Figure Primes On Cognitive Attentional Task Performance*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ODTÜ, Ankara.
- Salahur, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin geriye dönük olarak çocukluklarında algılamış oldukları ebeveyn kabul veya reddinin yetişkin bağlanma biçimleri ve depresif belirtiler ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sarı, T. (2008). *Üniversite Öğrencilerinde Romantik İlişkilerle İlgili Akılcı Olmayan İnançlar, Bağlanma Boyutları ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiler*. Doktora tezi Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Saya, P. (2006). *The relationship between attachment styles and perfectionism in high school students*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Sher, K. J., Frost, R. O., Kushner, M., Crews, T. M., ve Alexander, J. E. (1989). Memory deficits in compulsive checkers: replication and extension in a clinical sample. *Behaviour Research and Therapy*, 27, 65–69.
- Schneider, B. H., Atkinson, L. ve Tardif, C. (2001). Child-parent attachment and children's peer relations: A quantitative review. *Developmental Psychology*, 37 (1), 86-100.
- Schore, A. N. (2000). *Foreword to the reissue of Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment by John Bowlby*. New York: Basic Books
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. ve Uysal A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örneğinde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8, 1-11.
- Seven, S. (2006). *6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Shaver, P., ve Brennan, K.A. (1992). Attachment styles and the 'Big Five' personality traits: Their connections with each other and with romantic relationships outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536-545.
- Shaver, P.R. ve Milkunlincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development*, 4, 133-161.
- Siegel, D. (2012). *The Developing Mind, Second Edition: How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are*. New York: Guilford Press.
- Simpson, J.A., Rholes, W.S., Phillips, D. (1996). Conflict in close relationships: A attachment perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(5), 899- 914.
- Shorey, H. S., ve Snyder, C. R. (2006). The role of adult attachment styles in psychopathology and psychotherapy outcomes. *Review of General Psychology*, 10(1), 1–20.
- Slade, A. (1987). Relationships, self and individual adaptation. A. Sameroff ve R. Emde, (Ed.), *Relationship disturbance in early childhood: A developmental approach* içinde (70-94). New York: Basic Books.
- Solso, R. (1995). *Cognitive psychology* (4th ed.). Needham Heights: Allyn ve Bacon
- Soysal, A.Ş. (1999). *Erken Doğan Bebeklerle Normal Doğan Bebeklerin Psikomotor ve Duygusal Gelişimlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Soysal, A.Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8:88-99
- Sözügeçer, Z. (2011). *Çocuklardaki davranış problemlerinin bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi*. Yayınlanmış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi.

- Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L. ve Lushene, R.E. (1970). *Manual for State-Trait Anxiety Inventory*: Consulting Psychologist.
- Spreen, O., Strauss, E. (1991). *A Compendium of Neuropsychological Tests: Administration, Norms and Commentary*. New York: Oxford Univ. Pres.
- Sternberg, R. J. (1996). *Cognitive Psychology*. New York: Harcourt Brace.
- Strodl, E. ve Noller, P. (2003). The relationship of adult attachment dimensions to depression and agoraphobia. *Pers Relatsh.* 10: 171-185.
- Stuss, D. ve Benson, F. (1984). Neuropsychological studies of the frontal lobes. *Psychological Bulletin*, 95, 3–28.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3, 6,2000: 49-74.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi* 21, 57, 1-24.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi.* 14: 71- 106.
- Sümer, N. ve Anafarta Şendağ, M. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 86-101
- Şahin, N.,H. ve Yaka, A.İ. (2010). “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri’nin (YİYE-I), Kendilik Algısı, Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Psikopatolojik Belirtiler Bağlamında İncelenmesi”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (26), 2010, 64-76.
- Şahin, N.H. ve Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*; 31: 44-56.
- Şahin, N.H. ve Batıgün, A.D. (1997). Özel Bir Sağlık Kuruluşunda İş Doyumu ve Stres. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(39): 57-71.

- Şahin, N.H., Güler, M., ve Basım, H. N. (2009). A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duygusal Zekânın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belirtileri İle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 20(3):243-254
- Şahin, N.H., Batgün, A.D. ve Uzun, C. (2011). Anxiety disorder: A study on interpersonal style, self perception, and anger. *Anadolu Psikiyatri Dergisi (Anatolian Journal of Psychiatry)*, 12(2), 107-113.
- Şirvanlı- Özen, D. ve Aktan, T. (2010). Bağlanma ve zorbalık sisteminde yer alma: başa çıkma stratejilerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25 (65), 101-113
- Tasca, G.A., Kowal, J., Balfour, L., Ritchie, K., Virley, B. ve Bissada, H. (2006). An attachment insecurity model of negative affect among women seeking treatment for an eating disorder. *Eat Behav.* 7: 252-257
- Takako, S. (1994). *Familial and Developmental Antecedents of Social Anxiety*. Doktora Tezi, Temple Ünivrsitesi.
- Teachman, B. A., Smith-Janik, S. B., ve Saporito, J. (2007). Information processing biases and panic disorder: Relationships among cognitive and symptom measures. *Behaviour Research and Therapy*, 45, 1791–1811.
- Tolan, Ö. (2002). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiler (Uzmanlık Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi: Ankara
- Thompson, R. A. (1999). Early attachment and later development. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment* içinde (265-286). New York: Guilford Press.
- Thompson, R.A. (2002). Attachment theory and research. *In Child and Adolescent Psychiatry*, 3rd Ed. (Ed M Lewis):164-172. Philadelphia, Lippincott Williams Wilkins.

- Tutarel-Kıslak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, yıl:8, cilt:3, sayı:9, s.61-68.
- Türe, H. (2013). Factors affecting the level of social anxiety among medical students, parental bonding and adult attachment styles *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2013; 14(4): 310-317
- Türköz, Y. (2007). *Okulöncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi*. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara Üniversitesi.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam*; 2006, 19(1):24-39.
- Tyrrell, C., Dozier, M., Teague, G. B. ve Fallo,t R. D. (1999). Effective treatment relationships for persons with serious psychiatric disorders: The importance of attachment states of mind. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 67, 725-733.
- Uluç, S. ve Öktem, F. (2009). Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran 2009, 24 (63), 69-83
- Van IJzendoorn, M.H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117, 387–403.
- Vendrell, P., Junque, C., Pujol, J. ve ark. (1995). The role of prefrontal regions in the Stroop task. *Neuropsychologia*, 33(3): 341-352.
- Verschueren, K., ve Marcoen, A. (2005). Perceived security of attachment to mother and father: Developmental differences and relations to self-worth and peer relationships at school. In K. A. Kerns ve R. A. Richardson (Eds.), *Attachment in middle childhood* (pp. 212 – 230). New York: Guilford

- Vershueren, K., Marcoen, A. ve Schoefs, V. (1996). The internal workin model of the self, attachment and competence in fi ve-year-olds. *Child Development*, 67, 2493-2511
- Ward, A., Ramsay, R. ve Treasure, J. (2000). Attachment research in eating disorders. *Br J Med Psychol*; 73:35-51.
- Warren, S. L., Huston, L., Egeland, B., ve Sroufe, L. A. (1997). Childhood anxiety disorders and attachment. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*,.36, 637-644.
- Waters, H.S. ve Rodrigues-Doolabh, L. (2001). Are attachment scripts the building blocks of attachment representations? Narrative assessment of representations and the AAI. In H.Waters ve E.Waters (Chairs), *Narrative Measures of Attachment for Adults*. Poster symposium presented at the Biennial Meetings of the Society for Research in Child Development, Minneapolis, MN.
- Wei, M., Mallinckrodt, B., Larson, L.M. ve Zakalik, R.A. (2005). Adult attachment, depressive symptoms, and validation from self versus others. *J Couns Psychol*. 52: 368-377.
- Wehrenberg, M. ve Prinz, S. (2007). *The Anxious Brain*. Published by Norton ve Company, Inc., New York, London.
- Wells, A. (1997). *Cognitive therapy of anxiety disorders: a practice manual and conceptual guide*. Chichester, Sussex: Wiley
- West, M. ve Sheldon-Keller, A. (1992). The assessment of dimensions relevant to adult reciprocal attachment. *Can J Psychiatry*,37(9):600-6.
- Williams, J.M.G., Watts, F.N., MacLeod, C., Mathews, A. (1997). *Cognitive psychology and emotional disorders*. Chichester: John Wiley ve Sons Ltd.

- Wilson, J. K., ve Rapee, R. M. (2005). Interpretative Biases in Social Phobia: Content Specificity and the Effects of Depression. *Cognitive Therapy and Research*, 29(3), 315-331.
- Yaka, A. İ. (2011). *Bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yalın, A. (1979). Baba çocuk etkileşimi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2:28-32.
- Young, J. E., Klosko, J. S., ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York: The Guilford Press.
- Zeanah, C.H., Benoit, D., Barton, M. ve ark. (1993). Representations of attachment in mothers and their one year old infants. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 32 (2): 278-286.
- Zeanah, C.H., Boris, N.W., Larriey, J.A. (1997). Infant development and developmental risk: a review of the past 10 years. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 36(2): 165-178.
- Zeijlmans van Emmichoven, I. A., van IJzendoorn, M. H., de Ruiter, C. ve Brosschot, J. F. (2003). Selective processing of threatening information: Effects of attachment representation and anxiety disorder on attention and memory. *Development and Psychopathology*. 15, 219-237.
- Zimmermann, P., ve Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25, 107–124.

Ek 1. Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Maddeleri	1.Faktör Olumsuz Baba Algısı	2.Faktör Olumlu Baba Algısı	3.Faktör Olumsuz Kendilik Algısı	4.Faktör Olumlu Anne Algısı	5.Faktör Olumlu Kendilik Algısı
7. Babam karamsar bir insandır (dı).	.76				
8. Babam kızgın bir kişidir (ydi).	.71				
9. Çocukluğumda babam yanımdan uzaklaştığında herhangi bir tepki göstermezdim (umursamazdım).	.38				
10. Babam çocukken bana kızdığında hakaret ederdi.	.56				
11. Çocukluğumda babamla oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.		.73			
12. Babam fiziksel olarak yanımda olmasa da kendimi güvende hissederim (dim).		.68			
13. Babam yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).		.82			
14. Babamla beraber olduğumda kendimi mutlu hissederim (dim).		.79			
15. Babama güvenirim (dim).		.23			
16. Babamın benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).		.61			
20. Alınan bir insanımdır.			.56		
26. Strese girdiğim zaman ağlarım.			.57		
27. Bir sorunla karşılaştığında ne yapacağımı bilemem ve paniklerim.			.63		
28. Bir sorunla karşılaştığında sürekli o sorunla nasıl başa çıkacağımı düşünür dururum.			.59		
29. Küçük bir sorunu büyüttüğüm olur.			.71		
30. Ruh halim çok çabuk değişir.			.55		
31. Karamsar bir insanımdır.			.67		
32. Birine bağlandığında, onu kaybetmemek için sürekli tetikte yaşarım.			.52		
33. Hayatımda mutlaka her an için kendimi bağlı hissettiğim birilerinin olması gerekir.			.51		
1. Annem iyi niyetli bir insandır (dı).				.52	
2. Çocukluğumda annemle oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.				.68	
3. Zor durumda kaldığında anneme koşarım (dim).				.78	
4. Annem yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).				.67	
5. Anneme güvenirim (dim).				.62	
6. Annemin benden beklentileri hayat planlarımı				.72	

belirler (di).					
17. Arkadaşlarım beni güler yüzlü bir insan olarak tanımlar.					.43
18. Arkadaşlarım beni yetenekli bir insan olarak tanımlar.					.66
19. Arkadaşlarım iyi niyetli insanlardır.					.56
21. Dünyada keşfedebileceğim, beni heyecanlandıran çok şey vardır.					.50
22. Ben mutlu bir insanım.					.49
23. Ben uyumlu bir insanım.					.72
24. Ben güvenilir bir insanım.					.21
25. Ben sevilebilir bir insanım.					.37
Her Bir Faktörün Açıkladığı Varyans	%21	%11	%10	%6	%5
Açıklanan Toplam Varyans	%53				

Ek 2. BTZTÖ Boyutları için İstatistiksel Regresyon Analizi

Tablo Ek 2.1. BTZTÖ Boyutları için İstatistiksel Regresyon Analizi Sonuçları

Yordanan	Model	Yordayıcılar	β	T	R ²	sd	F
Güvenli Bağlanma	1	ABBÖ Baba İlgi/ Kontrol Boyutu	.46	9.10	.19	345	82.89
	2	UCLA Toplam Puan	-.31	-5.05	.25	344	25.54
	3	ABBÖ Anne İlgi/ Kontrol Boyutu	.28	4.35	.29	343	18.90
	4	Gelir	-.95	-3.16	.31	342	9.97
	5	Cinsiyet	-2.69	-2.49	.32	341	6.19
	6	ABBÖ Baba Aşırı Koruma Boyutu	-.32	-2.34	.33	340	5.46
Güvensiz Bağlanma	1	SBÖ Toplam Puan	.09	8.71	.18	345	75.77
	2	ABBÖ Baba İlgi/ Kontrol Boyutu	-.16	-4.32	.22	344	49.15
	3	ABBÖ Baba Aşırı Koruma Boyutu	-.36	-3.77	.25	343	38.72
	4	UCLA toplam puan	.12	2.40	.26	342	30.88
	5	ABBÖ Anne İlgi/ kontrol boyutu	.10	1.99	.27	341	25.71
	6	Cinsiyet	-1.78	-2.04	.28	340	22.32

Tablo Ek 2.2: Regresyon Analizine Göre BTZTÖ'nin Temel Boyutlarından Güvenli-Güvensiz Bağlanma Boyutlarının Yordayıcılarının Özeti

Yordayan	Yordanan BTZTÖ Güvenli Bağlanma ↑	Yordayan	Yordanan BTZTÖ Güvensiz Bağlanma ↑
ABBÖ Baba İlgi/ kontrol boyutu	↑	SBÖ toplam puan	↑
UCLA toplam puan	↓	ABBÖ Baba İlgi/ kontrol boyutu	↓
ABBÖ Anne İlgi/ kontrol boyutu	↑	ABBÖ Baba aşırı koruma boyutu	↓
Gelir	↓	UCLA toplam puan	↑
Cinsiyet	↑ kadın	ABBÖ Anne İlgi/ kontrol boyutu	↑
ABBÖ Baba aşırı koruma boyutu	↓	Cinsiyet	↑ erkek
YİYE Alt boyutlar	AD	YİYE Alt boyutlar	AD
SBÖ toplam puan	AD	Gelir	AD
Yaş	AD	Yaş	AD
Eğitim	AD	Eğitim	AD
İş	AD	İş	AD
Medeni durum	AD	Medeni durum	AD
Yaşanan yer	AD	Yaşanan yer	AD

AD: Anlamli Değil

Ek 3: Kısa Semptom Envanteri

KSE

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyunuz. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olananın içini X işaretleyerek gösteriniz. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösteriniz. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayınız.

1	2	3	4	5
Hiç	Biraz	Orta Derecede	Çoğunlukla Fazla	Ciddi Derecede

1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali	1	2	3	4	5
2. Baygınlık, baş dönmesi	1	2	3	4	5
3. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edebileceği inancı	1	2	3	4	5
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi	1	2	3	4	5
5. Olayları hatırlamada güçlük	1	2	3	4	5
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme	1	2	3	4	5
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar.	1	2	3	4	5
8. Meydanlık (açık) alanlardan korkma duygusu	1	2	3	4	5
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri	1	2	3	4	5
10. İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği düşüncesi	1	2	3	4	5
11. İştahta bozukluklar	1	2	3	4	5
12. Hiç bir nedeni olmayan ani korkular	1	2	3	4	5
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	1	2	3	4	5
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme	1	2	3	4	5
16. Yalnızlık hissetme	1	2	3	4	5
17. Hüzünlü, kederli hissetme	1	2	3	4	5
18. Hiçbir şeye ilgi duymama	1	2	3	4	5
19. Ağlamaklı hissetme	1	2	3	4	5
20. Kolayca incinebilme, kırılma	1	2	3	4	5
21. İnsanların sizi sevmediğine kötü davrandığına inanmak	1	2	3	4	5
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	1	2	3	4	5
23. Mide bozukluğu, bulantı	1	2	3	4	5
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu inancı	1	2	3	4	5
25. Uykuya dalmada güçlük	1	2	3	4	5
26. Yaptığımız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme	1	2	3	4	5
27. Karar vermede güçlükler	1	2	3	4	5
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahat etmekten korkma	1	2	3	4	5
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma	1	2	3	4	5
30. Sıcak, soğuk basmaları	1	2	3	4	5
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer, etkinliklerden uzak kalmaya çalışma	1	2	3	4	5
32. Kafanızın birden bomboş kalması	1	2	3	4	5
33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	1	2	3	4	5
34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi	1	2	3	4	5
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak	1	2	3	4	5
36. Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplamada) güçlük/zorlanma	1	2	3	4	5
37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	1	2	3	4	5
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme	1	2	3	4	5
39. Ölüm ve ölmek üzerine düşünceler	1	2	3	4	5

40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	1	2	3	4	5
41. Bir şeyleri kırma/dökme isteği	1	2	3	4	5
42. Diğerlerinin yanındayken kendini çok fazla gözlemek, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	1	2	3	4	5
43. Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	1	2	3	4	5
44. Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	1	2	3	4	5
45. Dehşet ve panik nöbetleri	1	2	3	4	5
46. Sık sık tartışmaya girme	1	2	3	4	5
47. Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme	1	2	3	4	5
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmediğiniz düşüncesi	1	2	3	4	5
49. Yerinde duramayacak kadar gergin ve tedirgin hissetme.	1	2	3	4	5
50. Kendini değersiz görme, değersizlik hissi	1	2	3	4	5
51. İzin verdiğiniz takdirde insanların sizi sömüreceği düşüncesi	1	2	3	4	5
52. Suçluluk duyguları	1	2	3	4	5
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu düşünceleri	1	2	3	4	5

Ek 4: Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği- BTZTÖ

Aşağıda, ebeveynleriniz (anne-baba ya da size bakım veren kişi), arkadaşlarınız (özel ilişkinizi ve genel arkadaşlarınızı kapsar) ve kendinizle ilişkili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadeyi okuyunuz ve o ifadenin sizin yaşantınızı tanımlama açısından ne kadar uygun olabileceğine karar veriniz. Eğer bahsedilen kişilerden biri(leri) şu anda yaşamıyorlarsa, lütfen soruları, o veya onlar hayatta iken yaşadığınız ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırınız. Yanıtınızı, her maddenin yanındaki 1 den 5'e kadar olan seçeneklerden birinin altına (X) işareti koyarak veriniz. Eğer annenizi çok küçük yaşta kaybettiyseniz, "anne" olarak sorulan soruları, "size bakım veren kişi"yi (akraba, üvey anne, bakıcı anne, bakıcı, vb.) düşünerek yanıtlayınız. Aynı şekilde, eğer babanızı çok küçük yaşta kaybettiyseniz, "baba" olarak sorulan soruları, "baba figürü yerine geçen kişi"yi (akraba, üvey baba, vb.) düşünerek yanıtlayınız.

Seçeneklerin ne anlama geldiği aşağıdaki anahtarda belirtilmektedir:

- 1 = (%0) Benim yaşantımı kesinlikle tanımlamıyor
2 = (%25) Benim yaşantımı biraz tanımlıyor
3 = (%50) Benim yaşantımı orta derecede tanımlıyor
4 = (%75) Benim yaşantımı çoğunlukla tanımlıyor
5 = (%100) Benim yaşantımı tam anlamıyla tanımlıyor

1	2	3	4	5
Hiç %0	Biraz %25	Orta %50	Çoğunlukla %75	Tamamen %100

1. Annem iyi niyetli bir insandır (dı).	1	2	3	4	5
2. Çocukluğumda annemle oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.	1	2	3	4	5
3. Zor durumda kaldığımda anneme koşarım (dım).	1	2	3	4	5
4. Annem yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).	1	2	3	4	5
5. Anneme güvenirim (dim).	1	2	3	4	5
6. Annemin benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).	1	2	3	4	5
7. Babam karamsar bir insandır (dı).	1	2	3	4	5
8. Babam kızgın bir kişidir (ydi).	1	2	3	4	5
9. Çocukluğumda babam yanımdan uzaklaştığında herhangi bir tepki göstermezdim (umursamazdım).	1	2	3	4	5
10. Babam çocukken bana kızdığımda hakaret ederdi.	1	2	3	4	5
11. Çocukluğumda babamla oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.	1	2	3	4	5
12. Babam fiziksel olarak yanımda olmasa da kendimi güvende hissederim (dim).	1	2	3	4	5
13. Babam yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).	1	2	3	4	5
14. Babamla beraber olduğumda kendimi mutlu hissederim (dim).	1	2	3	4	5
15. Babama güvenirim (dim).	1	2	3	4	5
16. Babamın benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).	1	2	3	4	5
17. Arkadaşlarım beni güler yüzlü bir insan olarak tanımlar.	1	2	3	4	5

18. Arkadaşlarım beni yetenekli bir insan olarak tanırlar.	1	2	3	4	5
19. Arkadaşlarım iyi niyetli insanlardır.	1	2	3	4	5
20. Alıngan bir insanımdır.	1	2	3	4	5
21. Dünyada keşfedebileceğim, beni heyecanlandıran çok şey vardır.	1	2	3	4	5
22. Ben mutlu bir insanım.	1	2	3	4	5
23. Ben uyumlu bir insanım.	1	2	3	4	5
24. Ben güvenilir bir insanım.	1	2	3	4	5
25. Ben sevilebilir bir insanım.	1	2	3	4	5
26. Strese girdiğim zaman ağlarım.	1	2	3	4	5
27. Bir sorunla karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem ve paniklerim.	1	2	3	4	5
28. Bir sorunla karşılaştığımda sürekli o sorunla nasıl başa çıkacağımı düşünür dururum.	1	2	3	4	5
29. Küçük bir sorunu büyüttüğüm olur.	1	2	3	4	5
30. Ruh halim çok çabuk değişir.	1	2	3	4	5
31. Karamsar bir insanımdır.	1	2	3	4	5
32. Birine bağlandığımda, onu kaybetmemek için sürekli tetikte yaşarım.	1	2	3	4	5
33. Hayatımda mutlaka her an için kendimi bağlı hissettiğim birilerinin olması gerekir.	1	2	3	4	5

Ek 5. Mevcut Çalışmada BTZTÖ'nün Geçerliğine İlişkin Elde Edilen Ek Bilgiler

Aşağıda ilk olarak BTZTÖ alt boyutları arasındaki korelasyon sonuçları yer almaktadır. Ardından bu boyutların diğer değişkenler ile arasındaki korelasyon sonuçlarına yer verilmiştir.

Toplam örneklem üstünden Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki korelasyonlara bakıldığında; birbirleriyle ilişkisi bulunan alt boyutların korelasyon katsayılarının .17 ile .92 arasında değiştiği gözlenmiştir. Sonuçlar Tablo Ek 6.1'de gösterilmiştir.

Tablo Ek 6.1.'de de belirtildiği gibi, BTZTÖ-olumlu anne alt boyutunun BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ile arasındaki korelasyonu beklenildiği şekilde .80 olup, aynı boyutun BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile arasındaki korelasyonu .52, BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasındaki korelasyonu .46'dır. Aynı alt boyutun BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile arasındaki korelasyonu ise beklenildiği üzere negatif yöndedir ($r=-.29$).

BTZTÖ-olumlu baba alt boyutunun BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ile korelasyonu .85 düzeyinde olup, aynı alt boyutun BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasındaki korelasyonu .51'dir. Aynı alt boyutun BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile beklenildiği şekilde negatif yönde bir ilişkisi bulunmuşken (-.61), BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutu ile -.34'lük anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur.

BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ise güvenli bağlanma boyutuyla .80 düzeyinde beklendiği yönde bir korelasyon göstermiş; aynı boyut, BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu, güvensiz bağlanma boyutu ve olumsuz kendilik alt boyutu ile sırasıyla negatif yönde -.25, -.24 ve -.17 düzeyinde anlamlı ilişki göstermiştir.

BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ise sırasıyla güvensiz bağlanma boyutuyla .58, güvenli bağlanma boyutuyla negatif yönde .47 düzeyinde ve BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile .21 düzeyinde anlamlı bir ilişki göstermiştir.

BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutuna bakıldığında; bu boyutun BTZTÖ-güvensiz bağlanma boyutu ile .92 düzeyinde oldukça yüksek bir korelasyon gösterdiği bulunmuştur. BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ve BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu arasında ise beklenildiği şekilde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Son olarak BTZTÖ-güvenli bağlanma boyutu ise güvensiz bağlanma boyutu ile beklenildiği üzere negatif yönde bir korelasyon göstermiştir ($r=-.29$). BTZTÖ alt boyutlarına ilişkin korelasyon katsayıları Tablo Ek 6.1’de gösterilmiştir.

Tablo Ek 5.1: BTZTÖ-Alt Boyutları ve BTZTÖ Güvenli-Güvensiz Bağlanma Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N= 132-139	BTZTÖ- Olumlu Baba	BTZTÖ- Olumlu Kendilik	BTZTÖ- Olumsuz Baba	BTZTÖ- Olumsuz Kendilik	BTZTÖ- GÜVENLİ BAĞLANMA	BTZTÖ- GÜVENSİZ BAĞLANMA
BTZTÖ- Olumlu Anne	.52**	.46**	-.29**	.01	.80**	-.11
BTZTÖ- Olumlu Baba		.51**	-.61**	-.11	.85**	-.34**
BTZTÖ- Olumlu Kendilik			-.25**	-.17*	.80**	-.24**
BTZTÖ- Olumsuz Baba				.21*	-.47**	.58**
BTZTÖ- Olumsuz Kendilik					-.12	.92**
BTZTÖ- GÜVENLİ BAĞLANMA						-.29**

**p<.01 *p <.05

Alınan kişisel ve demografik bilgiler doğrultusunda bakılan analizlerde; kendini değerlendirme, kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi, içinde büyüyen ailenin değerlendirilmesi, geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi gibi indekslerle ölçeğin faktörleri arasındaki ilişkilere de bakılmıştır. Bu indekslere yönelik soruların içerikleri Kişisel Bilgi Formu'nun anlatıldığı bölümde detaylıca gösterilmiştir (bkz. syf, 153)

BTZTÖ'nin alt boyutlarıyla yukarıda bahsedilen indekslerden aile değerlendirme indeksiyle nasıl bir ilişki içinde olduğu incelenmiş ve buna göre ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki korelasyon tablosunda verilmiştir (Bkz Tablo Ek 6.2).

Tablo Ek 6.2.'den de anlaşıldığı gibi, sonuçlara göre, tüm grup için birbirleriyle ilişkisi bulunan ölçeklerin korelasyon katsayılarının .19 ile .69 arasında

değiştigi gözlenmiştir. En yüksek korelasyon gösteren ölçek çiftleri ise BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile aynı baba ile büyümüş olmayı istemek ($r=.65$) ve babayla olan güzel anıların olması ile BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu olarak bulunmuştur ($r=-.69$).

Tablo Ek 5.2: Demografik Bilgi Formundan Elde Edilen Bağlanma ile ilgili İçinde Büyümüş Olduğu Aile Değerlendirme İndeksi Soruları ile BTZTÖ-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N= 123-139	İçinde Büyümüş Olduğu Ailenin Değerlendirilmesi	Anne anı	Baba anı	Aynı anne	Aynı baba
BTZTÖ- Olumlu Anne	-.59**	.49**	-.51**	-.56**	-.42**
BTZTÖ- Olumlu Baba	-.61**	.29**	-.65**	-.30**	-.69**
BTZTÖ- Olumlu Kendilik	-.43**	-.35**	-.39**	-.25**	-.37**
BTZTÖ- Olumsuz Baba	.44**	.19*	.44**	.14	.60**
BTZTÖ- Olumsuz Kendilik	.06	.14	.13	.13	.14

** $p < .01$ * $p < .05$

Anne anı: Annenizle ilgili hatırladığınız güzel anılar var mı?

Baba anı: Babanızla ilgili hatırladığınız güzel anılar var mı?

Aynı anne: Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı anneyle büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz?

Aynı baba: Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı babayla büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz?

BTZTÖ'nin alt boyutlarıyla yukarıda bahsedilen indekslerden kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi, kendini değerlendirme, geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi indeksleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğu da incelenmiş ve buna göre ortaya çıkan sonuçlar Tablo Ek 6.3'de verilmiştir.

Tablo Ek 5.3: Kişisel Bilgi Formundan Elde Edilen Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi, Kendini Değerlendirme, Geleceğin ve Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi İndeksleri Soruları ile BTZTÖ-Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

N=131-139	<i>Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi</i>				<i>Kendini Değerlendirme</i>		<i>Geleceğin ve Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi</i>		
	Diğerleri	Karşı cins	Yalnızlık	Yakın arkadaş	Fiziksel	Ruhsal	Ekonomik	Genel Hayat	Gelecek
BTZTÖ-Olumlu Anne	-.17*	.07	-.06	-.16	.27**	-.28*	-.23**	-.27**	-.22*
BTZTÖ-Olumlu Baba	-.25*	.04	-.14	-.19*	-.14	-.26**	-.20*	-.37**	-.22**
BTZTÖ-Olumlu Kendilik	-.45**	-.17*	-.36**	-.38**	-.39**	-.52**	-.21*	-.48**	-.20*
BTZTÖ-Olumsuz Baba	.17*	-.06	.26*	.11	.10	.19*	.23*	.27**	.22**
BTZTÖ-Olumsuz Kendilik	.26**	.19*	.45**	.29**	.21*	.39**	.20*	.28**	.00

** $p < .01$ * $p < .05$

Sonuçlara göre, tüm grup için birbirleriyle ilişkisi bulunan ölçeklerin korelasyon katsayılarının .17 ile .48 arasında değiştiği gözlenmektedir. kişilerarası ilişkilerin değerlendirilmesi indeksi soruları açısından korelasyon değerlerine bakılacak olursa; BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile diğer insanlarla ilişki değerlendirilmesi arasında -.17'lik anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu boyut ile karşı cinsle ilişkilerin değerlendirilmesi, kişinin yalnızlığının değerlendirilmesi ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile diğer insanlarla ilişkilerin değerlendirilmesi ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi arasında sırasıyla -.25 ve -.19 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Aynı boyut ile karşı cinsle ilişkilerin değerlendirilmesi, kişinin yalnızlığının değerlendirilmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutuna bakıldığında,

bu boyut ile diğer insanlarla ilişkilerin değerlendirilmesi, karşı cinsle ilişkilerin değerlendirilmesi, kişinin yalnızlığının değerlendirilmesi ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi arasında sırasıyla $-.45$, $-.17$, $-.36$ ve $-.38$ düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu incelendiğinde bu boyut ile diğer insanlarla ilişkilerin değerlendirilmesi ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi arasında sırasıyla $-.17$ ve $-.26$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Aynı boyut ile karşı cinsle ilişkilerin değerlendirilmesi, kişinin yalnızlığının değerlendirilmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutuna bakıldığında, bu boyut ile diğer insanlarla ilişkilerin değerlendirilmesi, karşı cinsle ilişkilerin değerlendirilmesi, kişinin yalnızlığının değerlendirilmesi ve yakın arkadaşlarıyla ilişkilerinin değerlendirilmesi arasında sırasıyla $.26$, $.19$, $.45$ ve $.29$ düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunduğu gözlenmektedir.

Kendini değerlendirme indeksi soruları açısından korelasyon değerlerine bakıldığında; kişinin kendini fiziksel olarak değerlendirilmesi ile BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu arasında $-.39$, BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile $.27$, BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile $.21$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunurken, BTZTÖ-olumlu baba ve BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutlarıyla anlamlı ilişki bulunmamıştır. Kişinin kendisini ruhsal açıdan değerlendirmesi ile BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile arasında $-.28$, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile arasında $-.26$, BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasında $-.52$, BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile arasında $.19$ ve BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile arasında $.39$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Geleceğin ve ekonomik durumun değerlendirilmesi indeksi soruları incelendiğinde ise; ekonomik değerlendirme ile BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile arasında -.23, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile arasında -.20, BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasında -.21, BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile arasında .23 ve BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile arasında .20 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Genel hayatın değerlendirilmesi ile BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile arasında -.27, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile arasında -.37, BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasında -.48, BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile arasında .27 ve BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu ile arasında .28 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Gelecek değerlendirme sorusu ile BTZTÖ-olumlu anne alt boyutu ile arasında -.22, BTZTÖ-olumlu baba alt boyutu ile arasında -.22, BTZTÖ-olumlu kendilik alt boyutu ile arasında -.20 ve BTZTÖ-olumsuz baba alt boyutu ile arasında .22 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geleceğin değerlendirilmesi ile BTZTÖ-olumsuz kendilik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tüm bu analizler yeni ve farklı bir örnekleme çalışılmış olduğundan BTZTÖ için yeni bilgiler elde edilmiştir. Sonuçlar, BTZTÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu bilgisini güçlendirmektedir.

Ek 6. Sürekli Kaygı Ölçeği

STAI FORM TX – 2 (SKÖ)

Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Hemen her zaman
1.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Genellikle kendimi emniyette hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Genellikle kendimi hüzünlü hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)

Ek 7. Stroop Testi ve Teste İlişkin Ek Bilgiler

Yazında tek bir Stroop Testi bulunmamaktadır. Stroop tarafından 1935 yılında deneysel bir görev olarak geliştirilmiş olan Stroop etkisi, ilk olarak orijinal Stroop Testi'ne, ardından farklı araştırmacılar tarafından oluşturulan farklı formlara da temel oluşturmuştur. Stroop Testinin farklı formlarına örnek olarak; 5'er maddelik 10 sıradan oluşan 3 kartlı orijinal Stroop (1935) Testi; toplam 100 maddeden oluşan yine aynı 3 kartlı Nehemkis ve Lewinsohn (1972) Formu; 178 maddeden oluşan tek kartlı Dodrill (1978) Formu ve 4'er maddelik 6 sıradan oluşan 3 kartlı Victoria Formu (Regard 1981) sayılabilir. Bu formlardaki kart sayıları değişkenlik göstermekle birlikte farklı puanlama sistemlerine sahip oldukları belirtilmiştir (Akt: Karakaş ve ark., 1999).

BİLNOT Bataryası kapsamında yer alan Türk formu ise orijinal Stroop Testi ile Victoria Formunun birleşiminden oluşturulmuştur. Victoria Formunda olduğu gibi, Stroop Testi TBAG Formu 14.0 x 21.5 sm boyutlarındaki dört beyaz karttan oluşmaktadır. Her kartın üzerinde seçkisiz olarak sıralanmış 4'er maddeden oluşan 6 satır bulunmaktadır. Bu kartlar testin "uyarıcı" maddeleri olup bu uyarıcılara karşı deneğin vermesi gereken tepkiler, yani yerine getirmesi gereken "görevler" (task), testin bölümlerini oluşturmaktadır. Stroop Testi'nin birinci ve ikinci alt testleri sözcük okuma, üçüncü ve dördüncü alt testler ise mürekkep rengini isimlendirme alt testleridir (Karakaş ve Kafadar 1999). Stroop Testi TBAG Formunun içeriği ve beş bölüm halinde uygulama sırası Tablo Ek 8.1'de verilmiştir. Stroop testlerinde bozucu etkinin ortaya çıktığı kritik bölüm, renk isimlerinin basımında farklı renklerin kullanıldığı karttaki (2. Kart) renklerin söylendiği 5. Bölümdür. Stroop testlerindeki

diğer bölümler, okuma ve renk söylemedeki temel düzeylerin belirlendiği kontrol koşulları niteliğindedir. Siyah basılmış renk isimlerinin bulunduğu 1. Kart, okuma hızının temel düzeyini; renkli şekillerin bulunduğu 3. Kart ile nötr kelimelerin renkli olarak basıldığı 4. Kart ise, renk söyleme hızının temel düzeyini belirlemektedir (Karakaş ve ark., 1999).

Tepkilerin kaydında BİLNOT (Bilişsel Potansiyeller için Nöropsikolojik Test) Bataryası kapsamında geliştirilmiş olan standart kayıt formundan ve tepki sürelerinin ölçülmesinde bir kronometreden yararlanılmaktadır. Testin temel puanları, bu bölümlerin ayrı ayrı puanlanmasıyla elde edilmektedir (Karakaş, 2004).

Tablo Ek 7.1. Stroop Testi TBAG Formunun İçeriği (Karakaş ve ark., 1999b).

Bölümler	Uyarıcılar	Uyarıcı kartın kapsamı	Görev
1. Bölüm	1. Kart	Siyah basılmış renk isimleri	Renk isimlerini okuma
2. Bölüm	2. Kart	Farklı renkte basılmış renk isimleri	Renk isimlerini okuma
3. Bölüm	3. Kart	Renkli basılmış daireler	Rengi söyleme
4. Bölüm	4. Kart	Renkli basılmış nötr kelimeler	Rengi söyleme
5. Bölüm	2. Kart	Farklı renkte basılmış renk isimleri	Rengi söyleme

Testin Türk toplumu için standardizasyon çalışmaları Karakaş ve ark. (1999) tarafından yapılmıştır. Tamamlama süresi puanları için elde edilen test-tekrar test korelasyon katsayıları testin tüm bölümleri için anlamlı bulunmuştur. En yüksek korelasyon katsayısı ($r=0.88$; $p<0.01$) dördüncü bölüm için, en düşük katsayısı ($r=0.26$, $p<0.05$) ise ikinci bölüm için elde edilmiştir. Testin kritik bölümü olan, renk

isimlerinin basımında kullanılan renklerin söylendiği bozucu etki ile ilgili beşinci bölüm için korelasyon katsayısı ise $r = 0.56$ ($p < 0.01$) olmuştur. Bu sonuç, testin süre puanları açısından güvenilir bir nöropsikolojik test olarak kullanılabilceğini göstermektedir. Yapı geçerliğini belirlemek için, test puanlarının yaşa göre değişimi incelenmiştir. Testin standardizasyon çalışmasında yaşın, beş bölümün tümündeki süre puanlarını anlamlı olarak etkilediği görülmüştür. Stroop testleri için elde edilen bulgularla uyumlu olan bu bulgular, Stroop Testi TBAG Formunun geçerliği yönünde kanıt oluşturmaktadır (Karakaş, Irak, Kurt ve Erzenin, 1999; Karakaş ve ark. 1999).

Stroop Testi TBAG Formundaki 4 kartın herbirinden üç tür puan hesaplanmıştır. Bunlar, testin uygulanması süreci içinde katılımcıya “Başla” komutunun verilmesinden kartın son maddesinin okunmasına / söylenmesine kadar geçen süre, hata sayısı ve deneğin düzelttiği tepkilerinin sayısıdır. Süre ve hata puanları daha önceki Stroop testlerinde de bulunmaktadır. Düzeltme sayısı puanı ise ilk kez Stroop Testi TBAG Formu kapsamında kullanılmıştır. Karakaş ve ark. (1999) tarafından yapılan Stroop Testi TBAG Formu için puanlama yönteminin belirlendiği ve güvenilirliğin ölçüldüğü çalışmada, hata ve düzeltme sayısı puanları için genelde sıfır dolaylarında değerler elde edilmiş, normal deneklerde, Stroop Testi TBAG Formunun hata ve düzeltme sayısı puanları yeterli bir dağılım göstermediğinden, analizler sadece kartlardaki kelimelerin okunma veya renklerin söylenme süreleri dikkate alınarak yürütülmüştür. Ancak yazarlar Stroop Testi TBAG Formu hata ve düzeltme sayısı puanlarının, özellikle OKB vakalarında ve frontal lob hasarlı

hastalarda incelenmesi, geleceğin öncelikli araştırma konuları arasında yer almalı vurgusunu yaparak tanıli gruplarda dikkate alınmaları gerekliliğinden bahsetmiştir.

Testin puanlama yaklaşımları birbirinden farklılık göstermektedir. Karmaşık hesaplamalar daha çok süre ölçümleri üzerinde yapılmış, hata miktarını içeren puanlama (Rand ve ark., 1963) genellikle kullanılmamıştır. Örneğin ülkemizde, Baykal ve arkadaşları tarafından (2014) “Çocukluk Çağı Başlangıçlı OKB” tanısı konan çocuk ve ergenlerin klinik ve nöropsikolojik özelliklerini belirlemek, OKB tanısının hastalık süresi, şiddeti, ek tanılar ve ailede OKB öyküsü bulunmasının klinik ve nöropsikolojik işlevlerdeki bozukluk ile ilişkilerini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada, Stroop Testi TBAG Formu kullanılmış ve bu testin ölçtüğü en geçerli özelliğın bozucu etki (2. karttaki renklerin söylendiğı 5. bölüm) olduğundan yola çıkılarak çalışmalarında dikkati değerlendiren stroop 1 süre puanı ve bozucu etkiyi değerlendiren stroop 5 süre puanları dikkate alınmıştır. Ancak Stroop Testinin puanlanması sorununa bir çözüm getirmek için, Jensen (1965), yazında kullanılmakta olan puanlama biçimlerinin tümünü aynı araştırmada uygulamış, çalışmasında üç Stroop kartınının her biri için elde edilen tepki sürelerine ilişkin üç temel puan ve bunların değişik birleşimlerinden 11 türetilmiş puan kullanmıştır. Toplam 14 puan faktör analizi ile incelendiğinde hız, bozucu etki ve renk söyleme olarak adlandırılan üç faktör elde edilmiştir. Bu sonuçlara dayanarak Jensen (1965), Stroop Testinin puanlanmasında; bu üç puanın yeterli olabileceğini belirtmiştir.

Ek 7- Devam: Stroop Testi TBAG Kayıt Formu

Adı Soyadı : Uygulayıcının
 Doğum Tarihi : Adı Soyadı :
 Yaşı : Uygulama Tarihi :
 Cinsiyeti : Uygulama Yeri :
 Eğitim Düzeyi :

Bölüm I: Siyah Basılmış Renk İsmi Okuma				Bölüm II: Renkli Basılmış Renk İsmi Okuma			
M	S	K	Y	M	S	K	Y
Y	M	S	K	Y	M	S	K
Y	K	M	S	Y	K	M	S
K	Y	S	M	K	Y	S	M
S	K	Y	M	S	K	Y	M
K	M	S	Y	K	M	S	Y
Bölüm III: Şekil Rengi Söyleme				Bölüm IV: Renk İsmi Olmayan Kelime Rengi Söyleme			
Y	M	S	K	Y	M	S	K
S	K	Y	M	S	K	Y	M
M	Y	S	K	M	Y	S	K
M	S	K	Y	M	S	K	Y
K	Y	M	S	K	Y	M	S
S	Y	M	K	S	Y	M	K
Bölüm V: Renk İsmi Olan Kelime Rengi Söyleme				Y	M	S	K
				S	K	Y	M
				M	Y	S	K
				M	S	K	Y
				K	Y	M	S
				S	Y	M	K

	TOPLAM SÜRE	HATA SAYISI	DÜZELTME SAYISI
BÖLÜM I			
BÖLÜM II			
BÖLÜM III			
BÖLÜM IV			
BÖLÜM V			

Ek 8. Temel Uygulamada Kullanılan Kişisel Bilgi ve Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM

Bildiğiniz gibi sosyal bilimler araştırmaları ancak gerçek kişilere gidilerek yapılmaktadır. Bu nedenle araştırmacının kendisinden fazla, araştırmaya katılacak **gönüllülerin katkıları önemlidir.** Katkı yapılırken, bu tür kâğıt-kalem testlerine **verilen yanıtların içtenlikle, gerçek durumu olduğu gibi yansıtacak şekilde verilmesi** araştırma bulgularının geçerliliğini belirleyen tek etmendir. Bunun için de katılımcının kimlik bilgileri alınmaz. Alınan diğer demografik bilgiler (yaş, cinsiyet, eğitim, vb.) sadece gruplar arasında kıyaslamalar yapabilmek içindir.

Aşağıdaki çalışmada yetişkinlerdeki bağlanma tarzlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle size bazı soru listeleri verilmiştir. **Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır.** Lütfen **İSMİNİZİ BELİRTMEYİNİZ.** Kitapçığın yanıtlanması yaklaşık 20 dakika alacaktır. Bu ölçekleri doldurmanın bilinen hiçbir riski bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılmanız tamamen sizin arzunuza bağlıdır. Araştırmaya katılmayı reddedebilir veya başladıktan sonra devam etmek istemediğinize karar verip yarım bırakabilirsiniz. Bu hakkınızı kullanmanız durumunda, hiçbir olumsuz tutumla ya da sonuçla karşılaşmayacaksınız.

Soruları boş bırakmadan cevaplayınız. Katılımınız, katkılarınız ve soruları tüm samimiyetinizle cevapladığınız için teşekkür ederim.

Araştırma, Ankara Üniversitesi Klinik (Uygulamalı) Psikoloji doktora programı kapsamında yürüttüğüm doktora tezidir. Eğer çalışmamla ilgili sorularınız olursa, bana 532 770 55 50 numaralı telefondan veya ecevarlik@yahoo.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Programı
Uzm. Psk. ECE VARLIK ÖZSOY

ONAM FORMU

Yetişkinlerdeki bağlanma tarzlarının incelenmesi ile ilgili çalışma bana sözlü olarak da açıklandı. Çalışma ile ilgili tüm sorularıma tatmin edici cevaplar aldım. Çalışmaya kendi rızamla gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı soyadı
Soyadı

.....

Sorumlu Araştırmacı Adı

Uzm. Psk. Ece Varlık Özsoy

Tarih

İmza

Tarih

İmza

Yukarıdaki koşullar kabul edildiği takdirde;

7. Araştırma hakkında kısa bilgilendirme: “Yetişkin bağlanma tarzları ve psikiyatrik rahatsızlıklar ile ilgili bir araştırma yürütüyoruz, bu amaçla elimde gördüğünüz soru listeleri ile birebir uygulama yapılması gerekmektedir. Sizin dolduracağımız soru listeleri ile uygulama yaklaşık yarım saatinizi alacaktır. Katılmak istemez veya uygulama esnasında bırakmak istediğinizde buna engel hiçbir durum yoktur. Gönüllülüğünüz ve içtenlikle katılımınız bizim için çok önemlidir.”

8. Eğer katılmak istiyorsanız öncelikle sizden bazı konularda bilgi almam gerekmektedir.

9. Son bir yıl içinde bir ruh sağlığı danışanına (psikiyatrist veya psikolog) başvurduunuz mu?

Evet Hayır

10. Eğer başvurduysanız size herhangi bir tanı kondu mu? Evet Hayır

11. Bir tanı konduysa tanınız nedir?.....

12. Son bir yıl içerisinde herhangi bir psikiyatrik ilaç kullandınız mı? Evet Hayır

13. Eğer ilaç kullanıyorsanız/kullandıysanız adlarını ve ne kadar süre kullandığınızı/kullanıyor olduğunuzu söyleyebilir misiniz?

.....

.....

.....

.....

14. Ailenizde psikolojik rahatsızlığı bulunan birileri var mı? Evet Hayır

15. Varsa kimler ve tanıları nelerdir?.....

.....

.....

.....

Sayın Katılımcı;

Bildiğiniz gibi sosyal bilimler araştırmaları ancak gerçek kişilere gidilerek yapılmaktadır. Böyle olunca da araştırıcının kendisinden fazla, araştırmaya katılacak gönüllülerin katkıları önemlidir. Katkı yapılırken, bu tür kâğıt-kalem testlerine verilen yanıtların içtenlikle, gerçek durumu olduğu gibi yansıtacak şekilde verilmesi araştırma bulgularının geçerliliğini belirleyen tek etmendir. Bunun için de katılımcının kimlik bilgileri alınmaz. Alınan diğer demografik bilgiler (yaş, cinsiyet, eğitim, vb.) sadece gruplar arasında kıyaslamalar yapabilmek içindir.

Aşağıdaki çalışmada yetişkinlerdeki bağlanma tarzlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle size bazı soru listeleri verilmiştir. Lütfen **İSMİNİZİ BELİRTMEYİNİZ**. Soruları boş bırakmadan cevaplayınız. Katılımınız, katkılarınız ve soruları tüm samimiyetinizle cevapladığınız için teşekkür ederim.

Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Programı
Uzm. Psk. ECE VARLIK ÖZSOY

1. Doğum Yılıınız: 19.....
2. Cinsiyetiniz: K E
3. Eğitim Durumunuz:
Okur-Yazar Değil Okur-Yazar İlkokul Ortaokul
Lise niversite Yüksek Lisans Doktora
4. Üniversite ğrencisi iseniz hangi okulda, bölümde ve kaçıncı sınıfta olduğunuzu yazınız
Okulunuz:
Bölümünüz/ Sınıfınız:
5. şu anda bir işte çalışıyor musunuz?
Evet Hayır Emekli Emekli-alışıyor
6. Medeni Durumunuz:
Bekâr (Hayatımda kimse yok) Bekâr (ilişkim var) Sözlü/Nişanlı
Evli Evli-ayrı yaşıyor Dul Boşanmış
7. Hayatınızın ilk beş yılında size kim bakım verdi? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)
Anne Baba Abla/ağabey
Bir akraba Anneanne/babaanne
Bakıcı Kreş Diğer (Lütfen belirtiniz):.....

8. Evli iseniz, evliliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
9. Bekâr, ama sözlü, nişanlı ya da herhangi tür bir ilişkiniz varsa, bu ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
10. Bekâr, ama karşı cinsten biriyle hiçbir tür bağınız yoksa bu durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
11. İçinde büyüdüğünüz ailenizin (anneniz, babanız, size bakım veren diğer kişi/ler), size genel olarak nasıl bir ilgi ve yakınlık gösterdiğini düşünüyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
12. Genel olarak diğer insanlarla olan ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
13. Genel olarak karşı cinsle ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
14. Ekonomik açıdan kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
15. Kendinizi fiziksel olarak nasıl görüyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
16. Kendinizi ruh sağlığı açısından nasıl görüyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
17. Kendinizi yalnız hissettiğiniz oluyor mu?
Hiç Nadiren Arada sırada Sıklıkla Her zaman
18. Yakın arkadaşınız var mı?
Çok fazla Epey var Orta derecede var Biraz var Hiç yok
19. Genel olarak hayatınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
20. Gelecek 5 yıl içerisinde yaşamınızın nasıl olacağını düşünüyorsunuz?
Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü
21. Annenizle ilgili hatırladığınız güzel anılar var mı?
Çok fazla Epey var Orta derecede var Biraz var Hiç yok

22. Babanızla ilgili hatırladığımız güzel anılar var mı?
Çok fazla Epey var Orta derecede var Biraz var Hiç yok
23. Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı anneyle büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz?
Çok Epey Orta derecede Biraz Hiç istemezdim
24. Dünyaya yeniden gelmiş olsaydınız aynı babayla büyümüş olmayı ne kadar isterdiniz?
Çok Epey Orta derecede Biraz Hiç istemezdim

ÖZET

Mevcut çalışmada temel amaç, bağlanma, anksiyete ve bilgi işleme arasındaki ilişkilerin, anksiyete düzeylerine göre nasıl değiştiğinin incelenmesidir. Temelde, anksiyete ve bağlanma tarzlarının bilgi işlemede yordayıcı bir rol oynaması beklenmiştir. Bu çalışma iki aşamalı bir süreci içermektedir. İlk aşamada Türk kültürüne özgü yeni bir ölçek (Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği) geliştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda BTZTÖ'nin Türk kültürü için, bağlanmayı çeşitli boyutlarıyla kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. İkinci aşamada, geliştirilen bu ölçek kullanılarak, anksiyete ve bağlanma tarzlarının bilgi işleme süreçleriyle ilişkili olup olmadığına yanıt aranmıştır. Ana çalışmada örneklem; herhangi bir tanısı olmayan 100 kişi ile tanı alan 41 anksiyete bozukluğu hastası olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak üç ölçek (Kısa Semptom Envanteri, Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği, Süreklilik Kaygı Ölçeği) bir bilgi formu ve bir uygulamalı test (Stoop Testi) kullanılmıştır. Bilgi işleme (Stroop Testi puanlarına göre) açısından yapılan karşılaştırmalar, anksiyetesi düşük olan grubun dikkat çelinmesinin (toplam düzeltme, 5. Kart düzeltme, toplam süre ve 5. Kart süre puanlarının) anksiyeteleri yüksek olan gruptan (hasta dahil) daha az olduğunu göstermiştir. Regresyon analizlerinde, anksiyetenin düşük olduğu durumlarda dikkatin çelinmesini, (güvenli bağlanmayı oluşturan) algılanan kendilik temsili ve olumlu baba temsili ile yordandığı gözlenmiştir. Sonuçlar ilgili yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: BTZTÖ, bağlanma, anksiyete, bilgi işleme, dikkatin çelinmesi

SUMMARY

The goal of this study is to investigate changes with relationships between attachment, anxiety and information processing according to the anxiety levels. Basically, anxiety and attachment styles are expected to play a role as a predictor in information processing. This study comprises a two-phase process. In the first phase, a new and original measuring tool (Attachment -Based Mental Representation Scale) to be used in Turkey was developed. ABMRS may be suggested as a valid and reliable scale to measure attachment in Turkey according to the analysis. In the main phase, with using the scale, it was examined whether the anxiety and attachment style associated with information processing. 100 individuals with no diagnosis of any anxiety disorders and 41 patients of anxiety disorders took part in the main study. Three scales (Attachment -Based Mental Representation Scale-ABMRS- Brief Symptom Inventory- BSI, State-Trait Anxiety Inventory-STAI) and an information form and a practical test (Stroop Test) were conducted as data collection tools. According to comparisons of information processing (based on the Stroop Test score) group with low anxiety showed less attention impairment than group with high anxiety (included patients). Also, regression analyses indicated that perceived a positive self-representation and a positive father-representation were found as predictors for attention impairment according to situations with low anxiety.

Key words: ABMRS, attachment, anxiety, information processing, attention impairment